

ПЕТЪР БОБЕВ
КАЛИАКРА

chitanka.info

ПОДОЗРЕНИЕТО

Както всеки път, пред разпус поп Ставрос завърши проповедта си със същите думи:

— И отдайте кесаревото кесарю, божието — богу! Смирете гордостта си! Защото такава е неговата воля. Каквото реши бог, все е мъдро. Не забравяйте праведния Йов! И Йов търпя мъки и страдания. Ала не възропта срещу своя бог, и бог го награди. При себе си го взе, от дясната страна на своя престол.

Камбаната удари звънливо. Народът занаизлиза от черква и всеки се спираше при изхода, навеждаше се доземята се прекръсташе три пъти, И всеки си отиваше от срещата с бога някак раздвоен: успокоен от словата на божия служител, които сякаш опрощаваха малодушието на роба, и в същото време — неудовлетворен. Грък беше поп Ставрос, И макар да четеше на черковнославянски, гръцки бяха, помислите му. Единствен той от поповете в Калиакра не се бе потурчил, но така като че ли служеше по-вярно исляма, отколкото с намотана чалма около плешивото си чело. Та нали тъкмо туй делеше победителят. Ислям значи покорство. Нужна му беше покорна рая, която да дава кесаревото кесарю, що значеше султанското султану, а за божието хич не го беше и еня. То не му пречеше нека се кланят на иконите си, нека им кадят тамян.

Туй мислеха на излизане двамата приятели Иван Дъба и Боян Кръчмаря. Без много да ги проумява тия работи, повече по усет, за същото се досещаше и щерката на Кръчмаря, красавицата Калина. Но дори да се досещаше, тази мисъл не се задържаше дълго в прекрасната ѝ чернокъдра главица.

Още наслед литургия, през замрежения от тамян и восьчен дим въздух, бе дочула глъчка, тъпани и бойни зурни, И името на Хасан бей. От този миг нищо повече не чу: ни старческия напев на свещеника, ни басовото иско на гърбавия псалт, ни дрънкането на кадилницата. Едва изтряя да удари клепалото. Остави в притвора баща си, който се бе спрял на приказки с други майстори, и припна на улицата.

Успяло вече да прехвърли зъберите на Лобната кула, пролетното слънце позлатяваше помътнелите от времето керемиди. Но долу, в тесните сокаци, между нависналите еркери на двукатните домове, под широките стрехи, цареше полумрак. И сякаш сутрешната мъгла още не се бе разсеяла. Отвред лъхаше на влага, на спарено и мухъл. По дуварите, никога недокосвани от слънчев лъч, беше пропълзял тъмен мъх. Подпорните греди и стрехите изглеждаха като баданосани от старост и плесен. През отворените врати се носеше мириз на чесън и чирози, на прокиснало вино.

Навръх Стражевата кула, тъкмо на носа, стърчеше, също позлатен от слънцето, едър яничар, с широки шалвари, с дамаска ризница върху гърдите и омотана гъжва около островърхия излъскан шлем, който грееше със слънчевите си отблясъци. Подпрян на дългото си копие, той се взираше в далечината, към невидимото зад крепостните стени море.

А от другата страна, между опрените един в друг домове, в дъното на улицата, се виждаше старата катедрала, превърната сега в джамия, с пристроено върху камбанарията островърхо минаре, където малък като бублечка се бе подал мюезинът. Върху минарето блестеше на слънцето позлатеният полумесец, закрепен върху християнския кръст. Друг полумесец грееше редом с кръста и върху кубето на християнската черква — показ на веротърпимостта, донесена от бекташките исламски проповедници, дошли с първите завоеватели.

Калина забърза с тълпата към градската порта. Пътят ѝ минаваше покрай конака. И там, седнал кръстата сред къошка на няколко везани възглавници, приемаше селяма на народа Кадъ Мустафа. От тридесет години живееше той в Калиакра, раздаваше човешка правда там, където не бе достигнала правдата на аллаха. Опознал бе всички в града и каазата, знаеше кой колко чини, знаеше всекиму мъката и радостта. И навярно правдиво бе съдил, доколкото може човек да бъде безгрешен, когато се е наел правда да раздава в тоя безправен свят. Защото и досега, след като със султански ферман Кадъ Мустафа беше сложен за каймакамин в старата българска столнина, народът продължаваше да си го нарича с уважение Кадъ Мустафа. Доверието и почитта на хората личаха в поклоните, които му отправяха и стари, и млади. Тъй се тачи не насилиник, от когото трепериш от страх и боязън, а — управник, заслужил и сан, и влияние,

с опит, с мъдрост и търпение. А всеки българин знаеше, че не бе лесно на неговото място съдник на рая и правоверни да бъдеш. Трудно можеш остана правдив, кога има да отсъждаш между роб и господар. Затуй му прощаваха, ако понякога за един и същ зулум отброяваше на българина петдесет тояги, а на турчина — десет.

Че какви ли хора не пълнеха по туй време калиакренските улици и стъгди: и угрожени български занаятчии, и смугли гръцки рибари, и пъстрооблечени наперени яничари, натруфени с кадифе генуезки търговци, арменци, татари и власи. И слисани от многогласата гълчка селяци, дошли на пазара да продадат я агне за Гергъовден, я масло, я кокошчица, я кошница яйца. Всеки със своята носия, с говора си с грижите си.

Калина спря пред първата крепостна порта. Тълпата се раздои, притисна се до дуварите, пропусна дружината, която нахлуваше в града. Хората говореха, спореха, надвикваха се, неспокойни и възбудени. От цялата гълчава Калина свари да разбере само едно — Хасан бей беше пленил френска галера, натъпкана с българи роби. Често ставаше тъй. Нощем до брега приставаше генуезки или венециански кораб и прибираще на борда си българи бежанци, та да ги отърве от робията, да ги откара в Константинопол, в Дубровник или по разни други страни. То се знае, капитаните им не вършиха това от християнско милосърдие. Бегълците плащаха със злато, с всичко, що бяха скътвали цял живот за таквиз дни. Ала все по-често вместо почтени търговски кораби приставаха морски разбойници под чужди флагове, натоварваха клетниците, обираха им парите, после и тях натикаха в трюмовете, за да ги продават по сараинските и християнските робски пазарища.

Най-отпред вървяха, изблъсквайки тълпата с дръжките на копията си, отряд яничари, следвани от двадесетина пленини пирата: италианци, гърци и сарацини, единствените оцелели след тежката битка. Раздърпани, оплискани с кърви, те пристъпваха дръзко и подмятаха груби шеги на родните си езици. Туй бяха отчаяни люде, прежали ли вратовете си още когато бяха поели опасния си занаят. Сега някого от тях, капитана или кормчията, щяха да набучат на кол, други щяха да продадат в робство, а най-силните и най-дръзките, ако склоняха, щяха да потурчат. Аллах имаше нужда от такива луди глави, които да разнасят славата му по света.

Подире им, яхнал белия си ат, доведен от слугите му само за тържественото шествие през града, вървеше Хасан бей Добротицаоглу, наричан от турците с измененото му име Добруджаоглу, тъй както бяха прекръстили на Добруджа дядовото му княжество, Добротицовата земя, някогашната Карвунска хора, що се простира от Емона до Килия на Туна река, от Дръстър и Овеч до Варна и Галата. Внук бе Хасан бей и наследник на славния княз Иванко, сина на още по-славния деспот Добротица, той, що бе гонил по морето генуезци и турци, що се бе сродявал с царе и императори.

Седеше напето върху седлото Хасан бей Добруджаоглу, стиснал юздите с лява ръка, подпраял дясната върху свиления пояс. И току смахмузваше коня си, та да пристъпва, сякаш не върви, а танцува. Ширитлиите му чешири не скриваха мускулестите му прасци, излъсканата като огледало броня открояваше мощните му плещи, а пъстрата чалма около каската още повече разкриваше мъжествеността на обгорялото му лице, обкръжено с късо подстригана руса брада.

Турчин беше вече Хасан бей. Не само по облекло и сан. На турска служба се числеше. Че какво ли друго можеше да бъде, като нямаше вече ни българско царство, ни българско войнство? И какво друго умее роденият болярин освен меч да върти? На турския султан повелите изпълняваше, за него кръвта си проливаше, султанските душмани гонеше. Ех, никой българин още не се бе оплакал от негов зулум, още не бе почернил българска майка, както вече пееха песните за други боляри потурнаци. Ала и що ли можеше да стори, като над всички бдеше честното око на Кадъ Мустафа. Не би допуснал Кадъ Мустафа ни роден османец, ни дъонме поразии да върши, с неправда султанската рая да буни.

При вида му, макар и обкръжена от тълпата, Калина сякаш почувствува жарта на неговото тяло, усети как затуптя по-бързо сърцето й, като че ли можеше да се види буйният му туптеж и през пътно стегнатото й елече.

Луда беше Калина по Хасан бей. Заради сините му очи, заради мъжката му гръд беше готова да забрави и род и вяра. Помислеше ли за него, гаче ли вряла вода я заливаше. Видеше ли го, коленете й отмаяваха. Дръзкият й поглед омекваше, ланитите й пламваха.

Чет нямаха момците и мъжете, и турци, и християни, и чуждоземци, що жадуваха за ласките на огненооката кръчмарска

щерка. Механата се гушеше там, в дола, над търговския пристан. И никой, ни нашенец, ни странник не пропускаше да се отбие в нея, да опита вкусните ястия, що вареше Боян Кръчмаря, да ги полее с пенливото калиакренско вино, що наливаше кръшната му щерка. Ей тъй, кой знае как, по цялото Черноморие се бе пръснала славата ѝ. Разнасяха я моряци и скитници, и купци. Неусетно покрай наименованието на града Калиакра, по надписа на кръчмата „Калиакра“, взеха да бъркат и името на Калина. Сляха в едно и града, и гостилницата, и стопанката ѝ. Нарекоха и девойката Калиакра.

Ала никой още не можеше да се похвали, че е успял да открадне барем една целувка от гордата кръчмарка. А и кой ли би посмял да я задене, като познаваше баща ѝ. Стар харамия беше Боян Кръчмаря. Лицето му беше накълцано с отколешни белези, като дъбовия дръвник зад механата. И на спахията бе служил Боян, и на корабите, а както шепнеше мълвата, и в гората бе пошетвал на младини, дорде скъта алтъни да отвори кръчмата си. И досега при всяка свада пръв той измъкваше ножа. И досега нямаше кой да го върти по-сръчно от него.

Само за едного пазеше и младост, и нежност, и огнена обич Калина-Калиакра. Понявга се срамеше, друг път се гордееше с това — пазеше нежността си за друговереца, за хубавия потисник Хасан бей. Дружките ѝ думаха, че е омагъосана. Но дори и така да е, какво от това? Нека е магия, щом е толкова сладка.

Като вечер минаваше Хасан бей покрай механата, уж случайно надзърваше да види как се весели народът, и дочакваше навън, зад сайванта, под кичестата смокиня, уплашената, задъхана от свян и нежност девойка. Какво ли ѝ бе говорил тези вечери той, говорил ли бе нещо или само бе мълчал, мълчали и двамата, докато я повика през задната вратня баща ѝ — отде да помни клетото моминско сърце? Умееше само да бие, да тапурка от щастие. Не можеше вече да си даде сметка Калина кое бе станало наяве, кое насиън. Стискал ли бе ръцете ѝ или само е сънуvalа това, целувал ли бе косата ѝ наистина или само го е мечтала, питал ли я бе дали ще склони в хarem да живее, да скрие хубост под яшмак или насиън му е отвръщала, че не под чер яшмак, а в черната земя да потъне, щом е с него, ще бъде честита...

Ето го! Той мина на две крачки от нея, изправен, горд с вирната глава, по-напет от белия жребец, който ситнеше под него. Вперила поглед в лицето му, готова с очи да изпие, готова да му даде

скришен знак, Калина неволно се вцепени, остана така, с широко отворени очи, с вдигната до устни ръка. Не трепна ли и неговото сърце, не позна ли я, не чу ли ударите на сърцето ѝ, щом като не я бе видял с очи сред тълпата?

Той отмина все тъй безлично усмихнат, доволен. Не я видя, не почувствува близостта ѝ.

Някой я побутна по лакътя. Тя се обърна сепната. Видя приятелката си Калиопа, щерката на Балъо Купеца.

— Калино! — пошепна ѝ Калиопа. Не се ли боиш от турчин?

Калина се отдръпна смиръщена. Той не е турчин. Наш си е.

Другата поклати глава.

— Пази се, сестро! И наш да е, измаелитска му е вярата.

— Любовта няма вяра — повтори чутите от него думи Калина.

— И по нашата, и по измаелитската, все е любов.

След бея пристъпваха уморени, с кървави превръзки, войниците му, но горди, тъй както се завръщат навред по света победителите, забравили в шемета на победата тежките си рани. Ето, отминаха. Тропотът от копитата на Хасанбайловия кон загълхна.

Калина разбра, че не може да стои така, че не може да си отиде, че не може да се приbere дома, преди да го зърне пак, преди да му се покаже, преди да види сините му очи, спрени с топлота върху нея. Не би изтряяла до утре, ако той не я погледне, ако не му се усмихне и тя, ако не се стопли от усмивката му.

А Калиопа не спираше:

Калино, къде си мари? Ще се кадъниш ли, ще се почерняш ли, сестро?

Решила вече, без да я слуша, Калина се дръпна надире, разбута навалицата да достигне страничния сокак, та оттам да превари отново шествието, да види любимия образ. И тъй през рамо отвърна:

— Когато слънцето ще бъде вътре в собата ми, какво ме е еня за навън?

После, забравила целия свят, притича през тясната уличка, дето двама ездача едва се разминаваха.

Настигна ги. Стражите бяха отвели пленените пирати пред конака, та там пред всички да ги съди Кадъ Мустафа да слушат всички право ли отсъжда.

Ала Калина сега нехаеше за пирати и човешко правосъдие, хич не я бе грижа, че се решаваше съдбата на двадесет човека и още двеста българи бежанци. Очите ѝ мигновена го откриха. Хасан бей стоеше чинно на коня, тъй както подобава за случая, ала главата му бе леко извита надясно. Не към кадията. Калина проследи погледа му и трепна. Парлива болка стисна гърдите ѝ. Защото там, накъдето поглеждаше Хасан бей, зад открепнатия прозорец, през железните решетки надничаше скришом младата болярка Звездена.

Макар че нийде не излизаше Звездена, макар че се потуляваше в дома си като монахиня, целият град я познаваше. Не че бе красавица Звездена, колко по-лични хубавици от нея цъфтяха в града. Дребна бе на ръст болярката, с крехки плещи и тънки ръце, с бледо восьчно лице, окръжено с плитка кестеняви коси. И би минала навред незабелязана като някоя технитарска щерка, ако не беше огънят в очите ѝ. Обикновени пъстри очи, каквито имат хиляди и хиляди девойки. И все пак. Когато минаваше през стъгдата, всички ѝ сторваха път. Не само задето беше внучка на славния болярин Йоллан, що бе делил мегдан с деспот Добротица, а сепак бе станал най-верен приятел на Иванко; не и заради имота ѝ. Защото нямаше вече и имот Звездена. Не бе се потурчил баща ѝ. Тъй бе изгубил и крепостта си Карнава, и селата с нея, и мелниците, и нивята, и горите, и ливадите, и пчелините си. Преди да си иде от грешния свят, ведно с майка ѝ, сразени от коварна болест, ѝ бе оставил само стотина уврата нивици и лозя, дето ѝ работеха на изполица неколцина предишни негови аргати. Другаде се криеше силата на Звездена — в гордата ѝ осанка на родена болярка, дала власт над крехкото ѝ тяло, в острия ѝ като меч взор, пред който трепваха смутени не само наплашените български селяци, ами и надменните, калени в боеве и насилия потисници.

Калина видя как едва се повдигнаха веждите на Хасан бей. Сякаш питаше, повтаряще с очи отдавна уречен въпрос.

И гордата болярка, която никой не бе ни видял, ни чул дума да размени с млад мъж, кимна с глава, посочи с пръст надолу, сякаш искаше да му каже: „Да! Тук!“

Пред очите на Калина притъмня. Нозете ѝ се разтрепериха, разтресе се цялата ѝ снага като в огница. И гняв, и обида, и пламната ревност задавиха гърдите ѝ.

Значи тъй, значи затуй не я забеляза, затуй я отмива! Заради тая безсрамница, прикрит въглен, дето се прави на светица! Мъж не поглежда в очите, все в черно ходи като калуgerица. На хоро не излиза. И на черква в най-тъмния ъгъл се свива. Последна идва, първа си отива. Все с българското си име се перчи. А то и тя. С турчин знаци си прави, както селски моми и ергени уговорят да се срещнат на тълка или седянка.

Видя тайния знак и Калиопа. Прегърна дружката си и опита да я отведе настани.

— Зарежи го, Калино! Не видиш ли, мари? Турчин е. Не му стига една изгора. Харем си гласи Хасан бей.

Калина я изгледа с широко разкрити очи. Ала не я видя. Повторно се обърна към стъгдата, към бея, който сега стоеше тих, хрисим, свел поглед надолу. На прозореца нямаше никой. Ще речеш, нищо не бе станало. Ще речеш, само й се бе сторило тъй — като в трескав сън.

Но не. Знаеше тя, че не е сън.

— Велможа велможка си дири — додаде Калиопа, вместо да задуши, наляла ново масло в огъня.

— Че какво като е велможка! — изсъска Калина. — Нали и тя е голтачка като нас, рая, все едно робиня? С какво е повече от мен — с богатство ли, с красота ли? С какво е повече?

И задавена от жал и сълзи, хукна по тясната уличка навън, към къра.

ТРЕВОГИТЕ НА КАДЪ МУСТАФА

Угрижен беше Кадъ Мустафа бин Юсуф. Не само за себе си. Повече заради раята и беднотията. А и за дарщината. Знаеше, че кой го не знае, на работния народ се крепи всяка царщина.

А до снощи не бе виждал Курт Али бей. Само славата му бе слушал. Не току-тъй бяха преиначили името му. От Али бей бин Абдулах, тъй както наричат помохамеданчените роби, на Курт Али бей, дето ще рече Вълк Али бей. А раята пък му се бе присмяла още по-жълчно, като му бе прикачила прякора Евнух бей.

Що си е право, хем беше потурнак Али бей, хем евнух. За потеклото си той само мълчеше. И тежко томува, който му го напомнеше. Ама че е скопец, не можеше да скрие. Издаваше го и голобродото му сбръчкано лице, и приведеното му угоено тяло, широко долу и стеснено в раменете, още по го издаваше тънкият му бабешки глас, дето не можеше с нищо да потули, макар че все ледена вода пиеши, та белки най-сетне пресипне.

Ала туй не му пречеше всичко да вижда проклетникът, всичко да подушва. Ни мъж, ни жена. Сякаш бе сbral у себе си цялата женска хитрост и прозорливост, цялата мъжка разсъдливост. Не току-тъй Балтаоглу Сюлейман бей, капуджибашията, сердарят на султанските вратари, най-приближеният от всички големци до султана, тъкмо на Али бей възлагаше най-потайните заръки, най-заплетените дела.

И тук с царски ферман с турата на падишаха отгоре се довлече. Самият падишах го бе облякъл с пълна власт над живота, над имота и честта на рая и господари.

Такава беше славата на Курт Али бей — в която касаба довтаса, значи нещо е недоволен от аянина ѝ падишахът. А то с падишаха все някак можеш се оправи, но с потурчения българин Балтаоглу капуджибашията — никога. Още по-хитър от него, още по-зъл пък беше Али бей.

И от Килгра, калето, що раята все още си я нарича Калиакра, имаше защо да се муси капуджибашията. И от каймакамина ѝ Кадъ

Мустафа — също... От правоверните беше Балтаоглу Сюлейман бей, като истински потурнак — от тия, кои свинско не кусват, вино не помирират, през рамазана цял месец пост пазят и неверника за човек не смятат.

А в Килгра, и в Добруджа, та и по цяло Българско, друг ред бе останал. Останал бе от първите османски завоеватели, останал бе и от чичото на сегашния султан Мурад II, от страшния шехзаде Муса Кеседжи, който толкова години война води с братята си. Кой знае, може и с победа да го дари аллах. Ала отметна се от народа Муса Кеседжи. И загуби главата си. В тая му борба отначало редом с правоверните се би и раята. Дружно ляха кръвта си турската беднота и българската рая и после, когато Бедредин Симави поведе народа срещу султана — за правдини на всички: и за правоверни, и за гяури. За него все чада на аллаха бяха всички, все братя. И като братя бяха длъжни общо да живеят, с общи имоти и общи блага, в доброволна бедност, та да няма чорбаджии и сиромаси, да няма роби и спахии. А като няма спахии и даждиетата, кои най тежат на беднотията, мъките ще бъдат по-малко. Наистина, не сполучи Бедредин Симави, провали се метежът му, обесиха нещастника като кърски хайдук. Ала духът му остана. Нищо, че Мурад удави в кръв всички вилаети, дето бе минала грозящата султани и спахии ерес.

Тоя дух идеше да затрие Курт Али бей. Отколе вестоносци разправяха за него. И в Търновград, дето нявга са дарували българските владетели, и в Шумълъ, и в Никболи. Навред беше издигнал бесилки сред мегданите Курт Али бей. Ето, дойде ред и на Килгра. Какво ли й тъкмеше султанският изедник, каква ли участ — и на клетия народец, и на каймакамина му? Знаеше ли проклетникът, досещаше ли се, че и Кадъ Мустафа някога бе лял кръвта си за врата на Бедредин Симави? И ако го знаеше, защо го мъчеше така, а не го изпратеше направо под сатъра?

Снощи, още щом влезе в калето, Курт Али бей видя минарето с полумесеца и кръста.

„Откога е тъй?“ — запита той.

„Отдавна — отвърна със суха уста Кадъ Мустафа. — От времето на Муса хан.“

„И на еретика“ — добави някак безучастно беят.

После додаде тихо:

„Я ги махни! Да не си рече някой, че още има еретици.“

Що можеха да сторят — махнаха ги. Оставиха само полумесеца.

И сега, седнал пред конака, Кадъ Мустафа гледаше новия полумесец на минарето и мислеше. Беше решил поне дорде е тук Евнух бей, да не тури капка вино в уста — да не замъглява ума си. Да го не подуши султанският пратеник, да се не гневи напусто. Ала не се сдържа. Че кога друг път е нужно повече виното? Нали при ядове и кахъри? Но и то не помогна. Не го ободри, не му вдъхна вяра. Потисна го повече.

Кадъ Мустафа въздъхна дълбоко и даде знак да почнат. Трябаше да си гледа работата. А как да я гледа, като знаеше, че отвъд дувара, зад гърба му, стоеше омразният бей. Може би спеше — може би слухтеше, изучаваше го, плетеши примката.

Доведоха подсъдимия, един мръсен турчин, сух, жилав, черен като дъбова кора.

— Кажи що си сторил! — запита го кадията.

Той знаеше всичко, но такъв си беше редът — да чуе и виновника.

Ала турчинът вече бе научил кой е дошъл. Дързост бе добил. Затова се опъна:

— Нищо не съм й сторил.

— Не я ли бутна с хайванчето си?

— Не съм. Лъже проклетата гяурка!

Кадъ Мустафа го спря с ръка.

— Стига! Тебе чух. Да чуем и Дъба!

Напред се изстъпи Иван Дъба, градският седлар. Не току-тъй му бяха прикачили това прозвище. Як бе и широк в плещите Иван Седларя, як като дъб. Пристъпи той тежко, сякаш дъб разкърши клонаци и рече:

— Вървеше Кераца по сокака. А ти знаеш, трудна е невестата. Осман Хасаноглу разигра коня си. И я бълсна. До вечерта го роди. Мъртво. Туй е, кади. На, честен кръст, че е вярно!

Прекръсти се три пъти. И посочи с поглед небето, откъдето слънцето поглеждаше иззад перестите облаци като през сребърна ризница.

Турчинът се заинати:

— Не го слушай, кади! Лъже кучето му гяурско!

Още не свършил и Дъба го стисна за гръкляна.

— Кой лъже бе? Пръв път някой казва, че Иван Дъба лъже!

Чаушите се спуснаха да отърват нещастния Осман, който се задушаваше в мечите лапи на седларя. Задъхан, зачервен, Иван Дъба отпусна ръце. Избърса чело.

— Прав си — рече каймакамият. — Ама не биваше. Баш сега...

Премисли и се обърна към подсъдимия, който още не бе дошъл на себе си:

— Сгрешил си, Османе, и пред аллаха, и пред хората. Все едно човек си затрил. Не е нарочно, знам. Ала и тъй си виновен. Петдесет тояги ти присъждам, Османе. За ум. Да гледаш друг път къде разиграваш жребеца си.

И се обърна към стражите:

— Сега го водете! И тая работа мина...

— Йок, кадъ! — обади се един тънък глас зад гърба му. — Хич не е минала!

Каймакамият се обърна. На прага се бе изправил, висок, попрегърен, салтанатлия, самият Курт Али бей, с голобрадо жълтеникаво лице, сърмошит кафтан, тънък ален елек и жълти свилени шалвари, с юфтени емении на краката и ивичеста чалма на главата, забодена с елмазена игла, а на ушите със златни обеци.

— Още нещо има! — додаде беят и лицето му се набръчка още повече като каймак на подварено мляко. А кожата край очите му се надипли по-ситно от женски бръчник.

— Аз няма да ти се бъркам в кадилька, Мустафа. Тъй знаеш, тъй съдиш. Само ще те питам колко ли щеше да отсъдиш на гяур за такваз магария?

— Гяурите нямат коне, беим.

— Ами ако имаха?

— Толкова и на гяурина, Али бей. Да речем до сто тояги. Повече няма да издържи. И гяурско дете да е пометнато, и на правоверен — все това е, все чадо на аллаха.

— Аха! — поклати глава беят. — Тъй учеше и онова куче Бедредин. Ако се лъжа, поправи ме!

Кадъ Мустафа отвърна глухо:

— Не, беим! Не се лъжеш!

Тогава скопецът додаде:

— Осман да върви! Засега тъй! Ама аз съм си наумил да питам нещо тоя, другия, дето дигна ръка на правоверен. Или ти, кадъ, и това не видя?

— Видях. И ти видя. Осман го омаскари. А кой честен мъж ще търпи таквиз думи?

— Робът ще търпи! — натърти беят. — Законът не пита прав ли е робът или не. Законът разпорежда, че такъв няма право да посяга върху правоверен.

Иван Дъба гледаше към земята с присвити вежди. Беят го стрелна с насмешливите си очи, после се обърна към каймакамина:

— Хайде аз да довърша туй, що ти начена. Бива ли?

И без да дочака съгласието му, оправи чалмата и изрече тържествено:

— Да се знае. Съдя в името на падишаха, пресветлия наш господар султан Мурад хан бин Мехмед хан бин Баязид хан бин Мурад хан бин Орхан бин Осман — да им бъде лека пръстта и бог да стори рая тихен дом, а на нашия господар да дари хиляди години благодат на земята...

Всички, турци и българи, скръстиха ръце на гърдите и се поклониха верноподанически. А Кадъ Мустафа си рече наум: „Умее да се докарва, лисицата му проклета!“

— Задето поsegна на правоверен — извиси рязко глас Али бей, — осъждам гяурина Иван да получи и той като Хасаноглу петдесет тояги.

И се наведе към каймакамина:

— Да се поучи и на друго — да не свидетелствува срещу правоверен. И той, па и другите.

Кадъ Мустафа понечи да отвърне:

— Ама как тъй...

Али бей го прекъсна със знак:

— За днес стига! А сега, Кадъ, разведи ме из касабата, покажи ми калето, аскера. Падишахът иска да знае всичко.

Замълчал, Кадъ Мустафа се поклони и тръгна зад него. Запътиха се към Стражевата кула, Чауш калеси, следвани от чета яничари с измъкнати ятагани, начело с онбашията им.

Народът, мъже и жени, занаятчии и търговци, българи, евреи, турци, арменци, гърци и татари, отстъпваха смутени от пътя им.

Отдръпваха се до къщните зидове и оттам ги стрелкаха с недоволни очи. Никога преди не бяха виждали каймакамина си да ходи със стража, забравили бяха тия обичаи.

Евнух бей ги оглеждаше изпод вежди.

— Много ти е оперена раята, кадъ! — изръмжа той и без да дочака възражението му, додаде. — Ще я укротя, да знаеш!

Достигнаха Стражевата кула. Колко е градището? Докато тръгнеш и си опрял в дуварите му.

Беят посочи параклиса на свети Никола.

— А туй?

— Текето на Саръ Салтък, беим.

— Да видим, кадъ!

Един сух, изпит като икона дервиш им отвори грубо скованата протка.

Когато пак излязоха на светло, Евнух бей рече:

— А каменният кръст? Що дири кръст в текето на исламски светец?

Кадъ Мустафа отвърна:

— От християните е, беим. Нали и те го тачат? Наричат си го по тяхному свети Никола. А той си е все нашият Саръ Салтък.

Али бей свъси вежди. Не каза нищо. Загледа се в издяления над протката полумесец с кръст в него вместо звезда. Само си добави наум: „Значи и тук. Кръст и полумесец барабар. Все същото каращисване на гяурската вяра с ислама. Все същият бекташизъм, все тая проклета ерес, все тия останки от заблудите на Бедредин Симави, размирникът, най-опасният султански душманин!“

По външната каменна стълба се изкачиха на кулата. Спряха на върхната площадка. Утринният вятър ги брулна с цялата си сила, та Али бей се загърна плътно в наметката си.

Дълбоко под нозете им искреще морето, ширнало се като тепсия от кръзор до кръзор. Сякаш бяха се изкачили в коша върху мачтата на огромна гемия. Отвред море — отпред, встрани. Само назад, към север, опасаният със зъбестите си стени град бе полазил със сблъсканите си къщи по тесния провлак — изтънял, изтънял, та сякаш ще се скъса от напора на талазите, що подядат темелите му. И тъй Килгра бурун не приличаше на къс суза сред морето, а на заседнал до брега огромен каменен кораб. Сънцето се бе поиздигнало над

кръгозора. Искрящото му отражение се бе отделило от морето, доближило брега. И блестеше като сребърен остров сред ярката водна синева, над която прелитаха със сънливи помахвания окъснели гларуси. В пристана, на завет от източния вятър, също дремеха привързаните към проядените от червеи пънове търговски галеати и бойни кораби. Подраница за някъде, навлизаше в открито море каторга с широко размахани гребла, отгоре, отвисоко, наподобила забързана скрипия.

Али бей вдигна ръка.

— Евала, кадъ! Чудо кале имаш! Друго такова няма! Аллах само затуй го е създал. Като ятаган е Килгра бурун, разсякъл морето. Който владее Килгра, ще владее целия Кара Дениз, Черното море. На тебе го е поверил падишахът, нека аллах постеле пътя на ата му с калдъръм от главите на душманите му.

— Аз това правя, Али бей! — отвърна твърдо каймакаминът. — Укрепвам властта на падишаха. Както мога. И както разбирам...

Беят дори не се усмихна. Само бръчникът около очите му издаде присмеха, що блесна в тях.

— Не само както ти разбираш, кадъ. Не така. А и както султанът повели, нека аллах не вдига от него победоносна десница.

Той даде знак на онбашията да отведе яничарите си, отпрати към другия край на калето и часовоя, който оглеждаше със зорко око простора, и приближи лице до каймакамина. А нали Кадъ Мустафа беше почти нисък, Али бей трябваше да се приведе, да се пригърби повече, за да му пошушне:

— На зор е царщината, кадъ. Затуй и аз съм се разшетал от вилает до вилает, от касаба в касаба.

Каймакаминът опита да се отдръпне, ала Евнух бей вече бе подушил мириса на виното.

— Слушал бях — смръщи той ноздри, — че подслаждаш живота си със забранената от корана мръсотия...

Не се доизказа. Ала тая недомълвка прозвуча по-заплашително от всяка гласна закана.

Кадъ Мустафа проглътна. И отвърна:

— Нали ги бихме неверниците? И Лаело, и Янкул войвода побягнаха чак в Сръбско пред нашия аскер.

— Бихме ги не ние. Би ги лютата зима, що ги завари в Дервента над Ислади, дето ѝ викат Златица. Аллах ги би тогава. Аллах ги прогони с хали и мразове. Ала още няма мир с маджарите. Дори преговори за мир още няма. Кога им хрумне, може пак да нахлюят: и Владислав Ягело, дето му викат Ласло, и Ян Хунияд, проклетият Янкул воевода. Да нахлюят с кръстоносците си, изпокрити като последни страхливци в чилик — от очите до петите.

— Ако нахлюят, пак ще ги прогоним с помощта на аллаха.

Беят се намръщи.

— Иншаллах! Яли са пердаха ни. И пак ще го ядат. Ще разнесем санджака на пророка по целия свят. Ама няма защо само на божата помощ да се осланяме. И ние да си плюем на ръцете. Да закрепим султанъка. От туч по-як да стане.

Той пак се наведе.

— Не са толкоз страшни френките, кадъ, по-страшни са тия тук — раята, дето ги чака да дойдат, та и тя да се наежи.

Кадъ Мустафа поклати глава.

— Не е тъй, беим. Покорна е раята.

— Покорна, а? А при София? Повече зулуми от Унгурус стори разбунената рая, селяци, горяни и колибари. Та от тях султанският аскер не смееше от друма да кривне — ни за храна, ни за сено, ни за плячка и обир. Видеха ли малка чета, до крак я накълцаха. Та само край София ли?

— Тия тук не са такива, беим! Знам си раята. Искат в мир да живеят, да работят и да отглеждат челядта си.

— Няма мирна рая. За да кротува, да не се буни, трябва с чиличена ръка да я стискаш за гърлото. Само уплашената рая е мирна. Ей туй ще сторим ние с теб, кадъ.

Кадъ Мустафа поклати глава.

— Излишна кръв, и тя пак излишна кръв зове, Али бей.

Евнухът събра бръчките край очите си.

— Без кръв държава не се оправя, кадъ. Кръвта е като хоросана, дето споява камъните на дувара. При това камъните да са изгладени, търкаляни, бълскани.

— Такава спойка лесно се измива, беим. От първата буря. Друго трябва, друго. Балваните може да не са изгладени, да са и ръбати, ала да си уйдисват, та да се държат един за друг и без хоросан. Както са

градени старите градища. Ние си нямаме древна държава, беим, като византийците и френките. Нов султанък изграждаме. А в него има всякакви камъни и тухли: и християни, и мюсюлмани. Не да се мразят, не да се дебнат и колят, а в едно да се слеят — и победители, и покорени; в едно, което никой няма да събори и никой няма да му размие хоросана.

Али бей замълча. Види се, премисляше това, що беше чул.

Огненото отражение на слънцето вече се бе разкъсало на стотици искрещи островчета, превърнало се бе на някакъв сребърен архипелаг, сред който морските течения пълзяха като реки от разтопен ахат.

— Ex, кадъ! — въздъхна беят. — Много трябва да си хортуваме с тебе. Едно мислиш ти, друго аз. Чуй аз какво мисля! Тъй е наредил пророкът — да има господари, да има и рая. Да не се сливат. Раята да бъде темелят, да удържа дувара на калето. А правоверните да дават аскера, та да има кой да мре за исляма.

И изведенъж се обърна към него:

— Помниш ли, кадъ? Помниш ли колко ядове ни е създавала твоята мирна рая, откак Фируз бей срина омразния Търновград?

— Помня, беим.

— И когато Сигизмунд, проклетникът, стигна до Никоболи, отдето едва се отърва с лодка по Кара Дениз; и когато ония хаирсъзи Фручин и Константин навлязоха от Сърбско; и размирията в Проват и Матара, кои едва потуши Муса шехзаде, та заради туй го нарекоха Муса Кеседжи; и селската буна на Бедредин Симави; и бунтът в Константиновия Велбъдж, след който Турхан бей срина хисаря му...

— Помня, беим. Не са само тия. И други има. Балканът е натъпкан с хайдути. Но питаш ли се, Али бей, защо се буни раята?

— Защо, кадъ? Ти ми отговори!

— Против неправдата, беим. Има ли неправда — има буна. Кога я редиш по закон и съвест, раята мирува.

Отгоре, от Стражевата кула, се виждаше като на длан целият град: и високите бойници, и зъбестите стени, и сблъсканите между тях къщи, и тесните улички, които почти не се виждаха от нависналите стрехи, и сараите на българските велможи и турските първенци, и минаретата на джамиите, източени като бели копия към небето.

Отнейде се зачу тракане като водениично кречетало, усили се, наближи. Беят погледна от високото. И видя някакво уродливо

същество, облечено с мръсна дреха, избеляло някога червено расо, с качулка за главата и две дупки за очите. То вървеше с мъчително куцане и дрънкаше с дървената си хлопка.

— Прокажения! — отвърна Кадъ Мустафа на питащия бейски поглед.

Курт Али бей премисляше нещо.

После рече тихо:

— Имаш ли си мекерета, кадъ?

Кадъ Мустафа го изгледа.

— Не ми трябват. Пък и няма мераклии. Не се въдят тъдява.

— Мераклии ще се намерят винаги. Доносниците не се раждат сами. Изкалъпват ги аяните. Власт без доносници не се укрепва. Те са като решетката на яза, която не дава на камъни и дървета да нахлюят в улея, да изпотрошат воденичното колело.

И пак погледна прокажения, който се бе спрял пред една порта да вземе оставения комат хляб.

— Ей такива вършат хубава работа, дето се врат навсякъде. Ще ти кажа, та да знаеш и ти. Навред курдисах такива, да слухтят, да ми донасят, ако нещо се замисля. В Търновград ми служи кръчмарят Калин. Цялата касаба през механата му се изрежда. Сръбне ли си, всичко избърборва — и гяур, и правоверен. В Шумлъ ще върши тая работа поп Георги. Нали при него се изповядват? В Никболи се разбрах със Секузя, гледачката. Нали за всяка нова работа до нея се допитват? Има ли и тук такива попове, такива кръчмари и гледачки?

— Има всякакви: и гледачи, и баячи, и попове, и кръчмари, ама дали ги бива за таквиз гнусотии, не знам. Колкото за тоя, за Прокажения, файда няма да видиш. Навред ходи, ала никой не смее да му заговори. От страх...

— Че щом няма файда от него, защо си го оставил да живее?

Кадъ Мустафа го изгледа слизан, но преди да запита нещо, беят предложи да се връщат.

— Напече слънцето.

Двамата се прибраха в конака, поседнаха на миндерлька сред натрупаните възглавки. И както пиеше разредения с гюлова вода шербет, беят вдигна глава.

— Що има?

— Балъо Купеца! — отвърна с темане гавазинът. — Иска да говори с бея.

Кадъ Мустафа реши да превари:

— Али бей няма време.

Но беят беше решил друго.

— Я нека влезе!

Пред двамата турски първенци застана смутен мъж на средна възраст, с прошарени мустаци, Балъо Купеца, бащата на Калинината дружка Калиопа. Сред многото търговци в Калиакра — евреи, гърци, арменци и дубровничани — единствен българин беше останал само той.

— Какво искаш? — запита беят с безизразно лице.

Балъо се поклони, притиснал калпак към гърдите.

— Не да искам съм дошъл, бейм. А да предложа. Да дам това, що е длъжен всеки поданик на падишаха.

— Буюр! — покани го беят. — Седни!

Но Балъо остана прав.

— Дохождах и при кадията — рече той. — Ала негова милост не ме изслуша. Много се доверява на людете си кадията ни. Не знае, че ги има всянакви.

Той облиза устни и отново заговори:

— Мирнала бе най-сетне Карвунската хора, Добруджата. А никога мир не е имала. Тъй разправят старите хора. Едни от болярите, а те са само за беля, се запиляха по тутина: я при московитите, я при маджарите, я при власята. И повече, ни вест от тях, ни помен.

— Някои останаха и при вас — подметна беят.

— Останаха някои. Като бащата на нашия Хасан бей.

Смениха род и вяра, та тъй власт да запазят. Омотаха чалмите, напълниха харемите си с хубавици. А селенията, работният народец, тия, що едва бяха оцелели след палежите и грабежите, пак наведоха вратове. Заловиха се да копаят и жънат, както са копали и жънали от памтивека. И много-много не ги е еня кому робуват: на нявшашния ли пиян болярин, или на сегашния турски спахия. А да ти кажа ли — сега гаче ли им е по-леко. Взема спахията, душата ти ще извади да получи десетъка: и от житото, и от меда, и от овцете. Ала на повече не посяга. Здрава е султанската ръка. Далеч виждат султанските очи. А по-рано? Граби боляринът, граби игуменът, грабят царските побирчии, грабят

войскарите, кога преминат през село, грабят това, що е останало, и горските хусари. Бог високо, цар далеко. Ред настана вече из Българско. А трудовите хора само за ред жадуват. Не са те ратници или хусари, та от размирие и безвластие да поминават, богатство да трупат. Ред искат те — какъв да е, но да е ред. И най-лошият е по-добър от безредието.

Той спря. Пак облиза устни, като не смееше да погледне в очите Кадъ Мустафа.

— Е? — само туй запита беят.

— Това е, беим. И търговията иска мир. При всяка буна, що са подхващали султанските душмани, всичката ми стока ставаше зян. Сетне трябваше да почвам изначало.

Беят виждаше, искрен е Купеца. Виждаше също, че има още нещо за казване.

— Е?

— Нещо не ми харесва в Калиакра, беим!

И като зърна разбуденото внимание в очите на бея, изрече на един дъх болката си:

— Пак ще ни запалят чергите проклетите размирници, боляри разни и болярски измекяри. Виждам, събират се, шушукат. Някакъв божек, дето друг път не съм го виждал, шари от порта на порта, влиза, бави се повечко, отколкото се полага на просяк.

— А къде ходи тоз божек? — запита беят.

— Че къде ли не? И при Боян Кръчмаря, и при Иван Дъба, при болярката Звездена...

Евнух бей потърка с пръсти челото си.

— Нещо повече да ми речеш?

— Засега няма повече.

— Евала, Балъо! Иди си тогава! Ала не забравяй и друг път да ни спохождаш така. Кяр ще имаш, зян няма да имаш. И аз няма да те забравя.

Когато Балъо излезе, евнухът се обърна към Кадъ Мустафа:

— Чу ли? Твоята мирна рая! Пак за донанми се гласи.

Кадъ Мустафа дигна ръка за протест.

— Не го вярвам, беим! Мрази ги тях Балъо Купеца. Затова ги ковлади. Заради алъш-вериша. Не ракат от него да купуват, не ракат чрез него да продават. И мен е кандърдисвал. От него да купуваме

сукното и гайтаните за аскера, не от генуездите. Та се докарва. Мен не успя, тебе да склони иска. Затуй...

— Може и тъй да е — рече беят. — Ама ние сме длъжни всичко да проверим. Всичко да чуваме, всичко да виждаме. Ти все за народа говориш, кадъ. Аз пък в народа не вярвам. И да ти кажа още нещо. Мен от болярите не ме е страх.

Насмешливото пламъче в очите му угасна.

— Но от раята, пущината, се боя.

Той се наведе по-ниско.

— Ще ми се да видим колко е вярно онуй, що ни издума Купеца.

— Заповядай, беим! Каквото заповядаш, ще стане.

— Сакън! — дръпна се беят. — Аз нищо няма да заповядвам. Ще заповядваш ти, ти ще си каймакамствуваш. Аз само ще гледам и слушам.

А точно от това най-много се боеше Кадъ Мустафа.

РЕВНОСТ И ИЗДАЙНИЧЕСТВО

Навярно десетият кръг на ада е отреден за мъките на несподелената любов, на ревността. Тя е по-жестока от всичко друго, що е могло да измисли човешкото въображение: и от врящите казани, и от дяволските вили, и от воденичните камъни на вратовете — тъй както ги зографисват на Страшния съд по черкви и манастири.

Мир не намери Калина от оня ден, когато видя тайнния знак между любимия си и омразната ѝ Звездена. По цял ден не я свърташе, ни в механата кана да подаде с усмивка, както досега, ни в къщи да ошета. Кръстосваше ту из полето, ту по скалите, ту от една дружка при друга. А болката не стихваше, повече се разгаряше, като борина.

А и той повече се не весна в кръчмата, поне да го зърне, ако не го чуе.

Тъй, в своите си болки, не можа Калина да проумее хорската тревога, не даде ухо на туй, що шушукаха и млади, и стари. Сякаш не я засягаше идването на Евнух бей, сякаш не за раята, а за някои други, се отнасяха заканите му.

Само за любовта си мислеше Калина — как да я заварди, как да я възвърне. И нищо друго — ни людски страхове, ни слухове за нови битки, за нови кървища; ни поличбите, виждани от стари хора по небето: огнени мечове и опашати звезди, що ронят кървави сълзи. От сутрин до вечер обхождаше врачки и баячки, при християнски светици, при мюсюлмански ходжи и имами. Половината златици от моминския си наниз раздаде за любовни мехлеми и магии. И човечета от воськ ѝ ляха, на него и нея наречени, с нейни коси ги свързваха, с любовно биле ги обливаха, с мед ги слепваха — все напусто. И до черна магия накрай опря. На омачкана от воськ Звездена очите с игла изчовъркаха, змийски зъб в сърцето ѝ забиха, и в отвара от биле разделно я давиха. А покоят все не идваши и не идваши. Гореше пустото му влюбено сърце, изгаряше. Въглен да беше в гърдите ѝ, нажежен топуз да беше, вече трябваше да е изстинало. А то...

За още една перпера проводи при велможката подучена баячка да ѝ гледа, да ѝ каже, че възлюбленият ѝ я лъже. Да кљвне и нея в сърцето. Ала и тук не сполучи. С насмешка отпрати Звездена и гледачката.

Повече не изтрай. Как да е, трябваше да го види, да го спре, да го пита, та ако ще би да чуе и най-лошото. Реши да го дири в сарай му. Пък каквото щат да кажат хората. Вече не ѝ беше и до хорските приказки и одумки.

Привечер забърза към града. Не се и замисли как щеше да се върне назад, след като вдигнат моста. Пътят извиваше далеко на запад, за да се изкачи по нанагорнището, затова тя пресече по проката пътечка, задъхана от нетърпение и от стръмнината.

От високото, като от орлов полет, девойката видя морето в краката си — в плитчината мътно резедаво от свлечените със снощния порой мътилки, а след туй изведнъж, без преход, сякаш със зид преградена, почваше тъмносинята дълбина. От самия нос като че ли извираха няколко реки от пяна, които се разпълзяваха към юг и запад, разклоняваха се като изподран от бурите пряпорец. Полите ѝ се намокриха от вечерната роса. Тя знаеше какво значи това. И небето на заник беше порозовяло като равно загоряла ябълка. Утре времето щеше да бъде хубаво. Рибарите щяха да идат за риба отрано. И в кръчмата нямаше, да се свъртят много мющерии.

Калина достигна крепостта, когато камбаната удари за вечерня. Скрипецът, който навива веригите на тежката порта, вече проскърца, когато тя мина под него. Току зад гърба ѝ мостът се надигна и притисна входния отвор. Отгоре се спусна с грохот желязната решетка. Никой вече нямаше право ни да влезе, ни да излезе до заранта.

Девойката дори не се обрна. Забърза напред. Прекоси външния град, дето живееше работният народ: лозари, занаятчии и търговци. Домовете, двукатни, с издадени еркери и стрехи бяха тъй нагъсто, че почти се допираха, сякаш не улички, а сенчести тунели. От още незатворените вратни лъхаше на спарено, на чесън и чирози.

Денят се топеше бързо. Опряло до кръгозора, слънцето се разгаряше като раздухван въглен. Пламналият небосвод плискаше върху морето и по гледжосаните плочки на черквите роящи огнени искри. Босоноги дечурлига подтичваха подир окъснелите кравички, овце и кози, да ги прибират в оборите. Бабичките се надигаха с

пъшкане от праговете и бързаха да се намъкнат в къщи, да залостят портите. Никога преди не бяха заглъхвали тъй рано наковалните, скрибущащите грънчарски колела, длетата и чуковете на технитарите. Някаква стаена, още неизказана закана висеше над целия град, сякаш грозен облак от заплаха и ужас беше легнал току до покривите му.

Калина продължи нататък. Премина и през втората порта, която не се затваряше вечер освен при беда. Промуши се през третата, без да чуе задявката на часовоя яничар. Навлезе в болярското градище. Почти тичешком достигна сарай на Хасан бей, що нявга е бил княжески дворец на Добротица и Иванко, посрещал царе и императори, свидетел на гръмка слава и позор. Никой не бе посегнал на него. Останал бе наследство на Хасан бяя. Ала от другото, от някогашното богатство и власт, почти нищо не бе останало — само един тимар от десетина села с мерите, горите и селяците. А какво бе то, сравнено с миналото величие, с това, що бяха владели дедите му — от Балкана до Туна река, от Дръстър до Емона? Нищо наистина, ама нали все пак бе останал господар, не бе пристрасти рая, а велможа, бей!

Не се пристраши горката девойка да приближи до гавазина, който дремеше пред сарайската порта, подпрян на дългото копие. Потули се в сянката на отсрецния дувар, зачака. А що ли чакаше клетата? И да питаш, де може да отговори влюбеното сърце? Не мисли сърцето, само се бъхти в гърдите. И себе си мъчи, и нея.

Подочул бе нещо за дъщирите какъри и Боян Кръчмаря. Глас бе извисил, ръка бе дигнал дори. Да ѝ припомни, че не скланя едничкото си чедо да почерни в хarem, все едно в тъмница да натика. Нищо, че Хасан бей, макар и потурчен, си е все наш, българин. Нищо, че лоша дума още никой не е изрекъл за него. Знаеше старият хусарин, чувал бе. А туй, що разправя народът, е вярно. Народът не лъже, народът не се лъже. Потурчил се бе преди много лета бащата на Хасан бей. Обсадил бе тогава султан Мехмед, бащата на сегашния султан Мурад, славната Калиакра, след като бе удушил с тетива на лък брата си Муса Кеседжи. Тръгнал бе да разчиства сметки с братовите крепители. Всичките си братя бе заровил вече Мехмед в семейната гробница, всичките синове на славния султан Баязид Илдъръм — Светкавицата, когото пък бе обезглавил страшният Тамерлан — Тимур Куция. Условие поставил тогава Мехмед хан на калиакренския владител, бащата на Хасан бей. Или да му предаде без, бой твърдината и сам той

да приеме ислама, ако иска власт и сила да запази; или ще изколи Мехмед хан де що мъжко има, от старец до дете в майка, и ще сравни със земята града и крепостните кули. Генуезците тогава потривали доволно ръце, че се отърват тъй леко от един костелив противник, от когото не можели мир да намерят по цялото Черно море. Доволни били и византийците, които едва спасявали кожите си зад яките стени на Константинопол. Склонил тогава князът, какво друго му оставало. Отворил непревземаемите порти, намотал чалмата, почнал по пет пъти на ден да отправя метани към Мека, отрекъл се от вино и свински пържоли. Покоите на княгинята в хarem превърнали, с евнуси и слугини, княгинята забулила с яшмак бялото си лице, скрила под фередже кръшната си снага. Но и до днес мълвеше народът, че до гроб запазила старата княгиня и език, и вяра. В одаята ѝ срещу Великден кандило горяло, а кога я заравяли в гроба, вярна ръка положила на гърдите ѝ вехта потъмняла от времето икона.

Младият Иванков внук бе запазил русите коси и брада, сините очи на Добротица...

А Калина, щом само си помисли за тях, за тия сини очи, прежният огън отново облъхна тялото ѝ, сякаш в подница се бе свряла.

Мракът се надигаше от изток като огромен връшник. Хиляди ярки звезди просветваха по него, както прозира жарта през проядените му от ръждата дупчици.

Внезапно девойката трепна. Все едно изникнал от земята, на двадесет разкрача от нея се зададе Прокажения. Тих, безшумен като привидение. Калина неволно се прилепи към зида с разтуптяно сърце. Не беше на добро. Всяка среща с наказания от бога беше зла прокоба. Защото с нечестивия дружеше Прокажения. Как иначе можеше да влиза и излиза от крепостта, когато си поиска, и денем и нощем? Само като вампир прелиташе над зидове и кули...

Знаеха го старите хора. Отдавна живеел все тук, в Калиакра, все в своята пещера, извън крепостните зидове. Еретик бил някога, дедец, богомилски поп — от ония, що не признавали ни цар, ни боляри, що ни на цар в рат помагали, ни на боляри. Додето дошли измаеляните и прекарали под ножа селяци и боляри, богомили и попове. Загубил се тогава дедецът по света, а когато се завърнал пак, бог вече го бил белязал с тежката болест. Наказал го за знайни и незнайни грехове.

Прокажения се запъти право към нея, като си мърмореше нещо под спуснатата очилата качулка. Калина не можа да издържи — насаме с Прокажения, през нощта, в най-бездлюдната уличка. Отстъпи все покрай дувара, все в сянката. Но спря. Пътят й бе препречен от параклиса на свети Никола, текето на Саръ Салтък. Тя опря гръб в заключената протка, притисна се в нея, ако можеше като бублечка да се провре през нея, да се слее с нея.

Неволно се прекръсти. Да помогне свети Никола! Или другият, татарският светец. Някога тук бил гробът на свети Никола, сега турците казват, че бил Саръ Салтък. Едно и също значело. Светец бил и Саръ Салтък, Жълтокосият, проповедник на чуждата вяра. За да не се напиват с вино правоверните, направил бозата. Преплавал морето върху молитвеното си килимче. Обиколил всички земи на друговерци. И печелел воини за Мохамеда. С бойно знаме, тъпан и дървен ятаган. И той като Кадъ Мустафа говорел, че християни и измаелтяни са братя, все в един бог вярват. Йехова или Аллах — все едно и също значело. Накрай пристигнал Саръ Салтък и в Калиакра. А тогава в същата пещера, дето е сега гробът му, живеел седмоглав змей. Двете царски дъщери вече му били обречени. Отишъл Саръ Салтък пред пещерата и ударил тъпана. Разбуденият змей изпълзял навън, а светецът само това и чакал. С един замах на дървената сабя отсякъл трите му глави. Змеят побягнал в пещерата, а Саръ Салтък след него. Битката продължила дълго в тясната дупка. По едно време чудовището така притиснало противника си, че тялото му се отпечатало в скалата. Старите хора още показваха тези следи, толкова ясни, че личаха дори пръстите на ръцете му. Но дотук била силата на змея. Издъхнал. Отървал светецът царството от страшната напаст, спасил и двете княгини. Затуй го нарекли Килгра султан.

За благодарност царят, баща им, приел исляма със седем хиляди свои поданици. Кой е бил тоя цар никой не казва. Дали бащата на Хасан бей? Или дядо му?

Когато Саръ Салтък умрял, аллах му отредил да почива в седем гроба — на седем града благодат да дава. Не само на Калиакра. И в Едирне, и в Смирна, та чак в Охрид. Къде ли не?

Прокажения изглежда изведнъж реши друго и се върна назад, като не спираше да фъфли през разядените си уста: проклятия ли някакви нареджаше или други думи вещерски.

Девойката остана скрита още малко. Повече не изтрайа. Сърцето я влечеше нататък, към сарай на Хасан бей. Едва изчака нещастникът да докуца до първата пресечка и изскочи от закритието си.

Замалко щеше да изпусне тоя, когото дебнеше. Протката на бейския сарай изскърца леко и отвътре излезе загърнат в тъмна наметка, като се озърташе неспокойно, самият бей.

Сърцето ѝ се превъртя в гърдите. Но докато се опомни, преди да изтърчи насреща му, та да опре разплакана глава в мъжката му гръд, от близката сенчеста чупка на стената излезе Прокажения и му препречи пътя.

Калина се закова на място. Тя не чу какво си казаха двамата. Видя само как Хасан бей се отдръпна да заобиколи клетника и продължи надолу с едра крачка.

Калина усети, че нозете ѝ се подкосяват, че дъхът ѝ замира, че целият свят се люшва под нея. Хасан бей спря тъкмо там, откъдето се бе бояла най-много нещастната девойка. Двукатният болярски дом на Звездена се извишаваше в звездното небе като черна грамада. И то не дом, а истинско кале. От долния кат я стрелкаха като присвирти зеници тесните бойници, а на горния светеха с черен блясък полукръглите зарешетени прозорчета. Сякаш нямаше жив човек в цялата къща.

Преди нощния гост да натисне медната ръчка за почукване, обкованата с желязо врата се отвори и го пропусна, после все тъй безшумно се захлопна зад него.

Калина се хвани за гърдите; усети, че се задушава. Какво повече искаше, какво още чакаше? Нима това не ѝ стигаше? Беше я захвърлил, беше я забравил, беше се подиграл с любовта ѝ. А тя глупачката...

Идеше ѝ да се спусне нататък, да изкърти вратата, пък да грабне някой меч, че да го развърти наляво и надясно, да насече и двамата, на късчета да ги надроби, а после да запали къщата, та камък върху камък да не се задържи, следа да не остане от гнездото на тяхната любов!

Разплакана, тя се извърна и побягна назад, към носа. Повече не можеше. Нямаше сили. Оставаше ѝ само това. Да свърши всичко! Всичко! И обич, и ревност, и мъка! Всичко отведенъж! Само с един скок! Та мигар тя щеше да бъде първата, що се е отървала от теглото си там, в грозната бездна?

Почти без да вижда през замрежените от сълзи очи, тя достигна Стражевата кула и притича нагоре по стръмните каменни стъпала. Излезе на горната площадка. Подпра се с две ръце в каменния зъбец. Погледна надолу.

Луната се бе издигнала високо и грейналата ѝ пътека вече се бе превърнала на обширна стъгда, застлана с калдъръм от скъпоценни камъни, която се прекъсваше рязко на кръзовора като отсечена с меч. Сякаш оттам, от чертата, изведнъж почваше някаква бездънна пропаст, краят на света. Две пропasti една след друга. Оная там и тая тук, под Краката ѝ, която я примамваше в черния си покой.

Часовоят я хвана в мига, в който тя прекрачи към бездната. Издърпа я назад и изsviri с рога. От вътрешността на кулата изскочи онбашията с още двама яничара. Хванаха я и я повлякоха безволна назад, отпусната като дрипа, с пресъхнали от ужас очи. Недоумяваха що да я сторят. Затуй я отведоха в конака, при каймакамина си. Кадъ Мустафа умееше да се оправя с такива.

Завариха ги на приказки, седнали кръстато в голямата одая, сред купчина възглавници. Кадъ Мустафа дъвчеше сухи смокини и мислено ругаеше и капуджибашията, и капуджибайската хрътка. Ако Али бей не му се бе довлякъл, сега Кадъ Мустафа щеше да си посръбва от хубавото, бистро като сълза калиакренско винце. А в същото време евнухът току поднасяше към носа си венецианско шишенце с гюлова вода. Тъй беше научен — ни с вино, ни с ракия. Вонеше му всичко наоколо: и старите подгизнали от влага сараи; и всепроникващият мириз на риба, с който е надъхан всеки крайморски град; и некъпаните от лято до лято слуги и слугини. Само гюловата вода изместваше смрадта, разхуваваше му света. С нея му се струваше гаче ли не се бе заврял в стария прогнил сарай, а седеше сред гюлова градина, от която се носеше на талази дъхът на ухайните цветове, отгоре слънцето галеше сладко, а над главата му ромонеха бюлбюлите.

Двамата вдигнаха очи: бейовите изведнъж станали студено безстрastни, само изпитателни; кадийските — заблестели от възхита. Отдавна харесваше Кадъ Мустафа хубавата българка. С две големи слабости, с два луди мерака го бе натоварил аллах: винцето и Калина. И ако не беше боязънта от първата му жена и срамът от израсналите му синове, пък и от людските одумки, отдавна да я бе отвел в харема си. Струваше му се, че и насила би я довел. Но само тъй, само си я

мислеше. Сънуваше я. Повече не направи нищо. Ни знак даде да го разбере някой.

— Кажи, къзъм! — обърна се той кротко към нея. — Що има?

Тя мълчеше бледа като восък, отпусната в ръцете на двамата пазачи, които я придържаха под мишници.

Вместо нея отговори онбашията:

— Искаше да скочи от Чауш калеси.

Али бей остана напълно безчувствен, а очите на Кадъ Мустафа се окръглиха от потреса.

— Да се затрие! — той се обърна към нея. — Вярно ли е, гюзелим?

Девойката продължаваше да мълчи и само мъчително хапеше устни.

Каймакаминът стана, хвана я за ръката.

— Кажи, хубавице! Кажи какво толкоз ти причерня божия свят! При твоята младост и хубост...

— Не ща да живея! — пошепнаха сухите ѝ устни.

— Защо, Калинке? Защо, къзъм?

Тя изведнъж се изправи, пое дълбоко въздух. Думите потекоха като отприщен яз от устата ѝ:

— Защото го мразя! Защото ме остави, подигра се с мен! При друга отиде. При друга е сега, на друга се радва...

— Кой бе, Калино? Кой е тоя, що е разплакал най-хубавото цвете на Килгра?

Тя стисна юмруци.

— Кой ли? Вашият Хасан бей!

Чак сега в очите на евнуха просветна някакво огънче. А Кадъ Мустафа направо занемя.

Калина не спираше:

— Дано го убие бог! Дано убие и двамата! По-добре да бях умряла, преди да го видя, кога влеза у дома ѝ. В дома на тая болярка.

— Че коя е тя? — подпита тихо беят.

— Наперената Звездена, коя друга? Дето нищо няма. Само болярството ѝ. Правоверен, пък при гяурка...

— Ти пък какво толкоз си се закахърила за правоверните? — сряза я беят. — Ами я кажи кога го видя!

— Ей сега. Преди да изтичам до кулата.

Вълкът се събуди в Курт Али бей. Сви вежди.

— Тъй, значи? Хасан бей, посред нощ в дома на българска болярка!

— Че какво от това? — вдигна рамене Кадъ Мустафа. — Ще ходи където си ще. И той бекяр, и тя мома...

— Правоверен при гяурка!

— Че какво от това, беим? — повтори Кадъ Мустафа. — И Мурад хан първи, да е вечна славата му, взе жена гяурка, Кера Тамара, Шишмановата сестра. И Мурад хан втори, да го дарува аллах с бодрост и хилядолетна мъдрост, взе за жена друга гяурка, Мара, сестрата на Бранковича.

Али бей поклати глава.

— Не туй исках да кажа, кадъ. Не туй. В друго ми е акълът. В тази Звезденина къща напоследък влизат-излизат всякакви...

— Е?

— Не е зле да чуем думите на тая разплакана хубавица, да проводим аскер, да види какво става тая вечер там.

Евнух бей направи знак на онбашията.

— Остави момата тук, под ключ! А ти вземи аскера и претърси у Звезденини. Когото сбараши, тук го доведи!

— И Хасан бея ли? — смути се десетникът.

— И него! Всички!

Яничарите отведоха девойката.

Евнух бей се усмихна жълчно.

— Кара севда, любовна мъка — замътена глава. Без да щеш, докарваш беля върху главата на тогова, който е замаял твоята глава. Благодаря на аллаха, че ме е опазил от това зло — че главата ми е бистра. Мъжете и жените са роби, роби на страстите си. Аз стоя и над жените, и над мъжете. Всичко върша с акъл...

— И ти също по чувство — възрази Кадъ Мустафа. Само че мъжете мразят и обичат. Ти само мразиш.

И прехапа устни. Изтървал бе излишна дума.

Евнух бей сякаш не забеляза нищо.

— Не мразя никого, кадъ. Само по акъл съм серт. Трябва да сплаша раята. Инак тя ще ни уплаши.

Погледна отвисоко към смръщения каймакамин и додаде:

— И твоята глава не е бистра, кадъ. Много глупости би сторила, ако ме нямаше мене.

Кадъ Мустафа натърти с горящи от негодувание очи:

— Не е кой да е Хасан бей. Верен служител е той на падишаха. Може ли такваз дамга да му лепнеш? Отколешна слава има соят на Добруджаоглу. Нямало е по-добри моряци от тях. И сега нямаме поопитен капудан от него по целия Кара Дениз.

— Ако излезе чист, аз ще му кажа всичко. Ако е толкова верен на падишаха, няма да се цупи, по-добре да огорчил! Четиридесет невинни, кадъ, отколкото един душманин на султана да остане ненаказан.

Каймакаминът се извърна рязко.

— Не бива, беим! Посред нощ не бива! И то за какво? Заради женска ревност...

— Заради много неща, кадъ.

— Не бива! — натърти Кадъ Мустафа. — Срамно е тъй!

— Нищо срамно няма! Щом е за падишаха — и от ревност да е, и от приста злоба, и от алчност. Всичко трябва да знаем ние, всичко да проверим...

— Тъй ще измърсим исляма, Али бей.

Курт Али бей поднесе пак гюловата вода под носа си.

— Няма, кадъ! Не се кахъри! Той, ислямът, е толкова чист, че от нищо не се мърси, всичко изчиства. Като огъня...

СЪЗАКЛЯТНИЦИТЕ

Една-единствена вощеничка осветяваше тъмната, мразовита зала, в която някога боилът Йолпан бе уреждал пиршествата си. От миналото охолство бяха останали само старите дъбови маси, раклите и столовете, украсени с изкусна резба, но вече оръфани, почернели от времето. Над прозорците бяха спуснати, да закриват любопитни погледи отвън, плътни сукнени завеси, изтъркани и проядени от молците. Върху масата бяха сложени гледжосани блюда и чаши, такива, каквито могат да се видят на всяка занаятчийска трапеза в Калиакра. Нявгашната златна и сребърна посьда се бе стопила отдавна. Още Муса хан беше отнел именията на Йолпан, та да ги харизе като зиамети и тимари на поддръжниците си. После сultan Мехмед ги прераздаде на спахиите си. Някои от предишните български велможи успяха да запазят част от бащините си: едни скрити на сянка под крилото на исляма като Хасанбайовия баща, други дори без да променят вярата си, само приели да служат на султана. От Йолпановия род никой не предложи услугите си. Затуй до днес Звездена преживяваше, като продаваше покъщнина и чеиз на турски аяни и забогатели български технитари и търговци.

Бледото сияние на свещта играеше по замислените лица на събранныте хора. Начело седеше самата болярка, с дълга морава дипленица, с листа и цветенца от сърма, с червена шапчица на тъмните коси, която някога е била извезана с маргарит, а сега на негово място блещукаха люспици от седеф. За тоя случай бе облякла Звездена рухото, с което се бе гиздила и майка ѝ, и баба ѝ — единственото, с което не бе посмяла да се раздели, запазила го като скъп спомен.

От дясната ѝ страна седеше слепият просяк, който от три дни протягаше паничка пред черквата — сега вече променен, зрящ и силен мъж, с горда осанка. Не просяк, не селяк, не купец, а — властел, свикнал да му се подчиняват. До него башата на Калина, старият кръчмар Боян, беше опрял и двата си пестника в масата. Отляво пък беше забил поглед в пода като сраснал с тежкия стол, Иван Дъба.

После се редяха притихнали пред опасното начинание Йончо Ковача и Коста Куюмджията. Точно срещу болярката бе подарял брада на двете си ръце самият Хасан бей и нетърпеливо местеше очи от едно лице на друго. До него мълчеше намусен, седнал върху крайчеца на стола, сякаш всеки миг ще рипне да побегне, забравил от смут да отложи калпака си, Горан, старейшината на близкото село.

Звездена се изправи. Очите ѝ изльчваха такъв огън, лицето ѝ грееше с такова вътрешно горене, че от това дребната ѝ снага сякаш неусетно израсна, хвърли великанска сянка върху стената.

— Братя българи! — рече тя с тръпнеш от вълнение, а в същото време твърд като стомана глас. — Повече няма да чакаме. Види се, поп Ставрос няма да дойде.

— Уплашил се е — подхвърли Йончо.

— Каквото и да е, той си е грък. Няма да милее чак толкоз за Българско я. Поканихме го като християнин. Надявахме се да ни помогнат и другите гърци. Но нищо, ще минем и без тях.

Тя прегълтна и продължи с още по-тържествен глас:

— Вече да ви кажа защо сме се събрали. Сред нас е пратеникът на цар Фружин. Чуйте неговите думи!

Престореният слепец остана неподвижен, без да трепне под погледите, които се вторачиха в него. И така, без да вдигне глава, сякаш заучил наизуст словото си от стотиците му повтаряния по всички кътища, където бе минал, заговори:

— Малко ще приказвам. Защото нашата цел иска дела, не думи. Цар Фружин иска да знае дали има още българи в бащиното му царство. Ще се вдигнат ли воините му с оръжие да прогонят измаелитите, които погазиха страната му? Е, думайте, какво да отвърна на нашия цар!

Хората мълчаха, едни навели ниско глави, други устремили замислени погледи далеч отвъд стените, към имот, домове и челяд.

Боян Кръчмаря облиза устни:

— Какво искаш от нас? — запита той.

— Бунт! — отвърна пратеникът.

Кръчмарят изръмжа сърдито:

— Наситихме се на бунтове. Преситихме се. Отвътре тая царщина не се събаря. На какво друго се нада цар Фружин?

— Владислав Ягело и Хунияди Янош ще навлязат в Българско с рицарите си. Със сърбите и власите. А Скендер бег и Караманоглу ще ударят от юг.

— Тая зима Владислав и Янкул воевода избягаха от Златишкий проход. Бъхта ги султан Мурад. Кога пак набраха сили?

Гласът на непознатия потрепера от гняв:

— Не ги би султанът. Заледи се друмището. Не даде ни кола, ни добиче да дойдат до войскарите, ни хляб да принесат, ни вода, ни оръжие. Затуй. Ама сега ще ги бие. Ибрахим бег, емирът от Караман, най-върлият враг на Мурад, макар че е негов зет, писал на Владислав. Тъй рекъл той в писмото: „Мурад полудя. Даде трона си на едно момче, на сина си Мехмед. А той живее сред песни и жени, яде и пие. Ударѝ го ти от запад, аз от изток и ще го смажем.“

Боян Кръчмаря повтори въпроса си:

— От нас, от нас какво искате?

Посланикът сви рамене.

— Засега нищо. Само да знаем. Да си знаете и вие. Да се уговоряте с други българи, да стягате оръжие. И кога чуете, че цар Фручин е навлязъл, да се дигнете! Ей това!

— Ами ако Владислав пак побегне? Тогава? Фручин ще се върне в Маджарско, имал си там и крепост, и палати, и челяд. Ще се върнеш и ти с него. А народът пак ще остане да ви сърба попарата. Така ли е?

— Не е така! — разгорещи се непознатият. — И Владислав си има астролози, както всички господари. По звездите му гадаят бъдещето. Те му казали туй, което и аз ще ви кажа. Щастлива е тая година 1444! Да не я пропуснем! Година на трите четворки. Магическо число е четворката. Още по- силни са три четворки. Победна ще бъде тая година. За слава! Най-сетне кръстът ще смаже полумесеца!

Мълчал досега, Иван Дъба се надигна.

— Ясно, чухме. Искате пак ние да вадим кестените. Когато дойдоха османците, болярите първи се отметнаха да запазят власт и сила, да добият хареми. И Балтаоглу Сюлейман, капуджибашията на султана, е българин; и Искендер паша, братът на Фручин, за турска вяра загина в Анадола; и бан Янко в София; и бащата на Хасан бей. Един ли е, двама ли са? Че нали и половината яничари са все българи? Ами другите, дето, без да са се обрязали, са по турци от турците? Та не надви ли Баязид крал Сигизмунда при Никопол с подкрепата на

Стефана Лазаревича? Та не загинаха ли и деспот Константин от Велбъдж и Марко Кралевити от Прилеп във Влашко все за турската вяра?

— Това е вярно — пресече го рязко пратеникът. — Ала има и други. За тях не споменяш. Какво ще кажеш за цар Фружин, който половин век шета по света помош за вас да изпроси; за Константин Срацимировия, за Киприян митрополит Киевски, за Григорий Цамблак, за Константин Костенечки, за византийския патриарх Йосиф, брата на цар Шишмана, който щеше да се откаже от патриаршеството си само да склони папата за кръстоносен поход срещу измаилтяните...

— И за тях ще кажа! — наежи се седларят. — Останалите боляри побягнаха при други царе. Ала не копачи, не и божеци. И там пак боляри и владици. А ние, простите хора? И тук роби, и там да избягаме — пак роби. Народът пак ще си остане туй, що си е. Ще гризе жъльди със свинете като Ивайло, преди да грабне короната; ще нагъва просеника, омесен с плява и пепел; ще се дърли във въшливите си конопени ризи. Не се лъже вече народът, боиле. При Кадъ Мустафа не му е по-зле, отколкото при българските боляри.

Пратеникът се изправи разтреперан от гняв и вълнение. Взе меча, който лежеше върху масата, и го целуна.

— По стар български обичай се заклевам да кажа истинната! Пред мен все тъй, с целувка върху меча, се закле и царят на българите Фружин Шишман. С царската си щедрост ще награди той всички, що вдигнат оръжие: болярите — с прежните им санове и владения; хората от народа, първенците в боя, в боляри ще въздигне вместо ония, що са изпреди или род и вяра продали. Останалият народ по зевгар земя ще получи и зевгар волове да си я оре и засява...

Сякаш не чул щедрото царско обещание, Коста Куюмджията рече:

— Все си мисля. За годината. Вярно е, с три четворки, чудна година! Ала аз виждам и друго. Не съм звездобоец, не мога да гадая по звездите. Плаши ме туй, братя — съберете ѝ числата! Не прави ли „13“? А „13“ е лошо число, дяволско число! За слава ли говори? Или за погибел? Защо Владислав не опита сам, без да меси народа? Има си рицари, ще събере кръстоносци... Нали и папата...

— Защото не му стигат жълтиците. А наемниците за пари се бият. Кръстоносците също. Не щат вече само със сол от маджарските

солници да им плаща, както преди. Затуй... И чуйте що ще ви кажа! Свободата с кръв се откупува...

И мълкна недоволен. Навред все тъй го засрещаха. Обезверен бе вече народът. Смазан от тегла и поражения. Какво щеше да каже сега пратеникът на своя цар, като се върнеше при него? На той цар, който също не бе убеден в победата, нито в звездобойските прорицания, който не една, не две, а петдесет години търчеше от един кралски двор в друг, съюзи да крои, войни срещу Турция да подклажда — дано някак успее да освободи народа и царството си. Петдесет години — и все напразно.

Потисна въздишката си и се обърна към Хасан бея, който бе мълчал упорито досега:

— Княже, чакам и теб. Защото за нас ти не си Хасан бей. За нас и под турска гъжва ти оставаш все българин, наш брат. Какви думи да предам на цар Фручин от княз Асен, потомъка на славния деспот Добротица, от законния наследник на Карвунската хора?

Хасан бей трепна. Страшен смут бе овладял душата му и от словата на пратеника, и от тревогите на съгражданите му. А и такъв си беше Хасан бей — трудно решаваше. Но кога решеше, недовършено, наполовина не изоставяше. А много обещаваше цар Фручин — цялата Карвунска хора. От прост слуга на османците с дребен тимар от десетина селца — княз, все едно цар. Дорде бе жива майка му, все това му бе повтаряла и втълпявала: „Помни, сине, че си княз! Български княз! Нищо, че си потурчен. И с турска вяра, и с християнска, кръвта вода не става.“ Не бе забравил майчината заръка Хасан бей. Не бе забравил българската си кръв. И навярно, без да се замисли, щеше да целуне меча и да се обрече на далечния непознат цар Фручин, ако не беше другото...

Когато идваше насам, от тъмнината бе изскочил, сякаш изблъвнат от пъкъла, Прокажения. И го бе спрял. Бе го заговорил. А никога преди не бе дръзвал това. Та той с никого не говореше. Знаеше, болестта му будеше ужас. А сега бе протегнал ръка да го спре и бе изфъфлил през разядените си устни:

„Отдавна ви дебна. Събирайте се. Един подир друг. Що пак замисляте? Винаги все така — почнете да шушукате. И докарвате кланетата.“

Хасан бей не му бе отговорил, беше слисан.

„Недейте така — бе добавил Прокажения, — по-лесно се запазва свободата, по-трудно се извоюва отново. А вие, болярите, с лека ръка хвърлихте народа в робството.“

„И вие, богомилите!“ — бе успял да се опомни Хасан бей.

„И ние, вярно е. Всички: боляри и църковници, селяци и богомили. Ние натикахме вълка в кошарата. А сега? Късно е вече. Никой няма сила да го прогони. През пет години, през десет — оттогава все размирия правите вие, болярите. Власт и сила да си възвърнете. И все се отървате, побягвате. А простотията мре. Ще затриете нещастния народ. Ако и сега пак нещо такова сте си наумили, ако пак ще го пращате на кланицата — ще ви издам, да знаеш, по-добре да се затрият неколцина велможи, отколкото цял град“.

Хасан бей едва се бе сдържал да не го прасне с ятагана, да отдели грозната очилата качулка от расото му, ведно с главата.

Едва бе дочул последните му думи:

„Опази ли се народът, ще си направи и царщина. И цар ще си намери, и боляри.“

Не го бе дослушал Хасан бей. Но сега, при грижовните думи на градските първенци почувствува, че е имало нещо, за което е струвало да се замисли. Наистина, не може тъй, с лека ръка, бунт да се дига, хората на смърт да се пращат. И сякаш не той, а Прокажения заговори с неговата уста:

— Не може тъй, с лека ръка, народа в кланица да се проважда. Кой друг, ако не аз, може да знае султанската сила? Голяма е тя, братя, ненадмината. Право думат — и бай Иван, и бай Боян. Щом не е дошъл, значи и поп Ставрос мисли тъй...

Не свари да довърши. Пребледняла, със задъхана от възмущение уста, Звездена се изправи. Очите ѝ святкаха като размахан меч, гледаха така, сякаш можеха като пики да пробождат.

— И това ми било мъже! Та няма ли у вас поне капка българска кръв? Кажете де, докога ще траем? При Кадъ Мустафа не било тежко. Турци и българи равни смятал, все чада на аллаха. А новият, дето му викат Курт Али, и той ли божи чада ви смята? Опитва Кадъ Мустафа вълчета наедно с кученца да отглежда. Да ги побратимява. Опитвали ли сте и вие? Кога пораснат, побратимените вълци изядат побратимените кучета...

Тогава се надигна и селянинът Горан.

— Може да не е толкова тежко за вас, технитари и купци. Нали на султана войската обличате, нали ятаганите ѝ ковете, нали търговията му въртите? А селенията? Ти рече — жъльди яде, просеник с плява и пепел дъвче. Да речем, тук, в Калиакра, при Кадъ Мустафа не е чак толкова зле. А как е в Карвуна, във Варна, в Карнава, в Овеч? Не пиши ли кански народът от безправие и грабежи?

Изведнъж Звездена се обърна към Хасан бей:

— Ти нищо не рече, княже. Тъй могат да отвръщат, плитки сметки да кроят само технитари и търгаши. Аз питам болярин, княз. Какво мислиш ти, княже Асене? Ще дойдеш ди с нас?

Внезапно гласът ѝ омекна.

— Защото закъде сме без внука на Добротица? Пратеникът на царя търси тебе, не внучката на боил Йолпан. Или ела с нас, или тръгвай, още сега ни предай на Курт Али! Да знаем поне, че кръвта на Добротица ни е отровила...

На външната врата се почука боязливо. Всички трепнаха.

Звездена припна да отвори, а пратеникът наля от каната вино в пръстените чаши.

— Да знаете! — рече той. — На гуляй сме се събрали. Сватосваме Звездена с Никюпския жупан. Запомнете, Богдан жупан!

Девойката запита през залостената врата:

— Кой е?

Надяваше се за поп Ставрос. Размислил е, решил е. Ама не. Отговори друг:

— Аз съм, Банко, слугата на Кадъ Мустафа. Отвори! Нещо много важно ще ти кажа.

С разтуптяно сърце тя отмести резето.

— Слушай! — забърза слугата. — Прати ме кадията. Тъй рече да ти предам: Щял да дойде у вас с Али бей. Още тая вечер. След малко...

Тя затвори подире му вратата и изтича при гостите.

— Става нещо. Недай боже да е издайничество! Кадъ Мустафа ни предупреждава. Щял да дойде у нас с Вълка, с Курт Али.

Всички пребледняха. Познаваха славата на Евнух бей. Засуетиха се.

— Забъркахте ни в белята! — изсумтя Иван Дъба. Да се махаме, дорде е време!

И без да погледне повече към другите, забърза към изхода. Но се дръпна като ужилен. Медната ръчка затрака нетърпеливо. Сърдит глас отвън се провикна:

— Отваряй, мари!

Царският пратеник опита да успокои събраните хора:

— Още нищо няма. Помнете какво ви рекох. Сядайте да ядете и пияте! Само мене укрийте!

Нямаше що да сторят. Седнаха. Хванаха с разтреперани пръсти чашите. А болярката отведе госта в избата. После се върна да отвори.

Десетина яничари нахлуха в пруста с голи ятагани. Хасан бей се изпречи насреща им.

— Къде така сте се юрнали в чужд дом, като нощни хайдуци?

Те спряха смутени. Бяха войници. А той — бей. Ала евнухът не ги остави да се двоумят.

— Юруш бре, калпазани! Що ви рекох? Вържете ги всички!

И преди съзаклятниците да се усетят, се видяха с вързани ръце.

— Претършувайте къщата! И тавана, и мазето!

Хасан бей опита да запази самообладание:

— Какво значи това, бейм? Да връзваш мирната рая, да лепнеш дамга върху правоверен, верен капудан на падишаха — да го дари аллах с радост и на тоя, и на оня свят!

Евнухът сякаш не го чу, а като хрътка, с неподозирана за пълнотата му бързина, обхождаше стаите, оглеждаше зад завеси, ракли и миндерльци. Видя голия меч и го посочи с очи.

— За какво ви е?

Асен съжали, че не го бе докопал, преди да му вържат ръцете. А мисълта му търсеше трескаво обяснение. Това беше предателство, от ясно по-ясно. Но кой беше издайникът? Дали Прокажения бе изпълнил заканата си? Или пък поп Ставрос?

Пребледнял повече от заловените, Кадъ Мустафа се обади с глух глас:

— И аз тъй мисля, бейм! Не подобава това ни на падишаха, ни на капуджията му. Остави на мира хорицата! Не видиш ли? Да хапнат, да сръбнат се събрали.

Беят го изгледа изкосо, после се приведе към ухото му:

— Я мълчи, кадъ! После ще те запитам защо отпрати слугата си Банко насам?

Кадъ Мустафа усети как дъхът му спира. Страшен беше Курт Али бей. Не човек, а самият шайтан, както шушукаше народът. Всичко вижда, всичко знае...

Изведнъж откъм мазето се чу шум и олелия, звънтеж на ятагани. Яничарите бяха открили пратеника в някаква стара амфора за вода. Пъргав като рис, той бе успял да разкъса обръча им и да побегне нагоре. Оттам през прозореца се метна върху съседния покрив. Яничарите се спуснаха подире му.

Засвириха тръби. Разбудените нощи чауши затопуркаха по калдъръма.

Най-сетне онбашията се върна с виновен вид.

— Няма го, беим! Ала чаушите ще го дебнат в сокака.

Али бей бе успял вече да се разположи на миндера сред възглавниците. Бе се превърнал отново в предишния безчувствен първенец, който разглеждаше равнодушно жертвите си.

— Първен — почна той изведнъж, — кажете кой беше тоя хаирсьзин, що уфейка през пенджера?

Пленниците мълчаха.

— Тебе питам — обрна се той към Хасан бей.

— Отде да знам! — отвърна той.

— А ти, болярке?

— И аз не знам!

— А ти?

Боян Кръчмаря вдигна рамене. Без да го питат и Иван Дъба поклати глава. После Ковача и Куомджията.

Евнухът пак се обрна към Асен:

— Чакам да чуя защо сте се курдисали тук? Размирие ли да правите?

Хасан бей го стрелна с очи:

— Нямаш право тъй да ме питаш.

Без да трепне, Али бей се обрна към Звездена. Но и тя, и останалите мълчаха упорито.

Беят се позасмя.

— Слушали ли сте нещичко за мен, а? Много ме бива да кандърдисвам. И майчиното си мляко ще изкажете.

И понеже никой ни дума не му отвърна, нито го погледна, той подвикна на онбашията:

— Я докарай оная, гюзел Калина!

Само след минутка въведоха девойката с червени от плач очи и вързани на кръста ръце.

— Ей я на! — посочи я беят. — Тя ви издаде.

Нещастниците я изгледаха с разширени от ужас и погнуса очи. А от устата на баща ѝ се изтръгна стон, повече подобен на рев кога колят добиче.

— Тя... Тя...

Не довърши. Олюля се. И трябваше Хасан бей и Дъба да го подпрат с рамене, та да не падне.

Евнух бей продължи:

— Сега вече тебе питам, Кръчмарю. Кой беше оня катил, що ми избяга? И за какво се бяхте събрали?

Запитаният мълчеше загледан като безумен.

— Тебе думам, Бояне! — натърти евнухът. — Тежко ще си изпариш!

— Вече от нищо не ме е страх! — отвърна Боян. — След тоя позор!

— И посербез от тебе съм уплашвал!

Даде знак с очи. Иззад яничарите се измъкна як едноок юначага. Скръсти покорно ръце на гърдите.

— Юсеине, ще изгориш ли очите на тая хубавица?

— Ща, господарю!

— Я да те видя!

Кьор Юсеин внесе отвън разпален мангал и мушнати в жарта железни щипки и шишове. Извади един шиш със зачервен връх. Вдигна го да го покаже на всички.

После върза девойката о гредата, що подпираше тавана.

— Ще кажеш ли, Бояне? — запита беят.

Кръчмарят изръмжа:

— По-добре да ослепее! По-добре да пукне! И аз да пукна, щом съм родил такваз...

Али бей даде знак. И се извърна гърбом. Не можеше да понася гледката на кръвта и страданието.

Джелатът пристъпи, с един замах оголи рамото ѝ и опря нажеженото желязо. Залата се изпълни с мириз на изгоряло месо.

За да не го усеща, Евнух бей поднесе към носа си шишенцето с гюлова вода.

— Кръчмарю, виждаш, тоя път ще изгоря очите й, ако не проговориш!

Изведнъж Боян Кръчмаря се спусна напред и пална в краката му.

— Недей, господарю! Не посягай! Чедо ми е! Пощади я! Всичко ще кажа!

С тържествуваща усмивка беят даде знак на Кьор Юсеин да се махне.

— Е, Бояне! Слушам!

Без да погледне никого, забил поглед в земята, Боян Кръчмаря почти простена:

— Оня, що избяга... е на цар Фручин... съгледвач...

— Кой беше той?

— Слепият божек. От онзи ден е тук. Пред черква просеше.

Евнух бей погледна към Кадъ Мустафа. Погледът му сякаш казваше: „Видя ли?“ После отново запита:

— А що искаше тоя катил?

— Буна! Буна да дигнем пак!

— И кога това? Кога трябва да се разбуните?

— Кога навлезе маджаринът.

Али бей притвори очи, отпуснат сред възглавките с благоуханното шишенце под носа.

Най-сетне ги отвори, отправи ги към каймакамина.

— Е, кадъ? Какво пише в книгите? Как наказва законът. За таквоз...

Кадъ Мустафа премисляше бързо. Бързо отговори:

— Кога е имало буна, законът набива на кол.

— Право съдиш сега, кадъ!

Кадъ Мустафа извиси глас:

— Само че сега не е имало буна, беим. Я говорили нея, я не говорили. Пияни били, нищо не сторили. Няма такъв закон, беим.

Али бей не издаде с нищо раздразнението си от хитрата му уловка. Само рече:

— Пък аз ти казвам, че има. Законът сега е Али бей бин Абдуллах. Дошъл е тук Али бей не пилаф да яде и шербет да сърба, дошъл е не за вино и хубавици. Султанътка е тръгнал да укрепва.

И вдигна ръка.

— Тоз закон, Али бей бин Абдуллах, осъжда тия царски душмани. На кол да бъдат набити. Три дни сред мегдана да стоят. Да им се нарадва раята.

Тогава Звездена пристъпи напред и извика:

— Не отсъди право, беим! Нямат никаква вина те. Само аз съм виновна. Аз ги повиках, без те да знаят защо...

Той я пресече:

— Ти пък какво мислиш, болярке? Че ще набивам жени ли на кол? Не, къзъм! Мъже ми трябват на мене. Мъже ще сплашвам аз, не жени.

И се обърна към войниците:

— Хайде, в хапуза!

Боян Кръчмаря вдигна поглед:

— Нали обеща да пощадиш Калина, беим?

— Обещах — отвърна беят. — И не се отмятам. Ще я пощадя. Няма да я убия. Не е душманин тя, ахмачка е. Ей тъй за нищо ви погуби, от женска глупост. От ревност. Отде е могла да знае, че вие царщинна ще събаряте. Щом не сте й обадили, рекла си, че Хасан бей се тъкми у болярката да нощува.

Той направи знак на двама яничари.

— Тия двете, Калина и Звездена, утре рано ще продадете на френската каторга. Оная в пристана. Колкото вземете все е кяр.

Поведен, вързан като добиче от един яничар, Хасан бей се обърна към Калина и подхвърли през рамо:

— Как можа, Калино? Девойката изплака:

— От обич беше, Хасан бей. От много обич. Що мярка няма.

— В любовта човек се издава какъв е! — шибна я той е тия думи като с камшик. — Гнуся се от тебе!

И плю.

СЪКРОВИЩЕТО

Най-опасен беше Хасан бей. Затуй Курт Али го натика сам в отделна килия — един каменен чувал, издълбан в калиакренската канара, в който нямаше място да седне, камо ли да си полегне. Ей в такава яма стоеше Хасан бей, внукът на княз Иванко, по-право висеше, сгърчен като дете в майчина утроба, с подпрени колене и гръб в студените стени.

Отгоре го бяха бълснали в дупката, отгоре го бяха затиснали с каменна плоча. И върху нея бяха седнали двамата му пазачи. Колкото и да се напъваше отдолу, нямаше да я подигне, дори ако беше Самсон библейският или Марко Кралевити.

Хасан бей премисляше: и минало, и бъдеще. То какво ли бъдеще го очакваше вече — един заострен кол на сред мегдана. И после — в пъкъла на християните или в джендема на мюсюлманите. А него, на по-лошо място щеше да го натика Аллах—Йехова. Мястото, що е отредил за ония, дето не вярват нито в Мохамеда, нито в Христа. Архангел Михаил щеше да отнесе на ръце душите на Иван Дъба и другите добри християни. И щеше да ги положи пред трона на Всеблагия. Ако Хасан бей вярваше истински в исляма, Мохамед пък него щеше да хване за перчена на темето и да го вдигне в джаханъмрая, при райските хубавици и пилафа. Нали затуй мюсюлманите си оставят перчемите? А него — ни Мохамед щеше да го погледне, ни Христос. Хем Хасан бей, хем княз Асен, по-право ни единият, ни другият...

Оставаше му сам да се грижи за себе си. На милост не можеше да се надява — последен него беят щеше да пощади. Трябва да иде при цар Фрудин и да му каже: „Ето ме! Дай ми Карвунската хора и да се връщам!“ И пак ще дойде предишната сила и власт. Сам да царува, своята воля да налага, а не да аргатува на султани и султански евнуси...

Той се разсмя неудържимо. Тъмно беше и страшно в тая каменна торба, а цар Фрудин е далече. Още по-далечен е скиптърът на

Карвунската хора.

Хасан бей, а сега само Асен, заудря с юмруци по плочата, която го отделяше от света. Отгоре часовоят изтропа сърдито с ботуш. Гласът му проехтя прецеден през каменната преграда като издън земя:

— Сус бре, гяурско семе!

Значи тъй, тъй леко се бяха отказали от него, значи тъй леко го прежалиха. Защо и той да не ги прежали. Както му мерят, тъй и той да им отмери. Стига е мъчил сърцето си, стига го е двоил между раята и поробителите — нито с поробителите поробител, нито с робите роб. Сега вече знаеше накъде. И по език, и по кръв, и по сърце.

В смрадната дупка беше душно и потискащо. Въздухът му не стигаше, гърдите му се свиваха мъчително. Трябваше да стори нещо, да опита. Ако беше в друга килия, можеше да се надява на нещо, защото цяла Калиакра беше прокопана с подземни ходове, като проядена от дървояди греда. Никой друг не ги познаваше като него. От баща на син беше предавано това знание, та да го ползват — при нужда, при смъртна заплаха. Само тук не знаеше Асен да има подземие или пещера. Види се, когато са я копали дедите му, за опасни затворници са я гласили. Отде са могли да знаят те, че някога внукът им ще гние в нея.

Беше тъмно. Сякаш няма нищо наоколо, сякаш и той самият не съществува. Останала е само душата му, измъчена, скована от смъртен ужас. И пак е тихо като в гроб. Чуват се само стъпките на единия часовий, който прави по пет крачки напред и назад. И щурецът. Къде ли се е сврял в каменната яма? Друг път Асен би му се радвал — вечер, пред запаленото огнище, когато би му напомнял за лято, за слънце, за топлина и дъх на сено. Сега и щурецът го вбесяваше, сякаш с писукането си забиваше тънко свределче в мозъка му.

Нямаше излаз от тая дупка. Оставаше му само едно — да се стегне като мъж. Да мълчи. Да не обезумее в тоя черен мрак. Да не разбие черепа си в каменната стена, както са правили мнозина. Здрава беше душата му. Издържаше на мъка, на всякакво изпитание. И за добро, и за зло.

И все пак, дали всичко у него беше в ред? Какви бяха тия мисли за слава и чест? Защо все скръптьра на Добротица му се присънваше? Нали знаеше, не тронът, колът сред стъгдата го очаква? Научил бе вече Асен как се реди държава, как се укрепва царство. Проумял бе защо

бяха пропаднали българските царства. Не само че бяха две и още два пъти по толкоз деспотства. Толкова време служеше на падишаха, ясно му беше на какво се крепи турската сила. За земя се биеха османлиите. Насреща им трябваше да изпречи бойци, които бранят собствена земя, а не бащиниите на малки и големи боляри. Цял народ трябваше да изпрати насреща им княз Асен. Да седнеше веднъж на Добротицния трон, не на боляри щеше да се облегне, а на народа, на работните хора. А земята щеше да раздаде на селяците, та да си я пазят. Та тъй и него да пазят. Да знаят, че е тяхна, а не на велможите. Много беше научил княз Асен и от старата си майка, още повече бе научил от Кадъ Мустафа. Научи нещо и от Прокажения. Към една цел да се стремят властел и поданици, от едно зло да се вардят. Не мислят ли едно, пропада царството, пропадат и властел, и народ. Ей такъв управник ще бъде княз Асен: на всеки копач по зевгар земя, както мисли и Фружин; на всеки технитар — сечива. За целия народ: и за българи, и за турци, за татари, гърци и евреи. Като баща за всички — както искаше Бедредин Симави...

Щурецът отново засвирука и на измъчения затворник му се стори, че вътре в него се изкиска някакво дяволче, което бе подслушвало мислите му. Не се сдържа пак княз Асен. Отново се разтресе от смях. Не само защото разбираще колко по детски наивни и смешни бяха бляновете колко далечни и непостижими са. И заради друго. От страх, колкото да го криеше и от себе си. Страшно е да знаеш, че утре или вдругиден, а може би следната минута, ще те изведат на стъгдата, но не да видиш слънце и светлина, а да увиснеш набучен на кола, както момчетата набучват сламки в пеперудите и ги пускат после да летят. И неговият смях бе такъв — не смях, а кряськ, като плач, както плачат и се смеят едновременно лудите и ония, които не щат да полудеят.

Той заудря в ужас по стените на каменния си гроб, заудря с ръце и крака. Както бе почнал, в следния миг можеше да блъсне и челото си в тая безжалостна твърд, която му препречваше пътя към светлината и волността. Като ония, намираните с пръснати черепи в килиите.

Зашо човек трябва да загуби нещо безвъзвратно, та чак тогава да проумее как е могъл да го запази?

Изведенъж той трепна. От скалата се отрони късче. Ронлив е калиакренският камък. Но не от това се учуди Асен. Счу му се, че

стената изкънтя, както кънти пред кухина. Провери и другите стени, очука ги наред. Плътни. Само там, долу, до коляното му. Опипа с пръсти. Наистина ронлива. Навярно там се бе сгущил и замълкналият щурец. Асен натисна с пръсти. Едно каменно парченце се отлепя. Опипом потърси второ, поразклати го. След малко и то поддаде. Посегна към трето.

Колко време бе дълбал така с пръсти и нокти — той не знаеше. Обля се в пот, ноктите му се разкъртиха, пръстите му кървяха. Усещаше ги как се слепват от съсирената кръв, ала не спираше. Отвъд, на педя от него, а може и само на два пръста, имаше празнина в скалата. Можеше да бъде задънена пещера, но можеше да се окаже и излаз, неизвестен нему проход, който да го изведе на воля.

Пръстите му се сковаха от преумора, вцепениха се от болка. Тогава — с нозе! Той се обърна. Опрая гръб в насрещната стена и удари с крак. Кънтекът тоя път излезе по-звучен. Значи, изтъняла бе преградата. Ритна повторно. Като че ли преградата омекна, поддаде се. При третия замах, в който с отчаяна надежда бе вложил и последните си сили, каменната черупка се срина. Краката му се провесиха в празното.

Той се намъкна в зиналия отвор. Потърси с нозе някаква опора. Не намери, но не се отказа. Черната бездна беше по-примамлива от кола сред стъгдата. Изсули се до пояс, увисна на гърди. Ако се отпуснеше още, само на ръце, не би могъл да се върне назад. Въпреки това се отпусна. И тогава краката му опряха в някаква плоча.

Асен стъпи, разкърши тяло да раздвижи схванатите мускули. После пипнешком изследва подземието, в което беше попаднал. Скоро откри, че това беше провъртян в каменния масив груб тунел. Доколкото можеше да си представи — проход, за който дори не бе чувал. Навярно не то знаеха и дедите му, иначе не биха издълбали в такава близост с него каменната затворнишка делва.

Все тъй, сред непрогледния мрак, той пое в една посока, като проверяваше с крак всяка нова стъпка.

Не. Не му се бе присторило. Не му бе просветнало от родената надежда. Наистина тъмнината се разсейваше. Очите му взеха да различават грапавините на скалата, после различи очертанията на поднесените към очите си ръце. И при един завой видя светлия отвор, блеснал като огнено око в мрака.

Асен притича нататък. Пролуката беше тясна, колкото да се провре през нея един човек. Той надзърна навън. В първия миг стисна очи, заслепен. Предутреният здрач ослепи несвикиналите му зеници като огнен взрив. Но скоро пак отвори очи. Дълбоко под него, на тридесетина човешки боя, лъсна морето, поруменяло от предразсветното зарево. Нечувано отвътре, сега то изведнъж зашумя с плисъка на вълните си, като го обляхваше дори на тая висота с хладния си дъх, насытен с мириз на водорасли.

Морето! За родения моряк то означаваше само едно — свобода. Но как да се добере до него? Отворът зееше нависнал върху отвесната скала като огромна пчелна килийка. И никой не би могъл да изпълзи по тая скала. Само ако е чайка, та да прелети. Или — самоубиец, решил да се сплеска в рифовете, които се зъбеха долу, запенени при всяка нова вълна.

Той се отдръпна. Ако се наложеше, можеше да стане и това. Щеше да го предпочете пред кола. Сега беглецът жадуваше свобода, жадуваше живот. Всеки проход има два края. Ако това беше входът, къде е изходът?

С тая увереност той тръгна назад. С всяка крачка мракът се сгъстяващеше. Асен отново запристиърва като слепец. Вървя дълго, стори му се вечност, докато внезапно протегнатите му пръсти опряха в задънена скала. Той я опира нетърпеливо. Знаеше, че няма време. Ако тъмничарят речеше да провери затворника си, всичко щеше да се разкрие. От бързината, от находчивостта му зависеше животът, бъдещето му.

Ето, пръстите му откриха някаква цепнатина. Той я проследи опипом. Водеше право нагоре. После кривваше водоравно, за да се спусне отново отвесно към пода.

Та това беше врата, тайна каменна врата! Оставаше му само да я отвори. Асен не за пръв път беше отмествал такива прегради. Знаеше, нямат брой техните секрети. Най-прости и най-сигурни са плочите, които се превърнат около оста си. Трябва само да знаеш къде да натиснеш, за да ги раздвижиш. Той опита вдясно, по-нагоре и по-надолу, опита вляво. Напразно. Все една и съща непокътната скала. Напъна с все сила. Същото. Дали пък не бе сгрешил — да не е никаква врата, а случайна пукнатина? Или пък оста да е изгнила, ако е била дървена? А ако е била желязна, да се е разkapала от ръждата?

Само за утеша, колкото да се увери, че е опитал всичко, Асен натисна горния ръб на блока. И като по чудо той се поддаде. Превъртя се около водоравната си ос, раздели отвора на две половини. Повече по усет, отколкото по разум, защото се стремеше надолу, към морето, беглецът пропълзя в долното отвърстие. И дръпна от предпазливост зад себе си каменната плоча.

Усети стъпала под краката си. Едва сдържащ порива си да притича по тия стъпала в мрака, той заслиза пипнешком към неизвестността.

Най-сетне стълбовидният тунел свърши. Асен стъпи на равно. Озовал се бе в пространна зала, осветена от два тесни процепа в канарата, две от стотиците пукнатини на калиакренските скали, през които могат да минат само прилепите и скалните гъльби.

Но и при тая оскъдна светлинка привикналите му към тъмнината очи успяха да различат струпаните в пълна безреда подноси и кани, блюда и чаши, вази, щитове, брони, мечове, колесници, статуи, столове, ковчежета и амфори, които мъждукаха с меки жълтеникови сияния.

Не се мамеше! Та те наистина бяха златни! Всичко в тая черна дупка беше от злато! Като древният цар Мидас това, в което опираше поглед Асен мигом се превръщаше в скъпоценен метал. Той отвори с тръпнещи ръце едно сребърно ковчеже. И отвътре го плисна дъгоцветният блясък на диамантите. В съседната урна грееха със седефена мекота купчина бисери. И рубини. И всякакви други скъпоценни камъни. А прекатурената амфора беше пълна със златни монети.

Сякаш бе намерил разковното цвете, което алчни иманяри дирят от векове насам из урви и сипеи, срещу Благовец и Еньовден, та с него да отключат тайните иманета. Сякаш бе открил философския камък на западните алхимици, с които превръща глината и бакъра в злато...

Асен приближи до очите си една жълтица. С труд разчете гръцкия надпис: „Александър“.

И разбра. Много бе чел някога Хасан бей. Кога нямаше битки, четеше и турски книги от имама, и български, и гръцки, скрити от покойната му майка в най-потайните кътчета на сарай. И „Естествословника“, който описваше всички твари на земята, и „Манасиевата хроника“, и „Гадателните книги“, от които се научи да

познава кога ще има плодородие, кога суша и глад, и „Троянската притча“... И най-вече „Александрията“...

Че кой болярин, кой властел не е черпал от тая книга воля за сила, за подвиг и слава? Че кой не се е носил в мечтите си върху Александровата колесница от победа към победа? От единия край на земята до другия...

На големия златен щит бе изкован околовръст същият надпис: „Александър — повелителят на света“. А вътре, под гръцките букви, незнаен художник бе изковал наниза от бойните му подвизи.

Чувал бе още нещо княз Асен. От бащата на поп Ставрос. Старо създание, че тук, в недрата на Калиакра, някога скрил дела си от Александровото наследство пълководецът му Лизимах...

Не беше ли тъкмо то — съкровището на Лизимах?

Той стоеше ослепял и оглушал, забравил себе си и целия свят. Не можеше да повярва. Дали не беше сън, безжалостен кошмар, роден в задушната каменна делва? И всеки миг можеше да се събуди, стреснат от злобния глас на занданджията.

Изведнъж Асен се опомни, досети се. Та нали пратеникът на Фручин каза, че крал Владислав няма злато. Ето го! Това богатство щеше да плати рицарите и наемниците му. Не само един кръстоносен поход, десет похода щеше да плати тая грамада от злато и скъпоценности. Награбени от поробени, да откупят свободата на други поробени...

Само той самият да излезеше оттук, да намереше кораб, който да отнесе това богатство до Будима. Тук то беше безполезно като калиакренския варовик. А щеше да стане и вредно, ако недай боже попадне в лапите на Али бей.

Мисълта му заработи трескаво. Най-първо трябваше той да се измъкне. Другото беше по-лесно. С някоя галера на краля щеше да пристане през нощта под Калиакра и щеше да натовари съкровищата ѝ. Толкова контрабандисти бе преследвал, все беше научил и той нещо от тях.

Асен се огледа. На пода под тесните пукнатини, подобни на водоравни амбраури, той видя някаква дупка. Пристъпи към нея. Може би беше тъкмо това, което търсеше. Надолу водеше нова каменна стълба.

Беглецът се озърна и дори без да съзнава защо, взе от най-близката купчина една златна чаша, инкрустирана с безброй скъпоценни камъни. Мушна я в пояса си. Предчувствуваше, че ще му бъде нужна. Заслиза по стъпалата. Едно, две, пет... Мракът отново го удави в черната си непрогледност. Усети, че нагазва във вода и неволно се спря разколебан. Къде ли отвеждаше той проход? И трябваше ли заради водата да се върне назад? Кое беше по-добре: да скочи от горната дупка, от височина тридесет боя, за да се разбие върху подводните скали, или да се гмурне в зловещия отвор под него?

Не се двоуми дълго. Калиакренец беше княз Асен. Научил се бе да плува още когато проходжаше. Той прочисти няколко пъти дробовете си, пое дълбоко дъх и се гмурна, като даваше тласък надолу с краката и дясната си ръка, а с лявата опитваше пътя пред себе си.

Оказа се по-леко от това, което бе очаквал. Проходът свърши на три метра под водата. Напреде му засия в опушена синева подводният изход. Асен се промуши през него и изскочи задъхан над водата. Залови се с ръце за скалата и се прехвърли на малката площадка. Над главата му висеше застрашително, сякаш всеки миг щеше да се сгромоляса, каменната гърбица на носа, подкопана от вековния прибой. А отгоре му зееше отвесният кладенец, през който робите насипваха добруджанското жито направо в приставащите под скалата гемии.

Перестите облаци бяха застлали целия небосклон като бял калдъръм. Широките мъртви вълни, без никакво гребенче, без никаква пяна, лазеха бавно насам и се плискаха в проядената скала привидно кратко и нежно, а в същото време с някаква метална настойчивост.

Отсреща, на няколко хвърляя оттук, се поклащаше на рейда генуезката галера, където Евнух бей бе наредил да продадат двете девойки. Тъкмеше се за отплаване. По безредното клатене на веслата се разбираше, че гребците се подготвят, опитват тежките дръжки. Матросите развързваха алените платна, други изтегляха железните котви.

Асен изведнъж се досети. Та тъкмо това трябваше да стори! За това щеше да му послужи скъпоценната чаша. Той се огледа. Знаеше, че тук, в пещерите на брега, винаги се намираха скрити варки. Беглецът се запъти към най-близката и най-малката лодка.

Внезапно той трепна. Дигна чашата да я стовари върху главата на човека, който се измъкна иззад лодката.

Тогава оня пошепна:

— Аз съм, княже. Пратеникът на цар Фружин.

Асен отпусна ръка.

— Що дириш тук?

— Крих се. Сега ще бягам.

— Ела с мене! Ще те оставя на генуезкия кораб да те отведе.

Пратеникът поклати глава.

— Не съм си свършил работата. Имам да ходя още в Дръстър и Никопол.

— Тогава ме чакай тук! Свърша ли туй, що съм си наумил, на кораба, пак ще се върна. И аз имам работа да довършвам, другари да отървавам.

— Ще те чакам.

— Ако ли пък стане нещо и не ме видиш повече, виж какво ще ти заръчам. Намерих богатство, цяла пещера. Невиждано, нечувано. Злато и безцен камък. С гемии да товариш и да не се свърши.

Но се разколеба да му каже, че е почти под краката му. Злато е това. Може да му замае главата. По-добре ще разкаже всичко на Звездена. Корава е Звездена и тайна пази, и корист не познава.

Пратеникът го гледаше слисан, с широко отворени очи.

— Ти рече — дададе Асен, — че Владислав няма пари да плати на войскарите. Обади му, обади и на Фружин, че аз ще им дам злато, колкото поискат!

— Как? — запита непознатият. — Кораби ли да пратят?

— Не! Само на тях ще го дам. Когато дойде тук сам Владислав. Или Фружин. Който прогони турците от Добротицовата хора, той ще получи златото. Кажи им. Това е думата на княз Асен.

Двамата се прегърнаха за сбогом.

— А ти койси, брате? — запита Асен. — Да знам!

— Семир ме викат, княже. На боила Доброслав от Овеч. Откак заклаха баща ми, при крал Владислав побягнах.

— Сбогом, Семире! — рече Асен. — И не забравяй що ти заръчах!

Изтегли лодката във водата и скочи в нея. Загреба към кораба. Но и галерата вече беше готова. Чу се бутмежът на тъпана, по който

робите размахаха веслата.

Тогава Асен извика, развя пояса си. От кораба го видяха. Поспряха за малко. Греблата увиснаха до водата. Изчакаха го. Беглецът се покатери на палубата и те отново се размятаха. Засвяткаха като бисери водните им пръски. Триъгълните платна се издуха от вятъра. Асен разбираше от корабни платна — от барселонски плат бяха същите тия, от най-добрания. На отлична каторга бе попаднал — бърза, неуловима. Дори да пуснеше корабите си подире ѝ, Курт Али трудно щеше да я догони.

Първият човек, когото видя на палубата, беше един нисък, набит брюнет, с късо подстригана брада и черна камзола, върху която искреще сребърен кръст. На ухото му по генуезки обичай висеше сребърна обеца.

— Какво искате? — запита рязко оня.

— Търся капитана.

— Капитанът съм аз. Кажете какво искате!

Оставил помощника си на руля, до тях приближи любопитно и кормчията, сух и източен като върлина мъж с увиснали руси мустаци. Другите моряци продължиха работата си, без дори да погледнат насам. Ясно, на кораба имаше ред.

Асен запита:

— Продаде ли ви две робини Али бей?

— Продаде.

— По колко?

— Колкото вървят. По десет перпери.

Асен извади чашата от пояса си.

— Ако Ви я дам, ще ги освободите ли?

Много бързаше. Затова разкри направо картите си. Щеше му се да отърве набързо момичетата и после да се залови с трудното — да измъкне от зандана съгражданите си. Познат му беше тайният проход до тяхната килия.

Капитанът гледаше като хипнотизиран светналата с матов блясък скъпоценност. Смръщените му черни очи се присвиха още по-силно, алчни и ненаситни.

Високият кормчия се обади:

— Какво му мислите толкова, капитан Николо? Заслужава си!

Капитан Николо го сряза:

— Вие не се обаждайте!

И пак замълча. Види се, премисляше нещо, пресмяташе.

После изведнъж реши:

— Дайте я!

Грабна чашата и я притисна към гърдите си, после се провикна:

— Джовани! Паоло!

Двама великана изтичаха покорно на призыва му.

— Вържете тоя глупак на празното гребло!

И преди да се опомни, Асен се видя разсъблечен гол. Джовани и Паоло го забълскаха по стълбичката, която водеше към гребната палуба.

Ала кормчията изведнъж изскочи напред със светнали от погнуса очи.

— Капитане! — изкрештя той. — Пуснете го!

Набитият брюнет го изгледа студено.

— Защо, момчето ми?

— Защото не е почтено!

Капитан Николо изхриптя през зъби:

— Такъв ли наивник ме смятате, драги Бранко? Сам бог да ми пъхне в ръцете това злато и трима роба почти без пари, пък аз да се откажа?

— Ние сме честни пирати, капитане. Грабим с оръжие в ръка.

— Грабеж ли е — и с оръжие, и без оръжие, е все грабеж.

— Не с измама като сеньорите и пресветите отци...

— Това вече е прекалено! — сви устни капитанът. — За богохулство аз обесвам на реята. Знаеш това!

Ала Бранко вече не можеше да се въздържа:

— Вие вече не сте предишният капитан. Пак сте пиян. А когато сте пиян, не знаете какво вършите. Пуснете го! Или му върнете чашата!

Неподозирано пъргав за гробото си телосложение, капитан Николо подскочи мигновено и стовари юмрук под брадата му. Кормчията се свлече зашеметен на колена.

— Вържете и него! — изкрештя капитанът. — И него на веслото!

После добави злорадо:

— Умният пират не убива. Защото убийството е чиста загуба. Защо да ви убия, когато мога да ви продам като роб и да спечеля?

Пиратите изблъскаха двамата нови роба на долната палуба, а дърводелецът ги прикова с верига за глезените към едно общо гребло.

Галерата беше навлязла далече в морето. Брегът и Калиакра отдавна бяха потънали под кръгозора. По небето пъплеше облачна завеса, през която навремени проблясващо слънцето.

Под удара на тъпана и пляська на бичовете в ръцете на надзорниците довчерашният Хасан бей, от снощи княз Асен, а сега безимен роб, размахваше тежкото весло едновременно с прикованите на неговата пейка кормчия Бранко и още четирима нещастника. И се ругаеше, проклинаше се, че тъй глупаво беше загубил свободата си. И при Звездена ги заловиха глупаво, като деца кога играят на турци и хайдути. И тук — като бежанците селяци, които харизват последните си златици на пирати и измамници. А те още щом се отделяха от брега, ги натикваха в трюма за роби, за да ги продадат после по анадолските тържища. Пълен беше Анадолът, та и Масър, и цялото Средиземноморие от такива гламави българи.

Още един такъв роб сам си навря оглавника на врата.

ПРАВОСЪДИЕТО НА ЕВНУХ БЕЙ

Всеки път, когато си припомнеше детството, Али бей побесняваше. В такива дни Кьор Юсеин едва смогваше да бие, да вади очи, да реже ръце и крака, да набива на кол.

Детство ли беше неговото или ад, по-лош от ад, що изписваха художниците по църкви и параклиси. Ад сред най-хубавото кътче на земята, край Неапол, под зеления конус на Везуви, срещу Капри, синеещ се в омарата на кръгозора. Навред красота, сякаш бог е излял цялата си благодат тук: със зеленината на полята, с лазура на небосклона и несравнената синева на Тирентското море... А в мрачния бордей, върху голия под, се търкалят братята и сестрите му. Колко ли бяха те? Тогава Али бей, все още сополивият Джанино, не знаеше да брои. Помнеше само, че бяха много. Сигурно затова бордеят беше тесен, затова хлябът не достигаше. Такова беше неговото детство, зората на живота му страшен, непрестанен, дененощен глад. И ровене из градската смет за някоя изхвърлена коричка, за полуизгнила ряпа, за вмирисана риба. И провиране в градините, за да се отмъкне някой портокал, без пазачът да строши тоягата в гърба ти. И вечно сърдитият баща, готов винаги да те перне с тежката си десница. И проклинащата и себе си, и децата си любяща майка.

Все пак понякога оставаше време и за песен, за някоя неаполитанска канционета от тия, които тананикаше баща му, когато се връщаше пиян. Така един падре видя веднъж малкия Джанино да пее. Заслуша се абатът в гласчето му. После поговори с баща му и с майка му, наброи им няколко монети и го отведе със себе си. На изпроводяк разплаканата майка пошепна на детето си: „по-добре така, сине! Нали ще бъдеш поне сит? Що ти трябват деца, що ти трябват ядове? Децата са проклятие за народа. Де да можех и аз да не раждам!“

Той разбра много по-късно смисъла на тези думи. След онай болезнена операция, която го обличаше никога да не стане мъж, та да запази за цял живот невинността и звучността на момчешкия си глас. Отведоха го да пее в катедралата „Сан Пиетро“ в Рим, пред кардинали

и нобили, дори пред самия папа. Църковният хор, все от скопци като него, трябваше да наподобява хора на ангелите, които също така не са нито мъже, нито жени.

Наистина, храна имаше. Предостатъчно. Живееха в близкия манастир. И колко срамотии видя малкият певец, колко гнусотии преживя.

Веднъж абатът реши да го отведе със себе си във Венеция. А морето беше бурно. Проснат в трюма от морската болест, Джанино не разбра кога сарацините плениха галеаса им. За абата орденът „Тринитатис“, което ще рече „Света Троица“ плати откупа и го отведе в Рим. Ала за малкия скопец никой не даде ни пукната аспра. Остана Джанино роб, млад и хубав, само за гадости. Тъй преминаваше от ръце на ръце. Неусетно научи арабски език, и турски, и гръцки. Все почесто бейовете взеха да го викат и за драгоманин, кога разпитваха важни пленници, или водеха преговори с врагове и приятели. Прочу се Джанино като безценен тълмач, който не само думите на другия тълкува, ами сякаш и скритите му помисли разчита. И не само ги чете, ами и съвет дава на господаря си — и все намясто, с тежест. Тъй и не запомни кога се потурчи, кога от Джанино стана Али. Толкова бе намразил християнския бог, че с радост се отвърна от него, със сладост гледаше да му напакости. Прочу се не само с ума си Али бин Абдулах, още повече се прочу като френски душманин. Все тъй неусетно и сред капуджиите, в султанската свита, попадна, довереник на баш капуджията, българина Сюлейман Балъоглу, и той дъонме като него. Толкова погнуса се бе натрупала в душата му, и толкова зехир — към папските кешиши, към кафирския бог, към хората въобще, че хиляда години да властвуваше, хиляда години да колеше и набиваше на кол, нямаше да ги измие...

Гавазинът неволно прекъсна мислите му. Поклони се и застина в почително мълчание.

— Какво има? — запита Али бей.

— Един гяурин иска да те види.

— Кой бре?

— Балъо Купеца. Важно било.

Беят махна с ръка.

— Няма що. И с таквиз трябва да си служи султанъкът. Както дума кадията — с нечисти дела...

Сякаш му предстоеше да помирише някаква воня, та отсега вдигна гюловото шишенце под носа си. Гнусеще се от такива Али бей, ала не се отказваше от услугите им. И плюнката е гнуснава, ама само с нея се прегъльща къщеят.

След минута в одаята влезе неканеният гост. Али бей не мръдна. Остана неподвижен сред купчината възглавници върху миндерлька, в гостната стая, някогашната тронна зала на княз Иванко. След бягството на Хасан бей Али бей завзе с чисто сърце сарая му. Тъй се полагаше. Всичко, що е било на султанския душманин, на султана се полага. А пък Али бей беше наместник на султана в той разбъркан от смутове и ереси вилает.

Балъо свали калпака си.

— Сабахаиролсун! Добро утро! — побърза да поздрави той на турски.

— Олсун! — отвърна кратко беят. — Думай!

— Пред черквата проси слепец. Пък не е сляп. А нали и оня, султанският душманин, се преструваше на къорав?

— Отде знаеш, че не е?

— Гледах го, без той да ме забележи. Едно псе се спусна към него. А той, божем не види, па клекна, взе камък и го запокити по него. Беят се замисли.

— Добре си ми дошъл сам — рече той накрая. — Да не те дира. Намислил съм нещо. Ще проводя и тебе в хапуза.

Нещастникът пребледня.

— Защо, беим? Какво си недоволен от мен?

— Не бой се! Кой казва таквоз нещо? Доволен съм, много съм доволен. Затуй те пращам там.

— Бог да ме убие, ако разбирам!

Беят се усмихна.

— Ще те затворя при размирниците. Уж и ти си като тях, та да се изпуснат нещо пред тебе, нещо, дето не съм се сетил да ги питам и те са укрили...

— Ами търговията, беим? Какво ще стане с търговията ми?

— Ще ти платя, Балъо. Ще си покриеш зяна, и кяр ще имаш отгоре.

Плесна с ръце. Гавазинът влезе.

— Води тоя гяурин при субашията Осман. Да го натика в зандана. При Кръчмаря и другите хаирсъзи.

Харесал си бе беят съсухрения Осман Хасаноглу още щом го видя за пръв път, кога го съдеше Кадъ Мустафа, задето бе бълснал с коня си трудната гяурка. И го направи яничарски стотник — субашия.

После го спря с ръка.

— Да ми намери къоравия божек до черквата! Без него да не ми се мярва.

Вече на прага му даде трета заръка:

— И Кадъ Мустафа да дойде!

Пръв пристигна каймакамињт. По-право доведе го слугата му, защото той сам не можеше да се държи на краката си. Нагласи го подпрян сред възглавките и излезе заднишком по знака на бея.

— Е, кадъ? — запита суворо Али бей. — Пак ли престъпваш корана? Пак ли с това шейтанско билие погубваш душата си?

— И падишахът, благословеният от аллаха султан Мурад хан, да го дари бог... Сега в Маниса също яде и вино пие...

Изведнъж той сложи пръст пред устните си.

— Ей, ама да не ме издадеш, беим?

— Не бой се! — успокои го евнухът. — Все едно нищо не съм чул.

Пияният внезапно промени тона си:

— Че какво и ако си чул? Нека чуеш! Кога съм тавяз, мълча. Само когато пия, го казвам. Защо да не го кажа? Нали и ти си човек?

Беят потвърди с леко кимване на глава. Добре е, че пие Кадъ Мустафа. Добре е за падишаха, за Али бей. Ала за него не е добре. С езика си плете въжето за врата си...

Кадъ Мустафа добави:

— Пих, беим. Много пих. Защото ме е страх. От тебе, от султана. Най-вече от мене си.

Идеше му да каже: „И заради Калина!“ Но се овладя, стисна между зъбите си туй име. Ала от мисълта си не можа да го прогони. Все за нея мислеше оттогава. Защо я пусна? Защо не преряза гръкляна на тоя скопец, но да я спаси? Какво разбира евнух от хубост, та да я пожали?

Въздъхна, ама не спря.

— А като пийна, не ме е страх. Обиквам ви. Обиквам и теб, и султана, и гяурите, и кротките, и размирните. И душманите. Все чеда на аллаха...

— И ти като гяурския Христос, да прощаваме на душманите. Нали видя какво ни кроят тия чеда на аллаха?

— Каквото и да са кроили, от неправдата са стигнали до него. От спахийски зулуми...

— Да не го чоплим много, кадъ! Кой прав, кой крив. Нали и в Килгра, при твоята справедливост, на метеж се решиха? Гяурите само от тояга разбираат. Аз така ще им убия ищаха за бунт, че накрая да ми целуват ръцете, дето ги оставям живи.

Кадъ Мустафа го изгледа втренчено.

— Та да се издумам, беим! Затуй пия. По-рано по малко, само за кеф. За дружина. Сега по-много. Да забравя. Хасан бей избяга. И аз искам да избягам. От тебе, беим. Нали не ми се сърдиш? Не мога да гледам кръв. А ти я лочеш като рис...

— Не е вярно, кадъ! Аз също не мога да я гледам. Колят, ги навън, не пред очите ми.

— Все това, беим. От кланета искам да бягам. Хасан бей отиде при френките. При своите. Аз пък къде да се дяна? Османец съм, от най-чистите. Какво ще диря при френките? Дърво без корен. Затуй тъй бягам при виното... Забравям...

Али бей кимаше насырчително. Присвитите му очи сякаш искаха да кажат: „Говори, говори! Всичко си кажи!“

Виждаше, добряк беше Кадъ Мустафа. В пиянството всеки се показва какъв е — добрият става мекушав, лошият става проклетник. Добряк е кадията. Добрите са бездейни. Затуй са добри. Ако действуваха, все щяха да докундисат някого. Добър и честен е кадията, ала за ислама е лош. А то е най-важното — за ислама.

Али бей се изправи. Застана до прозореца. Напреде му се ширна Кара Дениз, друг път тъй насилено син, а днес дори не и черен, а някак посивял като размътен. Дали от валелите дъждове или от омарата, зад която кръгозорът не се виждаше, или пък от замъгленото, също посивяло безоблачно небе? Вятърът разклащаше клоните на бадема, тоя вятър, който не преставаше цяла седмица — ту тихо като цвъртене на щурец, когато полъхне западният боненте, ту громко, оглушително, като вълча глутница, когато се обърне северният драмадан. Кипналата

пяна от прибоя на буруна се стелеше към запад, увлечена от коварното шейтанско течение като огромно бяло було. Отсам него, към брега, се вееха червените повлекла на размиваната от вълните рохкава скала. Към запад, запазен от Килгра бурун, сякаш създаден нарочно от аллаха за вълнолом, лежеше притихналият Килгра лиман, лъснал се като чиличения щит на яничара, който стоеше навръх Чауш калеси с разкрачени нозе, подпрян на дългото копие.

Чаушите вкараха в одаята един дрипав просяк, който се застоя за миг на прага, сетне изтича, та се просна по очи в краката на бея.

— Милост, пашалъм! Не ме погубвай! И аз душичка нося. И мен се ще да живея.

Беят даде знак с очи да го отстраният. Чак тогава запита:

— Ти кьорав ли си или не си?

— Милост, паша ефенди! Не съм. Виждам си като всички люде.

— А защо се правиш на сляп, какъвто аллах не те е създал? Не знаеш ли, куче, че само аллах има право да дарява зрение и да лишава от него?

— Не зная, пашалъм!

Струваше му се, че като го превъзнася, като го нарича паша, ще смили сърцето му.

— Не зная що е наредил аллах. Знам само, че хората стават помилостиви пред слепците. Повече им се отпускат кемерите. Затуй, пашалъм!

Али бей се обърна към каймакамина:

— Затуй те извиках, кадъ. Да съдиш. Кажи как ще отсъдиш той хаирсъзин?

— Какво ще го съдя, беим! Аллах сам го е осъдил, като го е оставил сиромах.

— А помниш ли, че оня, Фружиновият размирник, също се преструваше на кьорав?

— Та всеки кьорав да не е съгледвач?

Али бей помълча малко.

— Не ти ли се струва, кадъ — май множко се навъдиха просяците?

— Наспорил ги аллах, вярно е.

— А не бива!

— Право е, не бива. Ако има повече правда на земята, и просяците ще намалеят.

— Ти пак не ме разбра както трябва, кадъ — усмихна се Али бей.

— Аз си мисля за друго, по-лесно, по-бързо.

Евнух бей се наведе да му пошуши:

— Ще ги изтребя!

Кадъ Мустафа изтрезня изведнъж:

— Що рече, беим?

— Не се стряскай, кадъ! Какво ще стане, какъв зян ще има, ако ги изтребя? Ще очистя вилаета от съгледвачи и душмани.

Беят повтори любимата си мисъл:

— По-добре четиридесет невинни да загинат за славата на аллаха, отколкото един душманин да остане на свобода!

— Не думай! Тия са малки човечета, беим. А малък човек — малък душманин. От големите се пази. Големец големи поразии прави, голям душманин!

— Смешен си ти, кадъ. Не мислиш. Ще ги изтребя да отърва вилаета от бедността. Щом ги е оставил бедни и сакати, значи и аллах не ги обича, както рече и ти. Та аз ли да ги обичам? По-милостив ли съм от аллаха?

Кадъ Мустафа се изправи. Вече не се олюяваше, беше изтрезнял напълно.

— Али бей, ако това е вярно... Ако е вярно, ти... Ти си самият шейтан... — Кадията махна с ръка. — Виждам, не се разбираме. Остави ме да си ида!

— Преди това кажи как го осъждаш!

— Оправяй се: съди, коли, беси, както знаеш!

— Добре тогава! Ще го окъоравя! Хем за наказание, че мами хората. Хем да му помогна честно да получава милостинята си.

Кадъ Мустафа почти простена:

— Ти си шейтан, беим!

Евнухът поклати глава. Гласът му прозвуча дори тъжно, не жестоко:

— Не, кадъ! Само вардя падищаха. Вие имате жени, деца, всякакви радости. Тях вардите. Аз имам само падищаха. Всичко ми е от него. Нямам мъжка радост. Само славата и властта ме радват. Насищат сърцето ми с наслада.

И отмъщението към френския бог, заради когото ме лишиха от човешките радости.

Каймакаминът вече не го слушаше. Беше си тръгнал.

Али бей не го доизчака да си иде, а отново изпроводи гавазина си.

— Онбашията да ми доведе от хапуза ония двамата, Кръчмаря и седларя!

Хрумна му друго за просяка, който се бе проснал по очи и само похълцваше: „Пощади ме, пашальм!“ Не стигаше, дето ще го ослепи. Трябаше да провери да не би и той да е от съгледвачите на Фружин?

Чаушите изблъскаха сред одаята двамата затворника, прежълтели от мрака и влагата, брадясали, с премигващи зачервени очи. Не ги бе набил още на кола беят не от милост. Все се надяваше да научи нещичко от тях. Все се надяваше, че с тях може да примами и Хасан бея насам. Не щеше да повярва, че нищо не бе станало, че тази беше първата им среща. Той бе изловил още петима от най-близките им приятели, ама и те нищо не казаха, макар че всички ката вечер с нажежено желязо изпитваше, макар че половин Калиакра претърсиха яничарите му. Дето се вика, не остана къща непреровена, ракла неразбръкана, дюшеме неразкъртено.

Онбашията се обади неуверено:

— Да кажа нещо, бейм!

— Казвай!

— На мегдана срещнах оня, Прокажения. Да не си мъчел хората — каза. Не бил в калето Хасан бей. Видял го с очите си. На френската каторга се качил, оная, където продаде двете гяурки.

— А защо не е обадил досега?

— И аз тъй му рекох. Пък той изръмжа, че не си го питал.

— Аха! — кимна с глава беят.

И само на себе си добави: „Защо ли и тоя още мърси земята? Без файда.“

Първо извика Боян Кръчмаря:

— Ей, гяур! Помисли, преди да отговориш! Познаваш ли тоя хаймана?

Боян вдигна рамене. Просякът беше дошъл в Калиакра, след като ги натикаха в тъмницата.

— Помисли си! Че да не заиграе пак пиростията!

— Клетва давам! Не съм го виждал.
Тогава евнухът се обърна към Иван Дъба:
— И тебе питам. Познаваш ли тогова?
Той се поколеба. Един ли божек имаше в Калиакра?
— Гаче ли не го познавам, челеби.
В мисълта на бея се мярна подозрение.
— Гаче ли? Я си припомни хубаво!
— Не го познавам. Не съм го виждал.
— А нажежената пиростия?
— И с нея, и без нея. Каквото друго и да ти река, ще те излъжа.
Нали беше за зло, Али бей се досети веднага.
— Ще докарам сина ти Банчо. Припомни си Калина!
Иван Дъба потръпна.
— Недей, беим! Остави невинното! Ти мен питаш, не него.
— Невинно, а? Пък минава покрай джамията, без да си изува
калеврите!

И плесна с ръце.

— Я ми докарате тук хубостника на Дъба!

Не мина много време и доведоха младежа, изпрашен, с измацани
ръце, несварил да свали кожената си престилка.

Щом видя баща си, Банчо се спусна да му целуне ръка.

— Тате! Що ти сториха, тате?

Али бей се обърна към Дъба:

— Нарадвай му се! Ако не кажеш откъде познаваш тоя
хаирсъзин, ще му извадя очите!

Момъкът пребледня. Гърдите му задишаха учестено.

Иван Дъба падна на колене.

— Пощади го, беим! Не го затривай за нищо! С мене прави
каквото щеш, него пощади!

Съвсем неочеквано, защото цяла Калиакра знаеше какъв корав
момък беше, Банчо Дъбовия също падна на колене и запълзя към бея,
като се кланяше и стенеше:

— Прошка! Прошка!

Беят направи с досада знак да го махнат, ала Банчо превари
чаушите. Изправи се рязко и с един скок се озова до бея. Замахна. Ала
камата отскочи от яката дамаска ризница, която беят носеше винаги
под свилената си кошуля.

В следния миг пазачите го хванаха и вързаха ръцете му.
Али бей пое дълбоко въздух.

— Гледай ти какво змийче отгледал в пазвата си Иван Дъба!
После се озърна.

— Къде се затри Кадъ Мустафа? Та да го питам нещо за мирната
рая, що дига ръка на султански капуджия!

И даде знак на пазачите:

— Тозчас на мегдана! Телялинът да сбере и рая, и правоверни!
Да гледат сеир — как ще се търкулне главата на още един султански
душманин!

Той се обърна пак към втрещения баща:

— Познаваш ли просяка?

Иван Дъба изхриптя с пресъхнало гърло:

— Как да кажа, бейм, като не го познавам? Бога ми, не съм го
виждал!

Беят махна с ръка.

— Хайде, водете хъшлака му! И главата му на кол, навръх
калето! Отвред да се види.

Иван Дъба стоеше като треснат от гръм. Само адамовата му
ябълка потреперваше, а от челото му се стичаха потни ручейчета.

Той пое дълбоко дъх. Два пъти, три пъти. И рече тихо, но всички
го чуха:

— Слушай, Али бей! Туй няма да сториш!

— Защо пък да не го сторя?

— Защото... Заклевам се! Няма да умра, преди да напълня един
чувал с читашки глави. И твоята вътре! Проклет да бъда, ако не го
сторя! Ще се вампирясам и пак ще те намеря!

Курт Али отвърна безучастно:

— Няма да стане, Иване! Рахат бъди! Друго ти е отредил на теб
аллах — на кола. А щом като е за клетви, хайде и аз да кажа...
Заклевам се като неделя да набучвам по една гяурска глава на пръста
навръх калето. За рахатлька на падишаха...

ПЛАВАЩ АД

Право казват хората — който е попадал на гребна пейка в каторга, прескача чистилището. Направо в рая влиза, защото е изживял своя пъкъл на земята.

Само два дни бе гребал Асен на „Санта Агнеса“. И в тия два дни проумя цялата мъка на живота. От тъмно до тъмно натискаше веслото. Без спиране, без смяна. Де има сметка да разковават една смяна, да приковават друга? Капитан Николо бързаше да избяга по-далеч от Калиакра. Боеше се да не го преследва Али бей. Надзорникът удряше равномерно тъпана, по който робите размахваха дългите весла, а двамата му помощника шареха с бичове по голите гърбове на всеки, когото сметнеха, че хитрува, че не натиска усърдно оловната дръжка. Шибаха наред виновни и невинни, та невинните да подканят сами мързеливите си съневолници. Голите гърбове бяха изпъстрени от камшиците с прекърстосани струпяси следи. Отначало Асен бе помислил, че ще се задуши от непочистваната смрад. Сега усещаше вонята само когато си помислеше за нея. Не само екипажът, и робите чакаха да завали, макар че знаеха колцина умираха след дъжд от простуда,шибани, както бяха изпотени, от ледените струи.

Смазан от умората на първия ден, Асен бе очаквал с нетърпение нощта. Нали нощта носи почивка? А то, не почивка, а нови мъчения донесе тя. Пълчища плъхове изпълзяваха кой знае откъде и се нахвърляха по случайно опадалите трошици, по разпълзелите се стотици, хиляди хлебарки, които лазеха навред, завираха се дори в устата и носовете им. И да бяха само те. Ако не спиш, все би могъл да се опазиш от плъховете, като ги риташ със свободния крак, все би могъл да избърсваш от тялото си полазилите хлебарки. А как да се увардиш от мравунящите дървеници, които бяха запълнили всяка пролука между дъските; от въшките, нацвъкали гnidите си в косите и брадите на неволниците, та изглеждаха побелели, в постланите на седалките овчи кожи? Смазаните от изтощение хора на заранта се

събуждаха с нагризани пръсти, с изпъстрени като от шарка кожи след гадните ухапвания на паразитите.

Макар всеки път, когато ги чуеха надзорниците, бичовете да заплющваха по голите им снаги, Асен и предишният кормчия успяха да си разменят няколко думи. От тия думи се почувствуваха близки, кажи-речи приятели. Тъй Асен разбра, че кормчията е сърбин, че се нарича Бранко Вучич, но че всички го познават като Бранко Дугуня, Бранко Дългия. Прогонен от турците, които запалили родното му село, той бе избягал към морето, бе заживял там, край синия Адриатик. А с какво друго могат да се препитават мъже край морето? Бе станал рибар. Между рибар и пират има една крачка. Тъй попаднал при капитан Николо. Разбран капитан бил той отначало. Славата му се носела по цялото Средиземноморие. По-хитър, по-дързък от него нямало. И справедлив бил към момчетата. Сред пирати това е най-важното. От неправдата на света са избягали, братство и свобода да търсят. То се знае — само помежду си, затуй свободни свободно се сдружават. Братски делят несгоди — по братски делят и плячка, без страх от кралски закон и божи съд.

Малко знаеше Асен до този ден за пиратите. Бе ги смятал само грабители, които беше длъжен да гони, да бие и откарва на съд при кадията. А сега ги видя други — други му ги описа Бранко Дугуня. Не помнел той случай капитан Николо да е изльгал екипажа си. Честно уговорено, най-честно разделял награбеното имане. Никой не помнел да е скрил дори една жълтица от общата дялба, да не е платил туй, що се полага, на оня, който е загубил в боя я око, я ръка, я крак; да не е изпратил на вдовица или сираче пая на загиналия съпруг или баща.

Всъщност капитан Николо не се препитаваше само от грабеж. Когато нямаше друго, и жито превозваше, и със сукно търгуваше, и роби препродаваше. Та нали по туй време сам светият отец беше благословил единствена Генуа да доставя роби за Германската империя. Всеки знае, нямаше само търговски кораби, или само пиратски. Кой да е търговец, като му падне, не би пропуснал да оплячкоса срещнатия кораб, що няма сили да се защити. Кой да е почен търговец, ако види село без отбрана, ще отмъкне жителите му като роби, вместо да ги купува от другаде и да ги препродава. Нали затуй и Генуа, и Венеция плащаха обезщетение на всекиго, който се

оплаче, че е ограбен от техни кораби. И затуй, за тази закрила, капитан Николо плащаше десетък от печалбата си на генуезкия дож.

Ала нещо бе станало напоследък с капитана. Та то има ли моряк да не пие? Ала той премина мярката, взе и хората си да не зачита, да не приема съвети, да наказва пряко мера. Такъв е законът — във всяка флота за неподчинение и ръце режат, и на реята обесват. Капитанът е господар и на ръцете, и на вратовете. Ала Николо съвсем прекали.

Подушваше нещо Бранко. Пропадне ли някой мъж — жена ще е причина. Случайно бе дочул, че невестата на капитан Николо тръгнала по кривия път. Не е лека и ориста на моряшката жена. Вижда мъжа си я през година, я през две. Оттогава бе почнал да се налива с вино капитан Николо, оттогава бе престанал не на капитан, ами и на човек да прилича.

И ето, за нищо първия си помощник, дето от него поверен нямаше, на пейката прикова само затуй, че му издума истината. Момчетата още не му бяха правили бунт, ама и туй можеше да се случи. Нито е първият метеж на кораб, нито ще бъде последен.

Дугуня все се надяваше да го изчака. А тогава и Асена щеше да отърве, и девойките с него да пусне. Макар че тая, огненооката, дето я викат Калиакра, отдавна му бе легнала на сърцето. В бащината ѝ механа я видя и оттогава само нея сънува.

Нощта вече превала

Хуан Мавъра, покръстен арабин, дърводелец на кораба, както всяка сутрин, така и днес мина да прегледа гнездата на веслата, дръжките им, веригите, с които бяха приковани робите. Макар и с пиян капитан, на галерата все още никой не се отпускаше. През нощта някой роб може да е отскубнал оковите или да е счупил греблото. А един здравеняк с част от оловната дръжка или с веригата може да стори страшни поразии, робски бунт да разпали. А побеснеят ли робите, никой не знае докъде могат да стигнат.

Когато Хуан мина по пътеката и се наведе да види халката на крака му, Дугуня му пошепна толкова тихо, че само той да го чуе:

— Не се съмнявай, че следващият капитан съм аз!

Мавъра трепна, но се овладя. Продължи да опипва железния клин.

— Ако ми помогнеш, като стана капитан, ще те направя помощник!

Хуан не отвърна, ала Бранко видя пламналото тълпеславно огънче в очите му.

— Откажеш ли, ведно с капитана ще те хвърля в морето!

Мавъра замахна с чука, уж наби по-дълбоко клина.

— Какво искаш? — пошепна той.

— Довечера, като проверяваш веригите, да отскубнеш моята. И на тия петимата от моето весло.

Без да отговори, дърводелецът продължи проверката си по другите весла.

— Дали ще дойде? — запита Асен.

— Ще дойде. Познавам го. Предстои ни само да издържим и този ден.

Вахтеният моряк удари последната камбанка. Тя служи само през нощта — прогонва злите духове.

После прорънча барабанът. И всички, матроси и офицери, излязоха на палубата. Великанът Джовани, заел мястото на Дугуня като главен кормчия, поде „Аве Мария“. Такъв ред беше въвел капитан Николо — сутрин и вечер „Аве Мария“. И „Патер ностер“ преди всяко ядене. За подигравка с религията беше готов да обеси човек.

Станали прави, запяха и робите: православни, мюсюлмани, израелтяни. Всички ръмжаха препракнало „Аве Мария“. Надзорителите дебнеха от горната палуба. Два роба беше пребил до смърт капитан Николо само за това, че отказаха да пеят.

После вторият кормчия прочете „Патер ностер“. Викаха му дон Рикардо. Че е испанец — личеше по всичко: и по смуглото лице, и по огнения поглед, и по боравенето с кинжала, и по акцента, но дали беше „дон“ никой не знаеше. Пък и не се интересуваха. Отличаваше се от всички по своите обноски — единствен се обръщаше на „Вие“ не само към капитана, но дори и към робите.

Капитанът даде знак за закуска. Матросите се строиха пред кока, а надзорниците разнесоха набързо храната на робите — парче

мухлясал сухар и три маслини. Повече не даваха. Смяташе се, че с пълен стомах не се гребе усърдно.

Неволниците задъвкаха бавно и съсредоточено — хем да се насладят по-пълно на храната, хем да скъсят с някоя минутка работния ден. Ала нагледниците познаваха отлично робските хитрини. Те скоро размаха камшиците. Робите гълтнаха набързо и костилките, та да не се губи нищо, и натиснаха веслата под ритъма на тъпана.

Над морето легна утринната омара, затисна го като непрогледна пелена. Тъпанът заби по-рядко. Робите поотпуснаха стиснати челюсти, загребаха по-спокойно. И надзирателите се укротиха. Преметнаха през рамо бичовете. Загледаха и те човешки. Морето се сля със замътеното гъльбово небе. Само надолу, досами борда, водата се диплеще и проблясваше в сребристи тръпки.

Бранко пошепна:

— Довечера, като извадим веригите, след като всички легнат да спят, аз ще отида в капитанската каюта. Ще се справя с него. Ти ще обезвредиш Джовани. Вторият кормчия, дон Рикардо, ще ти помогне. Добре се разбираме с него.

И мълкна. Надзирателят се бе запътил към него с бича. Дугуня изръмжа насреща му:

— Като стана капитан, ще те закова на същата пейка!

Обикновено тая работа, обидна за всеки почтен моряк, вършеха бивши роби, които държат да заслужат свободата си. Те знаеха всички хитрини на гребците. Този може би си спомни някогашното тегло, а беше чувал и другото — кормчия да седне до веслото, а после да стане капитан. Затова само изпсува и се върна.

В туй време бе станало нещо на задната палуба. Току-що закусили, пиратите се бяха стълпили пред капитана, който стоеше пред тях дързък и предизвикателен, редом с двамината здравеняка Джовани и Паоло и още пет-шестима от най-преданите му моряци. Асен се вслуша в глъчката със зарадвано сърце. Дали почваше бунт? Разбра, че споменаваха девойките. А през тези два дни не бе ги видял нито веднъж. Усъмнил се бе дали са още на борда.

Един рус великан избоботи сърдито:

— Къде ни водите? Нали щяхме да купуваме още роби от Тракия?

Капитанът отвърна твърдо:

— Ще продадем тия, които возим, и тогава ще се върнем за още.

— Къде ще ги продавате? Кога ще ги продавате?

— Това е моя работа!

— Не е само ваша! — сопна се друг. — И ние на плячка разчитаме, и ние дом и семейство храним. Не сме тръгнали на разходка.

Хората бяха сърдити, заканваха се, псуваха. Тогава се обади и Хуан Мавъра:

— А момичетата?

— За тях няма да говорим!

— Защо да не говорим?

— Калиакра е моя! За себе си я купих от Али бей.

— Как тъй за себе си? Никой на кораба, ни капитанът, ни кокът имат право да търгуват за своя сметка.

Николо свъси вежди.

— Калиакра е моя робиня! Русият се провикна:

— Я да теглим жребий!

— Никакъв жребий! — надвила го капитанът. — Пишете ми я на сметката! И ми намалете дела с десет флорина!

— Много сте хитър, капитане! — прекъсна го Мавъра. — Десет флорина за такава хубавица!

— А колко?

— Аз давам двайсе!

Капитан Николо едва сдържа гнева си. Джовани и Паоло полуизмъкнаха мечовете, ала и останалите пирати хванаха кинжалите.

— Не ми се пречкай, Мавъре! — изръмжа той.

— Искам да наддаваме! — запъна се Мавъра. Тълпата, възбудена от страстта на хазарта, доволна, че така се увеличава паят на всекиго, завика в хор:

— Наддавайте! Наддавайте!

Капитанът прецени набързо съотношението на силите. Макар че пак беше пиян, имаше достатъчно здрав усет да го проумее.

— Добре! — склони той. — Дovedете робините! Неколцина припнаха да изпълнят заповедта му, която всъщност изразяваше общото желание. Докараха ги в кръга между пиратите. Изглежда, бяха ги държали разделени, защото, щом се видяха, Звездена отвърна

поглед с презрение. Калина видя това и скочи отгоре ѝ, стисна я за гърлото, почна да я души.

— Проклета велможке! Заради тебе, само заради тебе...

Едва я издърпаха. Тя продължаваше да се мята в ръцете им и да се заканва.

Капитанът обяви:

— Почваме със Звездена! От десет жълтици! Кой дава повече?

Хората замълчаха. Наистина, за такава слаба, бледа робиня и тази цена беше висока. Напоследък, след турските набези из Тракия, Влашко и Сръбско, цената на човешката стока беше спаднала наравно с лука. Само русият великан се реши:

— Давам осем!

И понеже никой не му я оспори, той поsegна да я хване за ръката. Мълчала, кротувала досега, тя се отскубна рязко и скочи в морето. Великанът я последва. Не мислеше тъй глупаво да загуби цели осем жълтици. Хвана я през кръста, нагълтала вече вода, премряла и се изкатери на борда по спуснатото въже.

Оставиха я да лежи на палубата. Само дон Рикардо, който понякога заместваше бръснаря при болните, разбираще от медицина, опипа пулса ѝ и кимна доволен с глава.

— Нищо ѝ няма!

Капитан Николо посочи Калина.

— Мавъра даде двадесет жълтици. Аз ги дигам на тридесет!

— Четиридесет! — не го изчака съперникът му.

— Знаеш ли какво са четиридесет жълтици?

— Вие колко давате?

— Петдесет! С капитана си ли ще се мериш?

— Шестдесет! И аз я искам! Отде накъде само вие?

— Седемдесет!

Демонът на комарджията се бе събудил и у него. И още нещо — самочувствието. Нима капитанът може да се посрани, да отстъпи.

Калина се възползва от краткото замълчаване, за да се провикне:

— Хей, да знаете! Белята си ще хване, който ме купи!

Тълпата се изкиска развеселена.

— Осемдесет! — продължи Мавъра.

— Сто!

Капитан Николо го изгледа тържествуващ. Това беше цяло състояние. Никой човек със здрав разум не би дал повече.

— Сто и десет! — изпъчи се Хуан.

— Ти си луд! — изкреша му капитанът. — Откажи се, докато е време!

— Вие я искате, и аз я искам! Отде накъде само вие?

— Защото съм капитан!

Хуан Мавъра забрави уважението, което се полага на един капитан, и заговори му като равен:

— Капитан си в боя, не при дялбата. А в бой ти вече не ни водиш. Само вино смучеш...

Не довърши нещастникът. Не бе опознал както трябва главатаря си, не познаваше и силата на виното.

Капитан Николо измъкна камата си, хвърли я мълниеносно и я заби в гърдите му. Мавъра падна възнак, без да гъкне.

Русият великан метна своя нож. Ала Джовани го отби с меча си, после скочи и разцепи с един замах главата му.

Тълпата, която само преди миг беше готова да връхлети отгоре им и да ги смаже с яростта си, изведнъж се укроти, отстъпи надире, както отстъпва разпенена вълна от скалата.

Капитанът се изстъпи насреща им:

— Е, има ли още някой да наддава?

Хората стояха с наведени, зли погледи.

— Отведете Калиакра в каютата ми! — заповяда той. — Звездена откарайте в люка! Тя е робиня на Червения Ханс. Ще я предадем на вдовицата му. Той излезе негодник. Но дельт на вдовицата не се губи.

Макар и смяяна от разигралата се драма, докато я отвеждаха към богатата капитанска каюта, Калина успя да се провикне към съперницата си:

— Видя ли, болярке? И като робиня струвам повече от тебе!

Звездена отвърна през зъби:

— Види се, за робиня си родена!

Калина се издърпа от стражите си, колкото да ѝ отвърне:

— Ще съжалява, който ме вземе робиня!

Моряците ги помъкнаха — Калина към кърмата, Звездена в трюма.

Омарата се бе разсеяла без следа. Небето и морето се бяха синнали така, сякаш галерата не плаваше из суровия Понт, а в слънчевото Тирентско море. Дирята на кораба, от смазания кил и разплисканите весла се точеше подире му като белезникав друм през разлюляна от вятъра нива.

Асен и Бранко натискаха веслото и се гледаха слизани и безмълвни. Само това не бяха допускали, тази необмислена, преждевременна дързост на Хуан Мавъра. И то тъкмо сега? Кой щеше да ги освободи? Кой друг би могъл да им помогне като него?

Манолис — ковачът? Или дон Рикардо? Но кой щеше да ги допусне да се шляят между робите, след като капитан Николо знае, че са Бранкови приятели?

— Земя! — провикна се наблюдателят от вранското гнездо на мачтата.

Брегът неусетно се приближи, издигна се висок, стръмен. Белнаха се къщи и минарета. Корабът навлезе в широкия залив, около който бе полазил по хълмовете градът.

„Санта Агнеса“ не акостира на кея. Изчака отделилата се от пристана лодка. Търговецът на роби стъпи пъргаво на палубата и направи обичайното темане. Капитан Николо му отвърна с поклон. Моряците изведоха от трюма десетина полуоголи нещастника, които мигаха уплашени, заслепени от слънчевия блясък. После докараха и Асен.

Уговориха сделката набързо. Асен дори не чу каква му беше цената. Докато се усети, бълснаха го в лодката.

И тогава кой знае как разбрала, кой знае как отключила вратата, Калина излетя от каютата като побесняла вълчица и се хвърли върху моряците.

— Не го давам! — крещеше тя. — Чувате ли? Не го давам!

Капитан Николо опита да я задържи, но тя го ухапа така, че той я пусна и притисна окървавената си ръка.

Асен се извърна за миг и я стрелна с презрителен поглед, от който тя почувствува, че й прилошава. Отпусна се примирена в ръцете на пиратите, които отново я помъкнаха към каютата.

Това беше последното, което видя предишният Хасан бей, преди да го натиснат в турската лодка. Сякаш всичка беше насын, страшен кошмар — от часа, когато прекрачи прага на Звездена. И то за какво?

Заради съзаклятието ли, или заради нея самата, заради гордите ѝ очи, заради огнената ѝ вяра? Кошмарът все не свършваше. Продължаваше с цялата си безпощадност и с цялата си безнадеждна мъка.

Асен видя красотата на света като присмех, като жестока подигравка на съдбата. През редките облачни пролуки слънчевите лъчи рисуваха върху зеленото море сребристи островчета, над които пърхаха рояци брилянтни пеперуди. И сред тая неправдоподобна красота — той, роб, безправен, безизменен, с верига на шията!

На брега ги оковаха двама по двама в дървени яреми и ги повлякоха към склада на главния мегдан. После затръшнаха подире им портата.

Вътре беше влажно и задушно, вонеше нетърпимо. От малкото зарешетено прозорче до тавана почти не проникваше светлина.

Така прекараха целия ден и цялата нощ, която нямаше край. Клетниците бълнуваха, караха се, ритаха се, защото бяха набълскани почти един връз друг — дори ангелите божии ще се озлобят, ако ги поставят в склад за роби.

На заранта ги откараха на пазара. Хитрият търговец на хора дълго се провиква да хвали с креслив глас стоката си. Турците отминаваха улисани в моабети, поглеждаха безучастно насам и отминаваха. В страната на падишаха роби, колкото щеш. Такъв боллук нивга друг път не е имало, само такава стока да дириш. Някои се поспираха, повече от нямане работа, опипваха мускулите им, отваряха им устата като на коне, за да видят зъбите им, подмятаха някоя шега и дори без да питат за цената, си отиваха.

Та и робините, бели и черни, тънки и дебели, които предлагаше съседът, не намираха купувачи. Напълнил се бе с жени Анадолът, харемите все не можеха да ги погълнат.

Най-сетне, чак към обяд, се спря един купувач. Не за себе си щеше да ги купува, а за господаря си, Хюсейн бей, богат спахия с много села, който не се свъртал в тимара си, а цялата работа бил оставил на слугите и надзорниците. Субашъ-управител му беше Сюлейман ефенди, купувачът. Набавяше роби на мястото на предишните, които бе изтръшкал някакъв мор.

Дълго ги оглежда той, опипва ги, кара ги да клякат, да скачат, да вдигат камъни, докато накрай отбра четирима. Още цял час се пазариха, скъсваха уж сърдити пазарлька и пак го подхващаха, докато

най-сетне се споразумяха. Сюлейман ефенди наброи няколко алъна и проводи стоката си извън града с двама пазванти.

Тъй княз Асен попадна в имението на Хюсein бег, под заповедите на Сюлейман ефенди. Много бе видял досега нещастникът, много знаеше, но за това не бе и чувал. Още щом пристигнаха, приковаха четиридесета към рамото на водния долап, с който поливаха оризището. Не слепи коне или магарета щяха да въртят колелото, а — хора. Защото четирима човека тогава струваха по-евтино от едно магаре, което можеш да натириш да пасе тръни, а човеците трябва да храниш.

ПРЕМЕЖДИЯТА НА СЕМИР

Когато видя, че генуезкият кораб отплава, а княз Асен не се завърна, боилът Семир се укрижи. И тъй, и инак — все за грижа. Или са отвлекли княза генуезците (всичко може да чакаш от тях!), или пък сам князът по своя воля е останал при тях. Човек е и той, уплашил се е и е отпътувал с хубавиците — я към Цариград, я към Генуа.

Накрай разбра: трябва да се маха оттук. Не бива да пилее време и то сега, когато турците всеки миг могат да открият бягството на затворника. От де можеше да знае, че вече го бяха открили, ала бяха проникнали само в тунела, който свършваше до отвора над пропастта. Едни бяха помислили, че се е удавил бедният, непреживял позора. Другите, къде на шега, къде на истина, подмятаха, че може и джин да е станал. И като дух е отлетял, престорил се на скален гълъб.

Едва изчака Семир ярко жълтото небе на север, което предвещаваше вятър, да потъмнее, да прелее в чернотата на нощта. И като чу вечерния рог на яничарите, той измъкна другата лодка от пещерата. Вече прекрачваше да стъпи в нея, когато видя пред себе си Прокажения. Първият му порив беше да скочи, за да го намушка с кинжала. Но усетил спокойствието, което лъхаше от него, отпусна ръка.

— Че убий ме! — изфъфли нещастникът. — Да отървеш и мен от света, и света от мене!

Семир го прекъсна:

— Какво искаш?

— Да ти река нещичко.

— Ама по-скоро, че нямам време!

— За туй, дето ще ти го издумам, трябва да имаш време! Та да го знаете: и ти, и оня, който те провожда. Стига сте бунили народа! Стига е плащал клетият лудориите ви!

— Свободата не е лудория!

— Вие не докарвате свобода, а — кланета! Гневите падишаха и той на нас си изкарва яда. Вече е късно за свобода. Чуваш ли? Много

късно! Стомната се счупи. Вече не може да се залепи. Свободата лесно се загубва, мъчно се извоюва. Чувал ли си някой да е лепил стомна?

Семир седна в лодката. Хвана веслата.

— Добре де, сгрешили сме. А сега що да сторим? Да скръстим ръце, така ли?

Главата с качулката се поклати.

— Най-важното е да се запази народът. Закъде е царство без народ? Ей туй искам да ти кажа. Да се махаш! Да не размирваш хорицата! Да не ги проваждаш на касапницата!

— Аз и без туй си отивам, свършил—не свършил работа. Какво ли ще рече цар Фружин?

— Да си отидеш, ама и да не се връщаш повече! Знай, ще те издам! Окото ми няма да мигне! Доста зло натвори досега. Заради тебе продадоха робини и Калина, и Звездена. И Хасан бей се запиля нанякъде немил-недраг. Видях ги отгоре. А още толкоз люде гният в тъмницата и чакат главореза. Все заради тебе...

Семир го изгледа смутен. Едва сега си даде сметка, че има истина в тия думи. Той опита да възрази, но повече себе си да успокои.

— Не заради мен! Заради свободата!

— Много зло е натворено в името на тая свобода! Махай се! И кажи на царя си да не праща и други! Да остави на мира народеца!

Друг път буен и невъздържан, сега боилът не кипна, не извади ножа. Нещо в думите на стареца, в гласа му, който изричаше злобните си закани с най-тих беззлобен глас, го разколеба.

Без да му отвърне, той размаха веслата, увити с парциали да не плискат. Разколебана беше душата му. Прокаженият бе успял да пусне в нея змийчето на съмнението.

Отначало мина до самата скала да не го зърнат наблюдателите отгоре, а когато наближи Птичия залив, наречен от турците Таук лиман, свърна в открито море. Боеше се да се не бълсне в скалите, които се надигаха отвред като настърхнали морски чудовища. А знаеше Семир, че кой го не знаеше тогава — пълно е морето с всякакви твари: и невиждани, нечувани зверове-страхотии, и още по-страхотни морски демони. Из подмолите дебнат духовете на неопетите удавници, от скалите пеят кръвожадни хубавици, протягат пипала многоръки хидри. И ако имаше друг изход, не би тръгнал така. Но се досещаше, че беше завардил всички друмища по сухо Евнух бей. През

дена и по море не можеше да се бяга, защото стражите щяха да го видят отгоре. Затуй бе предпочел Семир морските страховити пред ужаса да попадне в лапите на бея, да загуби главата си, преди да е завършил делото си, преди да е казал на своя повелител всичко, що имаше да му казва. Не се боеше Семир от смъртта — боеше се от позорна смърт, заловен и набит на кол. На друга смърт се надяваше той — с оръжие в ръка, в бой за свобода, когато ще има надежда за победа.

Дълго греба беглецът. И нали ръцете му не бяха привикнали, скоро се израниха, схванаха се, все по-често изпускаха веслата. Накрай той ги оставил съвсем, просна се капнал от умора на дъното на лодката.

Когато се събуди, вече се развиделяше. Боилът скочи и погледна. Косите му настръхнаха. Дяволското течение бе подхванало лодката му и я увличаше обратно към Калиакра.

Той прецени набързо: ако речеше да бяга отново към морето, зората щеше да го превари, щеше да го издаде на враговете. Затова напрегна сили и подкара към носа, откъдето бе тръгнал. Изтегли лодката и се свря в тъмната пещера, пребит от изтощение, примрял от глад. Тъй заспа отново. И спа непробудно до новото утро.

Пробуди се от нечии думи:

— Ти още ли си тук?

Прокажения стоеше надвесен отгоре му. През дупките на качулката му го стрелкаха две святкащи от гняв очи.

— Предупредих ли те, че ще те издам?

— Остави това! — рече Семир. — Ами помагай да се измъкна!

Ръцете ми са като смазани с чук. Течението ме върна.

След като премисли малко, Прокажения рече:

— Добре, остани тук! И ме чакай! Довечера ще те отведа аз!

Тоя ден се стори на неволния пленник цяла вечност. Скрит под обърнатата лодка, той се вслушваше във всеки шум, поглеждаше боязливо минаващите покрай носа лодки и гемии. И все му се струваше, че идват за него, че Прокажения е изпълнил заканата си — като го предаде, да отърве народа от размирници и бунтари.

А беше тъй гладен, че му премаляваше. Устата му се бяха напукали от жажда. Веднъж се накани да отиде до пещерата с аязмото. Но едва се бе подал и отново се захлути по очи. Някаква рибарска ладия мина на хвърлей от скалата и там пусна парагадите си.

Най-сетне рибарите си отидоха.

Морето блестеше ослепително. Източени, като опънати с връв, вълните пъплеха към брега — и толкова бавно, сякаш не са истински, а замръзнали вълни, чудна кристална стълба, по която можеш да притичаш и да се скриеш отвъд кръгозора.

Мръкна се. Дневните шумове от крепостта загълхнаха. Едновременно с това плисъкът на вълните се усили. Прокажения все не се завръщаше — минаваха час след час, а от него ни помен. Забравил ли го бе? Уплашил ли се и той, та то бе зарязал?

Нейде към среднощ Семир го чу, че идва, с приглушено пъшкане.

— Много окъсня, човече! — укори го той.

Прокажения седна. Простена хванал с две ръце главата си.

— Какво има? — запита боилът.

Старецът дълго пъшка, преди да отговори:

— Не е чиляк Евнух бей, боile! Не е и звяр! Самият Сатанаил е той. И Сатанаил не може да измисли таквото зверство. Ох! Боли ме, синко! Не само от раната. По ме боли заради него заради това, че човек с човешки образ може да го измисли...

И пак въздъхна.

— Отидох да чуя какво приказват, да видя какво вардят. Гледам, двамина чауша насреща ми. „Хайде, куче, на ешмедемето!“ „Я ме оставете! — думам им. — За какво ешмедеме съм аз?“ А те, нали повеля получили, само туй си знаят: „Тръгвай! Али бей, да го поживи аллах, гуляй давана всички божеци във вилаета.“ „Нека си гуляят! — казвам. — Мен оставете! Ни съм за угощение, ни за ядене, ни за пиене? Само гробът ме оправя мен!“ Ама пускат ли те? Откараха ме насила в стария сайвант край градището. Там само бухали и кукумявки ще видиш. А сега — изведнъж ядене и пиене! Събрало се вътре, де що има куцо и сакато от града и околността. Дошли да се порадват на бейска щедрост. А готовите въртят прасета на шишове, търкалят бъчви вино. Чаушите ме бутат навътре, просеците ме гонят навън. Страх ги е хорицата, боят се от беса, дето ме топи, дето накрай съвсем ще ме стопи. Виждам, и ти потръпваш, като ме гледаш. Бутат ме ония с тояги навънка, да се не докосват до мене. Накрай, то се знае, надвиха чаушите...

— Значи затуй окъсня? — не се стърпя Семир. — Заради яденето.

— Затуй — кимна Прокажения. — Натикаха ме вътре. Тогава един странник, най-сърдитият, ме удари с тоягата по главата... Събудих се преди малко. Сайвантът гори. Светло като ден. А край мене налягали просеците. Взех да ги будя, да бягат, да не изгорят в пожара. Дърпам, бълскам, а никой се не помръдва. Тогава го проумях. Та те били мъртви. Всичките. Чуваш ли? Всичките изтровени от яденето и пиенето. Ако оня не ме бе цапнал с тоягата, аз също щях да съм се отървал от мъките. Ама нали съм си без късмет? Имало още глава да пати. Покривът падаше отгоре ми. Едва изпълзях навън...

Семир все не щеше да повярва всичко, което бе чул. Повече му се струваше, че е страшна приказка, измислица, пиянско бълнуване. Препил е човекът — всянакви ужасии сънува. Защо ще му е на бея тъкмо бедняците и уродливите да трови? Малко ли други врагове си има? Сънувал е старецът, рядко е преяждал. От туй е — от преяждане.

— Ще ме водиш ли, старче? Или се отказа?

— Ще те водя. Ти барем да се махнеш. И твоята глава да отърва, и народа да запазя от теб. Защото за зло си тук!

Надигна се, закуцука пред него, влезе в лодката, хвана веслата.

— Седни отсреща! По-далечко от мен! От беса...

Загреба тихо. Тоя път на юг. Спря само за миг, колкото да посочи догарящите останки на сайванта, погребали изтровените просеци. Евнух бей ги бе отървал от страданията, бе отървал и виласта си от беднотията и от съгледвачите.

Когато Калиакра с настръхналите черни зъбери изостана назад, лодката свърна на север. На разсъмване опря в брега.

— Скрий се в гъстака! — даде му Прокажения последните си наставления. — Мирувай до вечерта! А съмне ли се, тръгни на запад! Видиш ли онай канара като каменно стъпало на Крали Марко? Стигнеш ли под нея, ще видиш манастир в камъка. Дупки-килии. Аладжа му думат сега турците. Пъстьр манастир. Питай за брат Йероним! Кажи му, че те праща дедецът от Калиакра! Само туй...

Махна с ръка и тръгна обратно. А Семир се свря в гората. Над главата му извишаваха снаги стари брястове и ясени, дъбове и липи, по които се катереха диви лози и бръшлян.

Окрайнината беше обрасла със стена от драки, глоб, шипки и трънки, които го скриваха от всеки поглед.

Още един ден отмина. На смрачаване, когато дочу как загълхна гълъчката на селяните в полето, Семир се измъкна от скривалището си. Тръгна по дерето, по което маловодна речица се вливаше в морето сред върби и каваци, обрасли с повет и див хмел, като джапаше през тинята и се спъваше в избуялите тръстики.

Пристигна в манастира по тъмно. Дълго вика отца Йеронима, докато най-сетне от дупката високо над главата му се обади дрезгав старчески глас:

Боилтът му разправи всичко за изтровените сиромаси. Изльга само едно — че и той, Семир, бил там. И само двамата с Прокажения се спасили; че Прокажения не ще да се дели от Калиакра, а той, Семир, търси да спаси кожата си.

Дали му повярва старият монах или не, но без да го пита повече, му предложи сух хляб и маслини, извади от една ниша два чироза, може би пазени за божи празник, и се изправи до него да му се порадва как яде.

После му застла наръч сено в другия край на пещерата и му даде ямурлука си да се завие.

— Друго нямам, сине. Постник съм. Обет съм дал — без постелка, без завивка. И зиме, и лете.

Боилтът не чакаше друго. Легна и се зави. Тъй, преди да заспи, чу как отшелникът му разправяше нещо с равния си глух глас. Изглежда, отдавна не бе приказвал, дотегнала му бе манастирската тишина.

— Дедецът, казваш! Тежки изпитания му отреди бог. Ние тук, в светата обител, сами се мъчим да омаломошим грешната плът. И все сме здрави, яки, издръжливи като трънките. А той още живее, още изкупва със страданията си людските грехове. Белязал го е всеблагият с доверието си, изкупителна жертва го е направил, удостоил го е...

И макар че не чуваше от госта си ни дума, ни знак, добави:

— Той също ходи със Симави. Че кой ли сиромах не тръгна подире му? Кажи-речи всички богомили. И всички потурчени, волно и силом. Защото размирието на Бедредин Симави беше нещо като богомилство сред исляма. И с Муса бяхме, при всички буни и ние. После пък, които оцеляхме, се разпияхме един по манастирите, други в Балкана при хусарите, дето сега им викат хайдути.

Семир вече задрямваше, когато последните му думи:

— Вече проумях. Нямало е смисъл. Късно е било. Всички бяхме виновни: селяци и богомили, попове и боляри. Всеки дърпаше чергата към себе си, та ни я издърпа измаелтянинът.

Когато се събуди, Семир видя, че навън небето бе просветнало. Отец Йероним седеше вътре, подпрял глава на длани си, мършав, изпосталял като светците, както ги зографисват по иконите. На шарена кърпа направо върху земята лежеше комат хляб и буза сирене.

— Донесла ги е една селянка, за братята. Взех ги за теб, път те чака, а ние цял ден нищо не вършим.

Когато беглецът се нахрани, постникът му подаде едно излиняло расо, което не личеше какво е било по-рано, черно или червено.

— Премени се с него! Все едно наш брат си, тръгнал из селата по просия. Нощем не ще се промъкнеш. Завардили са проклетниците всички друмища. Денем всеки ще те познае, че не си тържавашен. А като божек също не може. Щом Евнух бей е решил да ги изтреби...

Така тръгна през полето боилът Семир като странствуващ калугер, що събира дарове за манастира. Кланяше се чинно на срещнатите турци, благославяше с кръстен знак селяните българи, оставяше децата и старците да му целуват десница. И си мислеше: „Прости ми, господи, греха! Заради свободата го правя! Не за себе си.“

По пладне седна до една чешма да накваси сухия си залък. Натопи и цървулите в постава да се намокрят, та да не му убиват. И едва почнал да яде, ето че по друма се зададоха двама акинджии — конници, с копия, ятагани и по два кинжала в поясите.

Семир се оттегли почтително да им стори място, като си прибра и цървулите.

— Защо мърсиш водата, от която пие добитъкът? — изръмжа единият. — Затуй ли е направил тая чешма Омербег, да го дари аллах с всички радости на рая.

— Не знаех, че ще дойдете, агалар! — отвърна смилено Семир.

Другият го бутна с дръжката на копието си.

— Какъв си ти бре, гяур?

— Отшелник съм, аго. Грешен божи слуга.

— Кешиш ли? Хич не ми мязаш на кешиш. За хайдутин повече подхождаш. Султански душманин.

— Не думай, аго! Верен роб съм на падишаха, да го дари господ...

— Мълк, бре! Тръгвай с нас, в Килгра, при Али бея! Той да отсъди.

Поведоха го пред себе си, опрели копия в седлата и хванали в десници голи ятагани.

„Сега се наредих!“ — изруга се наум пленникът и както крачеше пред тях бос в прахоляка, защото в бързината не бе сварил да си обуе цървулите, почна да си мисли. Каквото и да станеше, трябаше да бяга сега, през безлюдното поле. Наблизеха ли Калиакра, нямаше спасение.

В туй беше силата на измаелтяните — всеки беше войник, с копие, с брадва, с тояга — ама войник. Не се осланяха само на наемници. Ето и тия сега. Нищо не им плащаше беят, ей тъй, само от верско усърдие кръстосваха полето. Не искаха като Владиславовите наемници всеки месец по десет злоти, не искаха чували сол от Сегедските солници.

Полето се бе раззеленило. Избуяли бяха нивите, засети с просо и овес. Тъмнееха се богато братилите жита. Ленищата се редуваха с папуда и гречиха. Конопите надигаха перести китки. Лозята източваха нагоре буйни ластари. Друмът се виеше сред тях като река от прах, чучулигата се прехласваше в песента си нейде в синята вие, кънтяха сладостно хлопатари, мучаха говеда, блееха овце. Като че ли бог бе създал тоя ден само за щастие, а в душата на Семир беше заседнала ледената буза на страха.

Минаваха през някакво село — двадесетина пръснати хижи, измазани с глина и покрити със слама; за прозорци им служеха опънати свински мехури. Край тях, все от плет изградени, се редяха и житниците, и хлевовете, и кошарите. А всичко това беше оградено с плетове от насечени трънки и драка, по които се зъбеха набучени биволски или конски черепи — да пъдят денем птиците, а нощем — вампирите и караконджовците. Селяните, мъже и жени, зарязваха работата си на двора, зарязваха чука до подтяганото рало, хромела с насипаното за мелене жито, заритата в пепелта подница с неопечения хляб, и дълго гледаха подире им мълчаливо.

Семир се реши. Поспра да изчака единия пазач.

— Моля ти се, аго! Да си обуя цървулите, израниха ми се нозете.

И преди да изчака съгласие, се наведе към земята. При това движение измъкна скритата под расото кама, изправи се и с един скок се метна на коня зад ездача. В следния миг камата му се заби във врата

на турчина над желязната ризница. После го бълсна от коня и полетя направо през полето.

Чу късно изсвистяването на боздугана. Преди беглецът да се наведе, шипестият топуз го бълсна в лявата плешка. И добре, че силата му вече бе понамаляла, та не го повали. Само му се стори, че някой прилепи гореща главня в гърба му. Не падна, продължи да пришпорва с голи пети коня.

Преследвачът хвърли по него и копието си. Както се види, сръчен бе проклетникът, та и тоя път улучи. Наконечникът разкъса рамото на беглеца и падна, та се заби в земята на десет разкрача пред него. Както летеше с коня, боилът се пресегна, грабна оръжието и все тъй, без да спира, се обрна и го метна назад. Може би беше по-опитен мерач, може би му помогна закрилникът му свети Димитрий, защото видя как острието се заби в гръклена на акиндията, който продължи да се носи така върху седлото с щръкнало от тялото му копие и после изведнъж се срина на земята.

Семир скочи до него. Съблече го набързо и се натъкми в неговите доспехи, а трупът му намъкна в монашеското расо. Качи се на коня и продължи пътя си като турски акиндия.

При другия стубел проми как да е раните си, наложи ги с жиловлек и заастличе, превърза ги с разкъсаната си риза и пак пое напред.

Не се отби в Дръстър. Не беше помислял дори да ходи втори път нататък. Тръгна към Никопол. Яздеше и току се озвърташе. Видеше ли насреща си конници, свиваше встракти, притулваше се из шубраците, уж не се крие, а дири място за почивка.

Нейде на юг останаха твърдините Михалич, после Петрич, Овеч и Венчан. Късно вечерта видя и Матара. Различи върху помръквашото небе крепостните й зъбери. Избиколи и Шумлъ, натъкми се да нощува край развалините на Плиска. Тогава при един завой съвсем ненадейно се озова сред група турци.

Спаси го самообладанието му.

— Праща ме Али бей от Килгра — рече той след обичайните селями. — При Фирузбейоглу в Никболи.

Така се разминаха. На една поляна той върза коля си да пасе и се сви в тревата за сън.

Събуди се премръзнал, скован от студ. Стана, опита да се сгрее, като размаха ръце. Беше го втресло. Раната се бе подлютила, тупаше в гърба му като нажежен чук. Виеше му се свят, повръщаше му се, едва се държеше на крака. Ала нямаше право да се излежава. Трябваше да стигне Никопол още тая вечер, а утре да бъде във Влашко. Залежеше ли се тук, щеше да загине. Трябваше да се обади на Влад Дракула, влашкия воевода, после да се отбие при Григория Цамблак в Немцовския панкраторов манастир. Там старият епископ, вече като скромен преписвач, хвърляше светлина в душите на неуките власи, след като толкова време в Киевската Рус бе сял божието семе и славяно-българската писменост. Сега, на стари години, бе решил и на братята власи да помогне, на четмо и писмо да ги учи, на Кириловото писмо. От него щеше да иска нова жертва боилът Семир — да напусне отец Григорий манастирския покой и да се върне в борбата. За България, за Христа. Български патриарх да стане, на Евтимиевото място, кога се освободи България, кога цар Фружин поеме скръпъра на баща и дядо...

Как бе пътувал целия ден — той не помнеше. Дали бе спирал нейде, дали бе спал, дали бе пил вода? Мяркаше му се смътно, че бе отбягвал всяко селище и всяка крепост, че когато изгубеше друма, тръгваше направо през гората, като се оправяше по слънцето. А то не беше каква да е гора, Луда гора беше това. Цял ден все през нея да вървиш и края ѝ да не видиш. Навсякъде бе минал и край Хръзград, край Червен. Би могъл и там да спре, и там имаше ятаци, ала продължи. В треската си имаше една-единствена цел — Никопол, колибата на рибаря Смил, до Туна река.

Не можеше да си спомни как бе стигнал там. Не помнеше как намери рибаря, като никога преди това не бе ходил по тия места. Събуди се върху нара на Смил, завит с неговата черга. Отгоре му се бяха надвесили две глави: на рибаря под един овчарски клашник на бели и бозови редове и на никаква слаба, сбръчкана старица, забрадена с черна ленена шамия.

— Ще го бъде ли, Секузо? — запита Смил.

— Ще, ще! — отвърна баячката. — Млад е, як е!

И продължи да мие раните му с билкови отвари, да ги може с мехлеми и мазила.

— Харно са го накълцали! И с боздугана, и със сулицата! Брей, проклет свят е сътворил бог! Само за зло. Какво ли не е измислил за клане и убийство: и мечове, и пики, алебарди и стрели, балисти, огньове, бесилки... А за труд, за полза на человека: рало, сърп и мотика! Туй, нищо повече...

И пак почна да му бае:

— Света Богородичке, Мария-Магдалено и всички светици...

Семир отново се унесе. Потъна в кошмарите, напуканите му от огъня устни зашепнаха:

— Златото!... Цяла пещера злато... За цар Фружин...

Секуза наостри слух.

— Княз Асен... Добротицовият... каза... Ще му даде златото, ако дойде... крал Владислав...

Това вече не беше бълнуване на прост акиндия. И то на български. За цар Фружин, за крал Владислав. Че кой от зимъска не знаеше за тях, за войната, за неуспеха?

— Фружин да дойде! — не спираше Семир. — Златото!... Цяла пещера злато!... Цяла пещера...

Секуза се направи, че не го слуша. Защотоолови тревожния поглед на рибаря. Продължи да бае и да налага мазило след мазило.

Трябваше да обади всичко на Мехмед бей Фирузбейоглу. Той щеше да пише на Али бей. Види се, голяма новина беше. За нея можеша да пуснат сина й, що от година време гниеше в Никополския зандан, където гнил някога и цар Шишман. През месец я заплашваше Мехмед бей, подучен от Евнух бей, че ще отреже главата на сина й Дамян, задето лани дигна ръка върху момчето на Касим бег. Че коя майка ще устои на такава закана? Всичко му донасяше Sekuza — всичко, що чуеше. А можеше много да чуе и дочуе такваз баячка. Викаха я и при аяни, и при селяци. И за рана, и за уроки, и за гадание.

На всички познаваше Sekuza, само на своя Дамян не можеше да разчете клетата участ.

Тя наля силом никаква целебна отвара в устата на болника и си тръгна, забравила да си поисканакакто друг път акчето, що й се полага.

Ей туй, това бързане и това забравяне, смущиха Смил рибаря. Без да чака много, още през нощта, той пренесе боила в лодката си и я подкова към отсрещния бряг.

Тогава се убеди, че имало бог и за него, че тоя бог бе бдял над тях. Едва бе стигнал на два хвърлея от брега, когато чу гълъчката на препускащите към хижата му конници. Закрещяха припрени гласове, заудряха бързи юмруци по вратата. Той се досети какви бяха тия — турчолята, „препускачите и подпалвачите“, кои през неделя, през две нахлуваха отвъд Туна да плашат народа, да стряскат Влад Дракула, та да не би пак да се отметне от султана.

Изведнъж колибата му пламна. Смил се прекръсти. Бог дал, бог взел. И продължи нататък.

Най-сетне лодката задълба в тинестия бряг. Смил я изтегли с болния в нея, а той тръгна да дири помощ: я войскар на Дракула, я рибар, кой да е, само да помогне на боила. Но спря, ослуша се. Дочу безредни стъпки, приглушен говор.

И видя тълпа селяни, дрипави, боси, с конопени ризи, препасани с пръщила, с рунтави гугли на главите. С жените и децата си.

— Ей, добри хора! — провикна се той. — Елате насам!

Мъжете дигнаха сопите. Все не вярваха, че е беглец от Българско. Най-сетне се укротиха. Една старица, и тя баячка, тръгна със Смил да види ранения. Другите ги последваха. Излезе, че нямало нужда от повече баене и билки. Семир се бе надигнал и ги чакаше седнал в лодката. По бузите му бе избил лек руменец. Очите му гледаха бодро, като на здрав човек.

— Какви са тия хора? — запита той.

Старейшината, който ги водеше, отвърна:

— Не видиш ли, селения! Дотегна ни от чокойска неправда, от мъка и насилие. Та бягаме...

Семир не се учуди много. През година, през две избухваха селски въстания: ту в Маджарско, ту в Трансильвания, ту в Молдова, ту във Влашко. Убиваха някой воевода, запалваха замъка му — и толкоз. Съседният чокой пращаше наемниците си, набиваха метежниците на колове, а усмиреният народ отново хващаше ралото и мотиката.

И все пак не се стърпя да не попита:

— А знаете ли къде отивате? Та при турците ли намислихте спасение да дирите?

— Къде да е! Само не при чокоя! При турци, при татари. Ще се турчим ли или не, само не у дома...

— Да не ви е рекъл някой, че спахиите са по-добри?

— Знаем, все господари. Знаем, че и там, и тук сме все ратаи.
Поне да сменим господарите...

Благословиха и тръгнаха надолу покрай брега.

— Да пази и тебе бог!

Скоро ги видяха как измъкнаха от папура три скрити лодки и
поеха към българския бряг.

Семир се загледа подире им.

— Ние бягаме насам, те — нататък. От какво бягат нашите, от
какво бягат те? Не е ли по-добре тогава като Прокажения всички да
отпуснем ръце? Тия да не бягат насам, ония да не бягат нататък. Да не
се месим в работите на Сатанаила...

БУНТЪТ НА РОБИТЕ

Княз Асен, сега безимен роб, по цял ден се въртеше в кръга редом с братята си по участ, натиснал с последни сили рамото на водния долап. Натискаше и завиждаше на четвъртия роб, най-близкия до скърцащата ос, защото извървяваше по-малко път от него, крайният в редицата. Така, от тъмно до тъмно. Надзирателите им се сменяваха през ден, тях не сменяваха. Господарите имаха повече сметка да ги държат на долапа, додето погинат, отколкото да ги приковават и отковават по два пъти дневно. От утрин до залез — все това, все тая убийствена въртележка, на която знаеш всяка неравност, всяко камъче, на която помниш точно къде ще проскърца дървената ос, къде ще се запъне и макар че си го очаквал, всеки път те заварва неподготвен. И ти се сепваш, напрягаш мищци и продължаваш напред. Гледаш в краката си. Не само да не се препънеш, не само да не натъртваш подбитите до кръв ходила, а и за да не гледаш настани как се върти край тебе светът.

Ей там, в далечината, на час път оттук, е морето — синьо, кристално, чисто. Ако би могъл да се натопиш в хладината му, да освежиш прегрятото тяло, да отмориш смазаните мускули. Тъй близко и тъй непостижимо сега — колкото Калиакра, колкото България, която трябваше да се намира нейде далече-далече на запад, отвъд омарата на кръгозора.

И додето си помислиш всичко това, светът вече се е завъртял. Отдясно, там, където можеш да погледнеш, е изскочил брегът, нашарен с редки шубраци и проскубани нивици. Роден в равно Загоре, в Добротицовата хора, житницата, Асен не щеше да повярва, че нейде по света може да има такива слаби ниви. И му ставаше ясно защо с такова настървение се стичаха към запад османските пълчища — от безводната Рум, Анадола, към зелената вече цъфтяща Румели, що значи Българско, Гръцко и Сръбско заедно. Много се плодяха измаелитите. Не като християните, у които като падне в бран мъжът, жената остава вдовица. Изгинат ли момците, остават стари моми

девойките. Така си изсъхват, спарушват се и повяхват без рожба, без подмяна. При турците — и да падне един мъж, и да паднат десет, сто, хиляди да паднат, останалите си навъждат хареми. И жените раждат. Всички раждат. Като пчелна царица е Анадолът, снася — снася яйца, бълва човешки рояци, гладни като скакалци и като тях, опоскали всичко в огнището си, се разпълзят по земята. А на изток не може. Там е ордата на Тимур Ленг, който някога закла като пиле Баязида Светкавицата. Помнят урока турците и вече не поглеждат нататък, боят се и от сина му Шахрух. Не смеят и на юг — на юг е Мъсър, Египет, все ислам. Остава само на запад. И заприщената в яза вода размива насипа в най-мекото.

А прътът на долата се върти. Вече сочи брега с полазилите по ридовете му къщи, сараи и минарета, града, от който Асен помнеше само тюрмата и робския пазар, и името му — Синап. Но в него все пак бе успял да види кипящия живот, многоликата му тълпа, разногласия му говор. Че какви ли носии нямаше там и на какви ли не езици се говореше. Кокалести гърци с хитри погледи, арменци с гърбави носове, руси славяни и германци от север, евреи, татари. Тъй беше чувал Асен, половината град бил от потурнаци: избягали от сеньорите си селяни, провинени макроси, смазани от данъци и дългове занаятчии. Всичко бягаше насам, вливаше се в ислама, даваше му силата си и още повече нарастваше многоплодната ламя. Тъй и листните въшки, додето ги видиш на един лист, вече са облазили цялото дърво. Сред тълпата се разхождаха важни яничари — с чалми, широки шалвари, червени чизми, с копринени пояси и криви ятагани. А покрай самите къщи, из тесните сокаци, се прокрадваха полуоголи роби, мъже и жени — все тъй разнолики и разноезични. Всички, не рачили вяра да меняват. И тия, що господарите не са одобрили по хубост или по воинско умение. Сред тях и гърци, и евреи, и арменци, и северняци. Ала като че ли най-много българи. Обезлюдил бе османецът цяло Българско, от Тракия, до Мизия и Македония, преселил му бе народа в Анадола. Българи нивите му да орат, та да го хранят. Българки деца да му раждат, та после те братята си да робят и колят.

А дорде премисли и това, ето че колелото отново го е извъртяло към морето, с ослепителния му блясък и недостижимата прохлада. После — пак брегът, градът, морето... Брегът, градът, морето...

Главата му се замайва, повръща му се като при морска болест. Той отново забива поглед в краката си, опитва да не мисли, да забрави всичко...

И не може да забрави. Нито предателството на хубавицата Калина, нито суворостта на болярката Звездена, нито думите на Семир, нито осъдените на смърт калиакренци. И най-вече прокобите на Прокажения...

Трябваше да избяга. Да се освободи. Да освободи и Калина, и Звездена, и Боян Кръчмаря, и Иван Дъба... Трябваше...

А долапът скърцаше еднообразно. Трябва! Трябва! Трябва! До подлудяване. Кофичките изсипваха награбената от вира вода в дървения улей, който я отвеждаше със звънлив плисък по вадата към нивите. Вода! Ако не в морето, нека ги оставят да се натопят във вира, ако не в него, поне да се наквасят под улея. Но не, нямаше кой да разкове веригата.

Слънцето печеше немилостиво върху обелените им, покрити с мехури гърбове. Косите им, незапазени от никаква шапка, жареха като мангали върху главите им.

А те вървяха, вървяха — като слепи добичета.

Сюлейман ефенди, субашът, рядко се мяркаше насам. Ала надзирателят си знаеше работата. Роб беше и той, ала роб, комуто беше обещана свобода, ако се старае. Няма по-страшен душевадец от такъв роб. Слав се наричаше той. С отрязан показалец на лявата ръка и дамга на челото, както бележат бегълците. Проумял бе най-сетне, че по-лесно ще добие свобода така, с престараване, отколкото с бягство. Да откупи собствената си свобода с чуждата мъка. Не ги оставяше дъх да си поемат, за щяло и нещяло шибаше с камшика.

Вече двамина бяха умрели. Сгърчиха се, изхъркаха и увиснаха на веригите си. Единият преди три дни, другият — вчера. До вечерта, докато ги подменят, трима бутаха гредата.

Сутринта покрай оризището минаха двамина от Магарешките братя, монаси от ордена Тринитатис, които яздят магарета като Христос. Облечени бяха с дрехи от червен и син плат, украсени с кръстове. Откупуват пленници от сарацините — тъй са се обрекли богу. Запитаха Асена и другите. И четиридесета отказаха помощта им. Двамата бяха бедни селяни, отвлечени от пирати, както са копали нивиците си, близките им нямаха пари свещи да си купят, та камо ли

да съберат големия откуп. Третият, Радул Влаха, беше попаднал на долапа, след като две години бе кръстосвал моретата с пиратска каторга. А тая каторга преди месец случайно се бе натъкнала на турска засада. Асен пък не каза дори кой е. Сметна, че е по-добре никой да не знае, да не научи Курт Али, защото и оттук щеше да го измъкне, за да го набучи на кола. Така си отидоха братята самаряни, не свършили доброто си дело.

Знаеше Асен. Ясно му беше. На себе си само трябваше да разчита, на своите сили и ум. И тая нощ, докато дремеше на земята с вдигната нагоре, претръпнала от веригата ръка, той сглоби плана си. Сподели го шепнешком с другарите си по участ. Удавникът се хваща и за сламката, хванаха се и те за тая тънка сламка. Едва дочакаха заранта с отворени очи.

Този ден никой не усещаше умора. Надеждата им вдъхваше неподозирани сили. Те пристъпваха, бълскайки с изприщени длани гредата и от време на време си разменяха светнали заговорнически погледи.

Асен крачеше подир дървеното рамо и разучаваше с почти влюбен поглед леката пукнатина, проточена като косъм през леглата на всички клинове, в които бяха закачени синджирите. Дървото беше остатяло, попрогнило и вече нацепено от засухата. Ако четиридесета увиснеха едновременно, можеше да се разшири, да отпусне клиновете с халките. А ако това не станеше, жалко за всичко, жалко най-първо за тях.

Настана пладне. Още не седнал под навеса си, по-крив от всяко, Слав размаха камшика. Хюсейн бег пак беше отишъл към Маниса, при султан Мурада, който се бе оттеглил там, по-далеч от царските грижи, решил на стари години да си порахатува сред одалиски и маанета, оставил сина си Мехмед на престола в Едирне. И кой знае още колко трябваше да чака Слав, докато го пуснат. Вече нямаше никакво търпение.

Най-сетне се свечери.

Една окъсняла галера навлезе в залива, направи широк завой и се прилепи към кея, в западния му край, най-близо до оризището, до водния долап, до изтръпналите от възбуда заговорници. Асен я посочи с очи. После смигна на най-вътрешния роб и той изведнъж отпусна ръце.

— Не мога повече! — изкрещя нещастникът. — Не ща повече!

Слав скочи като куче и се хвърли с бича върху непокорника. Без да се замисли, влезе в отъпкания от хилядите стъпки харман. А това беше целта. Асен извика:

— Пускай!

Четиридесетата роба едновременно отпуснаха гредата. И тя, увлечена от тежестта на пълните кофички, се върна назад. Те се наведоха, докато прелети над главите им, после прибавиха своята сила към размаха ѝ. Слав не свари да отскочи; в последния миг опита и той като тях да се наведе, ала закъсня. Дървото пръсна главата му с тръсък, простира го безжизнен на земята. И спря. Кофичките се бяха опразнили.

Метежниците увиснаха едновременно на веригите си, друснаха се, но гредата не се разцепи, както бяха очаквали, само се прекърши от гнездото си в оста, остана прикачена за ръцете им. Асен стъпи върху дървото и се напъна. Халката ожули китката му до кръв. Но успя. Скобата се измъкна от дървото.

Асен влезе в колибата, там имаше брадва, взе я и разцепи гредата. Сега всички останаха с висещи на ръцете им окови. Не опитаха да ги махат. Това беше работа само за ковач, нямаше защо да губят време.

Тръгнаха през най-затънтените пътечки, между маслинини и драки, докато накрай достигнаха брега. Ако продължеха пътя си, най-много след половин час щяха да бъдат на кея, до спряталата каторга. По суша това беше невъзможно, трябваше да минат през градската окрайнина, а там гъмжеше от народ — щяха да ги пипнат, щом се покажеха, така полуголи, с оковани ръце.

Оставаше едно — с плуване, и то както си бяха, със синджирите. Друг избор нямаше. Всъщност такъв беше и планът им. Асен нагази във водата. Веригата дърпаща надолу ръката му, увеличаше го в бездната, ала той беше отличен плувец. Отправи се към кораба.

Слънцето лежеше върху морето — някакво кървавочервено, изгарящо око, втренчено с безчувствена настойчивост в света и в дребосъците, които пъплеха по него. Огнената му пътека лъкатушеше по морската повърхност, ослепявайки очите им.

Радул Влаха се изравни с него. Ала другите взеха да изоставят, виждаше се как се борят с умората, с дърпашите ги надолу железа. Асен ги изчакваше, опитваше да им помогне, като следеше какво става

и на кораба. От това зависеше изцяло успехът или провалът, съдбата на всички.

Ето, разчете турския надпис на кърмата: „Пламтящ полумесец“. Капитанът и помощниците му слязоха на брега, посрещнати от тълпа роби. Матросите свалиха платната и ги отнесоха подире им. Започнаха да измъкват и веслата, за да махнат и тях от кораба. Такъв беше обичаят. Всички платна, и греблата, и рулят се стоварват на пристанището. Заради робите, да не бягат. Остават на борда само прикованите за пейките гребци. Без веслата те са безвредни. Това време трябваше да използва Асен. Пропуснеше ли го, напразно е било всичко! Още утре щяха да ги набучат на коловете. Роби, убили пазача си, ги чака само тая участ.

Той се обърна към другарите си:

— Вие плувайте колкото можете! Аз ще избързам. Работата е такава, че мога и сам да я свърша.

И загреба с ръце нататък. Радул го последва. Двамата стъпиха на тарана откъм морето. На брега врявата на посрещачите не стихваше, още по-голяма беше гълчката на борда. Едни от надзорителите хокаха и биеха гребците, та да се отместват по-живо и да дават път на робите от пристанището, които отнасяха веслата. Други подканяха носачите, които разтоварваха чувалите с жито. Определените за нощната вахта моряци се караха с боцмана. За какво ли друго биха се сърдили така освен за това, че пак тях е онеправдал, пак ги е лишил от ношните удоволствия на пристанищния град.

Асен познаваше отлично корабния живот. Затова бе изbral тъкмо тоя час на най-голяма суетня. Той се залови за фалшборда и се изкачи до него. Надникна предпазливо. Никой не го видя. Преди да го прекрачи, погледна назад, за другарите си. Видя само единия. Но и той не достигна кораба. Протегна нагоре свободната си ръка, сякаш да се залови за нещо, и потъна. Навярно и другият се бе удавил. Слаби плувци бяха, изтощени от робията. Не им достигнаха силите.

Асен вече не можеше да им помогне. А нямаше време да ги жали. Жребият беше хвърлен. Прескочи смело парапета, премина по палубата, покрай суетящите се моряци и роби. Тук, сред робското гъмжило, неговата голота не правеше впечатление. Кой ли ще вземе да се заглежда има ли синджир на ръката му или няма. Той вървеше привидно спокоен, докато сърцето му биеше като чук. На две крачки

зад него пристъпваше Влаха. Някакъв надзирател ги зърна и усуга камшика си по вратовете им.

— Какво хайлазувате? Тичайте за чували!

Те припнаха нататък, където ги насочи. Нарамиха по един чувал, докато стигнат до задната палуба. Там са складовете за оръжие на всеки кораб. Пред вратата стоеше зазяпан в тълпата пазачът. Тъкмо до него Асен се метна настрани и го притисна с товара си в стената. После с един замах пръсна главата му с веригата си.

Радул остана да се мъчи с ключалката на оръжейната, а в туй време Асен се запъти към склада за запасните роби. Както минаваше покрай техния пазач, замахна със синджира, та повали и него на пода. После отвори вратата.

— След мен! — извика той. — На оръжие!

Тълпата се юрна подире му, нахлу в склада, всеки грабна я меч, я боздуган и излетя навън, жаден за отмъщение, за свобода. Асен пък се надвеси над гребната палуба и изкрештя тъй, че да надвика настъпилата олелия:

— Роби, гребете! Веднага! Едноо! Двеее! Еднооо! Двеее:

Гребците скоро разбраха какво става. Та нали всеки от тях е мечтал само за тоя миг? Натиснаха веслата, приравниха ги към неговата команда:

— Еднооо-двеене!

Радул вече бе успял да среже с брадва въжетата, които придържаха каторгата към кея. И носачите от брега бързаха да не пропуснат щастливия случай, тичаха и те да грабнат оръжие, намесваха се в сражението.

Скоро малцината турци на борда бяха съсечени или изхвърлени в морето. Галерата се оказа в ръцете на бунтовниците. Без да напуска командното си място, Асен продължаваше да отброява такта на веслата. Ако рулят беше на мястото си, той щеше да остави някой друг на тая проста работа. Но сега, без кормило, единствен той, опитният капитан, можеше да управлява непокорния кораб.

— Десните, суши веслата! Левите — напън!

И „Пламтящият полумесец“ послушно изпълняваше най-сложните завои и обходи между закотвените в залива съдове, докато най-сетне се измъкна в открито море.

Асен, вече безспорен главатар, възложи на един роб да бие тъпана, а той обиколи цялата палуба. Нагласи измъкнатите от леглата им гребла, заповяда да съшият набързо платна от оправнените чували.

Тогава видя трите каторги, които излизаха от пристанището с бързо размахани весла и издути платна. Ясно, щяха да го преследват. Кой би оставил безнаказано да му измъкнат под носа цял кораб?

Неговите момчета гребяха лудо, бореха се за свободата, за живота си. Ала не им достигаха платната. Трябваше да се направи нещо, да ги лиши от предимствата на платната.

— Суши левите гребла! — заповяда той. — Десните да не спират!

И „Пламтящият полумесец“ зави встрани косо на попътния вятър. Преследвачите го последваха, то се знае, ала при тая му маневра платната им увиснаха безпомощно. Обнадеждените роби загребаха свръх силите си, но така, без рул каторгата им не беше устойчива, не следваше твърдия курс, полюшкваше се, отклоняваше се по малко от дадената посока, а това отслабваше предимството от устрема им.

Асен гледаше с тревога как разстоянието помежду им се запазва непроменено, като че ли бяха завързани с невидими въжета. Само едно му даваше надежда. Мракът падаше бързо, като черна мъгла изпълзява отзад, откъм напуснатия бряг и затисваше цялото море, забулваше с черната си непрогледност и устремените в гонитбата си кораби. А луната щеше да изгрее скоро. Трябваше да се измъкнат от враговете преди това.

Асен измисли новата бойна уловка. Запали фенера на кърмата. После заповяда да го окочат върху корабната лодка, която досега теглеха на буксир, опънаха ѝ платно и я пуснаха по вятъра. После левобордовите гребци спряха да гребат. Каторгата се отклони напреки на досегашния курс.

Хитростта му успя. Преследвачите отминаха подир догонваната лодка с измамния фенер.

Тогава Асен даде решителната си команда:

— Напред! С пълни гребла!

И когато след половин час луната изплава над черния кръзор, а златната ѝ пътека затрептя като сърмена престилка по вълните, разтрепераните от вълнение бегълци си отдъхнаха. Морето беше чисто. Не се виждаше никакъв друг кораб.

НЕПОКОРНАТА БЪЛГАРКА

След като продаде Асен и другите роби, капитан Николо се насочи към Мидия, за да натовари роби от злочеста Тракия, която турците като че ли бяха решили да обезлюдят.

Дал курса на рулевия, той се бе запътил към каютата си да види укротената хубавица, когато вахтеният от мачтата извика:

- Кораб по курса! Изглежда, византийски!
- Друго? — подвикна му отдолу капитанът.
- Търговски. Гази дълбоко.

Няма по-радостна вест за пирата от тази — плячката да гази дълбоко. Това значи, че трюмът ѝ е претъпкан. Тогава жертвата е по-неповратлива, по-бавна, по-леко се догона.

— Курс по византийците! — заповядва капитанът с блеснали от алчност зеници. Никой не го чакаше в Мидия. Турските роби нямаше да се свършат. А виж, подобна плячка трудно се улучва. И то сама, без ескорт, без охрана.

Той се настани на горната палуба, готов да заповядва нова посока и нова маневра, ако се наложи. Забрави красавицата. На тоя свят красавици, колкото щеш — плячката е малко. Само нареди да му донесат една кана бяло калиакренско вино.

И така, додето преследваха и дебнеха жертвата, пресуши каната, заръча нова. А тая жертва все оставаше далече, макар че я бе наблизил толкова, та вече различаваше и хората, които притичаха по палубата.

Слънцето се наклони към заник, а пиратите все не можеха да я догонят, макар че ръцете на надзирателите отмаяха да шибат с бичовете, а тъпанджията от бързане почна да обърква такта. За такава постъпка, ако искаше, капитанът можеше и него да прикове за веслото. Личеше, че ако не увеличат скоростта, плячката можеше да се измъкне, тъмнината щеше да я скрие.

- По-бързо! — изкрештя той. — Още по-бързо!
- И се обърна към надзирателите:
- Хляб с вино!

Те хукнаха да изпълнят нареждането му. Накиснаха хляб във ведро с вино и почнаха да пъхат наред, във всяка уста, по един голям къшай. Това ободри нещастниците, даде им нова сила. „Санта Агнеса“ видимо прибави скорост.

Слънцето опря в кръгозора. Морето доби чуден резедав оттенък, разрязано през половината от огнената слънчева пътека. По водните дипли заиграха златни отблъсъци като застлано с осланена шума езеро.

По тая пътека, сякаш пламнал от залеза, се носеше византийският кораб. Но вече изоставаше. Пиратите го догонваха. Нямаше да им се изплъзне. Капитан Николо виждаше как артилеристите му подготвяха единствената бомбарда, как я закрепваха на кърмата, как нагласяваха фитила. Подпалвачът хвана в ръка факлата, готов да я допре до фитила при първия знак на капитана си.

Слънцето вече бе затънало в мътната утайка над кръгозора. То опита да изплava веднъж-дваж, после неусетно се стопи, разтвори се в нея. Морето продължи да светлеет, попило последните огньове на залеза, надраскано от белите черти на морските течения.

Тогава вахтеният почти изкрештя:

— Галера от десния борд!

Капитан Николо изруга:

— Порка мизерия!

Наистина, отляво връхлиташе с луда скорост мощн боен кораб, размахал заплашително весла, с издути платна. Палубата му беше отрупана с въоръжени бойци, готови за абордаж.

— Пълен наляво! — заповяда капитанът. — Пускай платната!

Послушната „Санта Агнеса“ полегна леко наляво и се втурна по вълните. Византийците не я последваха, само се изравниха с търговския си кораб, предпочели да го охраняват отлизо.

Побеснял от неуспеха, загубил цял ден в безплодно преследване, в хабене силите на хората, прахосал цяло ведро вино за робите, капитан Николо пресуши и втората канна. Тогава пак се сети за пленницата си. Надигна се и тръгна към каютата си с преплитащи се крака. Да не мисли неговата неверница, че само тя е на света. Натисна бравата — заключена.

Почука:

— Отворете, донна Калиакра!

Каютата мълчеше.

Той удари с юмрук.

— Аз съм, капитан Николо Паолини. Не се плашете!

Пак тишина.

— Дио мио! Какво става? Защо не отваряте?

Заблъска гневно.

— Стига! — навика отвътре Калина. — Няма да отворя!

Неговите сили се изчерпаха бързо.

— Отворете, беллисими!

Свлече се и заспа на прага.

Така заспиваше и се събуждаше няколко пъти. Тоя път се разсъни. Чу наблизо разговор. А той бе забранил нощем да се стои до късно на палубата, да се събират на групи хората, защото така се подготвят бунтове и непокорства. Нощем матросите трябва да бъдат в кубрика, всички заедно, вкупом.

Някой разправяше:

— Видяхте ли? Гонихме ги цял ден. И накрая — нищо! Такава проклетия! И всичко заради тая хубавица. Затуй говорят хората от памтивека — не е на добро жена на борда. „Санта Агнеса“ е жена, ревнува.

Капитан Николо настърхна. Разбра за кого загатваха, кого виняха — него, своя капитан. Стори му се, че позна и гласа. Май че беше на дон Рикардо, кормчията. Той ли ги подбуждаше?

Обади се и друг:

— Ами оная, дето скочи в морето! Видяхте ли само очите ѝ? Гордост — огън! Не жена, а — демон!

Първият се намеси пак, сякаш искаше да ги наплаши със страшни приказки:

— Има такава история. Моряци намерили самотна жена на изоставен кораб. Взели да хвърлят зарове за нея. В туй време тя грабнала едно гюле и скочила във водата. Рекли си, удавила се. А тя цяла нощ гонила кораба с протегнати ръце. Настигнала го и с тънките си пръсти откъртила обшивката.

Някой възклика:

— Леле, ами ако е същата? И спи под една палуба с нас!

— Не се плаши! — обади се трети. — Капитанът си има реликва.

Купил си е зъб от света Бригита. Сто жълтици е броил. Че за какво са тия пари, ако светицата не го опази от някакво си морско привидение?

— Реликви! — изсмя се първият. — Бабини деветини, в които вярват само такива като нашия капитан. Пък и той е един капитан! Вместо да се радва на хубавиците монахини... В Генуа има един манастир, в него е по-весело от пристанищните вертепи...

— Пък да знаете как е във Венеция! — припомни си друг. — Шест месеца карнавал. И монахините маскирани. Като венецианските калугерки няма други — с накъдрени коси, с най-късите рокли и най-дълбоките деколтета. Да знаете какви манастири има там: „Манастирът на куклите“ — монахините са хубави като кукли, „Манастирът на клюкарките“ — цял ден сплетничат зад прозорците, ама като „Манастирът на безсрамничките“ няма друг...

Капитан Николо не изтряя на тия богохулства. Той се надигна, пристъпи на пръсти да пипне непокорниците, ала не видя ведрото на пътя си, блъсна го с крак и то издрънча в тишината като бомбарда. Моряците се пръснаха мигновено. Сякаш скочиха в морето, сякаш се стопиха, потънаха направо през пода.

Спънат от ведрото, капитанът се просна по корем върху палубата. Хич и не опита да стане, а така, без да се обърне, заспа отново.

Чак на разсъмване, на път да провери рулевия и вахтените, Джовани го видя и го отнесе в своята каюта. Там пияният преспа целия ден.

Събуди се привечер със същата мисъл като снощи. Главата му тежеше. Той се пресегна и преполови още една канна. После препрочете наум три пъти „Патер ностер“. Молитвата помага и при главоболие. Чак тогава, вече поосвежен, се запъти към каютата си.

Слънцето се бе затулило зад един черен облак, проснат накрай морето. Небето аленееше — същински пожар. Отразило огъня на заника, аленееше и морето. Капитан Никола неволно се усмихна — сякаш плаваха в бездънна бъчва вино.

Вечерната молитва го забави. Никой не смееше да престъпи установения ред. Всички, матроси и роби, пееха прехласнати „Аве Мария“. Спря се и капитанът. Докато свършиха, не мръдна. Чак когато дон Рикардо прочете „Патер ностер“, капитан Николо се прекръсти и продължи пътя си.

Сега дори не опита да чука и да моли. Доведе направо ковача, гърка Манолис. И той с едно длето и чук измъкна вратата от пантите.

Капитан Николо влезе победоносно в завоюваната си каюта.

Калина стоеше опряна с гръб в отсрещната стена и го стрелкаше със зъл поглед, като вълчица в капан. Той даде знак на ковача да постави отново вратата на мястото ѝ и да се маха. И когато останаха сами, пристъпи към девойката.

Калина го спря.

— Робиня ли съм, капитане?

— Никаква робиня, донна Калиакра! А сеньора, господарка на сърцето ми!

— Знаете ли, месер? В Калиакра италианците се шегуваха с грубостта на нашите мъже. Присмиваха им се, че не познават италианското кавалерство. Вие кавалер ли сте, месер Николо?

— Съмнява ли се някой в това?

— Тогава ме оставете да си ида и да правя каквото аз искам!

Той се учуди искрено:

— А защо, мадонна? Толкова ли съм ви противен?

— Защото мисля за друг, капитане!

Той вече знаеше за кого.

— Оставете го този, другия! Той вече не съществува. Той е роб. При вас съм аз, славният капитан Николо Паолини. Със сила, с власт, с богатство.

— Той е роб, а вие сте пират!

— Та що от това? Да бъдеш пират не е позор, въпрос на доблест е това. Страхливци не стават пирати.

После пристъпи крачка напред.

— Сам папа Йоан XXIII е бил пират, неуловимият Балтасар Коса. И никой не го кори за това. Но да ви призная. Аз няма да остана пират за цял живот. Само да се напечеля достатъчно, та да си купя титла. Папата продава индулгенции на миряните и санове на духовниците, сам бог му е дал тая власт. Неаполитанският крал продава титли. Индулгенция аз си имам. Купих я за петстотин екю. Опростени ми са всички грехове, които ще извърша до края на живота си. А дотогава вече ще съм мирен, почтен сеньор.

Той направи втора крачка.

— Не ме приближавайте! — извика Калина. — Ще се каете!

— Капитан Николо никога не се кае! Всичко, което е вършил, е правилно.

И продължи към нея с бавна, уверена стъпка.

— Направете ме щастлив, донна Калиакра! И аз ще ви отвърна със същото. Ще бъдете богата, знатна сеньора.

— Назад! — изкреша Калина.

Изведнъж той се хвърли отгоре ѝ, прегърна я и я бълсна върху леглото. Но в същия миг изрева от болка, отдръпна се назад и се строполи по гръб на пода. В корема му стърчеше дръжката на забитата кама.

Калина се изправи, като се олюляваше. Подпра се на стената да не падне. Пред очите ѝ се виеха тъмни вихрушки. Гадеше ѝ се. Убила бе, бе убила човек. Тя се прекръсти. „Господи, прости ми! Нищо друго не ми оставаше!“

Излезе пипнешком на палубата. Нямаше никого, никой не бе видял, не бе чул. Първият ѝ порив беше да скочи в морето, да сложи край на всичко. Но тогава в съзнанието ѝ изплава любимият образ. Така, както го бе видяла последния път — с ярема на врата, с нашарения от бичовете гръб и с презрителния поглед, от който ѝ се подкосяваха краката.

Това може би я спаси, тая мисъл. Нямаше кой друг да му помогне. Само тя. Оная болярка и да желаеше, нямаше тая сила и воля. Няя трябва друг да спасява, камо ли тя да помогне някому.

От трюма се измъкна някаква сянка. Калина се прилепи до стената. Позна ковача Манолис. Той се запъти право към капитанската каюта. Видя Калина и измънка:

— Забравих длетото.

Тя мълчеше с пресъхнало гърло.

— Капитанът вътре ли е? — запита той.

Девойката не отговаряше.

— Да вляза ли?

Тя препречи пътя му.

— Не! Не влизайте!

— Искам да взема длетото.

Калина простена:

— Капитан Николо е мъртъв!

Ковачът отвори вратата и веднага я затвори.

— Вие ли го направихте?

— Аз!

Той размисли само секунда, после реши изведнъж:

— Никого не пускайте! Никому ни дума! Чухте ли?

Тя кимна.

— От туй зависи животът ви.

После притича при втория кормчия, при дан Рикардо.

— Бързо!

Оня отпусна кормилото.

— Какво има?

Ковачът му разправи шепнешком какво бе станало. Сетне двамата се спуснаха на гребната палуба, хвърлиха се върху дежурния надзирател, който беше облегнал глава върху тъпана, запушиха му устата и го вързаха.

Ковачът докосна рамото на Бранко Дугуня, който спеше, смазан от умората на предния тревожен ден.

— Бранко! — пошуаша му той. — Хубавицата изпратила капитана ни в рая.

Бранко се разсъни изведнъж.

— Убит!

Дон Рикардо се усмихна.

— Жена на борда не винаги носи нещастие.

— Махайте веригата! — извика Дугуня.

С привично движение на клещите ковачът разчекна гривната, освободи глезена му. Бранко се изправи с мъка. Краката му не го удържаха, отвикинали да ходят.

— Бързо! При нашите!

Докато Бранко се обличаше, Манолис разбуди тихо още трима души и шестимата нахлуха в каютата на офицерите, където сега спяха Джовани и Паоло. Свързаха ги, преди ония да се разсънят, запушиха им устата да не викат и ги отведоха на гребната палуба. Тозчас ковачът им надяна гривните на глезените. От утре те щяха да гребат на Бранковото място.

После омотаха с въжета още неколцина моряка, които можеха да им попречат.

Чак тогава разбудиха останалите.

Бранко се изправи под светлината на фенера.

— Капитан Николо е мъртъв! Сега аз съм ви капитан. Ако има някой, на когото не харесвам, да дойде.

Нямаше желаещи. Всички знаеха: когато се биеше, на Дугуня сякаш порастваха десет ръце.

— И още нещо — додаде Дугуня. — Капитан Николо, вечна му памет, беше почнал да нарушава закона ни. А закъде са пирати без закон. Затуй ние ще го спазваме. Не сме шайки кондотиери, не сме графове и кардинали, та да се дебнем и надхитряваме. Честно сме се събрали, честно, по другарски се бием, по братски ще делим. От неправда сме избягали, няма и сред нас да насадим неправдата... И още нещо — край на „Аве Мария“!

Весел ропот изпрати последните му думи.

— А сега всички по местата си! Вахтените да си отварят очите!

И когато пиратите се разотидоха, а корабът отново утихна, новият капитан се отправи към Калина, която през цялото време бе стояла, опряла гръб в кабината.

Дугуня се поклони сдържано.

— Благодаря ви, донна Калиакра!

Тя протегна напред ръка, сякаш да се запази.

— Не, не Калиакра! Не като капитан Николо! Само Калина!

— Да бъде, както искате! — продължи той. — Благодаря ви!

Тя гледаше с празен поглед.

— Да знаете колко е страшно!

— Кое, мадонна? Убийството ли?

Стори й се, че откри ирония в гласа му.

— Защо ли ви говоря? Няма да ме разберете, навикнали сте на кръв.

Бранко поклати глава.

— Пиратът избягва кръвопролитието, мадонна. Той само сплашва. Нужна му е плячка, не кръв. Всеки убит враг е един роб по-малко, десетина флорина загуба. Убиват сеньорите военните, инквизицията. Пиратът не убива, не разрушава — само променя собственика.

И замълча. Досети се, че сега най-малко я интересуват подбудите в неговия занаят.

Облакъти се на фалшборда. И тутакси я извика:

— Елате! Морето гори!

Тя се наведе безучастно до него.

Наистина, вълните светеха. По гребените им грееше пламтяща пяна като огнена грива. От корпуса струяха студени синкави пламъчета. Корабната диря разсичаше морето като опашата звезда.

— Това е прокоба! — пошепна с трепет Калина.

Чул разговора им, дон Рикардо се обади:

— Не, мадонна! Нищо не предвещава това. Тъй светят духовете на удавниците. Всяка година по това време ги пускат да излязат над водата, да видят света, небето. Преди да се скрият на дъното за още една година.

Бранко го отпрати:

— Идете да спите, дон Рикардо! Хубава работа свършихте, заслужавате почивка. Не ни плашете със страшни приказки!

И когато кормчията си отиде, Бранко добави с усмивка.

— За мене всяка прокоба е добра. И тая. Иначе щях да се трепя още на веслото, нямаше да бъда при вас...

Той хвана ръката ѝ.

— Мадонна, откак ви видях за пръв път, само за вас мисля. Каквото поискате, ще го извърша, за да ви докажа благодарността си. И обичта си...

Тя изведнъж се оживи.

— Ще го изпълните ли?

Той кимна с глава.

— Добре! — каза девойката. — Освободете княза!

Дугуня трепна. Нали това беше и неговата мисъл, първата мисъл, след като махнаха веригата му. Но сега видя другото — свободен, княз Асен ставаше съперник, щеше да му я отнеме.

Той се поколеба:

— Ако го освободя, ще ви загубя.

Тя сведе чело, стисна устни.

— За него аз не съществувам вече. Освободете го и тогава ще бъда ваша. Дайте ми дума!

Той целуна ръката ѝ.

— Английските пирати имат свой светец, свети Уорън. Той им довежда плячката. Ние нямаме. Пиратът не дава дума, не се кълне. Той не знае какво ще стане с него утре. Аз казвам само това — искам да го сторя!

Двамата осъмнаха така, в разговори, в кроежки — как да намерят Асен, как да го издирят сред гъмжилото на градските роби и да го откупят, или да го отвлекат. Не видяха как над морето се спусна мъглата. Не видяха изгрева. Само го познаха по побеляването на мъглата. Сякаш плаваха по някакво езеро в дъното на заснежен циркус. Ту тук, ту там кипваха бели гребенчета, като че ли скрита зад водните пари балиста мяташе безредно невидими гюлета.

Бранко даде заповедта си.

При свирката на боцмана моряците се струпаха на палубата. Двамина изнесоха вкочанилия се капитан и го положиха върху трапа.

— Кой ще прочете „Патер ностер“? — запита Дугуня. — Вярващ беше покойникът, като християнин ще го погребем.

Не се намери никой да знае цялата молитва. Дон Рикардо, новият кормчия, изръмжа:

— Те, ако я знаеха цялата, да са станали попове, а не пирати. Поповете и повече печелят, и жените ги харесват повече, че имат пари и мълчат.

Бранко го изгледа смръщен.

— Вие ще я прочетете, дон Рикардо! Друг няма.

— Аз, капитане, както знаете, съм скаран и с бога, и с дявола. Няма да мине ни пред бога, ни пред дявола, моята молитва.

Тогава Дугуня сви рамене.

— На латински не я зная. Ще я кажа на славянски.

— Дяволът ще намери кой да му я преведе — подметна дон Рикардо.

Сякаш не го чул, капитан Бранко почна да нареджа думите на „Отче наш“.

Когато наведоха трапа и трупът на капитан Николо Паолини се хълзна в морето, повечето пирати се бяха просълзили. На какво ли се дължеше това? Дали пред близостта на смъртта, която дебнеше всекиго от тях, или очаровани от звучния глас на Бранко, който им напомняше нещо родно, загубено, забравено: в селската черква, в параклиса, в къщи — някой молебен, кръщение, сватбен обряд, някое друго погребение...

После кормчията изви кораба. Надзирателите ведно с вече развързания си другар, след като нахраниха робите, удариха тъпана, размахаха камшиците. И „Санта Агнеса“ пое обратно към Синол.

Плава през целия ден. За нощта остана на рейд, та да не се бълсне в близкия бряг. Към обяд, когато вече се взираха да видят града, морякът от вранското гнездо се провикна:

— Платна срещу нас!

В бойна готовност „Санта Агнеса“ се отправи напред.

— Генуезки! — додаде вахтеният. — Търговска нава!

Всички виждаха червения кръст върху сребърното знаме, което се вееше над кърмата. Още по-добре, и „Санта Агнеса“ плаваше под същото знаме.

Бранко Дугуня нареди да вдигнат флага за преговори. И уж случайно да спуснат платнище върху надписа „Санта Агнеса“. Да го закрият. Навата се поколеба. Да спре ли, да продължи ли, като се направи, че не ги е забелязала. Срещнатата галера приличаше на търговски кораб. Ама отде да знаят какво им крои? Няма голяма разлика между търговския съд и пиратския. Само в оръжието. А то е скрито. И те, ако им паднеше по-слаб кораб, то се знае да не бъде генуезки, нямаше да се поколебаят. Важното е да се напълни трюмът — да се набере стока за продан. Няма значение купена ли е тя или плячкосана.

Генуезкият флаг ги успокои. Пък и Дугуня вече бе застанал на бака с ръце свити като рупор.

— Свещеник! — провикна се той. — Имате ли падре?

След кратко колебание на отсрещната палуба лъсна на слънцето една бръсната тонзура върху кафяво расо, сред две дузини генуезки войници с кръгли шлемове, къси сукнени камизоли, препасани с широки поясоци и увиснали на тях тежки мечове.

— Мир вам! — осени ги с кръстен знак монахът доминиканец.
— Да ви споходи благословът на светата дева! За какво ви е нужна божията благодат?

Бранко извика:

— Грешен пират съм отче. Решил съм да откупя греховете си.
Ще ли ми продадеш индулгенция?

При това самопризнание на отсрещния кораб настана смут. Войниците се разтичаха. Докараха бомбардата си, насочиха я срещу пиратите, стрелците опънаха куките на самострелите, други завъртяха зъбчатите колела на балистите, заредиха катапултите. Кокът и

помощникът му почнаха да обливат палубата с вода, та да не се запали в боя.

Дон Рикардо изсумтя сърдито:

— Вие сте луд, капитане! Вместо да купувате глупости, хайде да им се метнем! Навсякога черупката им е пълна с подправки и скъпоценности.

И взе да изброява чудесата, които можеха да се крият в дълбокия трюм:

— Индийски диаманти — като звезди, цейлонски перли — като сълзи, слонова кост — като рамената на венецианска сеньора, китайска коприна — като паяжина, карамфил — като амброзия...

Дугуня не трепна.

— Ще ми помогнете ли, отче? Ще спасите ли от Страшния съд една заблудена овца?

Доминиканецът не устоя пред това изкушение. Пиратски капитан, купувач на индулгенции — такива не се срещат много често.

Той заговори със своя капитан и скоро успя да го склони. Двата кораба се приближиха, опряха бордове. Пиратите простираха мостчето. Бранко Дугуня притича по него, коленичи и целуна ръка на монаха.

— Кажи, чадо! — подканни го доминиканецът. — Какви грехове искаш да откупиш?

— Всякакви, отче! Най-тежките!

— Добре, чадо! А какви са те: тези, които вече си извършил, или които ще извършиш в бъдеще?

— Бъдещи, отче, още неизвършени.

Божият служител поклати глава.

— Много са скъпи, чадо. Искаш от най-скъпите.

— А колко, отче?

— Триста екю, сине мой. Големи грехове скъпо се откупуват.

— Много е, отче свети! Нямам толкова.

— А колко имаш?

— Само двеста, падре. Не ми върви напоследък.

Доминиканецът го заплашваше с пръст.

— Ей, да не лъжеш, чадо! Да лъжеш божи служител — това е най-страшният грях.

Бранко кръстоса показалците си и ги целуна:

— На, честен кръст!

— Хайде, давай ги!

Бранко се обърна и дон Рикардо му подаде една торбичка. Монахът я грабна и отнесе в каютата си. Проверил жълтиците два пъти (пирати са това — може и да те измамят), той се върна с един свит пергамент. И му го подаде.

— Пази я чадо! И нека светата майка те закрия! Отсега тя ти е застъпница пред божия съд.

Бранко я пое, целувайки ръка на божия търговец.

— За всички ли грехове оправдава, отче? И за най-страшните ли?

— За всички, каквото си помислиш...

Тогава пиратският капитан изведнъж се промени, вдигна пергамента да го видят всички и извика:

— Напред, соколи! Светата майка е с нас!

Преди генуезците да се опомнят, скритите въоръжени до зъби пирати се прехвърлиха на тяхната палуба. Те сякаш извираха иззад фалшборда и надстройките, измъкваха се откъм кърмата, просваха стълби, катереха се с абордажните секири, като ги забиваха в дървената обшивка на корпуса. Надуваха рогове, удряха тъпани. Дрънчаха с мечове по щитовете. Крещяха диво. Такива бяха пиратските нрави. Те не искаха да се бият, искаха само да сплашат жертвата. Нападателите разкъсаха редиците на генуезците, пръснаха ги в безреда. Така изненадани повечето не устояха, хвърлиха оръжие. Само бомбардирът им не изгуби самообладание. Той запали фитила. Бранко се хвърли да го изтръгне, но закъсня. Взривът избухна. Ядрото излетя и улучи гротмачтата. Когато димът се разсея, всички видяха как тя се наклони и се сгромоляса, като преби двама гребци.

Бранко съсече на място бомбардира и се хвърли напред. Защото една дузина юначаги, обкръжили капитана си, продължаваше да отбива всички пиратски атаки.

Дугуня изсвири с уста и нападателите прекратиха боя. Тогава той се провикна:

— Я приберете ножчетата си!

— Ела ги вземи! — отвърна генуезкият капитан.

Бранко се изсмя:

— Стига глупости! Обещавам да ви пусна живи и здрави. Само златото и скъпоценностите ви искам. И да ми благодарите, че ви

освобождавам от тежката грижа да пазите богатството си. Сега вече никой няма да ви закачи, ще си плавате спокойно...

Капитанът отсреща го прекъсна:

— Ако си мъж, ела да се бием!

Бранко сви презрително устни:

— Кучешки твари! Пазите господарите си, които ви хвърлят огризките.

— Ние имаме чест! Не сме мръсни пирати.

— Чест и закони — измислици на господарите. Залъгват ви, та да им пазите награбените богатства. Това е вашата чест — чест на кучета!

— А ти какъв си?

— Аз съм свободен човек.

И даде знак.

Два капака на фалшборда се отместиха и оттам надникнаха дулата на две бомбарди.

— Ако не се предадете, ще потопя кораба. Тогава господарите ви ще загубят не само стоката, ами и кораба си, и гребците. Избирайте!

При тая закана генуезците отпуснаха ръце. Един пират най-първо претърси каютата на монаха. Прибра Бранковата торбичка и още една подобна на нея.

А доминиканецът не спираше да се вайка и да кълне:

— Божият гняв ще ви настигне, измамници!

Дон Рикардо го бълсна на страна.

— Мълкнете, отче, че иначе ще ви скъся с една глава. Силата на вашата индулгенция ще опрости и тоя мъничък грях.

Скоро пиратите пренесоха на своя кораб сандъка с парите на генуезките търговци. После опразниха трюма от топовете флорентинско сукно и генуезко кадифе, съдовете от венецианско стъкло — все скъпи стоки за новите владетели на Мала Азия. И кожи от Московитското княжество — за италианските нобили. Стоката пак щеше да стигне до предназначението си, само че през ръцете на пиратите.

Най-сетне капитан Бранко изсвири. Хората му отстъпиха на своята галера. Издърпаха мостчетата, откачиха абордажните куки. Гребците натиснаха обратно веслата. Двата кораба се разделиха, разстоянието помежду им взе да нараства и когато вече беше станало повече от един изстрел, генуезката бомбарда изтрещя още веднъж.

Гюллето ѝ удари фалшборда. Една откъртена дъска удари пиратския капитан в главата и го простира в безсъзнание на палубата. Неколцина го пренесоха в каютата му, а Калина коленичи до леглото му да го превърже.

Тъкмо когато генуезците се изгубваха зад хоризонта, а пиратите опитваха да вдигнат прекършената мачта, наблюдалят извика:

— Турска галера по курса ни!

Направила превръзката, Калина изскочи навън. Наистина, насреща им се носеше с бързо размахани весла турски кораб. На кърмата се вееше гордо зеленото знаме на пророка.

Тревожно подозрение прониза съзнанието ѝ. Тя не знаеше, че Балъо Купеца бе обадил къде е избягал княз Асен. Не подозираше и другото — че Секуза бе разправила на Фирузбейоглу от Никопол всичко, което бе изтървал боилът Семир в бълнуванията си; че Фирузбейоглу пък бе изпратил до Евнух бей вестоносец, който бе сменявал конете си всеки два часа. Отде можеше да знае, че Евнух бей е пуснал корабите си да претърсват морето, да открият „Санта Агнеса“ и с добро или със зло да му доведат Хасан бея, та от него да разбере къде е тая златна пещера.

Калина позна каторгата на Асен. Че само веднъж ли я бе чакала да се зададе откъм кръзората?

— Бързо! — извика тя — Назад!

И пиратите, без да се досетят, че не тя е капитанът, изпълниха заповедта ѝ. Така е винаги. Който пръв съобрази, който пръв вземе решението — изведнъж спечелва доверието на множеството. Корабът зави рязко надясно, после се втурна към изток.

Скоро се разбра, че не ще им избягат. Силата на пиратските весла не можеше да се мери с турските весла и принадлената сила на вятъра в платната им. Не помагаше нищо: нито камшиците, нито винената попара. „Санта Агнеса“ изоставаше. Тъй човек опитва да бяга на сън. Робите гребяха, гребяха, лудо, задъхано, а корабът като че ли стоеше на място.

Тогава Калина се сети.

— Извадете оная! — заповядва тя.

Неколцина се спуснаха през люка и след малко изведоха от там вързаната болярка. В жертва ли щеше да я принася на бога или що? Калина не я и погледна.

— Сложете я в лодката! И я пуснете в морето! Пред турците. На пътя им.

— Как може? — смути се дон Рикардо. — Това...

Калина го пресече:

— Не се месете!

Той опита да възрази несмело:

— Вие не сте капитан, мадонна!

— Аз познавам по-добре от вас заплахата, знам и как да ви спася от нея. Затова сега аз съм капитан!

Пиратите се спогледаха, после послушно изпълниха волята ѝ. Лодката с вързаната Звездена изостана зад кърмата.

Калина се навяваше, че турците ще спрат, докато приберат болярката и после няма да ги преследват, че ще я измъчват, за да изтрягнат от нея признание къде е оставен Хасан бей.

Макар и заслепена от омраза, Калина беше убедена, че Звездена няма да го издаде. Щеше да понесе мъченичеството. А в туй време, докато турците се суетят с пленницата си, Калина щеше да отведе „Санта Агнеса“ в Синоп. Щеше да потърси Хасан бея, да го намери (защото любовта ѝ щеше да го отведе при него), да го откупи...

Но не би. Турците само закачиха с кука лодката на Звездена и я повлякоха на буксир, без да спират.

Калина разбра, че трябва да изравни силите си с врага, че трябва да го увлече в гонитба срещу вята. На това се дължеше преимуществото му — на платната.

Девойката опита да насочи кораба си така. Тогава видя втора каторга, която бързаше с все сили насам. Нямаше избор. Обърна назад.

В това лутане загуби сила. Турският кораб се изравни с нея. Бомбардите на двете галери избъльваха огнените си топки, без да се улучат. Бойците си размениха запалителни стрели. Кормчията дон Рикардо едва успя да отклони „Санта Агнеса“ от противниковия таран. В следния миг двата борда се прилепиха, начупвайки като клечки веслата си. Абордажните мостове и куки ги сцепиха в едно разлюляно полесражение.

Без да мисли много, Калина грабна меча и щита, нахлуши един шлем и се хвърли като фурия в боя, помитайки враговете, които никога преди не се бяха сражавали с жена.

Увлечени от нейното безстрашие, пиратите връхлетяха настървено. И може би щяха да надделеят, ако един изкусно метнат аркан не омота краката на девойката и не я свали на пода. Това даде превеса в боя. Турците почнаха да се прехвърлят на пиратската палуба.

ВРАГОВЕ И ПРИЯТЕЛИ

Първата работа на Асен, след като се съмна, беше да освободи от веригите всички роби. После да ги облече и нахрани. Само на закуска прегладнелите нещастници преполовиха склада с храните. След това им раздаде и дрехите, които се намираха на кораба. Облече ги, въоръжи ги.

Чак тогава, заприличали вече на хора, ги сбра на палубата.

— Аз ще ви бъда капитан! — рече той. — На сушата и при делба сме равни. На борда, при плаване, при бой, няма равенство. Капитан съм над ръцете и над вратовете ви; Да се разберем.

Тези думи бе чул от Бранко Дугуня, когато си отдъхваха от непосилното гребане. И никак не се учуди, че от турски бей, от български княз, се бе превърнал на пиратски главатар.

— На моя кораб ще има нов ред. Може и да не сте чували — като реда на Коста Белязания, докато е бил пират, преди да поеме в ръцете си цялата флота на дядо ми Иванко. На пейките гребат не роби, а — свободни моряци. Гребат на смени. По равно. А в боя, при абордажа, всички излизат с оръжие в ръка.

Бурни възгласи изпратиха кратката му реч. После хората се пръснаха по определените им места. На кораба от работа главата си не можеш дигна. Оправиха всички весла, зашиха скърпените от конопени чуvalи платна, почистиха палубата от кръвта на привършилата битка. И накрай всеки се зае с оръжието си. Отсега то щеше да им служи, както им бяха служили сърпът и мотиката, докато бяха селяци. С оръжие вече щяха да си изкарват хляба, да бранят свободата си. Едни клепеха секириите, други точеха с брусове сабите, трети триеха с пясък шлемовете, четвърти кърпеха с тел ризниците си.

Гребците от първата смяна бяха заети местата си на пейките и размахваха веслата със сити стомаси и бодри песни. Не искаха тъпан — той им напомняше робството. Предпочитаха да вършат същото, но с волната песен. На първо време след всеки бунт, преди да забравят,

робите отхвърлят яростно всичко, което може да им напомни за робството.

Седнал на бака, загледан в бистрите плиски, които се пръскаха във вълнореза на „Пламтящия полумесец“ и се разпълзяваха встрани като две крила от пяна, Асен мислеше трескаво. Решаваше, кроеше плановете си. Какво трябваше да стори най-напред? Дължен беше да помогне на съгражданите си, обречени да бъдат набити на кол в зандините на Калиакра; дължен беше също така да настигне коварния пират Николо, за да освободи девойките и да си разчисти сметките с него. И едното трябваше, и другото. Но кое по-напред?

Гларусите, които доскоро се виеха на орляци зад кърмата, един подир друг изоставаха. Следваше го само един, сякаш закачен за мачтата, опънал неподвижно криле. Накрай и той се наведе през крило, сви назад и изчезна в далечината.

Брегът беше останал далеч.

Изведнъж стражът навръх мачтата се провикна:

— Платна на кръгозора!

Асен се покатери по вантите. Острият му поглед различи, вкопчаните в боя галери. Всеки военачалник, бил той папски адмирал или прост пират, не пропуска такава сполука — когато се бият двама, той да не се възползува от поражението на единия и от победата на отслабения в боя победител, да плячкоса и победен, и победител.

Затова и той се насочи нататък. За бойно кръщение и за настървяване на момците си към плячка. Така настървени после би могъл по-лесно да ги прати срещу всеки враг. Асен, предишният Хасан бей, знаеше защо печелят победите си османците — защото търсеха плячка.

Когато ги наближи достатъчно, той ги позна. Съдбата беше събрала наедно тези, които търсеха поотделно. Опитното му око прецени кой е надделял в боя. Турците изтласкваха върху собствената им палуба отстъпващите корсари.

Ала Асен бе изучил бойните пиратски хитrosti. Ако той командуваше някогашната си катогра, нямаше тъй безразсъдно да се прехвърли на вражата палуба. Ето, макар и отдалеч, той виждаше как се подреждаха на бака пиратите, как довличаха нови абордажни стълби, за да връхлетят неочеквано върху противниците си. Неколцина плиснаха сапунена вода върху палубата. Турците почнаха да се

хлъзгат, да падат, да се събарят един друг. Други ги пресрещаха с кофи варно мляко. Ослепените нападатели бършеха очите си, отстъпваха, падаха извън борда. Морските разбойници щадяха хората си. Те бяха печалбари, не герои.

Асен забрави бойната си стратегия. Забрави, че бе решил да изчака, докато се изтощят взаимно, преди да им нанесе двойния си удар. Сега мислеше само едно — девойките се намираха в пиратския кораб. Затова не се колеба много. Когато се наложеше, той умееше да взема бързи решения.

Асен извика:

— Напред! С пълни весла!

Турците видяха накъде е насочен таранът му. И преди той да достигне полесражението, те се отдръпнаха върху своята палуба, издърпаха мостове и куки, измъкнаха се гузно от боя. Побягнаха с широко размахани весла.

Асен опря до борда на „Санта Агнеса“. След като беше прогонил турците, сега му предстоеше да плени капитан Николо, за да го откара в Синоп и да го продаде като роб на същия Хюсейн бег, на същия долап. Турците бяха улеснили работата му, бяха разкъсали абордажната мрежа.

Пиратите на Бранко Дугуня се приготвиха да посрещнат и новата заплаха. Те умееха да се бият добре, до смърт. Защото бяха сигурни, че за тях няма пощада. Плененият в боя обикновен войник става гребец в каторга, попада в ада, но все пак ад с надежда. За попадналия в ръцете на властта пират няма пощада. Него го бесят, разкъсват го на четири, заравят го жив в земята, изгарят го на кладата. Еднакво гонен и от сарацини, и от християни... То се знае — когато не е техен съюзник...

Внезапно Калина, която опитваше да освободи краката си от въжената примка, извика:

— Спрете! Това са приятели!

Асен се затича към нея.

— Къде е капитан Николо?

Тя го погледна в очите.

— Аз го убих. И сега Бранко Дугуня е капитан.

— А той къде е?

— Ранен. В каютата си.

Нешо в държанието ѝ го озадачи.

— А Звездена?

Тя се поколеба. Да каже ли, да изльже ли?

— На измаелтянската каторга — отвърна девойката след кратко замисляне.

Той я гледаше, без да разбира.

— Как попадна там?

— Аз я изпратих.

Асен се задъха. Едва овладя гнева си, едва сдържа ръката си да не я удари.

— Ти... Ти... Срамувам се заради теб!

И се обърна към своите хора:

— Назад! На нашия борд! Готови за отплаване!

Тогава видя Бранко Дугуня, който се бе измъкнал от постелята и идваше насам пребледнял, с несигурна походка. Носеше нещо увito в кърпа.

Двамата се прегърнаха. Бранко му подаде вързопчето.

— Твоята чаша. За откупа.

В тоя миг Асен се сети за по-голямата цел. За Фручин За войната. За свободата... На него разчиташе и Звездена, разчитаха Боян Кръчмаря и Иван Дъба, и другите. Но разчиташе и България. Кой знае дали Семир е стигнал в Маджарско при Владислав и Фручин.

Той положи ръка на рамото му.

— Да идем в кабината ти!

И когато останаха сами, каза:

— България има само тая надежда. Сама няма сили да се отърве от злото. Единствени християните от Запад могат да ѝ помогнат, докато не е станало съвсем късно. Най-сilen там е светият отец, папата.

— Ти на папата ли разчиташ? — подметна Дугуня. — А знаеш ли какво иска папата? Пари и власт. С война срещу сарацините не се печелят пари и власт, само се губят.

— А кръстоносните походи?

— Не си ли чувал какво говори народът? Никой папа не е и помислял дори да освобождава гроба господен. Само пари са събириали, а са пращали по няколко галери с плячкаджии и налудничави. Слушай, Асене, не разчитай на папата! Не мисли той за нас.

Асен поклати глава.

— Дори да е истина, друг избор нямам, брате. Един човек сега може да поведе християнския свят срещу османлиите. Кой друг ще се бори? Константинопол ли? Та той е като отрязана глава. Без тяло, без ръце, без крака. Виждал ли си отрязана глава? Как мига, как опитва да отвори уста, да моли ли, да прокълне ли? Това е Константинопол. Само папата може да помогне. Ако поискан...

Той се наведе да му пошушне:

— Вярвам, че ще иска. Дай пергament и перо!

Трудно се намират такива вещи у пирати, ала дон Рикардо, който се бе наел да води и сметките на кораба, успя да намери един стар ръкопис и да изличи написаното. С паче перо, което топеше в оловната мастилница, князът написа молбата си до папата. Написа я на един дъх. Та една ли само нощ бе съчинявал посланието си наум? Описа теглото на народа и готовността му да се вдигне при първия знак, стига някой да му дойде на помощ отвън. Спомена, че знае колко пари поглъща такова богоугодно дело и че тъкмо за това той, княз Асен, внукът на княз Иванко Добротицовия, се осмелява да смущава наместника на свети Петър на земята.

Асен се усмихна:

— Надявам се да го склоня. Обещавам и нему цялата пещера със злато. Но и него предупреждавам, че ще го получи само там, в Калиакра, след като прогони турците.

Натопи пак перото и така дописа посланието си:

„Ваше Светешество, за да не бъда голословен, по приносителя Ви изпращам един скъпоценен потир, взет от съкровището на Лизимах, и го подарявам на преславната катедрала Сан Пиетро. Целият български народ, всички поробени християни, очакват Вашето застъпничество пред бога, очакват Вашата сила, която да ги избави от страданията.“

— Ще ли ни помогнеш, брате? И на българи, и на сърби, и на гърци, на всички? Ще ли му отнесеш това писмо?

Бранко прехапа устна. Така правеше винаги, когато вземаше важно решение.

— Ща, братко! Та нали заради измаелитите и аз се скитам по морята да си търся гроба. Само ще трябва с нещо да позалъжа

соколите. Печалбари са те, не биха тръгнали без печалба чак за Рим, в устата на акулата сами да се натикат.

Той прибра писмото и скъпия дар. Скри ги в тайното скринче, което само капитанът знае, и излезе на палубата. Там двамата се прегърнаха. После Асен тръгна към трапа. Вече беше стъпил на него, когато изтича Калина със зачервени от плач очи.

— Искам и аз!

— Къде? — сопна се той.

— С теб. В Калиакра. При тате...

Тогава пристъпи и Бранко.

— Това ли беше твоята дума, Калиакра? Нали се врече ма мен?

— Врекох се, ако ти го беше освободил.

И направи втора колеблива крачка.

Асен я спря със смирещени очи.

— Не!

И продължи. Вече от своя борд додаде:

— На бай Бояна аз ще помогна. Не ти, която...

Не се доизказа. Даде знак. Моряците издърпаха мостчето, гребците насядаха по пейките, запяха и размятаха веслата.

Изправена, вцепенена, с искрящи от омраза очи, Калина стоеше загледана в отминаващата каторга...

Свечеряваше се. Неусетно небето се покриваше с черна облачна завивка, като довеян от вятъра дим на гигантско огнище. А отдолу, под това грозно небе, искреще морето в най-невероятни изумрудени сияния.

Девойката прошушна през стиснати зъби:

— Дано набучи и твоята глава на кол!

Изхлипа и побягна към каютата си.

САМОЖЕРТВАТА

Турската каторга успя да избяга. Асен не можа да я настигне със скърпените си от чували платна, макар че я гони цяла нощ. Не я изгуби, защото месечината грееше като ден. То беше лудо преследване. Вързана за мачтата, Звездена чакаше с тръпнешо сърце изхода на тая гонитба, на която не можеше нито да попречи, нито да помогне. Тя бе зърнала само пиратския капитан. Но беше сигурна. Това можеше да бъде само княз Асен. Никой друг не би устоял, би се отказал отдавна. Струваше ѝ се, че ще полудее от учестения бутмеж на тъпаните, от плясъка на веслата от свистящите удари на бичовете. Отгоре не се виждаше какво става на греблата палуба, ала от долетелите подвиквания на надзирателите, от подтичването на ковача девойката се досещаше, че мнозина от робите не бяха издържали и трябваше да ги изхвърлят през борда, а на тяхно място да приковават нови.

Мъчителна болка свиваше сърцето ѝ. Господи, господи! Няма ли най-сетне да се смилиш над нейното племе? Няма ли да стихне гневът ти, ако нещо те е оскърбило? Та кой друг народ е изстрадал повече мъка? Има ли по цяло Българско майка да не е дала скъпа жертва — убит син, отвлечена щерка? Има ли пристан по цялото Черноморие, по Средиземното море, където да не проклинат българи роби? Има ли каторга, в която да не гребат българи роби? И сега, в тоя пъкъл на долната палуба, пак напрягаха мищци българи, умираха пак българи. А българският бог нехаеше, сякаш не виждаше и не чуваше.

Звездена тръпнеше в надежда да се случи нещо, та да ги настигнат преследвачите, а в същото време тревожна тръпка стягаше сърцето ѝ — защото, като се настигнеха, щеше да има битка. И в тая битка беше застрашен животът на един български княз...

Тя още не можеше да си даде ясна сметка какво представляваше за нея тоя княз. Лично за нея, не за България. Със своя поглед, със своята мъжествена личност за нея княз Асен все още беше единственият и законен наследник на Добротицовата земя. Той трябваше да живее, за да живее с него и надеждата за свобода у

поробените. Докато беше жив, дори и потурчен, все още имаше надежда. Загинеше ли и той, никой друг не оставаше. Цар Фружин наистина беше цар, но някак чужд, непознат, ехо от далечна гръмотевица. Той беше само синът на Шишман. Но княз Асен беше друго. Него го познаваха, виждаха го, от плът и кости, и българска кръв. Затова не биваше да се затрие и то така, в дребна битка, да освобождава някаква болярка. Княз Асен можеше да загине само начало на велика рат, във велико сражение, като Косовската битка, та и мъртъв да дава сила на поробените, надежда, упование, както и досега споменът за Шишман вдъхваше вяра. Все го чакаше народът да излезе от пещерата, където се бе скрил да лекува седемте си рани, и да го поведе в бран за свобода.

Ако бяха по-близо корабите, толкова близо, че да се чуят, Звездена би извикала: „Остави, княже! Запази се за великата битка! Не заслужавам аз за мен да се погубваш!“

А великата битка щеше да дойде, трябваше да дойде. Чакаше я робът с тръпнешо сърце. Нали и за това ги бе съbral боилът Семир? Битката, в която щеше да се реши веднъж за винаги: кръстът или полумесецът? Когато от едната страна щяха да се наредят бранителите на Христа, а от другата — кръвожадните азиатски пълчища.

Корабите не спираха лудия си бяг. Тъпаните не загльхваха, надзорниците вече не викаха, а само ръмжаха. Робите не пищяха, а само стенеха.

Когато най-сетне се развидели и дрезгавината на изтона преля в пурпур, Звездена видя далечния бряг и нагазилата в морския простор, грейнала в утринната позлата, Калиакренска грамада, видя белите зъбчати стени, червените покриви и устремените към небето бели минарета.

Тези минарета символи на робията! Ще бъде ли честита да доживее деня, когато над родната Калиакра няма повече да се белеят джамиите на поробителя, когато вместо азиатския напев на мюезина над Калиакра ще кънти сладостния звън на камбаните и ще приветствува победата, ще приветствува победителя, княз Асен, който ще минава през родните улици, възседнал белия си жребец, вече не турски бей, а български княз.

Много дръзки ставаха мечтите ѝ. Това видение беше далечно, все още недостижимо. Княз Асен беше прост пират, а Звездена — робиня,

на която кой знае какви мъчения е отредил насилиникът.

Морето беше притихнало съвсем, както може да притихва само заран. Кръгозорът се губеше, забулен в утринните изпарения. А небето беше ясно и чисто. Слънчевата пътека заслепяващи очите. Гларусите кацаха във водата, а когато корабът отминеше, отново излитаха да го догонят.

Асен ги преследва досами Калиакра. Изостана, когато някогашната му каторга пристана до кея, а в открито море, насреща му се втурнаха други турски кораби.

Моряците подхвърлиха въжетата на робите да ги привържат към кея. После взеха да убират веслата. Двама яничари от пристанището стъпиха на борда, отвързаха девойката от мачтата и я поведоха по каменната стълба към Малката порта.

Звездена неволно хвърли поглед към робите. Голите нещастници, смазани от умора, с гърбове, нашарени от бича, бяха заспали начаса, сгърчени кой как свари върху пейките и палубата.

А наоколо светът сияеше в цялото си великолепие. Море. Небе. И раззеленена земя. Дали би могло да има другаде подобна красота? И грейналата като злато крепост...

Тя свали късно погледа си. Навръх Стражевата кула върху дълга върлина стърчеше набучена човешка глава. Пак българска глава! Господи, защо си съbral наедно толкова прелест, и толкова мъка.

От никакво дръвче, скрита, както само тя умееше, авлигата настройваща тихичко свирката си, за да поздрави с веселите си трели възходящото слънце.

Внезапно сред упойващата птича песен Звездена дочу женски писъци, както от памтивека българските жени оплакват близките си. И видя: от крепостната стена висеше обесен за краката мъж, в когото войниците се бяха упражнявали с лък. Тялото му беше настърхнало от набодените стрели. А под него две нещастнички, може би майка и невеста, източваха сърцераздирателните си вопли.

Господи, не чуваш ли?

Яничарите я избутаха напред, вкараха я през Малката порта, поведоха я по тесните сокаци. При нейното минаване хората отстъпваха уплашени, с прехапани устни. Не смееха да поздравят, не смееха дори да я погледнат в очите, само избързваха да се скрият зад някая порта, зад някой ъгъл, та да се прекръстят, без да ги видят.

Ето, достигнаха стария Добротицов чертог, по-сетне сарай на Хасан бея. Яничарите отвориха протката и ги пропуснаха вътре. Сред градината, седнал кръстата върху застлано с килими миндерче, я посрещна Курт Али бей. Изгледа я с безизразните си очи, сякаш ги бе спрял не върху човек, върху своята жертва, а върху неодушевена вещ, камък или дърво. Беше засадил целия двор с рози. И сега, нацъфтели, те грееха като пламнали факли, пръскаха упойващия си дъх. Беят посягаше към някой цвет, поднасяше го до носа си и дълго-дълго вдъхваше аромата му с премрежени от доволство очи.

— Ето те и теб! — рече той накрая.

Тя мълчеше.

— Щях да те питам нещо. За отстъпника. Ама вече няма файда. По волята на аллаха научих...

Макар и смазана от изтощение, от мъка и болки, тя се изпъчи. Пред един турски скопец българската болярка щеше да стои с вирната глава.

Али бей сякаш не забеляза нищо.

— Аллах пак не ме забрави. Нашепна ми нещо, нов съвет ми даде.

И без да трепне от унищожителния й поглед, додаде:

— Мамка ще ми бъдеш, Звездено. Вързана юрдечка. А аз ще кротувам в гюмето и ще дебна юрдека.

Звездена чак сега видя и Кадъ Мустафа, седнал безучастно на прага. Вече не някогашният тежък каймакамин, а смазан пияница. Неволно опита да прочете нещо в погледа му, надежда, намек за подкрепа. Нямаше нищо. Само умора и пиянско отегчение.

Курт Али плесна с ръце.

— Телялинът да обиколи касабата! — заръча той на онбашията.

— Да сбере правоверни и кафири. Да им прочете фермана ми!

В туй време се ослуша в далечните писъци на оплаквачките.

— Какво вият тия кучки?

Юмер отвърна:

— Оплакват Доброслав, грънчаря. Оня, дето беше захлупил непеченото гърне върху главата на Махмуд, бирника.

Беят махна с ръка.

— Я ги разгонете! Не ми се слуша! Хвърлете ги в морето!

Внезапно Кадъ Мустафа се надигна.

— Недей, беим! Как тъй ще ги хвърлят? Що са сторили ваджийките?

— Душманин са родили, кучките му недни! Що повече?

— Недей, беим! И котката има право да скимти, кога ѝ вземаш котилото. Убиваш ли я затова?

Беят отвърна през рамо:

— Я не се бъркай, кадъ! Нали не те питам?

— А трябва, беим! Към лошо ни водиш...

Навън избумтя барабанът, после се чу гъгнивият глас на глашатая:

— Слушайте, правоверни! Слушайте, неверници! Слушайте! Аз, Али бей бин Абдуллах, слуга на най-великия падишах на земята, султан Мурад хан бин...

Звездена знаеше наизуст тоя поменик. Втръснали ѝ се бяха и безконечните благословии за хиляди години живот и щастливо царуване.

— Слушайте! — не спираше телялинът. — Който и където види Хасан бей Добруджаоглу, на море или на суша, да му каже. Да знае. Ще чакам до новата месечина. Не се ли върне дотогава Хасан бей, не се ли предаде, болярката Звездена, Иолпановата унука, ще бъде наказана с огън и желязо.

Девойката неволно потръпна. Огън и желязо! То значи: нажежени щипци и букаи, влечене по зъбците на желязна брана, разтегляне с вериги.

— Накрая с нажежен шлем на главата, а тялото ѝ ще бъде разкъсано от четири коня. Такава е волята на аллаха!

Евнух бей даде знак да я отведат.

Чак тогава тя сякаш се събуди от вцепенението си.

— Туй, дето си го намислил, беим, няма да го бъде! Крива ти е сметката. Не е родена внучката на боила Иолпан за мамка, други патици да примамва към гюмето ти!

И гордо обърна глава, забърза към затвора пред пазачите си.

— Машалла! — като на сън промълви Кадъ Мустафа.

Беят го пресече:

— Сус бре и ти!

После нареди на Юмер:

— Докарай ми оня хъшлак, дето опитал баща си да отвързва!

Яничарите вмъкнаха едно тринадесетгодишно сипаничаво момче, което се дърпаше и скимтеше жално.

— Ти знаеш ли? — изсумтя беят. — Че татко ти е хайдук, а? Знаеш ли, че са го сбарили върху черешата на субашията Хасан? Череши му се прияли. Знаеш ли, че аз заповядах да приковат с нож за дървото крадливата му ръка? Знаеш ли?

— Знам!

— Тогава защо го отвързваш?

Момчето наведе очи.

— Баща ми е, беим!

Беят кипна:

— Затуй значи! Тогава, щом като си такъв добър син, и теб ще прикова до него!

И се обърна към чаушите:

— Водете го!

Кадъ Мустафа се надигна с мъка.

— Не давам! Не давам заради човещина човек да затриваш!

Затуй че синът милее за бащата...

Окото на Евнух бей не трепна.

— Водете го, ви думам! — натърти той и стражите отмъкнаха новия осъден.

После се обърна към Кадъ Мустафа:

— Казах ти, кадъ, не се бъркай! Гледай си кефа! Аз бъркам ли ти се в пиянството?

— Пия заради такива като теб, да знаеш! Такива като теб ще разклатят Високата порта. Преди тебе българите сами идваха да се потурчват, по цели родове...

— Стига сме потурчвали! — извиси глас Евнух бей. — Кой ще копае после, като всички станат правоверни аги? Казах, не се бъркай!

Кадъ Мустафа поклати упорито глава.

— Ще се бъркам, беим! Защото аз милея повече за Османовия ред. С него османците победиха. На реда ни се подчиниха кафирите. Защото и най-лошият ред е по-добър от безредието. А преди нас тук имаше бъркотия. Не ги карай да ни намразят, да се бунят!

Беят вдъхна дълбоко уханието на розата, която държеше между пръстите си.

— Слушай, кадъ! Френките поискаха мир в Едирне. Ама аз знам. Лъжовен е този мир. Гласят се проклетите неверници: и Унгурус, и Чех, и Немчу, и Латин, и Аламан, и Босна, та и Влад Дракул от Ефляк. Всички се сдушват. Гласят се да ни изколоят. На джамиите ни камбани да окачат. И тогава, когато трябва силен султанък, ти размирваш народа, все хайдути закриляш.

И потърка подбрадника си.

— Та не знам дали и ти не си от тях. Отколе съм слушал, че си стар душманин на падишаха (Нему живот и здраве хиляда години!). Ферман имам, султанска наредба, да те хвърля в хапуса. Ама все отлагах, белким ти дойде акълът. Ала не мирияса ти. И махзар си пратил срещу мен. И туй знам, кадъ...

Обърна се към онбашията:

— Хайде, Юмер! Откарай и негова милост при кафирите, при Иван Дъба и Боян Кръчмаря!

Уплашен, пребледнял от уплаха, през вратата влетя някакъв тъмничар и се простря в краката на Али бей.

— Милост, бейм!

— Какво има? — сухо запита беят.

— Звездена, болярката Звездена...

— Какво бре, къопек?

— Срязала си вените. Счупила паницата и с парчетата...

Евнух бей скочи.

— Хекиминът! Да прави, да струва — жива да я запази! Умре ли Звездена, той да не ми се мярва!

Кадъ Мустафа се спря на прага. Вдигна ръце към небето.

— Машалла! — прошепна той с възхитени очи. — Право рече момичето. Не е родена Звездена за мамка!

ЗАМИСЛИТЕ НА КАРДИНАЛА

Кардинал-канцлерът беше болен. Напоследък нещо ставаше с него, залежа се. Кардинал Доминико Аскони вече редовно го заместваше. И какъвто си беше прозорлив и съобразителен, докато го заместваше, току-виж, че съвсем го изместили. На светия отец допадаха красноречието и остроумието, широкият поглед на заместника. По това време, когато много кардинали не умееха да изкарат докрая една месса, присъствието на тоя умен, изкусен помощник вдъхваше вяра у уморения папа, разсейваше колебанията и съмненията му.

В приемната на Ватиканския дворец — стара, скърцаща постройка, която би трябвало отдавна да съборят — до тесния прозорец седеше зад масата си кардинал Аскони; а на стола срещу него, с гръб към вратата, се бе изтегнал синът му абат Алдо Аскони, който официално минаваше за негов племенник. Кардиналът, както често ставаше напоследък, беше раздразнен. А синът му все едно не чуваше ни дума от поученията и закачките му. Гледаше върховете на модните си обувки и ту приближаваше, ту раздалечаваше острите им носове.

Кардиналът удари по масата с длан.

— Алдо, най-сетне разбери! Ти не си какъв да е разгулник от бордите. Време е да се загрижиш за бъдещето си. Не те карам да ставаш отшелник, да се мериш по святост с Франциск от Асици. Живей си, но потайно! Пусти се от братята монаси!

— Но какво от това, отче, че си попийвам, че имам държанки? Единствен аз ли съм такъв? Та нали по-предишният папа Йоан XXIII и той в един манастир е живял с триста калугерки? По-свет ли да бъда от един папа?

Кардиналът сложи пръст пред устните си.

— Млък! За такива думи светата инквизиция изпраща направо на кладата. А оттам и аз нямам власт да те измъкна.

— Ако за подобни приказки изгаряха всекиго, нямаше да остане жив римлянин.

— Който се случи, сине! Гледай само ти да не си! Наситиха се вече миряните на развратни папи. Иска им се някой благочестивец. Защо да не станеш и папа, Алдо? Или ако не е такава волята на бога, защо да не станеш поне кардинал?

Той се надигна и му наметна мантията си, сложи му кардиналската си шапка.

На вратата се почука. Кардинал-канцлерът едва свари да вземе назад одеждите си, когато в залата влезе дежурният офицер от папската гвардия.

— Ваше преосвещенство! — поклони се той. — Един варварин иска на всяка цена да говори с вас.

Кардиналът погледна недоволно.

— Не знае ли той, че не всеки и не всяка може да влиза при канцлера?

— Искал да говори направо с папата.

— А с бога не иска ли?

— Какво да му предам, ваше преосвещенство?

— Но аз, месер, нямам понятие за какво идва той.

— Пратеник бил на българския княз. А на мен повече ми прилича на пират. Носел лично послание до негово светейшество.

— България! — припомни си кардиналът. — Огнище на ереси! Повлякла се подир Константинополския самозванец-патриарх. От скоро сарацините я заграбиха.

Всичко свързано с мюсюлманите го интересуваше. Нямаше поважен въпрос и за миряни, и за църковници от тоя — какво ще предприемат сега сарацините, къде ще ударят?

— Добре! — кимна той. — Доведете го!

В приемната влезе Бранко Дугуня, облякъл най-контешките си дрехи, току-що извадени от един плячкосан сандък. Той свали със заучен поклон разкошната си шапка и пристъпи напред. Чувствуващ се неудобно. Това не беше неговата палуба, все едно негов дом, това не му беше битка да води, в абордаж да се хвърля. Тук всичко изглеждаше изкуствено и прикрито, сякаш целият разкош беше създаден нарочно да смuti посетителя, да го смае.

— Ваше преосвещенство! — започна той, все още застинал във вдървения си поклон. — Моят повелител, българският княз Асен,

чиято страна пъшка под гнета на антихриста, ме изпраща при бащата на народите, единствения глава на целия християнски свят.

— Ела, чадо! — подкани го кардиналът. Това встъпление му допадна. — Кажи какво моли твоят господар?

— Простете, ваше преосвещенство! Заръчано ми е да предам лично на светия отец посланието на княз Асен.

Не за дипломат беше роден Дугуня, по-леко му беше, вместо да прегъва коляно, меч да върти по вражка палуба. Там всичко му беше ясно — кой враг и кой приятел. А тук? Какво се крие зад угодливата усмивка — християнско смирение или хитра уловка?

— Известно ли ви е, месер, че при светия старец се влиза само след като кардинал-канцлерът прецени дали заслужава да наруши покоя и беседата между бога и божия наместник на земята. Папата не е простосмъртен, месер, не е дори княз или крал. Или император. Папата е на средата между человека и бога.

— Това ви моля и аз, ваше преосвещенство. Да ме отправите при светия отец. Да целуна обувката му. Става дума за свободата на цял народ, за победата на кръста над полумесеца.

— Всеки ден тук идват дузини обеднели рицари и фанатизирани отшелници. Убеждават, доказват, искат от папата нов кръстоносен поход. Мога ли да тревожа негово светлейшество всеки път? Затова, месер, предайте на мен това, което носите. А светият отец ще ви повика, ако въпросът заслужава такава аудиенция.

Бранко Дугуня усети, че пиратската му кръв кипва, но успя навреме да се овладее. Сега той беше посланик, молещ за помощ — не пират, който взема, без да пита.

Бранко подаде нерешително свитъка и увитата златна чаша.

— Разчитам на вас, ваше преосвещенство, да ги поднесете с нашите почитания на негово светлейшество.

Колко нелепо му звучаха тия заучвани дни наред ласкателства!

— Бъди спокоен, чадо мое! И си иди с мир!

Бранко се оттегли с поклон.

— Ще чакам отговора на кораба си. На „Санта Агнеса“. До Кастелло Сан Анжело.

После се обърна и тръгна покрай изпънатите като статуи пъстрооблечени гвардейци.

Алдо затвори вратата. Двамата едновременно наведоха глави над торбичката.

— Злато! — оцени го начаса кардиналът.

А когато извади отвътре скъпоценната чаша, бащата и синът ахнаха от удивление.

— Струва колкото нава с чер пипер — пошепна Алдо.

Баща му додаде:

— Пък аз толкова години издържам в двореца си двама алхимици. Толкова години търсят философския камък. И все нищо.

— Затова е тъй голяма смъртността сред тях — подметна Алдо.

Кардинал Аскони вече беше счупил печата и разгънал свитъка. Очите му преминаваха трескаво по редовете. И с всеки ред в тях се разгаряше все по-буйно пламъчето на алчността.

— Слушай, Алдо! — почти извика той. — Слушай, сине! Още днес ще пратя на кладата моите алхимици. Я виж къде бил философският камък! В тоя пергамент.

Младият абат се наведе да прочете и той.

— Съкровището на Лизимах!

От векове насам всички, които мечтаят за злато, бълнуват тези съкровища.

Кардинал Доминико Аскони притвори очи да си припомни:

— Страбон пише така: „На този бряг се намира и носът Тиризис, укрепено място, където едно време Лизимах криел своите богатства.“

Той скри отново в торбичката рядката скъпоценност.

— Да възхвалим бога, че ни сподоби със своята благодат! Да благословим славния пълководец на великия Александър, че е успял тъй добре да оскубе траките и гетите, да обере богатствата на елините от брега на Понта, та да ги запази до днес. Да благодарим и на историците скептици, които тъй хубаво заблудиха иманярите, че ги бил закопал не в Тиризис, а в подземията на Пергам и приятелят му Филетер ги присвоил, докато ги пазел.

Притиснал торбичката до гърдите си, Алдо Аскони запита шепнешком:

— А сега?

Кардиналът гледаше високо към тавана.

— Сега трябва да обсъдим всичко, сине! Първо: Някъде в тая България има пещера, пълна със скъпоценности. Най-правдоподобно е

това да е все същият Тиризис. Второ: Има някакъв български княз Асен, който е открил тая пещера...

— Изводът се налага сам — опита да го подсети абат Алдо — Трябва да се доберем до него!

— Да, но сега тая земя е сарацинска. Трето: Князът ще предаде златото само томува, който изгони турците от Калиакра. И четвърто: Същата вест княз Асен е изпратил и на Владислав Ягело.

Той се замисли гласно:

— Златото в света е малко. Хората се избиват заради него Филип, бащата на този Александър, е казал, че може да превземе всяка гръцка крепост с магаре натоварено със злато. Всъщност не само гръцка — всяка крепост. И италианска. Този, който пипне толкова злато, може да завладее света.

— Тогава какво чакаме? Дай ми няколко галери и аз ще тръгна за Златното руно. Рим е пълен с аргонавти.

Кардиналът поклати глава.

— Не е толкова просто, сине. Трябва да се обмисли добре. Да не изтървем златното птиче, чието гнездо сам бог ни показа. Нужно е въображение. Да си представим какво може да стане. Ето, почвам. Владислав получава писмото. Той е млад, момче на деветнадесет години. Всичко, що лети, за него е за ядене. Той мечтае за подвизи, а подвизи без войска няма. Войска без злато — също. И ето го златото! Крал Владислав тръгва. Тоя път не към София, по Римския път, както тая зима, а към Калиакра. Да грабне богатството, да се разплати с кондотиерите. После да продължи към Константинопол. Пристигне ли Ягело в Калиакра, за нас вече няма надежда.

— Ясно! — съгласи се Алдо. — Не трябва да стигне!

— Да! Ягело не бива да стигне! А кой е тоя, който ще му попречи? Ние ли? Далеч е тая земя. Само сарацините могат. Сарацините, чуваш ли?

— Ако те разбирам добре, за да го опрат сарацините, те трябва да научат за Владиславовия поход!

Кардиналът сви вежди.

— Аз ги ненавиждам! Те се гаврят с нашата чест, с нашата вяра. Те, тия мръсни главорези, пресякоха пътя на нашата търговия в Мала Азия и Африка. Те заличиха нашите държави там: Ерусалимското кралство, Антиохийското княжество, Едеското и Триполитанското

графство. Те сега заплашват нашия път през Кримска Хазария. А успеят ли да го затворят, край на търговията ви с подправки, с коприна и порцелан. Край на нашата сила, на нашата власт. Генуа ще трябва да се прибере в своите стени и да тъче сукно. А силата на рода Аскони е търговията с Кримска Хазария. Отнемат ли ни я сарацините, по-добре да седнем пред катедралата „Сан Лоренцо“ с просешки панички.

Алдо го изгледа мълчаливо.

— Тогава защо съобщаваме на сарацините всичко, което се готови против тях във Ватикана?

— Не всичко, Алдо! Само това, което искам.

— И така да е, само заради дукатите ли?

— И заради дукатите. Но главно заради другото. Ние сме генуезци, папа Евгени е венецианец. Зад нас стои Генуезката банка „Каза ди Сан Джорджо“. Зад него протяга ръце банката „Монте“ от Венеция. Отдавна Венеция се стреми към Константинопол. Тя насиъска кръстоносните походи. Аз най-добре знам, папа Евгени наистина иска да помогне на византийците. Подмятам му аз, че не е прав. Защо ще спасява православието, най-опасната ерес и най-твърдоглавия ни противник във Великото море. Нека сега султанът ги смаже. После с него ще се разправим по-лесно. Ала отецът повече слуша венецианските си съветници. Те го подкоросват за новия поход, за нови кръстоносци. И то не само заради печалбата, която ще получат от превоза на кръстоносците. Богатствата на Константинопол са магнит. От всички посоки на света нататък се стичат плячкаджиите — древните варвари някога, доскоро българите, сега — сарацините.

Абат Алдо си припомни всичко, което бе слушал от пирата и трубадури за този приказен град:

— В градините му има златни статуи на деца, които свирят на флейта. Една прекрасна дворцова зала се движи от морските вълни. Окаченият на тавана безценен карбункул осветява нощните пиршества.

Кардиналът стисна юмруци:

— Няма да скlopя очи, докато не затрия това сарацинско безбожие! Клетва пред себе си и пред бога съм дал. Убедих се. Не с кръстоносни походи ще го сразим. Нищо не значи дори да освободим Гроба господен. Право в сърцето трябва да ударим тая напаст! Ей това подготвям и аз, синко. И виждам, че сам бог ми помага. За всяка вест, що пращам, на султана, получавам някаква облага. За туй, което сега

ще му съобщя, ще поискам още повече. Натясно е сега султан Мурад. От юг го притискат мамелюците, от изток и север още не са се укротили ордите на Куция Тимур, от запад го дебне Владислав с Хунияд, все негови заклети врагове. Дори в собствения му дом всяка година му пали леглото зетят му Караманоглу. Склонен е Мурад хан да плаща скъпо и прескъпо за всяка услуга. Пратеникът му ми го подсказва. Триполитанското графство ще му поискам. За тебе, Алдо. Първо граф Алдо Аскони, после крал Алдо I. И после — със златото на Лизимах ще струпаме такава армия, каквато друг подир великия Александър не е събирал. Триполи ще ни бъде предмостието. Оттам ще ударим султана право в сърцето.

— Не бълнуваш ли? — задъха се абат Алдо от всичко това, което баща му предричаше.

— Ние сме белязани за велики дела, сине. Пет хороскопа все същото ни предсказват. Пет знаменити астролози. Родените в зодията на лъва са предопределени за велики дела. А когато, както ние с теб сме попаднали под знака на Юпитер и Марс едновременно... най-великите завоеватели са видели божия свят през същата зодия, под същото влияние на планетите. Днес за лишен път бог ни го доказа.

— И все пак, ако не стане? — усъмни се Алдо.

Кардиналът сложи ръка върху златната чаша.

— Не стане ли едното, тогава ще те направя папа!

— Светият отец е здрав още. Ще се откаже ли от престола?

— Че кой се отказва сам от власт? Пресищане има от всичко: от ядене, от любов, от пиянство дори. Само от власт — не.

— Тогава?

— От същия султан подкрепа ще поискам. Само десет хиляди яничара. Тогава кой в Италия ще ми се опре? С негова помощ ще ти сложа тройната корона. И тогава... Първо него ще смажа... Само златото веднъж да падне в нашите ръце... Златото...

Все още не напълно убеден, Алдо пошепна:

— И Владислав Ягело да не достигне Калиакра...

Кардиналът се замисли.

— Струва ми се, много знае пратеникът на българския княз. А колкото по-малко хора знаят, толкова по-добре!

Той реши изведенъж:

— Тоя човек не бива да стигне до светия старец! Трябва да изчезне!

Абат Алдо Аскони се надигна.

— А защо не заповядда да го задържат още тук?

— Ще се дигне много шум, а не бива. Трябва да знаем само ние. Не и Светият престол. Разбра ли?

— Разбрах! — отвърна Алдо и изтича навън.

Кардинал Доминико Аскони се изправи до прозореца. Погледна към Ватиканския парк, който бе нацъфтял в цялото си великолепие. Отвъд високите му стени се простираше градът, наризан от тесните улички, над които надвисваха еркерите на новите къщи, безбройните храмове и манастири, редом с още по-многобройните пивници и вертепи. А сред тях като острови на миналото величие се белееха мраморните му руини: Капитолиумът, Пантеонът, Форум Романум, Колизеумът, Квириналът, Акведуктът. Оттатък блестеше сребърната лента на Тибър, сред който се възврояше непревземаемата твърдиня Сан Анжело, последното убежище на духовните прелати от шева на народа. Пристанището на Вечния град беше Остия, надолу по течението, където Тибър се влива в морето, но и до самия Рим достигаха повечето кораби: нави, галеони, галери, лодки. Едни съвсем нови, току-що излезли от корабостроителниците, други с олющени корпуси и изкърпени платна, преживели бог знае колко бури и кървави схватки. Тук те съжителствуваха мирно — папски галери, йоханитерски галеони, търговски нави, пиратски платноходи.

Тесните улички гъмжаха от народ: дрипави селяндури, подкарали натоварените си магарета, и занаятчии, всеки със своето работно облекло, тръгнали за пазар слугини, войници с блеснали на слънцето брони и шлемове, свещеници, монаси и монахини — на всяка крачка. Босоноги францисканци, препасани с върви доминиканци, капуцини. Пробиваха си път с гърдите на конете натруфени ездачи нобили, светски и духовни, поклащаха се носени от роби носилки, зад чиито перденца надзвъртхаха огненооки красавици и охранени князе на църквата. Отсреща при строежа на новата катедрала се тълпяха работници, които никак не приличаха на обикновени трудови хора. Това бяха кандидатите за свещеници, които така откупуваха свещеническия сан, вместо да го плащат с пари.

Бранко Дугуня се провираше недоволен през тълпата, над която стърчеше с цяла глава. Най-сетне той достигна реката, закрачи по брега на път към закотвената си галера. По това време хората предпочитат сенките. Напеченият от слънцето бряг беше безлюден.

Изведнъж от пресечната уличка изтичаха четирима дрипльовци. В ръцете им лъснаха кинжалите. Те се метнаха върху пирата, който успя с един юмрук да повали първия нападател. Ала другите увиснаха отгоре му. И когато се отдръпнаха, Бранко остана да лежи неподвижен на земята. Убийците го хванаха за ръцете и краката, после го хвърлиха в реката. И все така внезапно, както се бяха появили, хълтнаха в глухата уличка. Никой не се притече на помощ, може би никой не разбра какво става, а и да бе видял, би предпочел да се направи, че не вижда. Рим гъмжеше от наемници, които не биха се поколебали да отправят на оня свят всекиго, който реши да се притече на помощ на заплатената им жертва.

НЕУСПЕШНО БЯГСТВО

„Пламтящият полумесец“ плаваше с прибрани весла, само на платна, към Калиакра. Клетва бе дал княз Асен пред себе си, защото вече не знаеше кому да се кълне — на Иисуса или на Мохамеда. Врекъл се бе да освободи Звездена и другите нещастници, ако ги завареше живи в тъмния зандан.

Той стоеше изправен на бака, опрял гръб в мачтата, загледан напред отвъд кръгозора, откъдето трябваше да се покаже брегът. Вълните се плискаха в корабния вълнорез с лек съськ и отминаваха назад по безкрайния си кристален път.

Роден в Калиакра, кажи-речи сред морето, Асен не можеше да допусне, че би живял без него. Морето беше неговият дом, неговият живот, препитание и съдба. Вечното, неизменно от хилядолетия море, и в същото време тъй променливо, всеки час, всеки миг различно, неповторимо. Нужни са влюбени очи, за да го видиш така. Както само влюбеният вижда цялата прелест на изгората си. За него, моряка, сушата беше еднообразна, понякога досадно еднаква: и със зимната си белота, и с пролетната зеленина и с жълтите си есенни багри.

Далече в морето, натежало, тъмнозелено, се бяха разпълзели повърхностните течения като запенени потоци сред безбрежна морава. Неусетно с приближаването на корабите тя изсветляваше, като че ли олекваше, ставаше прозрачно блестяща, превръщаща се отново в познатата неспокойна стихия, по чийто гръб запенените гребенчета се появяваха и изчезваха като лудувавщи бели делфини.

Показа се и брегът, заприличал в омарата на тънко облаче над кръгозора.

Асен даде заповед да приберат платната, остави кораба на дрейф да изчака нощта.

И още преди хората да са осъзнали цялата му прелест морето вече се бе преобразило, приело нова окраска, ново очарование. Чистият изумруд неусетно се бе превърнал в мътен аметист. А отдолу невидим огняр раздухваше разискрено огнище. Слънцето се смъкваше

към кръгозора и затъващо все повече в мътната му утайка, като обливащо небосклона с баграта на презряла зарзала. То опитващо да се измъкне от лепкавата ѝ прегръдка, но бързо загасващо в нея, като горящ въглен в дебелата пепел. Водата продължаваща да светлеет, попила последните огньове на заника. Изтокът също светлееше. Само до каторгата вълните бяха притъмнили, превърнали се вече в черносиня смола.

Тогава Асен даде заповедта си. Гребците, чийто ред беше дошъл, натиснаха веслата. Вятърът напълни платната. И „Пламтящият полумесец“ се хълзна напред към стаения в тъмнината бряг.

Пуснаха котва сред скалите на Птичия залив, където никой друг капитан не би дръзнал да влезе. Асен повика кормчията Радул Влаха и дълго го увещава. Уговори всичко, което трябващо да бъде сторено както при успех, тъй и при несполучка. После скочи в спуснатата лодка и натисна греблата. Загреба покрай брега в най-плътната сянка. Плава дълго, докато достигне носа. Там беше най-опасно. Из пещерите дебнеха нощните постове. Обикновено на тези постове стражите си отспиваха за много други безсънни нощи. Но за проклетия някой престарал се новак можеше да не заспи. Асен знаеше всяко наблюдало място, всяка засада, знаеше ги тъй, че със затворени очи можеше да ги намери. Затова избираше умело къде да се отърка в скалата, къде да размаха по-бързо веслата, къде да избикови опасния прибой, за да не бълсне черупката си в нависналите каменни грамади.

Най-сетне достигна края на носа. Изтегли лодката в една ниша, съблече се и се спусна във водата. С плуване, все покрай скалата, заобикови Калиакра от запад. Тук морето утихна, запазено от напорите на източния вятър.

Ето и кея! Само две каторги там можеха да се мерят по скорост и въоръжение с „Пламтящият полумесец“. Асен ти познаваше като пръстите на ръцете си. Безшумно достигна рулевото устройство на единия, пъхна донесения дървен клин в скобата, която придържаше рулевото перо. Набънал от водата, клинът щеше да скове кормилото, да го обезвреди. След това плувецът преплава до съседната каторга. Заклини и нейния рул. Сега вече спокойно можеше да захвате това, що си бе научил. В пристана нямаше друг кораб, който би могъл да го настигне при гонитба.

Заплува обратно, пак до самата скала, та от нея и той не можеше да види заспалия навръх скалата град.

Достигна оставената лодка. Вече се бе поел на ръце върху площадката, за да излезе от водата, когато видя насреща някаква сянка. Що да стори? Да се гмурне ли назад и да избяга, та с плуване да достигне кораба си, или да нападне така, гол, безоръжен?

Оня го превари.

— Ти ли си, Хасан бей?

Асен го позна — Прокажения.

— Аз съм — отвърна. — Тихо!

— Що дириш тук, Хасан бей?

— Мълчи сега! Няма време за приказки!

— Няма да мълча! Ще говоря, ще викам. Махай се оттук!

— Онемей! Ще провалиш всичко!

Прокажения стоеше над него страшен и заплашителен с грозната си качулка и двата отвора за очите.

— Върви си, беим! Стига размирия!

Асен се разтрепера от гняв:

— Млъкни, мърша! Ще ме издадеш!

— Туй искам и аз! Стига сте гневили бея, та си изкарва яда от сиромашията! Вмириса се Калиакра от набучени глави.

— Махай се, ти думам! Ще те убия!

— Тъй няма да ме стреснеш, Хасан бей! Аз сам си търся смъртта. За мен тя е отърваване. Ала не идва проклетницата! Гаче ли съм безсмъртен — като човешката мъка...

Асен се надигна. В ръката си държеше тежък камък.

— Ще запушиш ли това прогнило гърло!

Прокажения изведнъж закрещя:

— Помощ, аскери! Душманин...

Съвсем отблизо се провикна някой:

— Що става?

— Душманин! — опита да повтори Прокажения.

Не довърши. Метнатият камък го бълсна в гърдите Нещастникът се свлече на земята.

С един напън Асен издърпа лодката, скочи в нея и загреба към морето. Отгоре му се посипа градушка от сулици и стрели, без да го засегне. Дъното на лодката се отрка в подводна канара, застоя се така

на върха ѝ няколко секунди, после отново се хълзна по вълните. Беше оцеляла, без да се пробие.

Тайните постове се развиаха, от Стражевата кула прotrъби рог, припламна сигналният огън, забиха барабани, засвири тръба и на корабите. Фенерите им светнаха. Екипажите затрополиха, заудряха тъпаните. Каторгите се откъснаха от кея. Но само след минута, понесени от обездвижените кормила, пресякоха пътищата си и се сблъскаха с трясък. Начупиха веслата си, сцепиха се борд о борд. Надигна се вой и олелия.

В туй време Асен бързаше към „Пламтящият полумесец“. Разбудената крепост с гълчката и сигналните си огньове изостана назад.

Наближи Птичия залив. Промъкна се през скалите до кораба си, изкатери се на палубата. Даде заповед на кормчията да кара в открито море и тозчас заспа, смазан от умора.

Още не бе загубил надежда за успех. Щеше да опита пак. Убеден в необходимостта на започнатото дело, Асен щеше да го свърши, та ако ще би и светът да се провалеше. А той беше убеден, че трябва да спаси Звездена и другите. Вече не се питаше има ли смисъл, питаше се само как да го постигне.

Спа до мръкване. Събуди се точно когато трябваше. Надигна се бодър с узрят план в главата. Заръчаната на корабния платнар дреха беше готова. Асен я навлече. Превърна се на Прокажения. Отворите за очите все се изместваха, но той смяташе, че ще свикне и с това. Радваше се на хрумването си. Наистина кой би дръзнал да проверява дали е истинският Прокажен? Толкова голям беше суеверният страх от дяволската му мощ, още по-голям действителният страх от гнусната му болест.

Когато небето порозовя от зника, той пак влезе в лодката, като взе със себе си един кози мех, в който постави дрехата и дрънкалката си. Един як крайморец, някогашен рибар, хвана веслата. Запътиха се към брега. Каменната грамада на Калиакра бавно запъпли насреща им, взе да наедрява.

Слънцето вече бе наблизило кръгозора, когато Асен даде знак да спрат. Разсъблече, се, пое меха и се потопи във водата. После заплува към брега.

Небето притъмняваше. По-бързо от него притъмняваше водата. От дълбините избликаха черни сияния, които гасяха дневния ѝ блясък. Отстрани го пресрещаха нарастващите вълни, бълскаха го, увличаха меха, забавяха го. Отначало всяка вълна се източваше нагоре, изтъняваше като стъклен отломък, крито просветваше в чудна, неприсъща за вечерния здрач синева, и изведнъж се пречупваше, превръщаше се в бяла пенеста плетеница.

Бурното море го измори повече, отколкото предвиждаше. Наложи му се няколко пъти да ляга, върху меха, за да си поеме дъх. И все пак волята надделя. По тъмно той наближи носа, който с всяко гребване нарастваше пред очите му, надигаше се отгоре му черен и заплашителен. Плувецът се тъкмеше да мине през тайнния проход, от Аязмото. И все пак, за всеки случай, имаше и друг план. Наблизил скалата, той отстъпи назад. Пред Аязмото гореше огън, яничарите бяха решили да се постоплят и да си опекат риба.

Асен сви надясно. Помнеше добре мястото, макар че беше под водата. Ето го. Той пое дълбоко въздух и се гмурна. Сега това съвсем не беше леко. Мехът го дърпаše нагоре със страшна сила. Ала гмурецът успя, да я преодолее. Намъкна се в подводния отвор и скоро се озова в пещерата.

Тоя път не се колеба много, не се лута. Помнеше къде бе минал. При това носеше огниво и свещ. Без да се оглежда, без дори да види несметното богатство, което го обкръжаваше, той забърза нагоре. Отмести каменната врата в края на тясното стълбище, провря се под нея и я върна пак на мястото ѝ. Прекоси равния тунел, който завършваше над бездната, и се намъкна в каменната делва, която му бе служила за затвор. През цялото време потискан смут стягаше душата му — ами ако е зазидана? Но не, не беше! Изоставена, празна.

Асен облече прътърканото расо, нахлузи качулката върху главата си и взе дрънкалката в ръка. После опря гръб в тежката плоча и напрегна мускули. Плочата поддаде, отлепи се. Той я подхълзна настрани и се измъкна горе, в тъмничния коридор. Подпрая я така, че когато се върне, лесно да я бълсне на мястото ѝ, да затисне отвора, да заличи следите.

И вече се бе запътил нататък, към общите килии, когато видя първия тъмничар. Той бе застанал пред него, подпрян с една ръка за стената, под светещото лоениче, изтървал ятагана си, със зяпнала уста

и ококорени очи. Това беше извън всяка мярка. Та нали казаха, че Прокажения е убит? Оставили го мъртъв на брега. Пак ли бе оживял? И колко пъти щеше да оживява? Безсмъртен ли беше, както шушукаха? На всичко отгоре как беше проникнал в подземието, където пиле не можеше да прехвръкне?

Всички тези въпроси се превъртяха в главата му само за миг и сковаха волята, ръцете и гърлото му. Но този миг беше достатъчен за Асен да стовари върху главата му тежката хлопка и да го обезвреди. После притича по коридора към женската килия. Пред нея стоеше, поправо дремеше, друг пазач. Той отвори очи, но отначало не разбра буден ли е или още сънува глупавия си сън. Та какво ще дири в зандана Прокажения?

Асен прекъсна недоуменията му с един удар. Вдигна резето и влезе в килията.

В дъното, свита сред купчина слама като вързоп дрехи, лежеше жена.

— Звездена! — прошепна той. — Бързо!

Тя го гледаше слизана. Какво искаше от нея Прокажения?

— Аз съм, Асен — прошепна той. — Не се бави!

Несдържала порива си, девойката хвана ръцете му и притисна глава в лицето му.

— Асене, знаех!

Овладя се бързо, не би трябвало да се издава.

— Княже! — поправи се тя глухо.

— Тръгвай с мен, Звездено!

Тя се изправи, но залитна. След като бе прерязала вените си, беше изгубила сили. Той я вдигна на ръце и я понесе. Болярката беше дребна девойка, но сега, тъй отслабнала, беше олекнала като дете.

— А другите? — спря го внезапно Звездена. — Ще ги оставим ли?

— Дори не съм и помислял! Ще вземем и тях!

Тъй натоварен, достигна съседната врата. Пазач нямаше отвън, но отвътре дочу приглушен разговор. Той отвори. Нещастниците дълго не искаха да повярват, че е дошъл часът на свободата им, а когато разбраха, те скочиха да го прегръщат.

Той се изтръгна от обятията им.

— Няма време! Бързо подире ми!

И ги поведе.

Само Кадъ Мустафа остана. Отказа:

— Няма път за мене, божи хора. Къде да се дяна? При френките ли? Що ще диря там? За нийде не съм — ни за отсам, ни за оттатък. Само за джендема. Зарежете ме!

И те, макар и без желание, го оставиха. Забързаха по криволичешкото подземие. Не видяха, че Балъо Купеца се бе отклонил от дружината. Достигнаха отвора. Скочил вече в дупката, Асен посягаше да поеме девойката, когато Балъо ги догони с писък:

— Бягайте, турците!

И наистина, подире му тичаха с размахани ятагани цяла десетка яничари.

Боян Кръчмаря се спря. Другарите му нямаше да избягат, ако някой не задържеше турците. Някой трябваше да се пожертвува. Но кой да бъде? Кой беше длъжен да стори това, кой беше длъжен да изкупи греха си? Чия дъщеря ги бе предала? Кой баща беше довършил издайничеството на дъщеря си? Той се озърна. Видя изтървания меч на проснатия в безсъзнание страж. Грабна го и го развъртя. Развъртя го тъй, както някога, на младини, бе сякъл с него из Балкана. Сега пак с него трябваше да измие позора.

Той връхлетя върху яничарите. И някога умееше да се бие, но никога преди не се бе сражавал с десетмина едновременно.

Погледна назад през рамо. Другарите му се намъквиаха един подир друг в отвора. Ако задържеше османците още малко, можеха да се спасят. Затова трябваше да ги задържи, на всяка цена!

От другия край на подземието избръмча стрела и се заби в гърдите му. Боян Кръчмаря замахна с ятагана още два пъти, ей тъй в празното, сякаш ръцете му сами по навик продължаваха да секат. После пръстите му омекнаха, изпуснаха оръжието. Подсякоха се краката му и той се свлече на пода.

Победителите се спуснаха с тържествуващи викове към бегълците. Изловиха ги и отново ги натикаха в килиите. А някогашния си аянин, Хасан бея, блъснаха в отделна килия. Приковаха към стената с халки и синджири врата и ръцете му така, че не можеше дори да седне. А когато поискаше да си почине или да дремне, трябваше да виси като Христос на кръста.

НЕУКРОТИМАТА ПИРАТКА

Калина стоеше на палубата и гледаше с неспокойни очи към брега, нататък, където преди повече от час бе слязъл Бранко Вучич. Смътна тревога стягаше сърцето ѝ. Всичко тук ѝ изглеждаше чуждо и заплашително. Тоя чуден град, столицата на света — такава неправдоподобна сплав от минало и настояще, от блестящи нови палати, тежки мраморни руини и бедняшки бордеи. Тя го гледаше замаяна от многогласата му тълпа, от пълчищата монаси и монахини, от разкоша на богаташите. Само докато гледаше към брега, пет пъти се сбиха някакви скандалджии, извадили ками и мечове. Три мачете ранени отнесоха на ръце. А множеството продължаваше да се задява и да шуми, сякаш нищо не е било. Полуголи роби във вериги разтоварваха чуvalи жито. Въоръжени стражи отвеждаха група робини от спрелия до кея кораб. Рибари изнасяха на брега сандъци с риби и раци. Фрутиди маре — плодовете на морето. Други сваляха рейте на лодките си и увити с платната ги помъркваха на рамо към града. Пияни моряци, облечени по-натруфено от всички други моряци, закачаха преминаващите монахини, които им отвръщаха дръзко и предизвикателно. Калина знаеше, военните и търговските матроси са зле платени, зле облечени, но видиш ли наконтен моряк, бъди сигурен, че е пират.

Внезапно крайбрежната сбирщина се разпиля, отстъпи, направи път на задалата се откъм затвора процесия. Дванадесет инквизитора, монаси-доминиканци, с вдигнати капищони пристъпваха бавно, огласяйки въздуха с громките си псалмопения. След тях едва креташе смазана от изтощение жена с вързани ръце, пазена от отряд войници.

Шествието достигна площада. Палачът вече чакаше със спуснати върху лицето качулка с прорези за очите като Прокажения. Той пое нещастницата от тъмничарите и я привърза към забития кол. Тълпа роби натрупаха наоколо слама и дърва. Доминиканците отново запяха. Един от тях пристъпи към жената, благослови я с кръста, а тя, горката протегна глава да целуна този кръст.

Калина трепна, чула шепота на дон Рикардо.

— Набедена магьосница! Спала е с дявола. Ако беше еретичка, нямаше да целуне разпятието.

Девойката гледаше настръхнала, замаяна. Навалицата нарастваше, ограждаше плътно осъдената. Пиратите се провираха сред множеството подир побягналите монахини. Майките вдигаха децата си на раменете, та да виждат по-добре.

— Малко са развлеченията за простолюдието — додаде кормчията — навред по света.

Палачът мушна факела си в сламата. Кладата лумна изведнъж, разгоря се, обгръна в огнените си пипала клетата жертва, която изпища, сгърчи се и притихна, задушена от жарещия дим.

— Доминиканци! — шепнеше дон Рикардо. — Кучета господни! От милосърдие не проливат кръв. Убиват тялото, което е смъртно, с огън, за да го пречистят, да спасят безсмъртната душа. Сега те пеят, молят се искрено богу да опрости грешницата, да я отърве от мъките на ада.

Калина се обърна.

— Колко мразите инквизицията!

— Че кой ли не я мрази? Повечето, без да я познават.

— А вие, дон Рикардо?

— Уви, аз я познавам. Минах през изпитанията ѝ.

— А защо? За какво престъпление?

Той отговори, без да сваля поглед от пламтящата клада:

— Свободната мисъл е най-големият враг на инквизицията. На туй отгоре имах богато владение, разкошен замък. А имотите на осъдените стават собственост на ордена. И още нещо — една пета от конфискувания имот се пада по право томува, който е дал доказателства за извършения грех на светата църква. Част от брега на езерото беше моя, а дон Мигуел искаше да владее цялото му крайбрежие...

Тълпата почна да се разотива.

Зрелището завърши. Огньовете се смаляваха, превръщаха се в димящи повлекла, които се виеха над овъглените човешки останки.

Калина едва сдържаше сълзите си. Нима и тук, господи, нима и в подножието на светия престол? Не само под турско! И тук, при

християните. А българите чакат свобода от тях, чакат човешка помощ, чакат правда...

Навалицата отново се размърда, тоя път хълтна в страничните улички, изтласкана от дружина херолди с кънтящи фанфари. А зад тях с бавна тържественост премина многобройна процесия с кръстове и хоругви. Отстрани крачеха облечени в желязо копиеносци и стрелци, между които вървяха свещеници, понесли върху възглавнички широкополите шапки на кардиналите, които пристъпваха тежко зад тях, гологлави, с лъснали на слънцето тонзури.

Сред тях яздеше великолепен бял кон, воден за юздите от двама рицари, разкошно облечен духовник. Пазеше му сянка копринен балдахин с пискюли по ъглите, опънат на сребърни прътове, носени от четирима рицари-монаси.

Тълпата се отпусна на колене. Замъркнаха рибари, войници, монахини и безделници. Утихна и гълчката по корабите. На всяка палуба моряци и носачи коленичиха.

— Светият отец!

Дон Рикардо я дръпна за ръката с подкана да последва примера на другите.

Калина коленичи. И в същия миг тревожна мисъл я прониза. Бранко бе тръгнал на аудиенция при папата я още не се бе върнал. А ето го папата! Той премина покрай кладата с извърната глава. Дори не погледна нататък. Аутодафето беше най-обикновено явление, по-често от литургията. После се качи на галерата си, боядисана червено, с позлатена дърворезба. По плюшения балдахин на кърмата и по разперените червени платна беше апликиран папският герб — два кръстоносани ключа и трикоронна тиара, символизиращи ключовете на свети Петра — духовната власт, която стои над светската. Галерата размаха весла и се понесе срещу течението към Кастело Сан Анджело.

Прекъснатата връвя на пристанището избухна с предишната си сила. Пияните пирати подгониха калугерките, които побягнаха с кикот.

Внезапно Калина трепна. Стори ѝ се, че реката влачи труп. Отмаял плувец едва успяваше да удържа главата си над водата, понесен от бързото течение.

Позна го по дрехите — беше Бранко Вучич.

— Дон Рикардо! — извика тя. — Спасете го!

Кормчията не изчака втора, подкана. Красотата на тая жена, нейната воля и повелителен поглед неусетно го бяха подчинили повластно от истинския капитан. Без да каже ни дума, той свали камзола си, откачи колана с меча и скочи във водата. Последваха го още петима моряка. Загребаха бързо нататък. Внезапно Дугуня потъна. Със свито от тревога сърце Калина едва изчака да се покаже отново над повърхността. Втория път той остана под водата по-дълго време.

Спасителите вече го достигнаха. Поеха го и обърнаха назад. Извлякоха го по спуснатия трап и го положиха на палубата. Бранко бе изгубил съзнание, силите му бяха стигнали само дотук. Под гърба му се разпълзя розова локва.

Калина извика:

— Бръснарят!

Разбрали какво се е случило, той вече бе донесъл хирургическите си принадлежности. Обърна ранения по очи, разпра дрехата му откъм гърба, за да избегне болезненото съблочане, и огледа раната. После я проми с черна настойка от билки, намаза я с дебел пласт жъlt мехлем и я превърза с ленено платно.

През цялото време, докато траеше операцията, Бранко не се събуди, само навремени простенваше от болка.

Бръснарят даде знак да го отнесат в каютата му. Калина го последва ведно с дон Рикардо, коленичи до леглото, сложи мокра кърпа на челото му. И тогава изведнъж някакво грозно подозрение я разтърси.

— Дон Рикардо, защо са го ранили? То не е случайно!

— Не е, мадона! Нищо случайно няма. Попречил е на нечии кроежи.

— На кого може да пречи?

Кормчията сви рамене.

— Когато се събуди, ще разберем. И все пак — в голяма игра се набърка той, сложи пръста си в скърцаща врата, в спора между Изтока и Запада. А там се спори с отрова и кинжал.

— Но нали тук не е Турско? Тук няма Евнух бея.

— Тук е светата инквизиция. Крепителката на всемилостивия Иисус не е по-милостива от Евнух бея. Навред по света властта се пази тъй. Ето насреща ни кладата! Аз пък мога да ви изредя още много човеколюбиви изобретения: гривните, които стягат челото, куките за

окачване живи хора, колелата за разтягане. Марко Поло ни разправи доста за Китай и неговите средства за измъчване. Светата църква се възползва първа от това пътешествие. Евнухбейовци има много да се учат от нея.

— Но хората! Как търпят хората? Ние дигаме бунтове.

— Покварата е страшна, дона Калиакра! Хората, казвате вие. А те не знаят вече от кого да се пазят. Вие имате насреща си само турците. Те тук имат и сеньор, и църква, и монашески ордени, и кондотиери, и шпиони, и дуели. И наемни убийци, готови за едно екю да отправят на оня свят всекиго. За бунт трябва водач. А тук не се помни някой що-где известен човек да е умрял от естествена смърт...

Повече по усет, като жена, отколкото по разум, тя реши. Трябаше да се махат и то по-скоро. Докато още има време, докато убийците, след като разберат, че са го изтървали първия път не опитат повторно гнусното си дело. Стори й се, че забелязва ново раздвижване по кея, струпване на някакви дръзки, грубовати мъжаги.

Девойката излезе на палубата.

— Дон Рикардо! — рече тя. — Вдигайте котвата!

— Но, мадона! Капитанът...

— Сега аз съм капитан! Не ми възразявайте!

И той отново се отказал да й възразява. Притича към бака. Командите му прозвучаха отривисто и внушително. Моряците изтеглиха котвите, опънаха платната, гребците натиснаха веслата. Галерата се хълзна бързо към Остия. Премина край нея, без да спира. Нямаше какво да дири в това морско свърталище, задръстено с кораби и лодки, в което църквите не бяха по-малко от кръчмите и вертепите, където като че ли всеки дом беше вертеп, където се пиеше киселото вино „Кианти“ и където се любеше и колеше изметът на целия свят.

Калина беше влязла отново при ранения, който простенваше изрядко, но все не идваше в съзнание.

Дон Рикардо се изправи на вратата.

— Лодка със сам човек. Дава знак да я изчакаме.

Калина излезе навън. Не видя никаква опасност — един човек, какъвто и да бъде той, не би могъл да заплашва цял пиратски кораб.

— Да го вземем! — реши тя.

Веслата загребаха обратно, намалиха хода, задържаха на място тежката галера. По спуснатото въже на борда се изкатери пъргаво с

дървеното си моряшко сандъче човек на средна възраст с черна прошарена брада и оредяла коса.

Той падна на колене пред девойката.

— Сеньора! — промълви морякът. — Спасете ме!

— Какво има?

— Инквизицията! Гони ме!

Дон Рикардо се вмеси в разговора:

— А за какво ви гони?

— Не знам, месер. Невинен съм!

— Знам, знам! Все сте невинни, еретици и неверници!

— Кълна ви се, месер! Нищо не съм сторил! Помогнете! Друга надежда нямам. Само вие!

И посегна да целуна полата на Калина.

— Нима искате да ме опекат на кладата?

Девойката потръпна. Споменът за зловещото зрелище дълго още щеше да я измъчва.

— Поне кажете кой сте! — запита тя.

— Андреа, сеньора! Майстор Андреа, корабен дърводелец.

Омекна и подозителността на дон Рикардо. Откак загина Хуан Мавъра, корабът бе останал без дърводелец, все едно без майка. Наистина мнозина опитваха да го заместят, чукаха с брадвите, мъчеха се да оправят мачти, весла и обшивки. Но все си личеше, че отдавна майсторска ръка не се е докосвала до галерата. Затова дърводелецът на някои кораби по старшинство следва направо подир капитана. Но и там, където не е втори, той е все от най-важните, от началниците на борда.

— Да остане! — склони и дон Рикардо.

После се обрна към новия член на екипажа.

— А знаете ли, месер Андреа, къде сте попаднали?

Дърводелецът го прекъсна:

— Аз имам нос, сеньори.

Наистина по големина носът му беше забележителен.

— Подушвам отдалеч. Искам пай наравно с кормчията!

Дон Рикардо го хвана за раменете и го обрна към морето.

— Адио, месер дърводелец!

Майстор Андреа се усмихна хитро.

— Добре, месер кормчия! Натясно съм. Каквото дадете.

Корабът вече бе излязъл в открито море. Чайките го напускаха една подир друга. Морето налиташе срещу вълнореза ту кристално хладно и безчувствено, ту свръхжизнено като дишащо чудовище.

Калина влезе в каютата при болния, смени кърпата на челото му и седна на столчето до леглото. Бранко се бе поуспокоил, дишаше равномерно. Види се, помагаха мазилата на бръснаря.

Девойката излезе отново на палубата. Подпра се на перилата. Замисли се — за Калиакра, за Хасан бей, за баща и.

И сълзите изпълниха очите ѝ.

Не усети кога е застанал до нея дон Рикардо.

— Дона Калиакра! — рече той тихо. — Всеки има нещо, за което плаче. Тая вечер и аз плача. Напомни ми тоя дърводелец моята мъка. Човек само губи. Всеки нов ден — още един ден загубен живот.

Тя не отвърна. Пред чужденеца овладя болката си, прегълтна сълзите. Имаше твърдостта да ги прегълтне.

Дон Рикардо добави:

— Вие имате цел. Хубаво е да имаш цел. Но постигнеш ли я — пак губиш. Губиш целта в живота. Аз също имах някаква цел: да убия дон Мигуел и инквизитора, които ме опропастиха. И я постигнах. Отмъстих си, прекарах ги през божия съд — през огън, да проверя като тях дали са били праведни. Не оцеляха... И аз пак изгубих, изгубих целта на живота си...

Калина не го доизслуша. Не ѝ се щеше повече да слуша друга горчилка, да притуря чужда горчилка към своята. Прибра се в каютата при ранения.

Навън неусетно притъмня. След вечеря свободните от вахта матроси се събраха на задната палуба. Гребците отдавна бяха заспали.

Тъпанът беше затихнал. Затова те, волните пирати, можеха да си побъбрят преди сън. Нов ред имаше при Дугуня, не като при капитан Николо.

Отначало Калина не ги слушаше, потисната от своята мъка. После неусетно даде ухо. Това бяха все морски вълци, видели и патили. Че за какво ли не говориха тая вечер — кое видели, кое само подочули.

Както изглежда, най-много знаеше въжарят:

— Нали сте чували за Индия? Там е ходил Марко Поло от Венеция. И Фра Одорико. Та те написали книги и някои са ги чели.

Там живеела птицата „рок“. Толкова била голяма, че носела на малките „рокчета“ в гнездото си цели слонове.

— А какво е слон? — запита някой.

— И слонът живее в Индия. Един слон тежи колкото десет бика. Рогата му не са на челото, като на нашите бикове, а — в устата. Ръката му пък излиза от носа.

Никой не помисляше да се засмее. Всички бяха чували — Индия е страна на чудесата.

— Там се срещал и единорогът. Той набучвал по няколко слона на рога си, като шишчета.

— Ей! — възкликаха слушателите. — Едно шишче десет бика!

— Имало и истински дракони, не само нарисувани по черквите като у нас. Те на нищо не приличат. Един абат донесе малко драконче, изсушено, както изсъхват изхвърлените на брега морски звезди... Какво знаем ние? Имало змии с еленови рога...

Втори не можа да се стърпи. Прекъсна го:

— Аз пък съм слушал друго. За страната на свети Тома. Там живеели джуджета високи една педя и редом с тях великани колкото кулата в Пиза...

Трети превари и него. Всеки искаше да покаже какво знае.

— Отвъд Джебел Тарук, Херкулесовите стълбове, почва морето Океан. Там плували морски змии дълги повече от миля. Гълтали цели кораби наведнъж. Имало и костенурки като острови, които изплували от дъното през пет века. А най-страшното било друго — морските пълхове. Докато се обърне веднъж пясъчният часовник, те можели да прегризат и най-здравия корпус. Да те пратят по дяволите...

Главата на Калина се замая от всичко, което чуваше. Какво знаеше тя, клетата, освен Калиакра, освен кръчмата и робията?

А моряците, веднъж развързали езиците, не спираха. Някой подхвани нов разказ:

— В морето Океан имало едни острови, плаващи острови. Днес ги има — утре ги няма. Островите на свети Брандан. Там нямало такива чудовища, ама хората били съвсем различни от нас. На едни от тях ушите били толкова големи, че като спели, се завивали с тях като с одеяла. Други били еднокраки, ама си ходели спокойно без патерици. Трети пък — с много крака, като октоподи. Имало и двуглавци...

— А пък в земята на свети Йоан хората били като нас. Само дърветата им били различни от нашите. Едни давали едновременно мед, вино и вълна, по други пък растели риби със златни зъби. Имало и такива, които вместо круши и ябълки раждали мъже и жени, свързани за клоните с пъпните си върви...

При всяко ново чудо присъстващите изказваха шумно удивлението си. Ала най-невероятно им се видя туй, що им разправи корабният платнар:

— Ще ви кажа нещо, което сам, с очите си съм го видял. Не като вас — чули-недочули. Ходил съм. Далече на изток има град Баку. Хората там изцеждат масло не от маслините, а от земята. От черната пръст. Това масло се казва „нафт“. Хората си светят с него, правят разни магически лекарства...

В това време Бранко простена, Калина се надвеси да оправи възглавницата му.

— Вода! — прошепна той.

Тя му поднесе билковата отвара, която бе оставил бръснарят.

След малко той пак отвори очи. Усети люлеенето на кораба.

— Къде сме?

— На път — отвърна глухо Калина.

— За къде?

Тя стисна устни. Отдавна бе потискала волята и чувствата си.

Повече не можеше да се сдържа. Зари лице в одеялото му и се разрида:

— Бранко, не ми се сърди! Моля те! Не мога без него!

Той знаеше за кого говори тя. Притвори отново клепачи, сякаш пак се унесе в треската. Мина много време, преди да й отвърне все тъй като насын:

— Само че преди това трябва да свършим друга работа. Аз имам да плащам дълг.

— Какъв дълг?

— На капитан Николо, на Хуан Мавъра, на Червения Ханс. Ние не сме аристократи, та да се ограбваме взаимно. Не склучваме писмени договори като кралете, та да ги нарушаваме после. Пиратът не престъпва дадена дума пред друг пират.

Калина сподави въздишката си, разбрала, че родният Понт отново се отдалечава.

— Къде ще ходим, Бранко!

— Към Генуа! Там, на час път от пристана, има рибарска колиба. Стар контрабандист е Карло. Той ще даде пайовете им на вдовиците и сираците.

Неусетно се бе развиделило. Заревото на деня се надигаше от изток, както се нажежава капакът на опалена пещ — отначало се чудиш дали наистина огънят гори, после леко поруменява, зачервява се все повече, докато накрая заблестява нажежен до бяло.

Вахтеният от вранското гнездо се провикна:

— Платно по курса!

Бранко изведнъж отвори очи. Опита да даде заповедта си както по-рано, отривисто и сърцато. Ала от устните му излетя слаб шепот:

— Курс по платната!

Закашля се, после опита да се засмее:

— Май че не съм за абордаж. Но трябва! Обещах на момчетата, след като свърша работата на княз Асен, да плячкосам богат кораб.

Калина се изправи.

— Щом трябва, ще командувам аз!

Той погледна огнените ѝ очи. Така римуваха по картините войнствените девойки — амазонките. И светите мъченички, когато тръгват към арената. Калиакра можеше да бъде амazonка и мъченичка.

Тъпанът се обади. Участи ритъма си. Веслата се размятаха. Започна преследването.

— Много ми върви! — пошепна Бранко. — Ето и вчера! Друг да беше на моето място, отдавна да са го оглозгали акулите край Остия. А пък аз... Само с тебе не ми потръгна.

Облекли броните, или за по-леко нахлузили само нагръдниците си, всеки грабнал любимото си оръжие, пиратите се строяха зад абордажната мрежа, готови да отблъснат контраатаката на жертвата си, докато избират място, където те да нанесат удара си. Най-отпред беше коленичил ковачът Манолис и пълнеше късата цев на пушката си с барут и оловен куршум. Това беше страшно оръжие. Малцина се бяха снабдили с него, по една-две пушки на кораб, повече за всяване страх у противника, отколкото за истински поражения. Къде можеше да се мери то с меча и секирата?

Манолис напъха в цевта и фитила, закачи в парапета куката против ритането, постави приклада под лявата мишница, а с дясната

ръка вдигна подпалката.

Не стана нужда да запали. Надигнал се от леглото, капитан Бранко се взря в настиганата жертва.

— Това не е ли „Сперанца“? — запита.

Калина предаде въпроса му.

Вахтеният отвърна:

— „Сперанца“, същата!

Дугуня махна с ръка.

— Пълен наляво! Спри гонитбата!

— Защо? — учуди се девойката. — Богата плячка, гази дълбоко!

Бранко притвори уморено очи. Треската на преследването го бе изтошила. Калина помисли, че е заспал, но той не спеше.

— Веднъж я плячкосахме. От капитан Николо, преди да се опиянчи, запомних това: два пъти не обирай един и същ кораб. Няма защо да съсипваш стопанина му.

Калина виждаше как родното море и хората, за които мислеше, ставаха още по-недостижими.

— Бранко, не ни бави! Обери я, раздели плячката между хората! И да тръгваме!

Той посегна да хване ръката ѝ.

— Разбирам нетърпението ти. Нали и аз обичам? Но знай, пиратът не е рушител, не е войник, а — печалбар. Той стриже овцата така, че и додогодина да стриже. Не ѝ одира кожата.

Калина не мислеше като него сега, но разбра — нейната воля се бе сблъскала с друга воля. Тя стисна устни. Трябваше да чака.

А всъщност защо да бърза? Та нали Хасан бей не я искаше, нали направо я изгони? И се разплака.

ИЗПОВЕДНИКЪТ

Казаха му, че на заранта ще изпълнят присъдата. Нямаше защо да го съдят пак и да го разпитват, всичко беше от ясно по-ясно. В подготовката за екзекуцията му свалиха оковите и той за пръв път, откак бе попаднал в тая воняща дупка, успя да се отпусне на земята и да заспи. Спа непробудно тъй, както надали друг смъртник е спал през последната си нощ. Само една мисъл бе узряла в съзнанието му, преди да се унесе в съня. Едно упорито решение. Той беше последният от рода на Добротица. Нямаше право да умира мърцина, безславно като конекрадец. Да убие Евнух бея? Но как? Вързан ще бъде тогава. При това проклетият скопец не понася кръвта, няма да излезе на стъгдата. Тогава да ритне в търбуха палача Къор Юсеин и да го набие на кола? Цял бюлюк яничари ще стоят на стража, не ще допуснат да мръдне. Оставаше му едното, единственото оръжие на роба — устата. Устата на осъдените не запушваха и то нарочно — да викат, да плашат другите. Нещо такова трябваше да извика Асен, та да се повтаря, дорде на тоя свят има народ, който говори на български език, та да го запомнят като верен българин...

Асен се събуди от ритника на тъмничаря. Приседна в сламата с опрян гръб в каменната стена. Примига, заслепен от факлата.

През ниската вратичка се провря моллата хаджи Махмуд. Асен го изгледа под вежди, без да поздрави, без да му стори темане, както подобава на всеки правоверен.

Моллата направи знак и пазачът веднага излезе, остави ги сами.

Хаджи Махмуд приклекна насреща му, загледа го топло и съчувствено.

— Мерхаба, Хасан бей! — въздъхна той. — Каква стана тя, Хасане? Какво ни бил писал аллах?

— Не аллах, ходжа! — отвърна тихо Асен. Винаги бе уважавал почтения духовник. — Писа го Евнух бей, кръвопиецът!

— Недей, приятелю! — пресече го моллата. — Не гневи аллаха, не гневи падишаха, който е наместник на аллаха, не гневи бея, който е

наместник на падишаха!

Асен го прекъсна:

— Кажи, хаджи! За какво си дошъл? Че нали знаеш, време ми е да се запътя към джендема.

— Откажи се от сербезълка, Хасане! — поклони се моллата. — Ислам значи покорство. Покори се на аллаха! Помоли го да ти прости!

Осъденият поклати глава.

— За какво да му се моля, хаджи? Не разчитам аз ни на аллаха, ни на Мохамеда, защото те ме убиват. Вашият аллах ме убива. И народа ми убива.

Хаджи Махмуд сложи пръст на устните си:

— Мълчи, Хасане! Ако някой чуе богохулствата ти, и мен ще набучат на кола, дето съм ги слушал. У бея прошка няма.

— Тогава иди си, хаджи! Нека се разделим, да се запомним с добро!

Моллата все не ставаше.

— Хасане! — реши се той накрая. — Идвам и за друго. Провожда ме Али бей. Трудна заръка, ала няма как. Друго не остава — ще те набучи на кола. Ей тъй за нищо зян ще станеш.

— Знам!

— Заръча ми беят, знаел си нещо — алтън пещера!

Асен изтръпна. Откъде пък бе научил? На двамина беше известно само освен на Асена: Бранко и Семир. Кой ли бе станал издайник?

Моллата додаде:

— Туй иска беят. Ако му кажеш къде е, жив и здрав ще се отпусне.

Асен премисляше трескаво. Стиснатите му челюсти почти изскърцаха:

— Слушай, хаджи! Кажи томува, що те е пратил, така! Не се продава княз Асен Добруджаоглу. Не иска такваз дена за своята кожа. Не са негови алтъните — за народа ги е нарекъл, за свободата му. Няма да ги даде на народен изедник, силата му да укрепва!

Хаджи Махмуд се приведе още по-ниско:

— Смири се, Хасан бей! Тоз народ няма да види свобода. Дето е стигнал байракът на Пророка, назад няма да се върне, все напред ще върви. Уварди си младия живот! Не се затривай, Хасане!

Асен не го доизслуша.

— Хаджи! — рече той. — Кажи му що съм ти поръчал. И не ме споменавай със зло! Иди си, хаджи!

Моллата разбра. Надигна се с въздишка и на прага се обърна.

— Все туй се чудя — как надвихме тоя народ, как надвихме таквиз челик мъже?

И излезе.

Асен отново се сви в плявата. Сега вече сънят не идваше, разгонван от ужаса и страха, както ястреб разгонва орляк гъльби. Една е смъртта в боя, когато и ти имаш сабя и здрава ръка, друга — така, като добиче в кланница.

Вратата отново се отвори. Тъмничарят пропусна да влезе втори посетител. Беше поп Ставрос.

— Бог да бди над тебе, Асене! — благослови той.

Асен настърхна. Още не бе забравил: отрече се тогава поп Ставрос от общото дело и както говореха хората, продължил от амвона да поучава народа на боязън и покорство. Божието богу, кесаревото кесарю. А нали тъкмо туй целеше и Евнух бей: боязън и покорство?

Не отвърна на благослова му. Загледа го със свити вежди. Досещаше се какво ще му каже попът. Уж за причастие е изпратен, а то, и той да поразпита за съкровището.

Поп Ставрос се наведе и пошепна, задъхан от вълнение:

— Праща ме беят.

— Знам! — сряза го Асен. — За златото, нали?

— За него, чадо! Уж да те причестя, а то да те подмамя. Божем християнин, да кажеш пред смъртта си къде е богатството. Нали няма да го отнесеш на онът свят? Пък аз уж да го кажа на крал Владислав.

— Мръсна лисица! — изхриптя затворникът.

Внезапно поп Ставрос свали расото си, метна го на раменете му, нахлуши му калимавката си.

— Стани, княже! — рече той. — И бягай с моите одежди! Горе, на Лобната кула, вътъгла, съм скрил въжето. Спусни се с него!

Асен не можеше да повярва:

— А ти, отче?

Поп Ставрос не отговори направо:

— Владислав Ягело с цар Фружин и Янкул воевода са минали Туна при Оршова. Бързат насам. Кръстоносен поход! Превзели

Флорентин. И Белград. И Северин. С много рицари, бомбарди и чешки коли.

— Накъде отиват? — промълви сисан Асен.

— В Българско, ама къде точно, не зная. Скъсали договора със султана, що го подписа в Сегед Балтаоглу.

Осъденият стоеше смаян от постъпката на гръцкия свещеник, още по-смаян от чутата новина.

И все пак повтори въпроса:

— А ти, отче? Какво ще стане с теб?

— За мене не мисли, княже! Какво съм аз? С мен и без мен — все това. Стар съм аз, чадо. Сега ти си нужен на народа, не аз.

Отвън чаушът изгуби търпение:

— Хайде, кешиш ефенди!

— Ида, ида! — отвърна сепнат поп Ставров. — Не губи време, княже! Всичко ще провалиш, ако се бавиш още!

Това беше възможност, която никога не се повтаря. И Асен реши. Облече расото, нахлути калимавката и излезе.

Без да го погледне, тъмничарят тръгна пред него. Ей това чакаше беглецът. Той се метна на гърба му и с един замах, в който вложи цялата сила на отчаянието си, бълсна главата му в зида. Турчинът се свлече без стон в краката му.

Асен го повлече към килията, намъкна го вътре, издърпа му дрехите и бързо ги облече. Върна расото и калимавката на спасителя си и го подкани:

— Хайде, отче! Ще бягаме заедно!

Поп Ставрос не изчака втора покана.

Двамата се измъкнаха в коридора, озърнаха се и като не видяха жива душа, забързаха към килията на Звездена. Пред вратата ѝ дремеше клекнал друг тъмничар. Той се учуди, като ги видя.

— За причастие! — рече свещеникът, усещайки как се вдървява от страх и напрежение езикът му.

— И нея ли? — запита турчинът.

Обади се и предрешеният Асен:

— И нея я! И тая гяурка!

Тъмничарят се обръна да отключи. Издебнал той миг, Асен го съсече с ятагана си. Прекрачи го да влезе в килията.

Поп Ставрос се прекръсти презълтял.

— За народа, господи! — пошуаша той. — За вярата! Прости му!
Насилникът не разбира от добро — само от насилие.

Само след миг Асен се показа, понесъл на ръце пребледнялата девойка.

— Бързо, след мен!

Свещеникът го последва.

Тримата минаха през вътрешната вита стълба и се покачиха навръх Лобната кула, отдавна вече занемарена. Защото в миналото Кадъ Мустафа рядко наказваше със смърт, а сега Евнух бей предпочиташе мегдана, да гледа народът и да трепери.

Поп Ставрос дотъри дългото намотано въже. Асен го завърза за един каменен зъбер, а другия му край омота около раменете на девойката.

Звездена се спря.

— А другите?

— Първен ще пусна вас двамата, да не стърчите на кулата. Тогава ще се върна за тях.

Тя прекрачи стената, увисна над бездната, зави й се свят пред страшната шемет, докато Асен, прекарал въжето около кръста си, я спускаше бавно надолу. Тъмно, невидимо и безкрайно, морето пъшкаше глухо дълбоко под нея, където едва прозираха сънливите му тръпки. Единствени белезниковите кипвания на вълните върху подводните зъбери подсещаха за стаената му мощ. Ще речеш, не воден плисък, а мигновено озъбване, сподавено изръмжаване.

Поп Ставрос не спираше да се кръсти и да си мърмори:

— Прости и на мен, грешника!

Най-сетне Асен усети как въжето олекна. Издърпа го нагоре и върза свещеника. Почна да спуска и него.

Морето, досега черна смола, се събуждаше бързо. От изток дрезгавината на предутрото изсивяваше. Просветваше и водата. Смолата се превръщаше в стомана, после в сребро. Над кръгозора се наслояваше мътна лилава омара.

Най-сетне, задъхан, Асен усети олекването на въжето. Изтегли го бързо. Не опита дори да погледне, нито да извика. От нависналата скала нито щеше да ги види, нито да ги чуе. Спокoen беше. Както се бяха уговорили, Радул Влаха щеше да ги отведе веднага на кораба, дори насила, в безопасност.

Предстоеше му още една задача — да освободи останалите. Не стореше ли това, в изблик на ярост Евнух бей можеше още днес да ги избие.

Той се спусна по стълбата, все тъй преоблечен като турски зандаанджия. И тръгна по подземния коридор с уверена, доколкото му се удаваше, спокойна крачка.

Под килията имаше пост. С нахлупена ниско чалма, Асен притича към него.

— Бързо! Гяурите са избягали!

Турчинът се сепна и се спусна подире му. А това беше целта на Асен — да го вика в килията. Не успя. Изглежда, турчинът се досети нещо — отдавна служеше в Килгра, познаваше хората. Дори така забулен, успя да го разпознае. Врътна се назад и побягна към изхода, като викаше, пресипнал от страх:

— Насам, насам! Хасан бей е избягал... Хасан бей...

Асен се спусна подире му с оголен ятаган, ала се убеди, че не ще го догони, затова се обърна и хукна назад, към кулата. Изкатери се на площадката. Хвърли въжето в бездната и прекрачи зида. Не успя. Четата от десетина яничари се хвърли отгоре му. Заловиха го за ръцете и го издърпаха горе. Той дълго се бори с тях, с одесеторени сили от гнева и отчаянието. Рита, удря с глава, хапа със зъби, можа дори да се отскубне и посегна към изтървания си ятаган. Но те се метнаха отгоре му и го затиснаха, овързаха го като пашкул със същото въже, от което преди малко той бе очаквал свободата си.

Небето беше изсветляло съвсем, оцветено на чудни ивици в най-нежните тонове — някаква млечна резеда и матово сребро, които се претопяват в тъмно олово. И неусетно преливат в морето без граница, без преход — в утринното море, наслоено и то в същите багри. Само над още неизгрялото слънце се разгаряше румен ореол. Гларусите се разбуждаха и политаха сънени над вълните.

Яничарите предпочетоха да понесат на ръце непокорния си пленник, вместо да го развързват и да го оставят сам да върви. Отнесоха го в килията му и го хвърлиха на каменния под.

КОВАРСТВОТО НА ГЕНУЕЗЦИТЕ

Здрав беше Бранко Дугуня, жилав като буките, които растяха по сръбските балкани. Оправи се за няколко дни и „зачерви гребена“ — както сам се шегуваше със себе си. Пое командалата на кораба. Оставил при контрабандиста Карло край Генуа дяловете на загиналите пирати, после на юг от Сицилия опразни трюма на една масърска гемия, върна се в Падуа да продаде стоката и пленените сарацини, раздели парите между екипажа и отново тръгна на път, след като оставил неколцината моряка, на която им бе дотегнал опасният печалбарски занаят.

Наблизаваха Галиполския пролив. Калина не му бе споменавала повече ни дума за това, ала Бранко не бе забравил обещанието си. Тя понасяше мъжки трудния дял на моряка. Почти измести кока от кухнята, следеше по-строго от боцмана за чистотата. По неин съвет Бранко трябваше често да наказва ту той, ту она за упоритостта им да не мият кубрика и каютите, защото бордовият таласъм щял да се разсърди и да стори кон знае какви страховети. По-чудно беше друго — Калина се биеше като мъж, а кой знае дали не и по-добре от мъж. Първа скочи на сарацинската гемия при Сицилия и увлече след себе си поразколебаните от неочекваната съпротива пирати.

Егейско море блестеше със синята си красота. Тук-там, ту отляво, ту отясно се изнизваха острови и островчета като тръгнали насреща им каменни ескадри. Някъде галерата минаваше толкова близо до брега, че се виждаха белите къщурки под маслинените дървета. А отдолу, почти под всяка къщурка, привързани към прости дървени скели, се поклащаха рибарски лодки. Някъде се чуваше звън на камбани. По голите рътлини пъплеха стада.

Бранко заповядва на гребците да спрат. Прибра и платната, решен да изчака тук нощта, когато щеше да премине Дарданелите. Много тесен беше проливът. Можеха и от брега да го обстрелят, можеше да срещне и кораби, които не биха искали да се разминат мирно с него.

Слънцето бързо се свлече към кръгозора. Небето запламтя, пламна и водата, сляха се в едно разжарено огнище, в което слънцето

искреще като нажежено до бяло гюле. Морето сякаш се покри с древна патина. Сълнчевата пътека го разряза през половината като огнен меч. По водните дипли заиграха златни отблъсъци. Сякаш не море, а застлано с есенна шума езеро.

Внезапно Бранко дочу глух тътен. Какво ли беше това? Далечна гръмовица? Но не, кръгозорът беше съвсем чист. Гърмежите се чуха отново. Така ехтят отдалеч бомбардите. А има ли стрелба, може да падне и плячка.

Той даде команда си и гребците опънаха отново веслата. На всяка мачта се покатери наблюдател. Гърмежите понякога издават плячка, но понякога — и опасен враг. Предпазливостта е основно задължение за пирата.

На палубата излезе почти целият екипаж. Досещаха се момчетата, че наближава нещо тревожно, което засягаше всички — от капитана до последния роб.

Първият наблюдател извика:

— Платно пред нас!

Чу се нов изстрел, по-силен и отчетлив. Видяха и огънчето, което избухна от брега, където Егея навлизаше в теснината.

Един след друг се провикваха отгоре наблюдалите. Виждаха все нови и нови кораби, струпани пред пролива.

Пръв се досети майстор Андреа:

— Това е папската флота!

Бранко го изгледа учуден.

— Отде знаеш?

Андреа се усмихна:

— Че кой в Рим не го знае? Светият отец изпрати цяла ескадра на изток. Има и папски, и венециански, и бургундски, и дубровнишки кораби. Да попречи на султана, ако намисли да премине обратно Проливите, защото след мира в Сегед Мурад се прибра пак в Анадола.

Пиратският капитан се взираше в далечината, преценяваше мощта на срещнатата флота. Стори му се, че там бяха струпани най-малко двадесет галери.

Той се обърна към изправената до него, пребледняла от вълнение пред неочекваната пречка, девойка:

— Що да сторим, Калиакра? Птички да сме, не можем премина.

Тя прехапа устни. После радостно досещане светна в очите ѝ:

— Врагове на измаеляните ли са тези, месер Андреа?

— Сега да, мадона!

— Това значи, че са наши съюзници. Като съюзници ще ги помолим да ни пуснат.

Бранко се съгласи начаса. Кой по-лесно, кой по-трудно, склониха и останалите. Тогава галерата се запъти право към флагманския папски кораб, развяла сигналния флаг за преговори. Скоро се озова в средата на мощната флота. Отвред я обградиха тежките бойни кораби, настърхнали с тараните и метателните си машини, с готовите абордажни куки и зиналите на бака бомбарди — както глутница овчарски песове с шипести ошийници обгражда вълк единак.

Бранко се разтревожи: и заради обира на доминиканеца с индулгенцията, и заради римското си приключение.

Ето, тия бяха венецианските галери, развели флагове с лъва на свети Марко. До тях плющаха знамената на византийците с двуглавите орли. Ядрото на флотата образуваха осемте папски галери с кръстосани ключове и тиара по знамена и щандарти.

Бранко заповяда да свият платната, да отпуснат веслата. И само тъй, добила тласък отпреди, галерата продължи да се хълзга напред, насочвана умело от кормчията си.

Спра на хвърлей от адмиралския кораб. Бранко скочи в спуснатата лодка и се отправи към него. Изкачи се по въжената стълба. И горе, на борда, придружен от тълпа оковани в желязо бойци, беше отведен на разкошната кърма, където под балдахин от червено кадифе седеше адмиралът, кардинал Франческо Алберто Кондолмиери, целият облечен в блестяща броня. Щъркватата позволява на своите първенци да ръководят бойни действия, само че без оръжие. Духовникът няма право сам той да пролива кръв. Най-многото за лична защита може да носи бойна тояга. Адмиралът на такава ескадра нямаше нужда и от тояга, стигаше му неограничената власт над живота и душите на бойците му.

Бранко Дугуня коленичи и се прекръсти. После остана така в очакване да го запитат.

— Стани, чадо! — подканни го кардиналът. — И разкажи кой си и с каква молба те е отправил към мене бог!

— Ваше преосвещенство! — заговори Дугуня. — Аз съм капитан на търговски кораб под генуезки флаг.

Адмиралът-кардинал огледа полюляващата се на вълните пиратска каторга. Въоръжението ѝ, стегнатата дисциплина на екипажа, разкошните облекла издаваха ясно предназначението ѝ.

— Това не е толкова важно! — махна той с ръка. По-важно е другото, което ще кажеш!

— Аз съм сърбин, ваше преосвещенство. А жена ми (Той не намери как другояче да я представи) — българка. Нашите народи нямат други вратове освен сарацините.

— Значи сме съюзници! — усмихна се кардиналът. Това ли искате да подчертаете?

— Така е, ваше преосвещенство. Затова ви моля за разрешение да премина в Проливите.

— Къде отивате?

— Към Калиакра.

— Цел?

— Бащата на жена ми е затворен там. Ще опитаме да го освободим.

Кардиналът премисляше, не беше толкова доверчив. Но в този пират, а нямаше съмнение, че е такъв, имаше нещо, на което можеше да се довери, макар че знаеше добре — не всеки българин, не всеки сърбин беше сарацински враг.

— Слушай, чадо! — рече той накрая. — Ще бъда откровен като теб. Крал Владислав 111 Ягело е повел нов кръстоносен поход. Моята задача е да завзема Хелеспонта. Та султан Мурад да остане в Анадола, където се оттегли с армията си след Сегединския мир, да не премине в Европа. Тогава Владислав ще успее да разбие турските сили на полуострова. Те са малки. Ще успее да освободи страните ви.

Бранко го слушаше със светнали очи.

За беда — добави кардинал Франческо — не ни се удаде изненадата. Сарацините бяха научили новината. Султан Мурад опита да мине през теснината. Ние му попречихме. Тогава той поведе своята паплач на север все покрай Мраморно море. Няма съмнение, ще направи опит да се прехвърли другаде.

Дугуня не се стърпя:

— Тогава защо стоите тук? Защо не го следвате?

— Това е лошото! — поклати глава кардиналът. — Халил паша постави артилерия по двата бряга. Спря ни. Ей това е чудното,

удивителното. Откъде получиха канони и бомбарди? Ние не допускахме, че имат.

Той замълча, докато отново събере мислите си.

— Ще ви пусна. Но ви предупреждавам — опасно е. А като съюзници, нали е така, ще ви поискам услуга.

— Вашето желание е заповед за мен — съчини рицарското си съгласие пиратът. — Кажете ми какво трябва да сторя!

— Ето какво! В Пера при Константинопол е генуезката флота. Дожът на Генуа и Съветът на десетте дадоха обещание да участвуват в похода. Предайте им това, запомнете го! Да пазят Босфора, да не допуснат нито един кораб на Мурад да превози войски на полуострова. Сега разчитаме само на тях. Аз ще остана тук. Ако Мурад се върне и отново опита да премине при Галиполи или Чанак-кале, с целия риск ще навляза в теснината да му попреча. Ще унищожа и бреговите му оръдия. Ще дебаркирам войски и на суша. Засега още не бива. Преди да достигна Мраморно море, сарацинските бомбарди може да потопят половината ми флота.

Бранко се изправи.

— Разбрах, ваше преосвещенство! Ще предам на генуезкия адмирал — в никакъв случай Мурадова войска да не премине Босфора.

— И да ме уведомят какво са направили!

Тогава пиратът се сети.

— Разрешете ми да премина с хитрост! Ще вдигна флага на мамелюците, а вие ще ме подгоните. Ще ме обстрелявате с халосни гърмежи. Дано турците не се досетят!

Кардиналът се замисли.

— Може! И бог да те пази, чадо! Рисковано е начинанието, в което се впускаш тъй разгорещено.

— Аз съм роден под щастлива звезда, ваше преосвещенство. И тоя път ще се промъкна.

Бранко отново коленичи, прие благословията на адмирала-кардинал и скочи в лодката си.

Когато стъпи на своя борд, вече бе притъмняло съвсем. Турската канонада беше утихнала. Нямаше никакво време за губене. Трябаше да опита веднага да премине в мрака покрай Чанаккале. Закъснееше ли само един час, и луната щеше да го издаде.

Каторгата му направи голям обход към малоазийския бряг, после се насочи между флотата и сушата. Бомбардите на кардинал Франческо Алберто забъльваха огън. С пълни платна и весла Бранко се спусна към Чанаккале, преследван яростно от папските галери. Сарацинските оръдия от брега притуриха и своя грохот. Морето запламтя от отраженията на оръдейните огньове. Каменните гюлета започнаха да падат все по-близо до кораба.

Ето, наближи калето. Там проливът е най-тесен. Сякаш само да протегнеш ръка и ще докоснеш брега — и отдясно, и отляво. В тази теснина като истински Сцила и Хариба го дебнеха турските оръдия, поставени и по двата бряга.

Не биваше да разчита само на късмета си. Той накара един моряк, освободен роб, едър и гърлест, да изреве гръмогласно към бойците в крепостта:

— Не пушкайте бре! От мъсърските мамелюци сме. Търсим султан Мурад хан. Важна заръка. От Мъсър сме. Не пушкайте!

Турският език, египетското знаме, бягството от папската ескадра — всичко заедно поуспокои турците. Те спряха огъня. Без да губи скорост, пиратската галера прелетя през опасния ръкав. Бранко въздъхна с облекчение, когато видя как се отдръпнаха към далечината и двата бряга.

Турците отново откриха огън. Изглежда се бяха досетили. От едно заливче се отделиха две гемии със зелени знамена и се спуснаха подире му. В открито море пиратът не би се поколебал да ги направи на пух и прах. Де можеха да се мерят с неговата мощна каторга? Но сега тук, в тоя капан, ограден от бълващи огън оръдия, той се почувствува несигурен. Ускори ход. Веслата зашибаха притихналите като река води на пролива. Видя, че в гонитбата се присъединиха и други корабчета. Малки, безвредни по отделно, но тук, в близост със своите брегове, които ту се стесняваха заплашително, ту се отдалечаваха, тези турски черупки криеха страшна заплаха.

Може би и луната щеше да изгрее скоро. А покажеше ли се тя, положението щеше да стане безнадеждно.

И тогава над Хелеспонта падна мъглата. Такава мъгла пиратите не помнеха отдавна. Тя пропълзя откъм север, от провлака, като наводнение от влажен мрак, и затисна света.

Бранко се обърна към Калина, която стоеше неотльчно до него:

— Появява ли най-сетне, че съм роден под щастлива звезда?

Тя опита да се засмее:

— Гледай звездата ти да не те бълсне в камънаците!

Тая беше най-голямата опасност сега. Галерата намали скорост. На носа застана моряк с лот, който все по-често го спускаше да мери дълбочината. Не можеха да се доверяват само на компаса и отличните познания на дон Рикардо. Докато слушаха виковете му: „Няма дъно!“ надзирателите продължаваха да отмерват такта на гребците. А при всеки вик „Дъно!“ спираха и чакаха новото наредждане на капитана си.

Най-сетне лотът показа дълбоки води. Бяха излезли от теснината и плаваха по тихото Мраморно море, все така обкръжени от мъглата.

Не спряха цяла нощ. Познаха настъпването на деня по лекото посивяване на мъглата. Неусетно черният мрак се смени с бяла непрогледност, която сега благославяха от сърце.

Към обяд мъглата почна да се поразкъсва. Ту отдясно, ту отляво светът се издуваше, разширяваше се, бялото було над главите им изтъняваше и между нежните му като паяжина повлекла надзърташе синевата на морето.

Когато лъхналият вятър омете и последното мъгливо руно, а спусналото се към хоризонта слънце заблестя върху, леките водни бръчки, откъм левия им борд изплаваха из омарата очертанията на Константинопол.

Калина чу зад гърба си думите на дон Рикардо:

— Бисерът на света! Столицата на вселената!

— Били ли сте там, дон Рикардо?

— Бил съм, мадона. И разбирам защо заради него латинците се отказаха от клетвата си да освобождават Божия гроб; защо и османлиите с такава стръв дебнат кога ще ми падне в ръцете.

Бранко поклати тъжно глава:

— Константинопол загива. Туй знам аз — той е една отсечена глава на мъртъв великан. Наистина глава с най-скъпоценната корона, но без тяло, което да я движи, да я храни, да й дава живот.

Калина гледаше възхитена полазилите по хълмовете назъбени стени, опасали града с няколко каменни огърлици, високите кули с тесните процепи-бойници, тежките железни порти и наредените зад тях в замайващо великолепие дворци и черкви с високи звънарици и позлатени кубета.

Бранко ѝ ги сочеше с ръка:

— Вселенската църква „Света София“, катедралата на Юстиниана, Влахернският дворец, Хиподромът!

Дон Рикардо промълви зад гърба му:

— И всичко туй, цялото това великолепие, съществува да прославя паметта на основателя си, светия император Константин, който заклал собствения си син, удушил жена си и дванадесетгодишния си племенник; който хвърлял пленниците си да бъдат разкъсвани пред очите му от хищници; който пред смъртта си се къпел в кръвта на пеленачета, за да се подмлади. И който въвел християнството като официална религия в империята си. И така от утеша на робите го превърнал в бич за робите.

Дугуня подметна през рамо:

— Ясно ми е защо сте имали разногласия с инквизицията!

При тоя намек кормчията неволно мълкна.

Като кристален меч се бе промъкнал дълбоко в сушата Златният рог, програден с желязна верига против вражите кораби. А отвъд него надигаше мощните си укрепления генуезката Пера.

— Наричат я Генуа на Босфора — обади се пак дон Рикардо. — Като бръшлян е обвила умиращия град, готова да заеме мястото му.

Пера изостана назад. Галерата навлезе в Босфора, но спря, щом наблюдалелят от мачтата изкрешя:

— Проливът задръстен с кораби!

Дълго се двоумиха пиратите що да сторят, докато край: тях мина малка гръцка гемия.

— Кои са тези? — запита Бранко.

— Генуезци! — отвърна рибарят и отмина. Явно не му беше по вкуса този разговор.

Тръгнаха отново. Нали трябваше да предадат поръчението на кардинал Франческо? И колкото повече приближаваха, толкова повече нарастваше смутът в сърцата им.

Между двета сближени бряга сновяха безброй плавателни съдове, същински мравуняк. Откъм Анадолухисар се мъкнеха тежко, дълбоко потънали кораби, набълскани с коне, камили, коли и хора. Блестяха на слънцето шлемове, брони и копия. Бреговете бяха осеяни с шатри. Димяха огньове, препускаха конни отряди, влачеха се мудно обозни коли и обсадни машини. А в обратна посока, откъм

Румелихисар, се връщаха олекналите празни кораби, за да бъдат натоварени отново.

Забелязал ги навреме, един стражеви кораб под сребърен флаг с червен кръст забърза да ги пресрещне, насочил на среща им заредените бомбарди, катапулти и балисти. От дървените кули надничаха генуезките бойци с кръгли шлемове и с алебарди в ръце, готови да ги обсипят с камъни и запалителни стрели.

— Какви сте вие и какво дирите тук? — запита на арабски груб глас.

Чак сега Бранко се сети, че не бе свалил мамелюкския байрак. Той даде знак да издигнат на негово място генуезкия флаг. И извика:

— Търговска галера на капитан Николо Паолини, бог да го прости. Замества го капитан Бранко Вучич. Носим послание до адмирала ви от Негово преосвещенство кардинал Франческо Алберто Кондолмиери.

След кратко мълчание дойде отговорът:

— Следвайте ни!

Капитан Дугуня се прехвърли върху борда на генуезкия адмирал и бе отведен пред него. С поклон, какъвто се полага на светско лице, той му предаде думите на папския пълномощник.

Адмиралът разпери безпомощно ръце:

— Късно сте дошли, месер Бранко!

Дугуня се досещаше, че наистина е закъснял. А може би и да бе дошъл навреме, ходът на събитията нямаше да бъде променен. Но трябваше да запита:

— Защо, ваша светлост?

— Защото армията на султан Мурад е вече на европейския бряг. Превозих я аз.

— Но светият отец? Споразумението между него и дожа на Генуа?

— Едно са споразуменията там, в Италия, друго — в кипежа. Тук решенията се променят. Защо да не взема златото на Мурад, когато ми дава по един венециански дукат за всеки превозен войник? Знаете ли колко прави това? Петдесет хиляди дуката! Заявявам го гордо, аз обезкървих султана. Защото война без злато е детска игра на войници. И така обезкърен аз ще го пусна тогава срещу Владислав.

Сред свитата на адмирала Бранко зърна случайно едно познато лице — Алдо Аскони, когото бе видял в кабинета на кардинал-канцлера във Ватикана. Но преди да му направи знак, абатът изчезна в множеството.

Адмиралът продължаваше да му обяснява търпеливо, доволен от себе си и от своята убедителност:

— Допускате ли, че тези азиатски пълчища ще устоят срещу рицарите на Владислав? Ако не ги бях пуснал, безсъмнено кралят щеше да очисти по-лесно полуострова. Но главната сила на Мурад щеше да се запази тук, в Анадола, в дома му. И утре пак щеше да нахлуе. А така, във враждебна страна, с лош подвоз, без злато, султанът ще загуби войната. В това не се съмнявайте! Ще бъде сразена главната саракинска мощ. И тогава пътищата ни през Проливите ще станат сигурни, незастрашавани от капризите на тези варвари.

Бранко слушаше думите му, занемял пред логиката на коварството. Нямаше съмнение, попаднал бе, както казваше дон Рикардо, сред голямата игра, която се играеше в света, в средището на борбата за световните търговски пътища, в тая борба, където няма морал, където всичко се ценят според печалбата, и където пред цената на златото се обезценяват простите човешки норми за добро и зло, за чест и низост.

— Ваша светлост! — промълви той с пресъхнали устни. — Негово преосвещенство ви моли да му из pratите вашия отговор.

— Чрез вас ли, месер Бранко?

— Не, по друг начин. Аз ви моля да ме пуснете към, България!

Адмиралът даде съгласието си:

— Щастливо плazане, месер! Считам се задължен да ви поздравя за смелостта да стигнете дотук! И ви благодаря за посланието на Негово преосвещенство!

Вече на своя кораб, Бранко не можа да сдържи гнева си.

— Тия продават християнския свят! — почти изплака той, пред помощника си и пред девойката.

Дон Рикардо поклати глава.

— Говорили сме често, капитане. Всичко е все заради тия Проливи. Заради търговския път с Изтока. Кой да го владее...

— Не виждат ли, че иде и техният ред?

— А вие: сърби, българи, гърци? Не наськвахте ли и вие турските орди срещу всеки от съседите си?

— Ние нямахме пример.

— Никой не се поучава от историята. Всеки смята, че за него историята няма да се повтори.

Той се замисли малко, преди да добави:

— Това не им е за пръв път. Когато преди двадесетина години Византия опита да отслаби Мурада със съперника му Лъже Мустафа, пак те, генуезците, превозиха султанската войска, та да смаже размирника. Кому не е известно, че все заради злато доставят и на Египет оръжия, кораби и всичко, което му е нужно за войната срещу кръста. Та те им продават и деца християнчета за попълване редовете на мамелюците. Защо се чудите на това, което става днес? То е малък ход в голямата игра. Генуа изтръпва, като си представи, че Владислав би могъл да стигне Босфора. Една мощна Унгария ще затвори Проливите за генуезката търговия. На тези брегове трябва да живуркат хилави държавици. А Владислав, дори ако победи султана, ще бъде тъй изтощен, че няма вече да заплашва никого. Във всички случаи Генуа ще преговаря с отслабен владетел на Проливите. Все същото ще бъде и ако победи Мурад. Сигурен съм и в друго — че бомбардите, с които турците ни обстреляха, са купени пак от генуезците, пак срещу злато...

ПРЕДСКАЗАТЕЛКАТА

Боилът Семир, един от малцината благородници в свитата на цар Фружин, го бе последвал и в похода му с крал Владислав. Следвал го бе от Унгария, където му бе съобщил за Асеновото съкровище, до Оршова, Видин и? Никопол.

И ето го! Той стоеше сред лагера на кръстоносците и гледаше пред себе си обсадения град, откъдето само преди няколко месеца го бе спасил с риск за живота си рибарат Смил. Върху каменните му стени турците бяха наковали дървените скели и ги бяха обшили с кожи за защита от гюлетата на балистите и бомбардите. Бяха натъкнали своите метателни машини, големите казани за вряло масло, навесите срещу запалителните стрели. Яничарите бяха запълнили терасите на стените като мравки, а шлемовете и броните им блестяха ослепително под слънчевите лъчи.

Долу, отвъд рова с вода, на катапултен изстрел, бяха свили обръча си обсадителите. Наредени бяха на изходните си позиции стенобитните машини, костенурките с оловните тарани за разбиване порти и стени, подвижните дървени кули с готовите за прехвърляне върху стените мостове, дългите стълби. От другата страна пък, откъм платото, бяха строени в полукръг бойните коли на чехите, готови да осуетят всеки опит за нападение в тил. По средата се белееха разпънатите палатки на кръстоносците. Там редом с тях бяха и коневръзите, на които потръпваха и цвилеха нетърпеливо тежките рицарски коне. Навред в тесните междини на това струпване се тълпяха хора: рицари и оръженосци, стрелци и коняри, свещеници и навързани с вериги пленници, които сечаха дърва за огньовете, копаеха ровове преместваха на нови позиции бойните машини. Войскарите стягаха оръжията си, кърпеха се, превързваха раните си, играеха на зарове или дремеха, затоплени от случайно проблясналото през облачната завеса слънце.

Та от каква ли народност, от кое ли племе не бе набирал армията си Владислав Ягело? Имаше и поляци, и маджари, и хървати, чехи,

власи, българи. И каква ли носия не се мяркаше в лагера, какво ли въоръжение — като почнеш от тромавите скрити в желязо от носа до петите рицари, та стигнеш до облечените с кожуси и кожени калпаци вместо ризници и шлемове българи-стрелци, И оръжия: копия, алебарди, куки, мечове, аркебузи, самострели, лъкове, боздугани, та дори вили и тояги.

Всичко това беше добре, така изглежда всеки боен лагер, със същата привидна суетня и гълчка. Лошото беше друго. Издаваха го още димящите развалини на срутените къщи извън крепостните стени. Това беше външният град, в който живееха никополските занаятчии и лозари, рибарите и бедняците, предимно българи и малко власи — значи също християни. Нощес тълпи кръстоносци нахлуха в крайградското селище и го опожариха. Не пощадиха ни една къща. А къщите бяха на тия, които доброволно се присъединяваха към Владиславовата армия, даваха ѝ конете и силите си, разузнаваха за нея или водеха интендантите ѝ за храна и топливо.

Семир се запъти към палатката на краля. Там, на малката площадка пред нея, щяха да съдят заловените мародери. Под разкошен червен балдахин седеше на походния си трон самият крал, голобрад младеж с блестяща позлатена броня, отложил настрана рицарския си шлем, с открит поглед на преждевременно възмъжало лице. От дясната му страна се бе подпрял на меча си главнокомандуващият на съборната войска, трансильванският воевода Ян Хунияд, намръщен и сувор воин с увиснали дълги мустаци, който дори и тук не бе свалил шлема си. Зад гърба на краля, седнал така, че винаги да се приведе към ухoto му, се виждаше кардинал Юлиан Чезарини, папският легат, съветникът на краля, живата връзка между него и разнородната му армия, волята и душата на целия кръстоносен поход. А от лявата му страна, малко назад, се бе отпуснал уморено на походния стол стар белобрад мъж, единственият сред западното рицарство, облечен в древната одежда на български болярин. Седеше самият цар Фружин с умислен поглед, никак чужд в родната страна сред множеството на чужденците. Наоколо се тълпяха първенците на похода: епископите на Егер и Варад също в брони, с епископски жезли в ръце, и останалите разноезични благородници.

Пред тях стояха с наведени глави, обкръжени от стражите трима кръстоносци и чакаха присъдата си.

— Защо палихте хорските къщи? — запита кардинал Чезарини.

Единият от тях отвърна с глух глас:

— Казваха, че имало злато.

— Какво злато?

— Тук някога била царска столица и имало скрито съкровище.

Семир неволно кръстоса поглед с Фружин. И прочете в очите му същото досещане, което бе осенило и него.

— Кой ви го каза? — натърти кардиналът.

— Всички говорят така.

Тогава се обади и кралят. Гласът му прозвуча по-глухо, поизмъчено от гласа на подсъдимия:

— Знаете ли моята заповед? Забравихте ли, че забраних да се плячкосват църкви и български домове?

— Знаем!

— А помните ли с какво наказание ви заплаших?

Тримата вдигнаха умолително погледи.

Владислав прегълътна и изведнъж реши:

— Няма аз пръв да отменя заповедта си! Отведете ги! Смърт чрез посичане! Пред всички! За назидание!

Стражите ги повлякоха. Тълпата се разпръсна.

Владислав поклати глава.

— Касата е празна. Заплата не са получили вече цял месец.

Фружин се приведе към него:

— Още малко, ваше величество! Скоро ще имаме.

— Вярвам, цезар Фружине. Но знам: безчинствуват наемниците, защото никой не иска да се бие даром. Нали затова ме изоставиха и моите полски рицари? Защото не им платих със злато. Макар че си бяха окачили кръстоносните знаци, макар че кардиналът им даде папския благослов. И греховете им опрости. Остана ми да разчитам на Хунияд, на неговата войска. Остана ми да се осланям на селяни, бедняци, селски попове, гладни студенти и скитници монаси.

Обхванал с длан бръснатия си подбрадник, Ян Хунияд промълви замислен:

— Не само заради заплатите, ваше величество. Друго прозира тук — умисъл, добре скроена, хитра. Някой цели да ни спречка с местните жители, да се отдръпнат от нас българите. Затова с такива слухове насякска солдатите за плячка. И аз го чух. Не за вярата сме

били тръгнали и ние, а за златно съкровище, заровено край Никопол. И не само това. Заловихме вчера българи, убили петима наши фуражири. А когато цезар Фружин ги разпита, излезе, че са турци, само че с български носии. Надявали са се да не ги различим от българите. Тези слухове трябва да прекъснем, кралю! Да издирим кой ги пуска!

Внезапно откъм полето долетя на запенен кон, облечен в броня, вестоносец. Скочи от седлото и се поклони.

— Ваше величество, през Дунава преминава влашкият воевода с кавалерията си.

Смръщеното лице на младия крал в миг се разведри. Грейна в усмивка.

— Аз пък помислих, че се е отказал!

Той се изправи.

— Драги Янош, идете да го посрещнете! Всеки съюзник трябва да получи почестите, които заслужава!

Ян Хуняд се метна на седлото, пъргав като младеж, и препусна към реката. Другите останаха пред кралската палатка да го изчакат.

Крал Владислав пак се обърна към българския цар:

— Ето и Влад Дракула дойде! Нужно ли е да обсаждаме повече Никопол? Да губим време?

— Аз смятам, не! — отвърна Фружин. — Никопол с костелив орех. Не току-тъй баща ми потърси два пъти убежище зад яките му стени. Неслучайно и Сигизмунд тук пречупи меча си. Отдавна беше то, половин век изтече оттогава. Но Никопол си остава все същата непревземаема твърдини.

В разговора се намеси и кардинал Чезарини:

— Но как? Да оставим вражка крепост в тила си?

— Яка е крепостта, Ваше преосвещенство, не гарнизонът ѝ. Без крепостта, на открито, войската ѝ няма сила. Ето и Мехмед Фирузбейоглу, беят на Никопол, колко пъти опитва да ни удари в гръб и все го разгонваме. Силата му е зад стените. Понякога е потребно да се учим и от враговете. Погледнете турците! Заобиколиха Цариград. И нехаят, че имат в гърба си крепост къде-къде по-могъща от Никопол.

Кардиналът се усмихна:

— Вярно е, цезар Фружине. Знаете винаги как да отговорите. Неслучайно император Сигизмунд все вас пращаше кога има трудни преговори да се водят, упорити съюзници да се печелят.

Докато траеше този разговор, в лагера навлезе, посрещната с тържествуващи викове, леката конница на влашкия войвода, развяла знамената на Дракуловия род с изшити по тях литнали дракони. Тя остана на определения й сектор. Ездачите наскочаха от седлата, заразпъваха палатки, навързаха до тях конете си. А Влад Дракула се запъти пеша към кралската палатка, сподирен от телохранителите и свитата си.

Владислав Ягело стана да го посрещне. Прегърна го насред път и го покани да седне.

— Починете си, войводо, след тежкия преход!

Влад Дракула се отпусна върху поднесения стол.

— Както виждате, дойдох! — рече той. — Сега да поговорим какво ще вършим!

Владислав се усмихна пресилено:

— Ще бием сарацините!

Подсмихна се хитро и Дракула:

— Трудно ще ги бием, ваше величество! Гледам лагера, гледам войската ви. Малка е, кралю. Султанът ходи на лов с по-голяма свита.

Лицето на Владислав помръкна.

— Нима сравнявате моите рицари с турските пълчища? Всеки рицар се равнява на петдесет яничара.

Влад възрази упорито:

— С тия пълчища агарянците стигнаха до Белграда. С тези пълчища бият всички ни наред. Та и аз две години пленник бях в Галиполи със синовете си. Видях силата им. По-добре се върнете! За по-добри времена, когато сберете повече юнаци!

— Не! — поклати глава Владислав като обречен. — За мен въръщане няма! В този поход съм заложил и чест, и корона!

Кардинал Чезарини побърза да отклони разговора, който заплашваше да прерасне в спор; разговор, който засягаше най-болезнения въпрос за краля — малобройността на армията му.

А заради това бяха, виновни и унгарските, и полските благородници, които не бяха намерили изгода за себе си в този поход.

— Докато стигнем Хелеспонта — рече кардиналът, — в нашите редове ще се влеят още хиляди и хиляди бойци.

Дракула поклати глава:

— Вече все по-малко и по-малко се отзовават на повика ни. Напатиха се хората. Тая пролет Мурад хан изкла всички, които ви помагаха зимъска.

Юлиан Чезарини отвърна вместо краля:

— Тази зима беше едно, сега е друго!

— Сега войската ви е още по-малка.

— Нали затова разчитаме и на вас: на Влад Дракула и на Бранковичите.

— На Бранковича не разчитайте! Оплете си той кошницата със Сегедския мир. Защо да си пари повече пръстите?

— А вие, Дракула? — прекъсна го Владислав. — Какво можем да очакваме от вас? Помислете! Ако не им помогнете и Мурад ни надвие, първата държава, която ще помете, ще бъде вашата.

— А ако ви помогна, и той пак ни бие, не само държавата ми ще помете, ами от мене и от поколението ми; помен няма да остане.

Крал Владислав сви устни. Лицето му почервена. Млад беше той, лесно кипваше.

— Аз чакам отговор, Дракула! С нас или против нас?

Влад се надигна.

— Още няма да отговоря окончателно. Ще кажа само туй — ако бях против вас, нямаше да съм тук сега.

Той се озърна. Изведнъж заговори по свойски:

— Чух, че тук, в Никопол, има някаква гледачка. Секуза ѝ викат. Всичко познавала. И туй, що е било. И дето, освен теб, никой друг го не знае. И онуй, дето има да става, дето освен бог друг го не знае. Ще ми се от нея поука да взема. Да ми гледа, да ми каже какво ми е отредила съдбата, та да не се бълскам против нея.

Владислав вирна чело.

— Аз пък не ща ни предсказателки, ни астролози! Не ща да знам бъдещето си! Стигат ми моите предчувствия, откак сме тръгнали. Стигат ми лошите вести от Полско: и битките по Силезийската граница, и кавгите с Тевтонския орден, и татарските набези, и споровете с Литва, и надигащите се шляхтичи...

Кардинал Юлиян даде знак на адютанта си. И той притича нанякъде. Върна се скоро с двама войника, които водеха старата гледачка. Секуза пристъпваше уморено с впит в земята поглед, примирена. Още първия ден хората на кардинала я бяха заловили.

Щяха да я съдят за магьосничество. А Секуза беше слушала как свършва такъв съд — на кладата. Очакваше с вледенено сърце съдилището и присъдата.

Затова остана тъй учудена, когато Влад Дракула я запита:

— Ще ми гледаш ли, Секузо? Ще ми разкриеш ли бъдещето?

Тя вдигна безучастно очи. И в тях пролича цялата ѝ безнадеждност.

— Да ти гледам, болярино! Защо не? С тая дарба ме е сподобил бог. За добро ли, за зло ли, болярино! Кой е властен да разкрие божата замисъл?

Тя се озърна:

— Къде искаш, болярино? На скришно ли? Или пред всички?

— Нямам нищо скришно, бабо. Гледай ми пред всички!

Тогава тя се обърна към стражите си:

— Донесете ми от дома бакъреното менче! Изписаното, кованото. Налейте го с чиста водица! От Самодивското кладенче.

Когато задъханите от бързане войници донесоха медника, тя го положи грижливо пред себе си, клекна и впери поглед в него, притисната с палци слепите си очи. Устните ѝ зашепнаха неразбрани заклинания, главата ѝ се замята наляво-надясно. Краищата на разпуснатата ѝ черна забрадка се разлюляха като врански крила. Очите ѝ се окръгляха, изпъкваха, сякаш напираха да изскочат от орбитите си, с разширени зеници, блеснали диво и зловещо.

— Виждам, виждам! — зашепнаха посивелите ѝ устни, между които бе изблизнала пяна. — Аз виждам, болярино! Виждам голяма битка, грозна рат. И люде. Челяк до челяка. Юнак до юнака. И копия, и мечове. И стягове — с кръстове, с полумесец. Кон с кон се бълскат, щит с щит, гърди с гърди. Кръв се лее, потоци от кръв. Поток към потока — цяла кървава река. И натъркаляни глави по земята. Като калдъръм.

Тя мълкна да си поеме дъх, без да откъсва очи от котлето. После отново заговори с кресливия си старешки глас:

— И още нещо виждам, болярино. Един млад крал убит! И главата му набучена на копие! Людете с кръстовете бягат. Пръскат се. И леш, леш. И начупени мечове. И захвърлени щитове. Не ходи там, болярино! Ако милиш за невеста, за челяд... Не ходи...

Очите ѝ се обърнаха, бялнаха се като ослепени. Пяната в устата я задави. Тя захъхри, посиня и изведнъж се гътна възнак.

Семир неволно погледна към краля. Видя го изпънат като вкаменен, с побеляло като платно лице, изгубило последната си капка кръв.

И все пак Владислав беше роден крал. Той надделя ужаса си. Дори запита дръзко:

— Е, войводо? Какво ще отговорите след тая прокоба?

Пребледнял беше и Дракула.

— Какво да ви кажа? Всички чухте отговора на съдбата. Няма да дойда, кралю. Ала туй, що съм обещал, ще изпълня. Оставям ви пет хиляди конника.

Замълча за малко. И добави:

— Аз пак ви казвам. Млад сте, ваше величество. Имате време за подвизи. Върнете се, дорде не е станало късно. Наберете нови сили!

Владислав отвърна:

— Мълчете, Дракула! Аз ще вървя! Дори срещу гибелта си! Клетва съм дал — пред бога, пред рицарската си чест.

В туй време предсказателката бе почнала да идва на себе си. Надигнала се бе, приседнала, с присвити колене, върху които бе опряла сбръчканото си, изпостала лице с още неугасналите безумни очи.

Тогава Семир си припомни. Припомни си онай страшна нощ преди няколко месеца, когато се бе приютил ранен и трескав в колибата на рибаря. Спомни си приведеното над леглото му старешко лице. И я позна. Това беше биярката, която го излекува и го предаде. Тя беше, никоя друга.

Семир изпрати един войник да повика веднага телохранителя му.

— Смиле, тая ли е? — запита той.

Някогашният рибар кимна:

— Тя!

И докато царедворците стояха зашеметени от грозното пророчество, Семир пристъпи напред.

— Я ме погледни! — рече той сурово. — Хубаво ме погледни! Спомняш ли си кой съм аз? И какво зная?

Тя вдигна поглед. Трепналото огънче в очите ѝ издаде, че се бе досетила и тя. Но се овладя, не издаде уплахата си.

— Аз тъй не познавам — рече тя тихо. — Да отгатна, трябва да надзърна в медника. Тогава ще ти река, що ти е отредил бог.

Той я пресече грубо:

— На мен сега няма да гадаеш. А на себе си. Какво са отредили тебе орисници?

На дързостта му тя отвърна с дързост.

— Виждам се мъртва — изсъска Секузо. — С изцъклени очи. И няма кой да ги затвори.

После го прониза с острая си поглед.

— Виждам и друго! Запомни! Три дни след мен ще умреш и ти, боиле! Точно на третия ден...

Тая втора прокоба отново зашемети множеството. Ала Семир бе заслепен от гнева. Не слушаше ни прорицания, ни заплахи.

— Ставай, вещице! Тръгвай с мен!

— Що ще ме чиниш, болярино?

— Край лагера ще ти отрежа лъжливата кратуна!

Тя го стрелна с пръст. Вторачи зъл поглед право в очите му.

— Не забравяй! Три дни подир мене...

Той я срипа жестоко.

— Ставай!

Гледачката се надигна покорно и вече тръгваше пред него, когато от множеството излезе Фружин.

— Секузо! — рече той тихо. — Ела с мен!

Тя се обърна, изгледа го и почти извика:

— Цар Фружин!

Той повтори:

— Ела с мен!

Старицата го последва безволно. Влезе в палатката подире му.

Царят я изгледа тъжно. Очите ѝ бяха пълни със сълзи.

— Как можа, Секузо! — почти простена той. — Как падна толкова ниско?

Питаше, а не слушаше оправданията ѝ, завладян от далечния и все още незабравен спомен. Кажи-речи половин век имаше оттогава, след поражението на Сигизмунд, все тук, край Никополските стени. Ранен беше тогава цар Фружин. А когато се събуди, видя над главата си една прелестна девойка. Тая девойка, още тогава билярка, дъщеря и внучка на биляри и баячи, му спаси живота. Спра кръвта, угаси

треската и в унеса на оздравяването, когато той бе спал непробудно, тя го бе натоварила на лодката, която да го пренесе отвъд Туна. Приготвила се да тръгне с него, ала бойците, другарите му, я върнали. После научи всичко това той. Присмели ѝ се. Къде е тръгнала простата селянка — не с кого да е да бяга, а — с царя си...

Той повтори:

— Как допусна това сърцето ти, Секузо?

Нещастницата изведнъж заговори, забърза, задъхаха се, задави се от плач и отчаяние:

— Та какво знаеш ти? Кажи що би сторил, ако хванат сина ти, и само от теб зависи да живее ли той или да бъде одран жив, да бъде набит на кол. Фрудине, Фрудине! Не за пари се продаваме ние. Кръв ручи от сърцата ни, когато издайничим. Жестоки са насилищите, безпощадни, знаят как се пречупват воли. Когато става дума — чуждият син или твоят, малцина устояват.

Тя пристъпи напред.

— И то, когато моят син е кротувал. Орал си е мирно земята. А чуждият, твоят (болярин, е тръгнал буна да прави, султана да сваля. Какво е мислил, като е тръгнал? Не е ли знаел, що го очаква?

— Тръгнал е за свободата ти. И твоята. И на сина ти.

— Най-много зле са натворили тези, що искат да се борят със злото.

С избила пот по набръканото чело Фрудин простря напред ръка.

— Спри, Секузо! Спри!

После добави тихо:

— Върви си! Където ти видят очите...

Тя го измери със замътен поглед и си тръгна приведена, сякаш изведнъж остаряла с още петдесет години.

И никой повече не чу ни вест, ни дума за нея. Изчезна. Остана само споменът, легендата за нея.

Фрудин се запъти към кралската палатка. Владислав все още седеше на трона, подпрял чело с две ръце. Не виждаше суетната в лагера, не забелязваше смута в обсадените, които се подготвяха за нощната отбрана.

— Кралю! — рече Фрудин. — Подучена е клетата. Както се досети Ян Хуняд, изпратена да всява тревога в душите ни, сред

войската ни.

Владислав махна с ръка:

— Нека си върви! Каквото и да е сторила. Никой няма да избяга от съдбата си...

Той се изправи.

— Да не губим време! Да се изпълни божията воля! Вдигам обсадата! Тръгваме към Варна! По-бързо!

След малко тръбите засвириха сбор.

МЕСЕР АНДРЕА

Бранко Дугуня реши да изчака нощта в близост с генуезката флота. Не му се щеше да премине Босфора по тъмно. Не му се щеше повече да рискува, да излага и кораба, и хората си на нови опасности. Тесен беше проливът. Додето се опомниш, и можеш да наскочиш върху скалите.

Дал последните си напътствия за през нощта, Бранко се прибра в каютата да си почине, защото утре-вдругиден му предстояха вълнуващи събития. Калина, която познаваше някои тайни проходи в Калиакра, подочула за тях от баща си, бе решила да проникне и да го измъкне от зандана. А как — там, на място, щяха да доуточняват, да дирят помагачи. Дугуня пък бе намислил да пръсне много злато, всичкото си злато, ако потрябва, само да я види успокоена, със задоволена съвест, изкупила греха си.

Бранко знаеше. И сега тя навярно пак плаче. Пак се моли на Богородица да ѝ прости, да я напъти. Той познаваше кога е плакала. Влюбените му очи откриваха и най-леката диря от засъхнала сълза.

Девойката не казваше нищо, пред другите и пред него мълчеше, показваше се твърда и безчувствена. И затова Бранко я обикваше още повече.

Внезапно той трепна. Стори му се, че дочу слаб плисък. Изскочи на палубата, погледна през борда. Сред вълните му се мерна едно малко буре, което бавно идеше назад, понесено от повърхностното течение на Босфора. Друг път само би махнал с ръка, но сега, в близост опасната генуезка ескадра, това събуди подозренията му.

— Спуснете лодка! — обърна се той към помощника си Дон Рикардо предаде нареждането му. Двама моряка се отправиха подир буренцето, прехвърлиха го в лодката и го отнесоха на палубата.

Бранко го ритна. И то издрънча празно.

Кормчията сбра екипажа.

— Кой го хвърли? — запита той.

Майстор Андреа излезе напред.

— Ама за него ли беше тоя шум? Аз помислих, че ни напада цялата сарацинска флота!

— Кой го хвърли? — повтори въпроса капитана.

— Аз, месер капитан! — отвърна дърводелецът.

— Защо?

Той се засмя:

— Искате да mi вземете занаята! Виждам. Но ще vi го кажа. Запомнете всички! Такива бурета трябва да се махат. Дъгите му са проядени от червеи. И не само то вече не става за работа, ами от него червеите се прехвърлят на здравите бурета. Затуй...

Бранко се бе поразколебал в предчувствието си. Готов беше да го ритне обратно в морето, когато дон Рикардо го спря.

— Месер Андреа, разглобете го!

— Разглобете го сам! — сопна се дърводелецът. — Аз имам и по-важни занимания.

Дон Рикардо взе един бодуган и с един удар разби бурето. Дъгите и обръчите му се разпиляха. И между тях се показа някакъв пергаментов свитък.

Бранко се наведе да го вземе.

— Порка мизерия! — изхриптя майстор Андреа, грабна го от ръцете му и скочи в морето.

Пиратите наведоха факлите през борда. Стори им се само, че главата му се мерна на петдесетина крачки от кораба, но преди те да отправят натам стрелите си, пак се скри под водата. Личеше си, беше отличен плувец. Ниреше като делфин.

Спуснаха лодка с петима от най-добрите мерачи. Кръжиха наоколо половин час. Най-сетне се прибраха.

А в това време майстор Андреа, успял да ги подмами на изток от кораба, сега гребеше бързо към западния бряг. Да преплува Босфора за него беше играчка — все едно речица. Би могъл с плуване да се върне направо при генуезката флота. Предпочете другия път, защото усети, че измръзва. Това не беше топлото Тирентско море. За да не се скове от студ, излезе на брега. Покатери се върху една скала и оттам се спусна по някаква едва видима пътека. Затича се не толкова от бързане, колкото да се сгрее.

Бреговете бяха турски. Но той не се боеше от това. Сега турците се смятала генуезки съюзници. Не бяха забравили кой ги бе превозил

през пролива. Нямаше да се задяват с един генуезец, и то довереник на славния кардинал Доминико Аскони. Дори да станеше нужда, за него щеше да се застъпи и абат Алдо Аскони, който сега командуваше една от галерите край Румелихисар. Абат Алдо беше изпратен от кардинала за командир на ескадрата, която трябваше да проследи отдалеч кораба на Бранко Дугуня до срещата му с княз Асен. Тежка беше задача на Алдо Аскони. Ако видеше тоя български княз, абатът трябваше на всяка цена да го убеди, та да му предаде златото. Ако ще би за убеждаването да приложеше всички тайни на светата инквизиция. Бранко рано или късно щеше да ги отведе на целта. А дори той да не държеше много за такава среща, огнеоката красавица щеше да го принуди.

Жалко, че го разкриха тъй рано. Намаляваше наградата му. Но станалото — станало. Неговото занятие беше пълно с изненади и поврати. Кое е било за добро, кое за зло — разбиращ след години. А синьор Алдо вече можеше да довърши задачата си и без Андреа.

Много късно мнимият дърводелец видя нападателите, които се метнаха на гърба му. Преди той да извика, те вече бяха извили ръцете му и ги овързваха здраво. Изучили се бяха добре в лова на роби из опожарена Тракия.

Дълго им крещя Андреа, дълго ги заплашва. А те, сякаш глухонеми, не му отвръщаха ни думица. Цял час го влачиха в тъмнината по тесни пътеки, стръмни урви и каменисти сипеи, докато накрай достигнаха осветения от пламнали огньове турски бивак. Вкараха го направо в най-просторната шатра, пред която караулеха яничари с копия с окачени по тях три конски опашки — знак за високия сан на сердара, що я обитаваше. Вътре седеше с кръстосани нозе върху червен килим чернобрлад турчин в разкошно облекло.

Майстор Андреа се поклони дълбоко. Разбра, че имаше насреща си големец — бей или паша.

— Селям на тебе, пашальм! — рече той. — Нека никога бог не вдига от тебе десницата си!

Пашата мълчеше, без да отвърне на поздрава му. Само го стрелкаше, изучаваше го с остряя си хищен поглед. Накрай проговори:

— Що дириш в земята ми, гяур? Каква беля си намислил?

Андреа отвърна. По пътя, докато го водеха насам, бе скроил отговора си.

— Идвам като приятел, паша ефенди! Ти знаеш, че превозихме аскера ви?

— Е?

— Аз съм от генуезките кораби.

— Що дириш на брега, те питам аз! Не какъв си. Тъй не сме се пазарили с френките. Кара Дениз, Черно море, е ваше. Ваш е и Кара Дениз богаз — Босфора, дето му викате. Ала бреговете му са наши. Що дириш, питам, на нашия бряг?

— Паднах от борда, пашалъм. Мадоната ми е свидетел!

— А защо се не върна там, откъде си паднал? Защо се мори чак до брега?

Ей тоя въпрос не бе предвидил Андреа. И изведнъж разбра, уви твърде късно, че най-важна е най-дребната подробност. Как трябваше да отговори? Всяка загубена секунда притуряше нова заплаха за живота му. А месер Андреа знаеше много добре, че за сарацините един кафирски живот не значи нищо.

— Избягах от кораба, паша ефенди! — скрои той новата си лъжа.

— От кой?

— На капитан Алдо Аскони.

Пашата плесна с ръце. Влезе полуогол арабин и се поклони.

— Мангальт! — нареди пашата. — С машата, синджира и саджака!

Андреа изтръпна. Известни му бяха тия приготовления. При всеки свой набег, навред турците мъкнеха със себе си и уредите си за мъчения.

— Ще кажеш ли защо си дошъл? — попита пашата.

— Казах вече, пашалъм!

— Лъжеш, гяур! Ти си скочил не от гемията на Алдо, а — от другата, оная, що влезе в богаза с масърски байрак, а после го замени с френския.

Андреа прехапа устни. Значи бяха ги следили през целия път.

— Казвай кой те проводи! Унгурус ли, Ефляк ли, Вълкооглу ли?

Джелатът натика в жаравата машата и синджира. Скоро те се нажежиха, засветиха като въглени.

Андреа почти изплака:

— Ще ти кажа, пашалъм! Наистина бягам от оная галера. Пирати са те. Сензор Алдо ме прати при тях да ги гледам, да ги подслушвам.

Питай него да ти каже вярно ли говоря!

— Ти ще ми изприказваш всичко. Истината не е в неверните ви уста, а — в мангала!

Пазачите свалиха пленника си на земята и оголиха корема му.

— Защо те е пратил да ги следиш? Защо не ги потопи направо?

— Да се убеди, че са пирати.

Андреа тозчас си даде сметка, че е изтървал направо глупост.

Пашата само вдигна поглед и джелатът прекара зачервената верига по оголения корем. Нещастникът премря от болка. Крясъкът му се превърна в глухо изхъркане. Нажеженото желязо сякаш не само се допря до кожата, а потъна навътре, зацвърча сред вътрешностите му.

Мъчителят не го изчака да си поеме дъх:

— Истината, гяур! Иначе няма да излезеш жив от шатрата!

Андреа простена:

— Ще кажа, пашалъм! Ще кажа всичко! Само обещай, че после ще ме пуснеш!

— Ще те пусна! — рече пашата.

Джелатът поля изгорения корем със зехтин. Болката позатихна.

— Слушам те!

Андреа заговори с прекъсвания, с плач и молби. Разправи му всичко, както си беше. За писмото на българския княз Асен до папата, за пещерата със злато в Калиакра, за приятеля на княза — пиратасърбин, за влюбената Калина, която рано или късно ще ги отведе при князя.

— Друго няма! — завърши той разказа си. — Ще ме пуснеш ли вече?

Пашата премисляше всичко, което бе чул. Вече не се съмняваше. Пред мангала истината излиза наяве всеки път. За такъв хабер султанът, сянката на аллаха на земята, знаеше каква награда да даде. Още тая нощ пашата щеше да прати вестоносец при него. Да бърза и той за Килгра. Да превари лакомия Унгурус. Да спре Янкула, да накаже Дракула. И да грабне алтъните. Да запълни опразнената от проклетите френки хазна, що го оскубаха с дукат за аскер.

Повече не му трябваше.

— Пръждосвай се оттук! — отпрати го той с погнуса.

Месер Андреа се надигна с мъка. Стражите го развързаха и той, превит одве от болка, се измъкна навън.

Вече се зазоряваше. Заревото на изгрева бе посребрило притихналите води на пролива и сред раздухвания огън над отсрещния бряг отскочи слънцето, необичайно наедряло, огнено червено, разкривено от изпаренията. „Санта Агнеса“ вдигаше котвите, готова за път. Като по магия слънцето превърна среброто в злато. Постепенно и то победя, руменината му се стопи, небе и море посиняха. Вълните добиха прозрачната си лазурност, слънчевата пътека се разля като придошла река от искри и блясък, докато накрая целият пролив заискри с милиарди пръснати брилянти.

Колко красив беше светът — създаден за радост, за веселие.

Месер Андреа въздиxна облекчено. Раната смъдеше, гризеше го, като че ли бе пъхнал под дрехата си бясна невестулка. Но всичко щеше да мине, всичко щеше да зарасте, нали отърва главата си. Сега му предстоеше да се оправя с абат Аскони. Не беше по-глупав той от пашата, не и по-малко суров, сега за него трябваше да измисля друга лъжа.

Не му остана време. Само чу иззвистяването на ятагана и главата му се отдели от шията. Пашата му бе обещал да излезе жив от шатрата. Само това. Не и извън нея...

ОТЧАЯН ОПИТ

Както беше уговорката, Радул Влаха докара катогата край Калиакра и на следната нощ. Чак до разсъмване чакаха с лодка до Аязмото изпратените пирати. Тогава вече се разбра: или бе загинал капитанът им, или е затворен.

То се знае, най-нетърпелива, смазана духом беше Звездена. Винеше само себе си. Ако не бе дошъл за нея, ако тя не го бе подтикнала да освобождава и другите, той сега щеше да бъде на кораба си, трезво и спокойно щеше да обмисли как да измъкне от тюромата и останалите. А сега? Князът беше или мъртъв, или пленник. Девойката беше уверена. Ако имаше и най-малката надежда за успех, избягалите роби, които съставяха сегашния им екипаж, нямаше да се поколебаят, щяха да ударят крепостта, да го освободят и да отмъстят за преживените неволи. Но яка беше Калиакра, не се превземаше така.

И чакаха. А Звездена нямаше сърце да чака. Тя бе намъкнала княз Асен в тая беда, тя беше длъжна да го измъкне. Ако не — по-добре и тя да загине.

Две нощи бе мислила. Нищо друго не ѝ оставаше, освен да иде при Евнух бея, да се пазари с него, да му предложи златото в замяна на княза. Ако не друго, да спечели време. Дори и до тях на кораба вече достигаха радостните вести — научаваха ги от срещнати рибари. Кралят на Полша и Унгария напредвал. Почти без бой превзел калетата на Станата, на Шумль и Матара. Читаците бягали презглава пред него, а българите му отваряли сами железните порти. Никой не се досещал накъде ще удари сега — на юг ли към Диамбол и оттам към Адрианопол, или на изток към Варна.

Тъй думаха хората. Стреснал се и Евнух бей, ама от това по-хрисим не станал. Дори още повече побеснял, още повече заиграл сатърът на Къор Юсеин. Заканвал се Евнух бей да изколи всички, та кога дойде неверният крал, да няма кой да му отвори: ни в Килгра, ни в Карнава, в Карвуна, Макрополис, ни в Галата и Варна. Само към турците поомекнал. И към потурнаците. Извадил от зандана Кадъ

Мустафа и пак го турил каймакамин, само че в Карвuna го пратил, да не е в казата си. Калиакра за себе си оставил — най-важна, най-размирна му изглеждала. Метежниците от Дели Ормана, потурчените древни българи и кумани, които преди години бяха ядрото на Бедредин Симави, със сultanски ферман опростил. Знаеше хитрецът: ако ги спечелеше, по-лесно щеше да ги натири срещу облечените в челик душмани. Някогашните им боили пак беше направил бейове. От името на султана им беше обещал тимари и зиафети от земите на непокорните българи и избягалите турци — само и само на Владислава да се опънат, новата си вяра да защитят. Защото и правоверният ислам, и бекташката вяра, и бедрединовата ерес, все в един бог учели — аллаха, все в един негов пророк — Мохамеда. Това било най-важното. Другото — кой пиел вино и кой не пиел, кой кусвал свинско и кой не кусвал — било дреболия.

Тъй си мислеше Звездена: поуплашен, навярно повече щеше да склони проклетникът към пазарльци. Ако е умен, трябваше да предпочете камарата злато пред една отрязана глава на вероотстъпник. А не склонеше ли, тогава тя щеше да го убие. Не успееше ли, тогава нека и тя умреше с княза! Защо й е животът, ако него го няма?

И вече бе тръгнала към каютата на Радул Влаха да му разкрие плана си и помош да му поискан, когато чу гласа на наблюдателя:

— Галера към кръгозора!

Радул Влаха даде тревога. Новоизпечените пирати заеха в миг местата си по вантите, на веслата и зад фалшборда, всеки с туй, що му бе наредено: с гребло или оръжие.

Отгоре, от мачтата, долетя втори вик:

— „Санта Агнеса“!

Макар и поуспокоени от тая новина, пиратите не изоставиха бойните си постове. Изчакаха другата каторга да спре наблизо и да спусне лодката си, с която на борда им дойдоха Бранко Дугуня и Калина.

Още щом стъпи на палубата, Калина, облечена по мъжки, видя насреща си Звездена. Устната й потрепера от гняв, ала врътна глава и се обърна към Радул:

— Къде е... — щеше да каже Асен, но се поправи. — Къде е княз Асен?

Влаха наведе глава.

— В града. Заловиха го.

— А вие? — гласът ѝ изплюща като камшик.

— Що да сторим? — опита да смекчи вината си Радул.

— Стоите и чакате! — Калина се обърна и хвърли убийствен поглед към съперницата си.

Звездена, по-бледа от всякога, пристъпи напред.

— Аз отивам в крепостта, още днес!

— Е?

— Ще опитам да склоня Евнух бея.

— Ако не сполучиш?

— Ще го убия!

Радул се намеси:

— Не се убива тъй леко Али бей. Всички знаят. Ризница носи проклетникът под салтамарката, от най-скъпите, от най-яките. А и не пускат така при него. Ще те претърсят, ще намерят камата.

Тогава Калина се обърна към Дугуня:

— Я питай дон Рикардо! Може и тук да помогне някак.

Скоро до тях застана и главният кормчия. Разбрали какво искат от него, той се усмихна.

— Мен питайте. У нас, в Испания и в Италия тъй решаваме всяко разногласие. С рапира, с кинжал, с отрова. Тук като че ли най подхожда отрова. Не е камата за нежна ръка, за несигурна ръка. Ще ѝ дам нещо. Само то ще ѝ свърши работа.

Вахтеният от мачтата отново извика:

— Ескадра в морето! Четири каторги!

Дугуня махна с ръка.

— От Константинопол се влачат подире ни. Генуезки. Не ни закачат. Знам ли що дирят тогава?

Дон Рикардо се върна скоро и донесе един пръстен от ковано злато.

— Отдолу има шипче — рече той. — От там изтича отровата. Стига само да го одраскате.

Звездена гледаше замаяна смъртоносния накит. После изведнъж, с решителен жест го надяна на пръста си.

— Капитане — обърна се тя към Радул. — Спуснете лодката да ме откара!

Смаян, неуверен, той се чудеше какво да стори. Заповедта на Асен беше недвусмислена — да останат на кораба И тя, и поп Ставрос...

— Защо стоиш! — сопна се Калина. — Щом иска. А вие нямате друг избор.

Радул Влаха се подчини.

Някогашната кръчмарка се обърна към Дугуня:

— Да се връщаме! Бързо! Да направим нещо! Ако потрябва, да вдигнем Калиакра във въздуха, но да го спасим!

— Ами болярката?

— Не разчитай на нея!

Той я изгледа слисан.

— Защо я пращаш тогава?

Тя вирна глава, очите ѝ мятаха мълнии.

— Да ми се махне от пътя!

— Калиакра! — възклика той, смаян от омразата и.

— Всичкото зло е заради нея!

Дугуня се върна назад:

— Аз ще я спра! Няма да ѝ позволя!

— Тя няма да те чуе.

И наистина, когато Звездена мина покрай тях да се спусне в лодката, Бранко я хвана за ръката.

— Недейте, болярке! Нищо няма да постигнете! Отивате на вярна смърт, на самоубийство!

Тя се освободи от яката му ръка.

— Дори и така да е!

Тя скочи в лодката, весларят напрегна мускули и я насочи право към Калиакра.

Насреща, от Кастро до Таук лиман, брегът бе оградил морето като огромен крепостен зид, грозен и непревземаем.

Току до лодката изплува делфин, подскочи няколко пъти и изчезна.

— На хубаво е! — усмихна се гребецът.

Небето беше опушено от заранта. Сега вече кръгозорът се сля с морето и то изведнъж загуби синината си позеленя. Весларят не бе направил двадесетина гребвания, когато шибна вятърът. Почти изведнъж под напора му по водната повърхност кипнаха безброй бели

гребенчета. Отвред се надигнаха безредни вълни, които бързо се сляха, подредиха се, понесоха се като ратници, в устремен пристъп. И тогава завала, като че легна непрогледна мъгла. Морето закипя, шибано от водните струи. Ниско над главите им прелетяха два буревестника, разперили неподвижно крила, почти докосвайки вълните. Лодката се размята неспокойно, дъждът взе да я пълни и Звездена грабна кратуната да изтребва водата.

Но скоро вятърът разкъса дъждовните облаци, валежът престана, слънцето блесна.

Гребецът преведе лодката далече пред носа да се запази от щръкналите подводни камъннаци, в които се плискаха вълните. Те пъплеха бавно към брега, кръстосваха се, възсядаха се, грейнали вискрираща синева, а по тях трепкаха като блестяща мрежа малките ветрени вълнички.

Пристанаха до кея на смрачаване. Звездена скочи от лодката, а гребецът, както му бе заръчано, обърна назад.

Никоя турска гемия не го последва. Уплашили ги бяха двете пиратски каторги и спрялата недалеч от тях генуезка ескадра.

Чаушите от кея свързаха начаса Звездена. Поведоха я към крепостта по калдъръмения друм, който се изкачваше косо нагоре все над брега. Отстрани, по пръстта, успяла бог знае как да се задържи в скалните издатини, растяха проскубани кичури трева, розови безсмъртничета, разклонени китки лопени, жълт равнец, пелин и магарешки бодили. Тук-там се жълтееха с есенните си листа драки, трънки и отрупани с пух смрадлики, шипки и къпини. От дупките в скалите излитаха диви гъльби. Нейде далече виеха чакали, както плачат жените по гробищата. Звездена усети смъртен трепет да сковава сърцето й.

Достигнаха Главната порта, когато мюезинът се провикна от минарето с призив към правоверните за вечерната молитва. Мостът вече бе почнал да се вдига сред гръма на веригите си, но при виковете на закъснелите макарата му проскърца и го върна на мястото му да ги пропусне. После отново заскрибуца нагоре, спусна се с грохот и желязната решетка, за да затвори изцяло входа до сутринта.

В крепостта я посрещна онбашията Юмер.

— Водете я! — рече той, без да я погледне. — Направо в зандана!

Тя се дръпна:

— За друго съм дошла аз! Да говоря с Али бей!

— Али бей си има други гайлета, не му е до таквиз глупачки като тебе.

Тя опита да се отскубне.

— Трябва да говоря с бея!

Юмер даде знак да я водят.

Вече пред входа на затвора Звездена разбра: пропадаше планът ѝ, не бе предвидила, че няма да я пуснат при скопеца.

— Слушай, Юмер! — обърна се тя към онбашията. Важен Хабер нося за бея. За алтъни. Пещера с алтъни.

Смяташе, че ще го смае.

Той махна пренебрежително с ръка.

— Тая пещера сам Хасан бей ще му я издаде. Той Али бей каквото му е намислил, не Хасан бей, ами баш шейтан да бъде на негово място, пак ще проговори.

ПРОБУЖДАНЕТО НА РОБА

Последните рози вече увяха, ала Евнух бей все не се отделяше от тях. Подрязващ ги, почистващ клюмналите цветове. Сам — не доверяваш на никой градинар. И той ден след всички черни хабери, които през час му се струпваха на главата, той намираше отмора само сред градинката с розите. Там главата му се проясняваше. А имаше защо да се кахъри Али бей. Неверниците прииждаха насам като наводнение. Помитаха всичко, що им се изпречеше на пътя. Спахии и акинджии, яничари и азаби бягаха, както се пръсва чарда говеда пред мечка стръвница. Една подир друга, отваряха портите си най-яките крепости. Паднали бяха Венчан, после Овеч, вчера Петрич, а днес достигнали и Михалич. И Михалич няма да изтрае. Че колко войска има там? Остават само Варна и Галата, Макрополис, Карвуна, Карнава и Калиакра. Но и те ще паднат. Раята само това чака — порти да отваря. Една голяма тревога бе останала сега на Али бей бин Абдулах, най-голямата — да ги превари, да вземе алтъните на гяурите, да ги извози с една каторга към Кара Дениз богаз и да ги поднесе на султана, та тъй да откупи и своята глава. А имаше вина тая глава, много умна се бе мислила досега. Повярвал бе той, че е стреснал раята. Ако я бе уплашил както трябва, нямаше сега тая същата рая да помага на кръстоносците, нямаше да им показва скришните пътеки и дервенти, а вярно и покорно щеше да служи на падишаха си. Много мек се бе показал Али бей. И никакъв Курт Али не беше той, а — глупав овен.

Времето се бе развалило отдавна, ала Евнух бей все не се прибираще в сарай, не му се щеше да се раздели с розището си, което единствено веселеше душата му. Нищо друго: ни мъже, ни жени, ни вино, ни маанета — единствено сладостта на гюловия мириз.

Източният вятър брулеши на неравни талази изправеното пред морето градище, въртеше в усукани вихрушки окапалата шума по сокаци и мегдани, гонеше кокошките по дворищата, бълскаше портите, пищеше в комини и пролуки. Небето се бе забулило с два ката облаци:

отгоре неподвижни перести грамади като ято бели лебеди, тръгнали за зимовка; отдолу — рошави космати чудовища, които бързаха към запад. И под тях морето — матовостудено като гледкосана паница. Напорите на вятъра се рисуваха като тъмни ивици, които настигаха и задминаваха грозните отражения на небесните облаци.

Цяла чета бяха яничарите, които въведоха княз Асен в някогашния му сарай. Изтикаха го пред господаря си.

Евнух бей се обърна.

— Седни! — посочи му той с ръка килима пред него с такъв глас, че ако не знае човек, ще рече, че вчера се бяха разделили като стари достове.

Княз Асен го изгледа изпод вежди. Остана прав. А и не можеше да седне така, с вързани на гръб ръце.

Евнух бей се направи, че не е забелязал нищо.

Слушай, Хасан бей! — заговори той кротко. — Настанал е страшен ден, съден ден. Днес-утре ще се реши: кръстът или полумесецът?

Асен стисна зъби.

Скопецът продължи:

— Гласят се кафирите да изтребят до крак аскера на пророка. На джамиите ни камбани да окачат. Време е, беим, време е да забравим всичко, що е било вчера — дребни приказки и разпри. Аз вече забравих. Опростих и Кадъ Мустафа, дадох му Карнава да оправя. Опростих и хаирсъзите от Дели Ормана. Опрощавам кабахатите на всеки правоверен. И на твоите зулуми пепел турих, Хасан бей. От султана, да ни е жив и здрав хиляда години, ще поискам власт да ти даде — по-голяма от тая, що чакаш от френките. Един българин, Искендер, Фружиновият брат, толкоз лета реди Самсун от името на падишаха. И на тебе Самсун ще дадем, Измир ще ти дадем. Санджакбей ще те направим.

Княз Асен вирна глава:

— Не го усуквай, Али бей! Кажи направо!

Беят вдъхна дълбоко дъха на розата, която държеше между пръстите си.

— Ето що, беим! Да се върнеш пак в истинната вяра, с която си роден, вярата на силните мъже — като тебе. Да поведеш алаите на пророка, да разгромиш под зеления байрак мръсните френки — тия,

дето ни дума, ни подпис зачитат. Ще им се мухарабе. Добре, ще ги бием! Нови тимари и зиафети ще грабнем за бейове и спахии. И турската сиромашия да се награби, и тя рахатък да види.

Асен поклати глава.

— Аз няма да се бия срещу тези, що носят свобода на народа ми!
Евнух бей, все едно и това не чул, добави:

— И още нещо! Да кажеш къде са алтъните! Кажеш ли само това, от другото можеш да се отречеш. И това добро ще ти се зачете от падишаха.

Той се приведе към него. Гласът му, обикновено писклив, по змийски съскащ, бе станал почти ласков:

— Слушай, ако дадеш имането, по-голяма власт и сила ще добиеш. Ако откажеш, ще отхвръкне главата ти! Защо го криеш?

— Защото не е мое, Али бей!

— А чие е?

— На народа, беим! Нему съм го обрекъл.

— Я го остави тоя народ! — махна с ръка скопецът. Не заслужава той за него курбан да ставаш. Сган е народът, слуги и предатели.

Като каза това, той неволно си помисли за Балъо Купеца.

Асен отвърна упорито:

— Отделният човек може да стане предател, беим. Народът — никога! Дядо ми е бил челник на тоя народ. И баща ми. Аз ли да го изоставя и то сега, когато наближава да се отърве от робията, когато аз ще стъпя на трона си.

Беят се изправи.

— Той, Фружин, който е царски син, няма да види своята корона, та ти ли? Обещал я е клетвопрестъпникът Владислав на Янкул войвода, плата за аскера му и войнското му умение. Питам те, няма време. Кафирите идат, летят. Кажи, ще дадеш ли имането! Опитах с добро, като с правоверен. Обърна ли като с гяур, насила, ще се каеш! Думай!

Асен отвърна с пресъхнало гърло, но твърдо:

— Казах, Али бей! Ще го получи тоя, който даде свобода на народа ми.

Евнух бей махна с ръка да го отведат. Яничарите го забълскаха с дръжките на копията и го върнаха отново в килията.

Този път тя не беше съвсем празна. Вътре лежеше свит върху сламата Балъо Купеца. Лежеше и стенеше страдалчески.

Асен положи ръка на челото му:

— Що ти сториха?

— Ох! — простена Купеца. — Пребиха ме!

— Защо? Бре, Балъо! Тебе пък защо!

— Отде да знам защо? Бият. Не казват. Робия!

Асен опря чело о свитите си колене. Право дума — и да знаеш, и да не знаеш, все бият. Все режат глави, набиват на кол. Робия. Но иде краят ѝ. Владислав лети насам. С него и Фружин, българският цар.

Само да се оцелее дотогава! Иде денят за тогова, който оцелее. Ще бъде ли от тях и княз Асен?

Навън се чу трополене на много чизми, звън на оръжия.

Тоя път идеше самият субашия Осман ага Хасаноглу. Той бълсна вратата.

— Ставай! — изръмжа Осман ага. — Джелатинът чака на мегдана със сатъра.

Асен усети, че кръвта се дръпва от главата му. Първата мисъл, която му дойде, бе, че тъй му било писано!

Да умре, когато Владислав и Фружин летят насам и утре — вдругиден ще бъдат тук!

Но, няма що! Тъй му било писано!

Нали поне успя да спаси Звездена?

Изведнъж осъденият изтръпна. А съкровището? Кой щеше да каже на царя къде е съкровището?

Осман го срита:

— Ставай бре!

Асен се обърна към Балъо и без да усеща ритниците на субашията, пошепна в ухото му:

— Запомни! Кажи на цар Фружин! Златото е в пещерата. Входът е два боя под водата. На двеста разкрака от Аязмото.

Повече не свари. Яничарите го изблъскаха навън. Всъщност повече не беше и нужно. Каза най-важното, вече можеше и да умре...

На стъгдата се бяха сбрали всички калиакренци: турци, българи, гърци, татари. Едни с уплашени от страшните вести, озлобени погледи, другите — също уплашени, стреснати от новите жестокости на поробителите, но вече с искрици надежда в очите. Поробители,

които усещат как се люлее земята под нозете им. И роби, които чuvат стъпките на освободителите.

Насред беше поставен пънът, червен от кръвта на изкланите жертвии. А до него засукваше ръкави Кьор Юсеин. Зад гърба му стояха наредени другите затворници.

Али бей мина през тълпата, разблъскана от гавазите му, и се спря пред Асен:

— Сега ще видиш за какъв народ се жертвува! Всеки от тези тук, ако трябва да отърве кожата си, е готов да ти пререже гръкляна.

Напред излезе субашията Осман ага. Забиха тъпани, писнаха зурните. После изведнъж пресекнаха.

— Слушайте! — зачете той фермана. — И гледайте! За славата на великия ни падиша султан Мурад хан, сянка на аллаха върху земята, и от името на Сюлейман бей Балтаоглу, най-верният от верните капуджибасии на султана, аз, Али бей бин Абдулах, осъждам изменника Хасан, някога Хасан бей, на смърт чрез посичане!

Тълпата занемя.

Осман Хасаноглу добави:

— Осъждам на смърт чрез посичане и бунтовниците, що с него наедно бяха решили да събарят султанътка.

Али бей се приведе към ухoto на Асен:

— Ако кажеш, ще спасиш и тях!

— Златото не е мое! — натърти Асен. — Не е и тяхно! На всинца ни е...

Али бей изгуби търпение пред тази упоритост.

— Ще затрия и Звездена!

Асен се усмихна пресилено:

— Слава богу! Звездена е далеч!

Беят даде знак с ръка. Тогава през множеството яничарите докараха и болярката. Асен усети, че му притъмнява, сякаш целият свят се сгромоляса отгоре му. Стори му се, че повече няма да устои, че ще се пречупи. Изведнъж всичко изгуби смисъл: и саможертвата му, и свободата, и народът. Всъщност защо трябваше да мълчи? Защо да не каже и да спаси нещастниците, да спаси Звездена, да спаси и себе си! А после? Жив ли е — все има надежда и за слава, и за разкаяние. И за изкупление.

Отслабнала още повече, с дълбоки сенки под очите, Звездена го погледна и извика:

— Помни, не забравяй! Ти не си кой да е. Ти си княз Асен. В князете вярват, докато са несломени. Не оставяй да те сломят, княже!

Али бей се обърна. Зурните пак писнаха. И когато замъкнаха, субашията Осман извика:

— Този от осъдените, който посече изменника Хасан Добруджаоглу, ще бъде помилван. Ще му подарим живота и сто алтъна плата отгоре.

Затворниците мълчаха. Асен свъси вежди. Ето значи за какво е загатвал проклетникът! Ще се намери ли такъв?

— Кой ще излезе? — повтори въпроса си Осман ага.

Мълчание. Наведени в земята погледи.

Нов порив на вятъра забълска по порти и кепенци. Катурна калпаците на мнозина, свали забрадките на жените. Почна и дъждът. Зашибаха едри студени капки. Хората се загърнаха в джубетата и кожусите си, но останаха, не се разотидоха.

Беят посочи с гневен жест първия, който му попадна.

— Ти!

Иван Дъба мълчеше.

— Не щеш ли живот?

— Живот на предател не ща! — изръмжа Дъба.

— До него! — заповядва беят.

И палачът го избута до княза.

Евнух бей посочи втория:

— Ти!

Йончо Ковача, без да каже дума, сам пристъпи до двамата смъртника.

Коста Куюмджията се изправи до тях, преди да го посочат. Мълчаливо го последва и Горан, селският старейшина. Звездена опря гръб в гърдите на Асен, сякаш да получи сила от него, сякаш да го закриля от смъртта с крехкото си тяло.

Али бей хапеше устни. Той вдигна поглед и прочете в очите на жертвите си гордост и тържество.

— Всички на дръвника! — изкрещя той. — Ще нагиздя с празните ви глави цялото кале, та тъй да срещнете проклетия Унгурус!

По калдъръма изчатаха копитата на препускащ кон. Ездачът го закова на самия мегдан. Разбута тълпата и се просна в нозете на Евнух бей.

— Идат, бейм! — извика той.

— Кой иде, бре къопек?

— Френките, бейм! Идат. От Карнава. Най-много след час ще бъдат тук!

Евнухът пребледня. Извика субашията и му пошушна:

— Нагласи атовете! С чета яничари! И тоя хаирсъзин, Хасан бея!

Жив ми трябва той, додето проговори. А ще проговори...

— Ще, бейм! Как няма?

— А ти изколи тия, що остават! Хич не ми трябват вече!

— Ами гяурката?

— Гяурката? И тя с мене! Може да потрябва!

— Ще го бъде, бейм!

Али бей закрачи бързо към конака си. Стражите отльчиха Асен от другите осъдени, поведоха го към Градската порта. Джелатинът раздра ризите от вратовете на обречените.

В тоя миг грозен тътен разтърси твърдинята. Стражевата кула се разцепи. Едната ѝ половина остана права, другата се срина сред облак дим и прашуляк. Тълпата се пръсна с писък. Жени, деца, старци, всички бягаха, търсеха да се укрият в изби и килери. Турците се защураха замаяни, без да знаят що да сторят.

Тогава от кулата, из разсейващия се задушлив пушек, излетяха пиратите на Радул Влаха, опушени от дима, размахали ятагани и секири, копия и самострели. Те се втурнаха сред навалицата и почнаха да секат всяка глава, на която още се крепеше чалма. А най-отпред, пред всички, облечена в мъжки дрехи, Калина размахваща дългата си сабя и си проправяше път сред обезумелите от уплаха, отстъпващи поробители.

Такъв беше планът на Калина. Бе събрала ломбардския прах на двете каторги и бе заредила с него затворения проход под Стражевата кула, защото го бе намерила зазидан, а друг не знаеше. Али бей още вчера бе заповядал да запушват де що имаше дупка и пукнатина в градището, да затиснат с каменни плочи и фунията, през която насипваха житото направо в пристаналите отдолу гемии.

В морето бе останал Бранко Дугуня със „Санта Агнеса“ да пази изоставената каторга на Радул Влаха, да прикрива отстъплението им, след като отвлекат осъдените. Още не бяха чули ни тя, ни той, че към Калиакра препускаше отрядът на кръстоносците.

Евнух бей чу взрива, когато беше стигнал до Баш Капия. Не разбра що е станало, не попита дори. Мислеше, че това са кръстоносците, ударили калето от две страни. Али бей не беше от глупавите. Без да се мае, без да изчака Осман ага с Асен и Звездена, той препусна през капията покрай слисаните капуджии и запраши към Варна.

А в крепостта боят отиваше към края си. Изненаданите турци не свариха да окажат съпротива на връхлетелите изневиделица въоръжени до зъби пирати. Въсталите калиакренци, които притичваха до домовете си, вече разкъртваха подове и тавани, грабваха скрита сабя, лък със стрели или копие и се хвърляха в борбата.

Яничарите редееха вече бързо. Още в първата минута Калина изтича до Асен, за да среже въжетата му с един замах.

Асен грабна един меч от земята и го развъртя. Тръгнаха подире му останалите затворници.

Страшен е робът, когато се разбуди, когато повярва в силата си, когато рече да мъсти за туй, що досега е прегъщал. Някой се бе сетил да вдигне моста пред бягащите в безреда турци. И сега те, обезумели от ужас, се прехвърляха през стените кой къде завърне. Падаха отвъд с натрошени кости, пребити, изподрани, или се сгромолясваха с писък в бездната към морето.

Грабнал тежката секира на палача, Иван Дъба я размаха като играчка над главата си. Първата шия, която пресече, беше на Кьор Юсеин. Насреща му изскочи друг турчин — и неговата глава отхвръкна. В този миг стрела се заби в гърба му. Иван Дъба се свлече на колене, ала не падна, макар че пред очите му вече слизаше смъртният мрак. И тогава видя. Скрит зад дувара, Осман Хасаноглу се мереше със стрела в Асен Добротицовия. С последни сили Дъба се надигна. Не тялото, не мишните — волята му го изправи, тя придвижи краката му, тя даде сила на ръката му.

Преди да пусне стрелата, Осман ага остана без глава.

Сражението свърши. Улици и дворове бяха пълни с трупове. Оцелелите турци, навързани с робски вериги, стояха скучени като

стадо пред кланица до най-външната стена.

Внезапно някой извика от полуразрушената Стражева кула:

— Генуезците нападат каторгите ни!

Множеството се юрна нататък. И наистина четири галери в боен ред, открили огън с бомбарди и катапулти, обграждаха каторгите на Бранко и Радул. Сърбинът ги посрещна, както подобава, с точно попадение на оръдията си. Пречупи главната мачта на най-близкия нападател, която затисна гребците. Възползвал се от суетната, Бранко връхлетя срещу галерата, бълсна я с тарана, отскочи ловко назад и се стрелна в открито море.

Генуезците се спуснаха върху кораба на Радул, останал само с неколцина вахтени на борда, които не можаха да окажат никаква съпротива. Вбесени от загубата на своята галера, италианците го потопиха с няколко таранни удара. Моряците му заплуваха към брега.

А победителите приближиха до скалистия нос. Пуснаха котвите. Алдо Аскони искаше да бъде по-близо до Калиакра, за да не му се изплъзне тъй дълго чаканото съкровище. Бе помислил, че тъкмо за това пиратите нападат крепостта — да грабнат златото и да избягат. Ала сметката им беше крива, нямаше къде да се дянат, неговата ескадра нямаше да остави птиче да прелитне, та камо ли цял кораб със злато!

В туй време княз Асен тичаше като луд из затвора от клетка в клетка и викаше до прегракване:

— Звездена! Звездена!

Целият град заехтя:

— Звездена! Болярке! Звездена!

Прав беше Курт Али бей. То беше страшен ден, съден ден. Докато още гледаха надолу генуезката ескадра, която обсаждаше носа и пристана, друг се провикна от кулите при Главната порта:

— Иде войска! Голяма войска!

Жените писнаха. Мъжете, прежълтели, се завайкаха. Ясно, избягалият Курт Али водеше насам войската си, та да смаже разбунния град, да го срине със земята, да прекара под ятагана си всичко живо.

Асен изведнъж потуши своята болка. Дългът на водача надделя. Той се изкатери с няколко скока на върха и извика на войскарите си да го последват. Даде заповед да пригответят каменометите, да накладат

огньовете под казаните за вряла вода, разпредели хората зад бойниците и зъберите.

В бърз тръс приближаваше многобройна конница. Лъщяха брони и оръжия, почнаха да се различават стягове и щандарти. Но това не бяха зелените санджаци на пророка, не бяха конските опашки на бейовете и пашите. А не бяха и френски. Кръстоносците яздят обковани в желязо коне, те целите са в желязо.

А сега приближаваше лека кавалерия, въоръжена с лъкове и саби, облечена с кожуси, с високи гугли на главите. Ни турци, ни кръстоносци.

Някой различи драконите върху първите знамена.

— Дракула! — извика той.

Само това не бяха очаквали бунтовниците. Затова стояха слисани, без да решат що да сторят. Помнеха. Няколко пъти власите бяха идвали до Калиакра. Мирча воевода само това чакаше — да позакъсват османците, та той да докопа житородната Добротицова хора. И все я отстъпваше с кръв и пожарища. И сега ли Влад Дракула бе решил като Мирча да използва случая, да притури нова земя към земята си.

Конницата достигна Главната порта. Напред излезе напет болярин, разигра жребеца си.

— Младият Влад! — позна го някой. — Синът на Влад Дракула.

Друг притури:

— По-добре в ръцете на Курт Али бей, отколкото в неговите! Чували ли сте? „Цепеши“ му викат вече. Влад Цепеш, що значи „Набивач на кол“. Друго не знае — само на кол набива. За щяло и нещяло.

— Какво искаш, Дракула? — провикна се Асен от кулата. — Защо си дошъл в Калиакра? Враг ли си или приятел?

Влад Цепеши отвърна:

— Праща ме крал Владислав. При княз Асен ме праща, внука на Добротица.

— Аз съм, говори!

— Отвори ни крепостта! Морни сме. Да се подсушим?

Асен се поколеба. Имаше ли право да го пропусне тъй лекомислено, в такива времена, когато съюзникът всеки миг може да стане враг!

Но преди той да реши, скрипецът на портата заскърца и мостът се спусна през рова. Асен изтича надолу. Зад макарата стоеше Балъо Купеца.

Нямаше що да се прави. Князът пристъпи напред и поздрави сина на влашкия войвода:

— Влез, брате, като у дома си!

Влад Цепеши скочи от седлото и го прегърна.

— Малко ще останем тук, княже. Колкото да похапнем, да се подсушим. И ще се връщаме. Голяма битка ни чака. Султан Мурад бърза насам с голяма рат. Тук нейде ще се сблъскаме. Моли те крал Владислав, моли те воеводата Янкул, още повече те молят цар Фрудин и боилът Семир и ти да дойдеш. Решава се бъднината на Българско, на Влашко, на Сръбско. На всички. Кой знае — може би на целия християнски свят. Всяка ръка е нужна за делото.

Князът само запита:

— Кога тръгваме?

— Още днес — отвърна Влад. — Довечера да бъдем край Варна. Асен се обърна да даде наредбите си.

Тогава притича Радул Влаха и се провикна отдалеч:

— Звездена е в Лобната кула!

Князът не довърши разговора си. Обърна се и хукна натам.

Намири я вече с отвързани ръце, още замаяна от преживяното. В суматохата не сварили да я отведат при бея, а я бутнали в запустялата кула.

Асен я отнесе на ръце в болярския й дом. После отиде да се стяга за похода. Целият град бе обхванат от вълнение. Мъжете пробаха ризниците и броните на убитите, точеха с брусове оръжията си. Жените с плач кърпеха дрехите им и им приготвяха храна за из пътя.

Единствена Калина, грохнала от умора след боя, след всички тревоги и вълнения очакваща поне един поглед на благодарност, седеше върху дръвника на палача, подпряла глава на меча си, и плачеше:

— С какво Звездена е повече от мен? Ето, аз мога да любя като жена, мога да се бия като мъж. А тя...

ВЕЛИКАТА БИТКА

Изгревът завари двете армии готови за бой. Кръстоносците бяха разположили лагера си на запад от Варненската крепост, между платото и езерото, а насреща им се бяха подредили санджаците на султан Мурад.

Княз Асен бе застанал до цар Фружин под синия български стяг, с извезан на него бял лъв, редом с боила Семир, в свитата на крал Владислав. Не мигнал цяла нощ, кралят сега оглеждаше с трескави очи силите на противника и полесражението. Хитър беше султан Мурад. Натикал го бе в капан, отсякъл му бе пътя за отстъпление — отзад морето, в което нямаше ни помен от папската флота, отдясно стръмнините на платото, отляво — езерото. Друг изход нямаше — само победа. А несметен беше врагът. Пет пъти по-многоброен от кръстоносците. В левия му фланг, под платото, се бяха подредили анадолските спахии и тимариоти, а още по-наляво се криеха под шубраците нередовните конници, акинджийте, и пешите азаби. Дясното крило, опряло в езерото, по-малобройно, представляваше изцяло румелийската конница. А в центъра беше строена личната гвардия на султана, хиляда яничаря, сблъскани в каре сто и тридесетина разкрача дълго и толкова широко. Лагерът им беше окръжен със забити в земята колове и щитове, пред които ръмжаха вързаните камили да плашат рицарските коне.

Султан Мурад II, възседнал бял жребец със златообкована сбруя, стоеше неподвижно навръх могилата сред свитата си, като само от време на време даваше заповеди на бейове и вестоносци, а те след дълбоки теманета се втурваха да ги изпълняват. Ятаганът му блестеше на бедрото, обсипан със скъпоценни камъни. Чули бяха и това кръстоносците, сега го виждаха с очите си — конят му стоеше с оковани в букай нозе. С това повелителят на правоверните искаше да покаже на врагове и на свои, че не се страхува, че мисли да напусне полесражението само победител. Върху съседната могила се вееше забучен на копие договорът от Сегедин — да разпалва верската мъст

на войниците му, да им напомня, че се бият с клетвопрестъпника, както наричаха Владислав Ягело.

На изток висеха няколко черни облака. Изгрялото слънце се тулеше зад тях и само алената му пътека се проточваше върху морето, опряла с върха си в зъберите на Варненската твърдина.

Варадският епископ пошепна развълнуван:

— Като меч! Огненият меч на Архангел Михаил!

Някакъв рицар добави:

— Сочи към нас! Прокоба е това!

Владислав се извърна:

— Каквато е волята божия! От нас се иска само да се бием.

Другото е във властта на бога.

Кардинал Юлиан Чезарини с другите кардинали и епископи благословиха войската. После редиците се придвишиха напред към изходните си позиции.

Бурята се изви от съвсем ясното небе изневиделица. Вятърът връхлетя като изстрелян от гигантска бомбарда, профуча над полесражението, смете конските покривала, отнесе плащовете на бойците, накъса знамената на рицарите и начупи дръжките им. Клюмна и синият стяг на Фружен с белия лъв, а в ръцете на знаменосеца остана преполовената му дръжка.

Фружен се прекръсти:

— Лош знак е това!

Кръстеха се и другите рицари. Смутиха се още повече душите им, смутени и без туй от численото превъзходство на врага.

Единствен Ян Хуняд, който продължаваше да оглежда турските позиции, видя как стихията свали и златния ускюф, царствения калпак на султана. Видя как се засуетиха телохранителите му да го гонят и как му го предадоха с боязливи теманета и поклони.

— За султана е още по-лош знак! — провикна се той. — Не само за нас.

Ненадейно, използвали залисията в бурята, незасегнати от нея, акинджиите нападнаха откъм гористите склонове на платото. Хърватският бан Талочи се изправи насреща им, прогони ги и се спусна да ги преследва. Сподириха го и епископите на Ерлаус и Варад. Тогава скритите зад хълма анадолски спахии връхлетяха светкавично. Към бутежа на барабаните притуриха своя вой пискливите зурни, над

главите им се развиха опашатите бунчуци. Загърмя хилядогласното „Аллаилалла!“

Кръстоносците не издържаха на тая внезапна атака. Огънаха се, пръснаха се към блатото, почнаха да се давят. Само с двестатина конника бан Талочи успя да се прибере в оградения с бойни каруци бивак. Турците го последваха и там, налетяха да плячкосват обоза.

Тогава крал Владислав и Ян Хунияд се притекоха на помощ със своите войски от центъра и с конницата на Влад Цепеши. С тях се понесоха цар Фружин и княз Асен с българската дружина. Пръсналите се за грабеж спахии не устояха на техния устрем. Видели смъртта на сердара си Караджа паша, те хукнаха да бягат, изоставили оръжия, изоставили целия си лагер. Хунияд даде заповед за връщане. Боеше се от някаква военна хитрост, от умела засада. Ала власите на Влад не се върнаха. Нахлуха в турския стан, почнаха да го разграбват. На минаване край яничарите изклаха камилите им.

Хунияд не остана дълго в центъра, защото в същото време южното турско крило начело с Дауд паша бе притиснало жестоко левия фланг на кръстоносците, командувано от унгареца Михаил Силаги.

Преминавайки покрай краля, Хунияд се обърна и му каза:

— Ваше величество, изчакайте ме тук! Моля ви, не нападайте центъра, преди да се върна аз!

После пришпори коня си към отстъпващите унгарски редици. Румелийските спахии не издържаха на тоя пристъп. Отдръпнаха се, после се пръснаха в паническо бягство. Хунияд ги сподири, за да ги разгроми докрай.

Изглеждаше като четурците губят сражението. Двете им крила отстъпваха разгромени, пръснати в безреда. Само яничарският корпус все още се държеше в плътен обръч около падишаха. Един от полските рицари приближи до краля, който стоеше пребледнял от нетърпение в центъра на кръстоносния лагер, ограден от чешките бойни каруци, охраняван от чешките смели пещаци.

— Ваше величество! — рече му той. — Защо чакаме още? Всичко бяга. Остана само тая сган пред нас, анадолската пехота.

Владислав отвърна неуверено:

— Янош помоли да го изчакаме.

— Той не се е надявал, че ще ги пръсне тъй лесно. Ако ударим сега, ние ще помогнем и нему. С един удар ще ги смажем. Не ги

оставяйте да се опомнят!

Младият крал като че бе чакал само тоя съвет. Допадна той на буйния нрав и на нетърпението му.

— Атака! — заповяда Владислав на тръбача си. Нападаме ядрото!

Фружин изравни коня си с него.

— Ваше величество, недейте! Янош има план. Не разстройвайте тоя план!

Владислав почервя от гняв:

— Аз ли съм кралят! Или Янош?

Фружин наведе глава, но отвърна уверено:

— В боя има една воля, един дух. С ваша заповед Янош е духът на това сражение.

Кралят поклати глава.

— Аз съм рицар, цезар Фружине. Не мога да стоя, когато моите васали и солдатите ми вършат чудеса от храброст. Може би от това зависи изходът на войната.

— Тук не е рицарски турнир, ваше величество. Това е битка. Велика битка, в която се решават съдините на много народи, съдините на Кръста. Вие сега сте знаме, кралю. Загубено знаме — това е половин поражение.

Полският рицар се обади сърдито:

— Искате и тая ли битка да спечели пак Хунияд? И да се хвали, че и без нас е могло?

Видял се окръжен от своите рицари, Владислав отвърна някак примирен, със същото чувство на обреченост, с което бе тръгнал в похода, с което бе напуснал Никопол:

— Дори да умра, дори да загубя борбата — по-добре, отколкото светът да каже: Страхливец!

Фружин вдигна ръка.

— Сега ние сме в бран на живот и смърт. Тя не е като двубоите между сърдити феодали. Това е война за бъдещето. Тук не важат рицарските канони.

Той наклони беловласата си глава.

— Моля ви, кралю, изчакайте Янош!

Ала Владислав тръсна глава и отвърна, преди да спусне забралото пред очите си:

— Кръвта ми се разигра, цезар Фружине. Не мога да я изстудя.
Пришпори коня си.

И се понесе напред към сблъсканото множество на яничарите, последван от петстотинте си телохранители — полски конници и рицари. Нападна като вихър от желязо и стръв за победа. Бронирани конници прелетяха над вала с желязната ограда и се врязаха в живата стена на султанската охрана. Както полягат тревите под равния мах на косата, тъй се подкосяваха турските редици пред рицарския устрем. Но както и ливадата не бяга, а остава на мястото си, тъй и враговете не се огънаха, не побягнаха. Загиваха стотици, хиляди, ала не отстъпваха. Пресрещнаха желязната лавина със снопове стрели, с копия, с ятагани, с ками. И накрая — с голи ръце. И тъй както и косата се притъпява от крехките стъбълца на тревите, тъй накрай и рицарският устрем се притъпи от фанатичната упоритост на султанската гвардия.

Полският отряд редееше неусетно. Но напредваше начело с младия си крал, който поваляше с меча си всеки враг, неуморим като самия бог на войната.

До султана, който вече се озърташе смутен, готов да скочи от обукаения си кон и да яхне запасния си жребец, оставаха още тридесетина разкрача.

В този миг някакъв яничар се провря незабелязано зад коня на Владислав и сряза с ятагана си сухожилията му. Нещастното животно се повлече по задница. Окованият в тежка броня ездач се срина на земята. Яничарят се хвърли върху му, отметна шлема му и с един замах му отряза главата. После изтича, та я показа на повелителя си.

На прът! — извика обезумял от радост Мурад. — Да видят гяурите как аллах наказва клетвопрестъпника!

Победителят я набоде на копието си и я размаха високо. Тържествуващ рев огласи полето. Закънтяха барабани, писнаха зурни. Вестта за гибелта на краля се разнесе като мълния. Пръснатите турски алаи почнаха да се завръщат, да се сбират край падишаха си, добили отново вяра в благоволението на пророка.

Фружин и свитата му видяха цялата трагедия, безсилни да помогнат.

— Началото на края! — промълви царят и една сълза се изтърколи по бузата му.

Добили смелост, мюсюлманите се хвърлиха в контраатака и сега малките сили на леката чешка пехота и неопитните български бойци трябваше да отблъскват напорите им. Редиците им взеха да се огъват.

Тогава Ян Хунияд се завърна.

— Воини кръстоносци! — провикна се той с гръмовния си глас.
— Битката не е загубена! Крал Владислав загина като герой. Напред — за вярата!

И връхлетя срещу подреждащите се яничари.

— След мен, рицари и воиници!

Тоя път бойците му не го последваха тъй самоотвержено както преди. Отсреща, отвръх могилата, стърчеше набитата върху копието глава на крал Владислав и стягаше в леден ужас сърцата им.

Пристъпът на Хунияд не успя. Ала той нападна още веднъж. И още веднъж. Жестоката схватка продължи до стъмване.

Тогава Ян Хунияд сбра оцелелите рицари и войводи.

— Всичко е загубено! — промълви той с гробовен глас. — Остава ни едно. Да се изтеглим. Да спасим каквото още може да се спасява. До нова битка, когато ѝ дойде времето. Трябва да отстъпим. Друг избор няма...

Всички мълчаха с наведени глави, оплiskани с кръв, с мръсни превръзки, убедени и те, че това е единствено правилното решение.

Само един възрази. Възрази винаги благоразумният, мъдър и разсъдлив Фружин, дипломатът Фружин. Сега в старческите му очи светеха огънчета, които никой не бе виждал, нито подозирал до днес. А лицето му бе замръзнало в каменно студена твърдост. Ръката му бавно, но уверено измъкна меча.

— Брата християни! — изрече той с глух глас. — Аз дойдох тук не за да се връщам победен. Аз нямам време за нов поход. Половин век съм чакал тоя ден. Дойдох в родината си, за да победя... Или да умра... Сбогом...

И с голия меч се хвърли в тъмнината напред срещу заплашително стаения победител.

Увлечени от магията на саможертвата му, след него се спуснаха княз Асен и Семир, последвани от Смил и малобройните остатъци на българската дружина.

Врагът ги посрещна с облак от стрели, с гора от копия, с блясъци на ятагани. Въздухът ехтеше от звъна на желязо в желязо. Конете

цилиха, по-право ръмжаха и те като разярените си ездачи. Викове и проклятия. И предсмъртни стонове. И отчаяни призови към Христа и аллаха.

Само гласът на царя държеше вкупом ратниците му:

— Българи! Мъстете! Да ви запомнят вразите! Да ви поменават с трепет!

Внезапно той изохка и се захлупи върху седлото.

Семир се пресегна, прехвърли го пред себе си върху своя кон и обърна надире.

— След мен! Царят е ранен!

Както бе връхлетяла, тъй ненадейно се откопчи от схватката малката българска дружина.

Турците не намериха толкова смелост, че да я преследват в тъмнината.

Българите скоро догониха отстъпващата колона, която беше изоставила лагера с бойните каруци, с обоза, с продоволствията си.

От черното катранено небе отново рука дъждът. Студен, пронизващ ноемврийски дъжд. Земята под раздрани чизми отново зажвака като черно тесто, което лепнеше, спъваше нозете, поваляше в калта смазаните от боя, трескави от раните си бойци, бележеше пътя на отстъплението с два зловещи синора от трупове.

Ян Хунияд и лекарят му се отклониха от мълчаливата колона. При светлината на един забулен фенер те се приведоха над проснатия на земята старец.

— Седем рани! — пошузна воеводата. Яка българска душа!

Фрудин чу думите му и прошепна:

— И цар Шишман, баща ми, загинал от седем рани. И седем извора изближнали...

Хирургът започна да го превърза. А с очи даде на другите да разберат, че вече няма никаква надежда.

Прострян върху ожънатото стърнище, цар Фрудин отвори очи.

— Евтимий... Не забравяйте словата на патриарха... Тъй рекъл той на потисника... „Защо унижи достойнството ми?“ Прилично беше първом да пожертвуваш йерея... Пастирът да върви пред овцете, бащата — пред децата...

Всички го гледаха смутени — бълнуващ ли нещастникът?

Не. Не бълнуваше. Тялото му умираше, ала духът му още живееше.

— Аз си отивам, чада мои промълви той.

Семир зари лице върху гърдите му:

— Не ни оставяй, царю! Закъде сме без теб?

Умиращият опита да поеме въздух, задъха се и отново проговори:

— За България мислете... Пример на народа да дадем... Пример — как се мре за Отечеството...

Той се задави от избликналата в гърлото му кръв. Последните му думи се сляха с предсмъртната въздишка:

— За пример...

МИЛОСТТА НА ЕВНУХ БЕЙ

След като погребаха покойния цар далеч от друма, та да не го открият нечестивците и да не се гаврят и с неговата глава, княз Асен и кръстоносците се разделиха. Уговориха се Асен да прескочи до Калиакра и да измъкне оттам българите, да ги поведе след отстъпващата армия на Хунияд. „Тежко е в чужбина — бе казал Семир. — Ала тук, в родното огнище, ще стане още по-тежко.“

Князът и оредялата му дружина достигнаха крепостта още по тъмно, измокрени до кости, уморени и гладни. И добре, че у войника винаги се намират сили в запас, та издържаха дотук. Дълго викаха те пред главната порта, докато малобойните й бранители начело с Балъо Купеца се престрашат да спуснат моста.

Още нескочил от коня, княз Асен заповяда да ударят камбаната. И когато разбудените сънливи и уплашени жители изпълниха стъгдата, той им каза само тия думи:

— Бог отвърна очи от нас. Дари победата на агарянците. Цар Фружин е мъртъв. Загина геройски крал Владислав. Янкул войвода отстъпва към Влашко. Тук ще се върне пак Евнух бей. Остава ни само да бягаме с Янкул.

Тълпата се люшна. Надигна се плач, стонове.

Княз Асен вдигна ръка за тишина, опита се да надвика хорската гълчава:

— Не можах да ви поведа към победа. Ще ви водя в изгнание. След час ще ударя камбаната. Вземете каквото можете да носите. И ще поемем...

Ала Евнух бей го превари. Не бе забравил той калиакренското имане. Поискал бе от султана и Мурад му бе дал цял алай, хиляда румелийски спахии с трима субаши начело да завземе калето. Бързо да го заеме, та да не пропусне някого, що би могъл след разпит да му каже къде да дири съкровището. Досещаше се проклетникът, че е нейде из пещерите на Килгра бурун. Ала като сюнгер беше прояден Килгра Бурун от магури и понори. Къде първен да дири?

Стражите чуха през дъждта тропота на конските копита, надуха роговете, вдигнаха набързо моста, който бяха спуснали вече, та да се източи от града народът.

Княз Асен се изкачи с три скока на Привратната кула. Заслуша се във вражката връвя. Уверени бяха в себе си османците — победители бяха, не се криеха. Викаха, заканваха се, псуваха.

Някакъв турчин се изправи пред портата.

— Слушайте, гяури! — провикна се той. — Отваряйте портата!

Асен отвърна отгоре:

— Порта не се открива нощем.

Пратеникът се сопна:

— Отваряй, да не ни кваси повече дъждът!

Князът не отговори. Даде знак и на другите да мълчат. После събра тия, що смяташе за по-сърцати, и им рече:

— Закъсняхме. Само туй ни остава вече — да се бием!

Той разпредели хората си по десетки, постави начало изпитани челници, раздаде всичкото оръжие, определи на всяка десетка място на зида, нагласи метателните машини, заповяда да накладат огньове под казаните за смолата и водата.

А турчинът пред крепостта продължаваше да си дере гърлото:

— Чуйте що дума Али бей! Ако не отворите, до крак ще ви изколи! Камък връз камък няма да остави!

Войскарите на Асен, пирати редом с доскорошни мирни технитари, насочиха оръжията си в тъмнината по посока на гласа. И повече не го чуха.

Най-сетне се зазори. Черното небе бавно посивя и по него се откроиха рошавите очертания на прелитащите дъждоносни облаци. Черно и настръхнало се разбуди морето, по което напречните ветрени вълни блестяха като люспи върху драконова броня.

А на север, отвъд третата стена, уплашените бранители видяха струпаната турска паплач. През нощта се бяха домъкнали и няколко бюлюка пеши яничари и азаби. По целия провлак, по целия бряг, додето вижда окото, бяха разпънати шатри и чадъри, а пред тях — забити зелени санджаци и копия с конски опашки. Наметнати с чулове коне цвилеха на коневръзите. Димяха огньове, на които се печаха на шишове цели овни. Победителите се разправяха със стоката на вироглавата рая. Откъм твърдинята не бяха турили ни ограда, ни един

пост дори. Знаеше проклетникът, че са малко бранниците й. Знаеше, че рано или късно ще падне тя, ала не стоеше и със скръстени ръце. Към крепостта пъплемаха няколко балисти и подвижни дървени кули с тесни мазгали за стрелците, приближаваха преносими мостове, тласкани от скритите под желязообкованите сенници азаби. Наместяха се срещу желязната порта тежките тарани. Евнух бей се гласеше да завземе с един пристъп калето. През полето като на учения препускаха малки конни чети, а отделни ездачи се втурваха самохвално към крепостта, размахали заканително ятагани.

Князът направи последен преглед на бойци и оръжие, на вода и припаси. Можеха да издържат дълга обсада. Имаше твърдиня яка, непревземаема; имаше жито, бакла и пастьрма; имаше стрели и дърва за казаните. Само водата не стигаше. Цял свят знаеше — туй беше слабото място на Калиакра.

Асен отново събра гражданите с камбаната.

— Братя! Обсади ни Али бей. А щом ще се бием, да се бием юнашки! Ако ще паднем, да паднем като юнаци. Преди да склопи очи, цар Фружен завет ни оставил — незабравими думи...

Очите му се просълзиха. Без да се срамува, той ги отри с опакото на ръката си и добави през сълзи:

— Пример да дадем на потомството — как се мре за свобода! Да пее за нас песни народът, да не унива, да ни подражава. Тъй рече цар Фружен — щастие е да умреш тъй, както си мечтал.

Мъже и жени, пребледнели, с прехапани устни, го гледаха с трескави очи, изпълнени с уплаха. Жените хълцаха, мъжете стискаха челюсти да не ревнат преди тях. А отстрани, пред Иолпановия дворец, без да се забележат една друга, стояха редом Звездена и Калина. Звездена с вирната глава, с широко отворени възторжени очи. „Като мъченица — неволно си помисли князът — кога отива на кладата“. А Калина — със свити вежди, с впит в земята взор, несвалила още мъжкото си рухо, опряла длани върху ръкохватката на меча, като рис, преди да се реши на скок.

Внезапно иззад тълпата долетя глух вик, повече зверско изръмжаване, отколкото човешка реч. Всички се обрнаха неволно. И видяха пак Прокажения. Потръпнаха. Към истинския страх се притури нов — суеверният. Наистина вещер ли беше? Вампир ли беше? Нали, божем, беше умрял, нали князът го бе проснал на земята, кога го

издал? Как бе оживял пак, как се бе промъкнал в градището, след като Али бей зазида всички дупки?

— Хубаво хортуваш, Асене! — рече Прокажения. То лесно се дава пример, ако оцелее народът. Ама що ще сториш, ако не остане народ — кому тогава пример да даваш?

Тълпата зашумя — едни в подкрепа на неговите думи, други по-малобройни, възмутени от тях.

А той отново извиси глас:

— Помнете! Най-важен е народът! Народът да се запази!

Обърна се и се отдалечи към Стражевата кула.

Князът се замисли. Дали пък нямаше истина в туй, което чу сега? Най-важното беше народът. И Фружин тъй казваше.

Евнух бей нямаше да пощади никого в Калиакра. Но долу, в морето, бяха генуезците, все християни. Нямаше ли те да склонят да извозят изгнаниците?

И той проводи Радула за преговор. Влаха се провря обратно през разбития проход под Стражевата кула и от Аязмото с лодка отплава към закотвените галери.

Ала преди той да се върне и да донесе ответа им, Евнух бей нападна. Запищяха зурните, задумкаха тарамбуките, завиха дервишите. Балистите размахаха дървените си рамена и каменните гюлета заудряха скарите с опънатите кожи, които вардеха зидовете. Запалителните стрели зачаткаха по обшивите с кожи чардаци по кулите. Спешените спахии и яничарите помъкнаха стълбите към стената. Подвижните кули запълзяха напред, обсипвайки защитниците с облаци стрели. Под прикритието на железните си покриви тараните се устремиха към вратата.

Българите заеха местата си. Техните метателни машини обсипаха врага с каменните си ядра и със залпове от копия, омотани с горящи кълчища. Полетяха рояци запалителни стрели. Отгоре, от високо, защитниците имаха превес. Точните им попадения събориха някои вражески балисти, които се катурнаха, обхванати от пламъци. Отстъпиха назад със запалени навеси тараните. Лумнали като факли яничари хукнаха назад към лагера си.

Пристъпът беше отбит. Ала за беда сред първите ранени падна и водачът на въстаниците, улучен със стрела, която още стърчеше във

врата му под нашийника на шлема. Князът бързо отпадаше, кръвта шуртеше на алени тласъци от раната.

Звездена се наведе над него. Беше все тъй бледа, само устните ѝ сега бяха посивели от тревогата. Тя измъкна стрелата. Напъха в пулсиращата рана снопче прахан, посипа я с прах от гъба пърхутка, заля я с извара от билки, както я бе учила покойната ѝ майка. Превърза раната и нареди да го отнесат в дома ѝ. И там, коленичила до леглото, почна да кvasи с мокра кърпа устните и челото му. Бялата превръзка почервения. Кръвта потъмня. Но скоро спря да блика. Раненият задиша по-равно. Престана да стене...

Калина видя всичко. Дори така, в мъката, завидя на болярката. За всичко — най-вече за това, че знаеше правото си тя да се грижи за него.

Гневна бръчка сви устните ѝ. Девойката се обърна рязко и изтича към кулата. Загубили предводителя си, бойците се бяха поразколебали, криеха се зад зъберите, не срещаха тъй самоотвержено врага. И турците, усетили това с безпогрешния си войнски усет, налитаха отново с рев и крясъци.

Тогава Калина се провикна с такава ярост, че надвика врявата на боя:

— Юнаци, князът е ранен. Слушайте сега мен! Оставете читаците да стигнат зида! Чак тогава излейте казаните!

Зашитниците се отдръпнаха зад зъбери и бойници. Нападателите, добили дързост от това затащие, преметнаха над рова стълби и мостове, подхвърлиха въжета с куки да ги закрепят по стените. Почнаха да се катерят като мравки нагоре.

И тогава изведнъж, по знак на Калина, върху им се плиснаха казаните с вяло масло и варно мляко. Обгорени, ослепели, първите редици се люшнаха назад. Привързаните с вериги каменни блокове връхлетяха върху стълбите и мостовете, натрошиха ги на трески, после се врнаха нагоре, изтеглени от навиваните скрипци, готови за нов удар.

Ала катапултите на врага и стрелците му не спираха да обсипват укрепленията със стрелите си. Обсадените и без това малобройни, редееха неусетно.

Видяла това, Калина се провикна назад, към къщите:

— Момите! Да излязат и момите! И невестите! Да отменят мъжете! Да греят казаните! Да носят стрели и ядра за войскарите.

Първа изтича до нея Калиопа, щерката на Балъо Купеца, и пътеш наложи върху главата си шлема на убит боец. Донесе наръч стрели за самострелите. Последваха я и други. Заловиха се да помогнат навред, където имаше нужда, да носят припаси, да превързват ранените.

Чак тогава се върна от генуезките кораби Радул Влаха. Не можели галерите им да отведат всички. Препълнени били. А и друга заповед имали. Не бивало да се месят в сарацинските работи. Ала виж, ако речел да иде при тях княз Асен — можело. С него щели да преговарят.

Само че нямаше сега време за преговори и размисъл. Агарянците напираха, въздухът кънтеше от виковете и заканите им. Все нови и нови вълни налитаха след всяко отстъпление на първата. Все повече бранители падаха покосени от стрелите и каменните гюлета. Все повече зъбери и бойници оставаха незаети.

Първа пак се реши Калиопа. Тя грабна самострела на падналия пред нея боец и го насочи срещу враговете.

Видяла това, Калина се обърна към останалите:

— Момите да заемат празните места по бойниците! Припаси да носят децата и старците!

Пред ужаса, който ги очакваше, ако турците влязат в града, всички се спуснаха да изпълнят повелята ѝ. Момите намъкнаха ризници върху моминските сукмани, наложиха шлемове над пъстровезани забрадки, опънаха лъкове и самострели с тънките си пръсти.

Нападателите отдолу ги видяха. А за тях това — да бият моми и девойки като мъже беше чудо, невиждано и нечувано, неразбирамо. Магия — шейтанско дело. Аллах е наредил да се бият мъжете, жените да раждат в хaremите. Само шейтан опитваше да измени реда на аллаха. Стреснати от видяното, те отново отстъпиха в суеверен ужас. И дълго още онбашии и субашии трябваше да ги увещават, че и тия бяха моми като всички други по света, а не джинове и вещици — да ги увещават и да им ги обещават, ако влязат в калето.

Тогава напреде излезе сам Евнух бей. Той разигра черния си ат, покрит със златошита наметка и се провикна. Бабешкият му глас този път не възбуди насмешка, а — ужас.

— Слушайте, кафири! Великият падишах, меч на пророка, покорител на неверниците, владетел на половината свят, предупреждава размирниците от Килгра кале. Милостиво е сърцето му — милостиво условие им поставя чрез устата на своя слуга Али бей бин Абдуллах. Ако искат да спасят живота си, тозчас да отворят портата...

Отвърна му Калина:

— Много се перчиш, Евнух бей! Ти най-добре знаеш каква твърдиня е Калиакра. Мнозина са си чутили зъбите в нея, ще ги счупиш и ти!

Той мълча дълго, преди да отвърне:

— Свършиха ли се мъжете в Килгра, та стана нужда и момите да се бият, и момите да разпореждат?

Калина даде знак. Облак стрели полетя към него в той уплашен обърна коня назад.

Само след минута най- мощната му балиста изхвърли през стената един подпухнал труп. На врата му беше прикачен пергамент с надпис: „Не се ли предадете с добро, ще засипя калето с леш. Ще пламне и при вас морът.“

Калина усети ледена спазма в гърлото си. Тя заповяда веднага да изхвърлят с куки в морето заразения труп. После се изкачи на кулата и оттам пусна към турския стан стрела с намотано около нея писмо. В него пишеше: „Народът да се запази. Кажи какво искаш насреща, та да пуснеш народа жив и читав, а ние да ти отстъпим калето без бой?“

Али бей отново излезе напред, ала сега на хвърлей стрела от стената.

— Ето какво — рече той. — Първо: Хасан бея — жив! Второ: четиридесет девойки от тия, що са на дуварите. С тебе начело.

Калина стисна зъби. Не можеше да реши сама това. Трябваше да питаш народа, да пита и тия, които засягаше.

Евнух бей добави:

— Не ми ли отвърнеш до пладне, ще затрупам калето с леш. Да знаеш!

Калина го знаеше. Млада беше, ала и тя беше чувала. Неведнъж бяха падали крепости и твърдини така — от хвърлени трупове през стените, от пуснати трупове в кладенци и водопроводи. Кога е за зло и за смърт — нямаше да се спре пред нищо това дяволско изчадие.

Тя слезе сред тълпата.

— А сега, Калино? — запита някой.

Девойката вирна глава.

— Първом княза да спасим, защото него търси кръвникът! В цяло Българско няма вече друг: ни цар, ни княз. Само той...

И влезе у Звезденини. Той беше все още в несвяст. Домакинята я стрелна с поглед, досетила се, че става нещо нередно.

Без да я мерне дори, Калина заповядала на събранныте войски:

— Отнесете го на генуезката каторга! Туй е княз Асен — тъй ще им речете! По княжески да го гледат!

Звездена се изправи насреща ѝ:

— А аз каква съм, кръчмарко? Мен защо не попита?

— Ти ли? — отвърна ѝ през рамо Калина. — При нас, на стената, ще дойдеш! Няма все на завет да се криеш!

И си тръгна да превари, да не чуе острая ѝ ответ.

Ала болярката я настигна.

— Герой е князът! — сопна се тя. — И нямаш право от славата му да го лишаваш. Обрекъл се е на народа си той.

Калина хапеше устни, премисляше. Какво ли щеше да каже князът, когато се събуди на чуждата палуба, сам, сред чужди. Обичаше ли го истински Калина? И ако го обичаше, тъй ли трябваше да го нарани?

Тя реши изведнъж в порив на ново чувство. Още веднъж щеше да му покаже, че не я е познавал, ще му докаже колко го е обичала.

Тя отсече рязко:

— И ти с него ще идеш! Да бъдеш при него... Тогава... В мъката...

— Не искам! — извика Звездена. — С народа си съм живяла, с народа си ще загина. Няма да се деля от него, нямаш право да ме покриваш със срам!

Калина само я посочи на войниците:

— Вържете я!

Те се подвоумиха. Ала накрай не устояха на властния ѝ поглед.

— А сега с княза на каторгата! — заповядала Калина.

Двамина положиха ранения върху носилка, други двама повлякоха вързаната девойка.

Калина пристъпи, коленичи до носилката. Приведе се и леко докосна с устни челото му. И макар че той нямаше да я чуе, прошепна му:

— Ти се срамуваше от мен! Дай боже някога да се гордееш!

Стана и изтича към кулата. Свика девойките при себе си и с плач ги запита:

— Що ще речете, девойки? Да се пожертвуваме ли, сестрици, себе си оброк да дадем само да спасим народа: майките, бащите и братята си. Инак няма да ги пусне стръвникът. И тях, и нас ще изколи. Защо да гинем мърцина? Защо със смъртта си да не избавим от смърт другите?

Тя ги огледа една подир друга с премрежени от сълзите очи. Като светици всички бяха готови да тръгнат към своята голгота. А нямаше нужда от всички. Само четиридесет искаше насилиникът.

Калина избра дружките си по орис — за безсмъртието. Избра само тия, що нямаха и майка, и баща. А наспорил бе бог злочестата българска земя със сираци.

Все тъй разплакани, девойките се изреждаха да я целунат по бузата. И тъй мълчаливо всяка себе си обричаше — и не на смърт, а на позор, що за тях беше по-тежко и от смъртта.

Ала за близките, за майка и братя, и на тази жертва бяха готови.

Със стиснати юмруци Калина се качи на кулата. Евнух бей още не си бе отишъл. Разиграваше коня си.

— Слушай, беим! — извика го Калина. — Хасан бея не можем да ти дадем. Не е в твърдината. На, клетва изричам пред бога за това!

И се прекръсти.

— Ала себе си и другите девойки ще дам! Прави с нас каквото щеш! Едно само искам. И ти клетва в името на аллаха да дадеш, че ще пуснеш народа от града. Да иде, където поиска.

Евнух бей не се бе надявал на тъй лека развръзка. Почти зарадван, той отвърна бързо с ръка на сърцето:

— На, и аз клетва се заклевам! Никого с пръст няма да докосна. Всеки да иде, където си ще. Само ще огледам сред тях да се не измъкне и Хасан бей.

Калина се провикна:

— Щом е тъй, беим, изтегли си войската от друма! Да не плаши хората. А ние ще те допуснем в крепостта, когато бежанците се

изгубят зад байра.

Евнух бей пак положи десница на гърдите.

— Клетвата повтарям! Ще пусна раята!

В обсадения град изведнъж настана тягостна възбуда.

С плач и вайкане, със сълзи и скърдане на зъби народът се изправи пред Главната порта, нарамил кой каквото сварил: дисаги с храна, стомна с вода, вързоп с дрехи. Кърмачките понесли в цедилки на гръб невръстни рожби.

Жените плачеха и простираха ръце към стената, където стояха с лице към врага облечените в желязо девойки, вцепенени от мъка и от гордост пред собствения подвиг. Мъжете дърпаха жените си, забили зли погледи в земята като добичета, кога се напъват да разкъртят с ралото спечената от засуха пръст.

Поеха редом с всички и оцелелите пирати, бунтарите от асеновата каторга. С тях и Радул Влаха. Къде другаде можеха да се дянат? Само към Хема? Ордите на Мурада сега гонеха към Влашко разбитите останки на Владиславовата рат. Нейде сред Хема, в непристъпните му дебри, щяха да забият стожера на новото си гумно. Хем — последната твърдиня на Българщината, непокореното царство на българите, макар и без цар.

Мостът се спусна със зловещо проскързване, като че ли и той изплака болката на изоставения град. Множеството премина отвъд с хлипане и стонове, източи се към полето. А пред всички, с кръста в ръка, с епитрахила през рамо, с черковната хоругва, понесена от клисаря, без калимавка, разрошен, с пресъхнали от болка очи, закрачи поп Ставрос, запътил се и той към примамното видение на свободата свободно да се моли на своя бог.

Девойките вдигнаха отново моста, щом излезе и последният бежанец, изправиха се на стража, готови да подхванат боя, ако нечестивците нарушат дадената дума. Не видяха, че освен тях още един човек бе останал скрит зад протката на Привратната кула. Бальо Купеца бе решил да изчака турците, та лично да издаде на Евнух бяя къде е скрито имането. Тъй да изкупи и своя живот, и честта на дъщеря си Калиопа. А ако може — да запази и имота, и богатството си.

А турците стояха край пътя мирни. Изчакваха човешката върволица да се източи в далечината.

ОТВЛЕЧЕНОТО СЪКРОВИЩЕ

Изкусен в лечебната хирургия беше бръснарят на абат Алдо Аскони. С помощта на болярката Звездена, на нейните сръчни ръце, успя да пресече треската на ранения. С мазила спря напълно кървенето на раната, с настойка от билки, наливана с грижливо търпение в устата му, скоро го освежи.

Княз Асен отвори очи. Озърна се учуден.

— Твърдинята? — пошузна той глухо.

Звездена отвърна:

— Държи се.

— А ние? Къде сме ние?

— На генуезка галера.

— Защо?

— Калина те изпрати тук. За да те спаси... Вързана отпрати и мене с теб. Да бъда при теб. И още туй рече: „Асене, ти се срамуваше от мен. Дай боже някога да се гордееш.“

Асен отпусна клепачи. Само равното му дишане издаваше, че е жив, че най-страшното е преминало.

Бръснарят влезе с лека стъпка, безшумен и покорен като всеки слуга. Опипа пулса му и се усмихна.

— Кои сте вие? — запита шепнешком Асен.

Бръснарят отговори:

— Част от флотата на негово светлейшество папа Евгени IV, изпратена в помощ на благословения от бога кръстоносен поход на крал Владислав III Ягело.

Една сълза избликна в окото на Асен.

— А вие не знаете ли — почти простена той, — че Владислав загина? Че христовото войнство бяга...

Ръката на бръснаря трепна. Той предложи на болния чаша топло вино, подсладено с мед. После изскочи набързо от каютата.

Само след няколко минути вътре влезе синът на кардинал Доминико Аскони, в пълни рицарски доспехи, но гологлав и

безоръжен, както подобава на свещеник-боец, само е един сребърен кръст на гърдите.

Абатът благослови с ръка и седна на малкото столче.

— Да благодарим богу, че оздравявате! — почна той. — Това ми дава смелост да говоря с вас.

— Аз също ви чаках, отче! — пошепна Асен. — С молба към вас лично и към вашето християнско човеколюбие.

— Кажете, княже! Слушам ви.

— Горе... В Калиакра... Народът ми гине... Тиранинът беснее... Помогнете! Вземете жителите на Калиакра! Спасете ги в името на кръста!

Докато слушаше измъчения шепот на ранения, Алдо Аскони кимаше съчувствено с глава.

Накрая той рече:

— Ще го сторя! Това е мой християнски и рицарски дълг. Но преди това и аз искам нещо от вас.

Князът го изгледа нетърпеливо.

— Ето що, княже! Негово светлейшество папата получи вашето мъдро писмо. И прати в помощ на изстрадалия български народ помощ по суша и по море. Но сатаната разстрои плановете на светия отец. Какво ни остава да сторим сега? Да бягаме ли, да натоварим само калиакренците? Или ведно с това да отнесем и богатството на този град?

Той зърна мярналата се сянка на съмнение в очите на болния. И побърза да добави:

— Бъдете сигурен, това не е последният поход. Светият отец, целият християнски свят няма да намерят покой, докато не очистят страната ви от тая антихристка напаст. Още додатка папата ще отправи насам нов поход, още помощен, по-всестранно подгответен. Ала за това трябват средства, огромни разходи. По липса на пари крал Владислав не можа да сбере толкова наемници, колкото бяха нужни за делото. С вашето богатство това може да се осъществи. Може да се насочи цялото христово рицарство, та да помете сащинската сган.

— Какво искате, отче? — пошепна Асен.

— Незабавно, преди сащините да завземат крепостта, ние да натоварим Лизимаховата съкровищница на кораба. Да ги преварим. Чух, че и султан Мурад е научил за нея. И султан Мурад бърза...

Мълчала досега, Звездена се вмеси в разговора:

— Преди да оправяме бъдещето, нека да се погрижил за сегашното. Стотици мъже, жени и деца умират, всяха загубена минута носи гибел сред моите съграждани.

Тя скръсти молитвено ръце.

— Отче, спасете първо хората! После искайте всичко каквото ви е угодно!

С тих глас абатът отвърна:

— Не, дъще моя! Защото докато ние оправдаме крепостта, турците ще завземат носа. Ще ни преварят. Нужни ни са само час-два. За толкова време такава цитадела не пада. Дни и седмици издържа тя...

Асен все се двоумеше.

— Жал ми е за хората, отче, че гинат мърцина. Защо пък да не почнем едновременно да товарим и златото, и хората?

Видял, че е постигнал целта си, че е убедил княза толкова лесно, Алдо Аскони заговори с още по-кротък, съчувствен глас:

— Аз имам заповед от негово светлейшество. И тая заповед е недвусмислена. Мога да ви я покажа — само да отнеса златото. Друга флота начело с кардинал Франческо Кондолмиери има бойните задачи. Ала въпреки всичко, ще наруша заповедта, ще поема тая отговорност. Само че едва след като изпълня праяката си задача.

Асен не устоя пред тая кротка упоритост. И той склони.

— Само че по-бързо! Заради хората, които мрат...

Галерата на Алдо Аскони приближи отвесната грамада на Калиакра. От борда скочи роб гмурец, пусна се два пъти безуспешно под водата. На третия път изчезна. Когато след десетина минути отново се върна, в ръцете му искреще шлем от чисто злато.

Абат Аскони не устоя на изкушението. Наложи го тутакси на главата си. Изправи се така, със златната каска, стояла може би и върху главата на Великия Александър, с притворени от доволство очи. Значи — истина е! Не е легенда! Съкровището на Лизимах съществува! И вече е негово! Презряният метал отключва всяка крепост. В мечтата си той се виждаше вече крал, дори папа. С толкова злато може да се постигне всяка мечта. И най-дръзката.

Всичко беше премислено отпреди, до най-малката подробност. В леденостуденото ноемврийско море, под непрестанния дъжд, гмурците

намъкваха в пещерата завързани с въжета чуvalи, пълниха ги, а после от кораба други роби изтегляха въжетата и изсипваха скъпоценния товар направо в трюма, както се товарят кожи и дърва.

Внезапно от една пролука в скалата се подаде някаква сгърчена фигура, омотана с дрипи от главата, петите.

— Не го пипайте! — изхриптя Прокажения. — Не докосвайте дяволския камък! С грабеж е натрупан, с кръв прокълнат е...

Рояк стрели прекъснаха зловещите му прокоби.

Звездена протегна ръка да ги спре.

— Оставете безобидния!

Но думите му вляха смут и в нейното сърце.

Докато опразнят пещерата, трима водолаза се удавиха, сковани от студ. Но какво значеше загубата на трима роба, дори най-скъпите, пред придобитото тъй леко богатство?

Накрай и самият Алдо се гмурна, та да се увери със собствените си очи, че не е останало нищо. Недоверчив по природа, той бе допуснал и това робите и надзирателите да са оставили половината съкровище, та да се върнат повторно, тоя път заради себе си.

Едва тогава даде заповед за тръгване. Духаше насрещен вятър, който се усилваше неусетно. Затова поеха на весла, поеха с пълен размах. Вълните нарастваха бързо, пресрещаха ги с рев и пяна. Край настърхналите калиакренски рифове ставаше опасно.

Звездена изтича на борда, погледна губещата се в дъждовната завеса крепост и се втурна право към капитана.

— Къде отиваме, отче? Кога ще вземете хората ми?

Той се извърна надменно. От предишното християнско смирение не бе останал ни помен.

— Ние няма да ги вземем, болярко!

Тя стоеше потресена.

— Как?

— Нашата цел е златото. Не някакви си непокорници. Който е дробил попарата, да си я сърба сам!

— Подлец! — извика гневно Звездена и преди той да се опомни, залепи една звучна плесница на самодоволното му лице.

Двама телохранители извиха назад ръцете й.

— Ще те пратя на кладата, вещице! — изсъска Алдо Аскони. — А сега в трюма! С вериги!

Скрит в своята дупка Прокажения видя това и вдигна струпясал юмрук към отплаващата ескадра.

Алдо се обърна към адютанта си:

— В окови и князът! При нея, в трюма!

Татко Доминико щеше да реши участта им. Един български княз в ръцете му можеше да свърши полезно дело като скъпо разменно средство със султана.

После, сякаш забравил обидата, без да снеме златния шлем от главата си, абат Алдо отново се изправи на бака срещу разпененото море.

Наистина под щастлива звезда бяха родени Аскони. Родени за слава и богатство... За мощ...

ПРИМЕРЪТ

Евнух бей проследи с ехидна усмивка накъде се запътваха изгнаниците, после се обрна към калето. Дума бяха дали девойките — спазваха я. С мъчително скърцане, като плач, мостът лягаше връз рова.

Беят направи знак с ръка и аскерът нахлу през портите. Втурна се из градището за грабеж. Обещал бе Али бей три дни да плячкосват крепостта, всеки за себе си. И нищо за него, нищо за султана. То се знае, не им спомена за имането, що чакаше от Хасан бея. Получил бе хабера от Бальо Купеца. Разбрал бе, че е нейде из Килгра бурун. С барут целия щеше да го събори, ала щеше да намери туй, за което бе дошъл.

Не влезе направо в града Евнух бей. Досещаше се какво може да му скроят такива дяволски девойки — шейтан къз, както ги бяха нарекли хората му. Можеха и с барут да взривят калето, можеха да го залеят с катран и да го подпалият, когато той стъпи в него.

Но всичко си беше тихо и мирно. Нищо друго само тръсък от изкъртвани порти, кънтеж на ятагани в дувари, кои търсят укрито злато, звънтеж на разхвърляна посъда и крясък на подгонени кокошки.

Евнух бей повика с пръст акиндията Ибрахим, онбашията:

— Слушай! — рече му той. — Смахмузвай ата! И подир гяурите с бабаите си! Дорде ги не изтребиш до един да ми се не връща!

Ибрахим ага отстъпи слисан:

— Що чувам, беим? Та нали дума даде да ги оставиш? Евнухът сви гнусливо устни, опря гюловото шишенце до носа си.

— Дадена дума на гяур все едно на свиня! Тръгвай, Ибрахиме, че изтървеш ли ги, с главата си ще отговаряш!

И Ибрахим тръгна. Какво друго му оставаше? Пътя му минаваше покрай турското гробище, в което се белееха триъгълните надгробни камъни.

И тъй, улисан, ядосан, че дорде се върне, другите ще оплячкосат града, не видя как иззад една надгробна плоча изскочи Прокажения.

Дочул бейската заръка, Прокажения не бе размислял дълго. Едно знаеше той народът да се запази. Заради народа и на грях се бе прежалил.

Ножът му хълтна във врата на акинджията. Ала неопитна беше тая ръка, треперлива, разядена от болестта. Ибрахим ага успя да извади камата и да замахне. Заби я в гърдите му и се строполи мъртъв отгоре му, затисна го с якото си тяло, с тежката си броня.

Едва прекрачи Баш капия, Евнух бей видя двама яничари да извличат от кулата Балъо купеца. Предателят се хвърли в краката на коня му.

— Бог те праща навреме, беим!

— Що става? — запита Евнух бей.

— Спаси ме, Али бей! Спаси и мене! Пощади и Калиопа! И тя е с момите, що ти се врекоха за откуп на раята.

Евнух бей се усмихна кисело:

— От какво да я пощадя, Балъо ефенди? Че аз каквато участ съм им отредил, от нея по-достойна няма. Исламът не ще мъже, що само по име са мъже, като тия, кои се уплашиха от Янкула и за един ден до Диамбала стигнаха; тия, кои сега падишахът разкарва пред аскера за резил, обути в женски шалвари, покачени гърбом на магарета. На исляма му трябват силни мъже, юнаци, като тия девойки. Наумил съм, Балъо, както овчарят подбира кочове за овцете си и овце за кочовете си, тъй и аз ще развъждам мъжете и жените. На най-личните си юнаци в хaremите ще ги проводя.

Първият яничар, един от малцината отървали се от счета на въстаниците, бълсна пленника си в гърба.

— Тоя е хаирсъзинът, който първи отвори калето пред Дракула!

Евнух бей стегна юздите на коня си, който се плашише от проснатия пред нозете му човек.

— Значи тъй! — изсумтя той. — На два бога свещи палиш!

Нешастникът се повлече по колене.

— Не думай, беим! Само на теб служа! Роб съм ти, беим! Затуй останах, да ти кажа. Сам Асен ми го издаде, кога го извеждаха да го посичат. В пещерата са алъните, на двеста разкрача от Аязмото, на два боя под водата.

Скопецът премисляше бързо. Научил бе вече къде е имането.

Той се извърна настрана, опрял гюловата вода до носа си.
Смахмузи коня.

— На кучето кучешка участ!

В същия миг Балъо усети как хълтна в гърба му острието на копието. И се захлупи по очи. Евнух бей продължи пътя си. Сега вече имането нямаше да му се изпълзне. Нови каторги щеше да накупи с него падишахът от генуезците, нави, топове, барут и аркебузи.

Али бей премина цялото градище. И навред виждаше само отдалите се на обир правоверни.

Чак накрая, до параклиса на свети Никола, текето на Саръ Салтък, под разрушения дувар на Чауш калеси, видя сбрани накуп като овчици, кога вълк е прескочил в кошарата, четиридесетте девойки. Пребледнели, оплакани с кръв, с раздрани премени, превърнати в дрипи — но с някакъв блъсък в очите, от който беят неволно се смущи. Спря се. Но скоро се овладя.

Вълкът беше той, Курт Али бей. А те — овчиците. И все пак не му изглеждаха толкоз като овчици. Като на ранени орлици святкаха очите им, гордо и зло.

— Машаллах! — рече той в неволна възхита. — Право си е. Такviz девойки не съм срецдал.

Калина го пресече:

— Казвай, бейм, какво искаш от нас! Ще ни колиш ли, ще ни бесиш ли?

Евнух бей потри доволно ръце.

— За друго ви тъкмя аз с волята на аллаха. В харемите на най-храбрите сераскери ще идете. Майки да станете. Храбри бойци на ислама да народите. Най-храбрите, що светът до днес не е виждал!

Момите паднаха на колене, запълзяха към него, протегнаха умолително ръце:

— Пощади ни, Али бей! Пусни ни да си идем подир нашите!
Молим те...

А Калина се изправи пред него и дръзко запита:

Като ни гледаш така, бейм, как ти се струва? За харем ли сме ние? За харем ли е Калина родена?

Приведе се към дружките си, пошепна им:

— Дойде часът, сестрици! Все някой от нас трябва да го стори — на народа пример да даде!

Калина притвори за миг очи, прошепна с болка:

— Без полза съм живяла, господи! Дано от смъртта ми да има някаква полза!

Обърна се. Погледна към морето, което се плискаше дълбоко под нозете ѝ. Откъм кръгозора пъплеха безкрайните редици на вълните, настигаха се, бълскаха се и прииждаха насам, запенени и зли като невиждана грозна рат, облечени в метал воини и коне с развети бели гриви. Струваше ѝ се, че не талазите идат насам, а че тя самата с момите, с цяла Калиакра, е литнала във висините, наравно с орлите.

Изведнъж Калина се спусна напред, та хвана бея за ръката. Вкопчи се тъй, както капан захапва мечата лата. Вкопчиха се и другите — коя за ръцете, коя за дрехите му. Повлякоха го към сринатата кула и се хвърлиха вкупом в пропастта към ревящото море, както се откъсва от асмата презрят тежък грозд.

Когато турците се опомниха от смайването си и погледаха надолу, не видяха нищо.

Морето продължаваше да налита върху проядения Килгра бурун.

ПРОКЛЯТИЕТО НА ЗЛАТОТО

Източният вятър мъкнеше безспир облачните грамади. Надипляше ги, трупаše ги едни връз други, както стригачът полага руно връз руно. От черните им утроби се лееха цели порои и шибаха по вълните, кипяха.

Корабът се люшкаше върху прииждащите гребени със свити платна, удържан срещу вятъра с неспокойни тласъци на веслата и гъвкаво нагаждано кормило. Бранко Дугуня оглеждаше с тревожни очи хоризонта — там, където трябаше да бъде Калиакра. Чакаше уговорения знак — шест огъня, на двета края по три.

Стори му се, че ги видя. Даде заповед да извият назад. Труден е този завой в буря. Ала Дугуня беше изкусен моряк, кален в битки и стихии. Издебнал първото затишие, дочакал гребена на вълната, той даде тласък с десните гребла, дръпна назад левите.

Тревогата в гърдите на пирата нарастваше. Не, не бяха това очакваните огньове. Пожарище беше това. Гореше цяла Калиакра. Ту раздухвани от вятъра, ту загасявани от дъждъ, пламъците затихваха на едно място, за да припламнат на друго, пращаха към небето взривове от искри и дим, усукваха се като огнена грива.

Бранко се наведе над долната палуба.

— Греби, с всичка сила!

Надзорниците учестиха ритъма на тъпана. Галерата се понесе с вълните. Стиснал с две ръце вантите, за да не го отвлекат преливащите през борда вълни, Бранко като че ли искаше да придаде и на своя кораб устрема и нетърпението на душата си. Ако можеше, би хвръкнал, като летяща риба би се измъкнал от разлудуваното море, за да се стрелне нагоре, натам, където го влечеше сърцето.

Пожарища в Калиакра! Това можеше да означава, че вече ги няма бранителите ѝ, оставили я на произвола — във властта на побеснелия завоевател; че го няма княз Асен; че я няма Калина, все още в неговото сърце прекрасната дона Калиакра!

Най-сетне, избиколиха скалистия нос, който се къпеше в бели взривове от пяна. От брулещия дъжд, от високите водни пръски по скалите се стичаха надолу мътни, пенливи водопади.

Облаците вече бяха достигнали и крепостта, бяха я обхванали в косматите си пипала, които просветваха зловещо от огнените отражения.

Галерата обходи отдалеч опасните рифове, после свърна рязко на север, навлезе в Западния залив. Като по магия морето утихна, загладиха се вълните, стопи се бялата пяна, отнасяна на запад от Дяволското течение като река от мляко.

Пристанът беше съвсем пуст. Вълните подмятаха само обгорелите скелети на няколко гемии. Бранко прилепи кораба си до кея, опъна въжетата, пусна котвите. И после, повел почти всичките си пирати, се втурна задъхан нагоре, към горящия град.

Премина по спуснатия мост, втурна се през опустелите улици, затрупани с овъглени греди и дъски, със срутени тухли и камъни, под които се подаваха човешките трупове.

— Калиакра! — крещеше прегракнал той. — Обади се, Калиакра!

Отвръщаше му само воят на бурята в изцъклените като черепи, останали без врати и прозорци домове. Тласкана от всеки порив на вятъра, биеше тъжно като на умряло черковната камбана. И никакъв друг глас: ни лай на куче, ни кряськ на птица, ни дума на човек. Пиратите претърсаха, и те смълчани в тишината, всяка къща, надзъртаха зад всеки ъгъл.

Бранко достигна Стражевата кула. Отпусна безпомощно ръце. И тогава портичката на параклиса „Свети Никола“ се отвори и отвътре се измъкна подобен на зловещо привидение Прокажения.

— Още имало да се тегли! — изфъфли той. — Корава душа, не излита! Още има грехове да изплаща...

Види се, много корава беше душата му, щом се държеше тъй стръвно в разкананото му тяло. Камата на Ибрахим ага бе пробила само месото под мишницата. Не бе засегнала нито сърцето, нито дробовете.

При вида на пиратите той се стъписа.

Бранко превъзмогна страха си:

— Който и да си, човек или дух, кажи ми! Къде е Калиакра?

— Калиакра изгоря! — отвърна Прокажения. — Не видиш ли?
Пепелище!

— Питам за Калина! — поправи се Бранко. — Къде е Калина?

Прокажения поклати глава. От дупките на качулката му погледнаха две възторжени очи.

— Няма я вече Калина! Умря. За пример. Да помнят. Да пеят песни. С нея още четиридесет девойки скочиха. Ей оттука. Вкупом. И изедника увлякоха със себе си. Затриха и Евнух бея.

Бранко приседна на едно стъпало. Коленете му трепереха, очите му пареха. Гърчове стягаха гърлото му.

— Калиакра — мъртва! Що думаш, старче?

— За нас с тебе е мъртва, сине. За потомството ще живее!

Бранко се надигна. После си тръгна с наведена глава, последван от разчувствуваните до сълзи разбойници.

Насред път се извърна и запита:

— А да знаеш къде е Асен, вашият княз?

— И туй знам — отвърна Прокаженият. На генуезката каторга. Изпрати го ранен Калина, изпрати го ведно с болярката Звездена. После каторгата се върна. Извади златото от пещерата и си тръгна. Видях как вързаха Звездена.

Дон Рикардо изруга:

— Затуй значи е било всичко! Затуй ни следваха от Босфора дотук! Заради съкровището...

— Ясно е! — стисна зъби Дугуня. — Звездена вързана! Щом жена ще връзват, то значи и князът е пленник!

Кормчията го хвана под ръка.

— Да си ходим, капитане! Няма какво да дирам повече тук и да хленчим. Какво ще си помисли дона Калиакра, ако може да ни види такива? Да палим ли свещи, или да тръгнем веднага като истински мъже, да ги настигнем, да освободим княза, да зарадваме душата й...

Без да отвърне, Бранко Дугуня се спусна тичешком надолу, скочи на палубата и едва дочакал завръщането на хората си, даде знак за отплаване.

Галерата отново се стрелна в открито море, запори вълните, които връхлитаха насреща ѝ разпенени и зли като задъхани от безсилна ярост кристални чудовища. Вълнорезът ѝ вече вдигаше не

водни пръски, не вълни, а цели водни хълмове, които се издигаха пред носа като стъклени хребети и се стоварваха с рев и грохот.

По-бързо! По-бързо!

Той прати надзирателите да напъхат в устата на всеки гребец по къс сланина, по няколко маслини, да им дадат винена попара. Прати ги още веднъж. И още веднъж. Незапомнили друг път такова пиршество, те напрягаха последни сили.

Бранко Дугуня се боеше само от едно — че скоро ще се мръкне. И в мрака, във виелицата, можеше да се размине с тези, които преследваше тъй настървено.

Той плаваше без светлини. Не биваше да го видят. Надяваше се, че те са запалили фенерите. Три кораба заедно не могат да се движат в мрак, защото ще се сблъскат. Това беше надеждата му светлините...

И ги видя.

Но не така, както очакваше — бягащите пред него, а — литнали насреща му с напора на стихията. И то не трите галери, а само едната, командирската. Гербът на Аскони по платна и щандарти личеше в полумрака. Корабът, който търсеше. Със златото. С Асен и Звездена.

Дугуня прецени мигновено — бурята бе откъртила руля. И така, останал без управление, капитанът му бе взел единствено разумното решение — да се върне назад, да се добере до тихия залив на Калиакра, насочвайки се по вята на гребла. И там да изчака.

„Санта Агнеса“, послушна на своя кормчия, изви пъргаво и се изравни с генуезците. С ловък пиратски обход Бранко я прилепи до жертвата си. Абордажните куки и мостове сцепиха двата кораба в едно.

Ала насреща си пиратите имаха изпитани противници, не моряшката сбирщина на търговската флота. Зад абордажната мрежа изскочиха готови за бой, обковани в желязо войници, с алебарди и запалителни стрели, с гора от мечове.

Бранко не мислеше да захваща сражение, в което не се знаеше чия ще бъде победата. Той се изправи на бака и сложил пред устата си длани, като през рупор, се провикна:

— Капитанът! Искам да говоря с капитана!

Алдо Аскони отвърна оттатък:

— С пирати не преговарям! С пирати само се бия!

Дугуня го видя. Позна го. И много нещо в той миг му стана ясно: от разговора в кабинета на кардинал-канцлера до раняването му край

Тибър и превозването на турската паплач през Босфора. И бурето на месер Андреа...

— Слушайте! — провикна се той. — Трюмът ми е пълен с ломбардски прах! Сложил съм му и фитила. Хвърлите ли една стрела върху нас, премине ли един боец на нашата палуба, бомбардирът ми ще запали фитила. Ще хвърли във въздуха и моя кораб, и вашия...

Отде можеше да допусне Алдо Аскони, че всичкият барут на Дугуня беше отишъл да разкърти тайнния проход под Стражевата кула?

— Кажи какво искаш? — подвикна му той.

Пиратът отвърна начаса:

— Княз Асен! И Звездена! Със златото! Само туй!

Алдо Аскони изкрештя задъхан:

— Златото не давам! По-добре с него да ида на дъното!

Бранко си даваше сметка докъде може да отведе алчността. И предпочете да не рискува. Най-напред трябаше да спаси княза и болярката. За другото имаше още време. Можеше да ги нападне и в Калиакренския залив.

— Тогава ми дайте княз Асен! И Звездена! Пък си вървете със здраве!

— Туй може! — склони начаса Алдо Аскони.

И само след минута хората му прехвърлиха на пиратския борд носилката с ранения, заедно с освободената девойка.

Дугуня изтегли назад абордажните въжета, и канджите. „Санта Агнеса“ отскочи ловко настрана да не се бълсне повторно в генуезците.

Ала докато траеха преговорите, бурята ги бе изтласкала към брега. Над главите им отново нависнаха скалите на Калиакра. „Санта Агнеса“ успя да се откопчи от мощното течение, но вълните подхванаха генуезкия кораб и го запокитиха върху рифа. Чу се трясък и корабът се наклони.

Застанали на кърмата, Бранко и Звездена видяха как десният му борд се навеждаше все повече и повече, все по-често загребваше водата.

После корабът изведенъж се наклони рязко и изсипа човешкото множество сред вълните.

Звездена неволно се прекръсти. Устните ѝ пошепнаха глухо:

— С грабеж е натрупано това злато! От поробени! Не е да дава свобода на други поробени.

С размахани весла каторгата им бързаше да се измъкне от опасността.

Водните хълмове продължаваха да нарастват. Те пъплеха насреща им бавно, заплашителни, сякаш се наслаждаваха на трепета, що вдъхваха.

А назад, към кръгозора, заревото от пожарищата на Калиакра припламваше зад ниските облачни вълма като отблясъците на далечни безшумни мълнии.

Без да откъсне поглед от догарящия град, Звездена стискаше до болка вантите.

Не! Не бяха победени! И щяха да продължат борбата! Морето, пълно с пирати, беше широко; Хемът, укрил хайдути — беше недостъпен...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.